

Jaana Anglé

MAAHANMUUTTAJAN PUOLISONA SUOMESSA
Narratiivinen tutkimus kestävästä
monikulttuurisista avioliitoista

Ohjaaja: professori Kaarina Määttä

Esitarkastajat:

dosentti, tutkimusjohtaja Elli Heikkilä, Siirtolaisuusinstituutti
dosentti, akatemiaturkija Outi Fingerroos, Jyväskylän yliopisto

Vastaväittäjä:

dosentti, tutkimusjohtaja Elli Heikkilä, Siirtolaisuusinstituutti

Kustos: professori Kaarina Määttä

Lapin yliopisto,
Kasvatustieteiden tiedekunta

© Jaana Anglé

Taitto: Paula Niemelä
Kansi: Henri Suhonen

Myynti:
Lapin yliopistokustannus
PL 8123
96101 Rovaniemi
puh. +358 40 821 4242
www.ulapland.fi/lup

Lapin yliopistopaino, Rovaniemi 2014

Acta Universitatis Lapponiensis 272 (nid.)
ISBN 978-952-484-711-7
ISSN 0788-7604

Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 139 (PDF)
ISBN 978-952-484-712-4
ISSN 1796-6310

TIIVISTELMÄ

Jaana Anglé

Maahanmuuttajan puolisona Suomessa

Narratiivinen tutkimus kestävästä monikulttuurisista avioliitoista

Maailman globalisoituessa monikulttuuristen avioliittojen määrä kasvaa. Avioliittojen solmimiseen ja vaalimiseen liittyy paljon kulttuurisesti määräytyneitä piirteitä, ja niitä hahmotellaan ja koetellaan sellaisissa parisuhteissa, joissa puolisoilla on erilainen kulttuuritausta. Monikulttuuriset avioerot ovat esillä julkisuudessa, mutta vähemmälle huomiolle jäänevät sellaiset monikulttuuriset avioliitot, jotka ovat kestäneet vuosikausia, jopa vuosikymmeniä.

Tässä tutkimuksessa tarkastelun keskiössä ovat kestävät monikulttuuriset parisuhteet. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää pitkän monikulttuurisen parisuhteen kestävyyttä kuvaavia tekijöitä suomalaisen puolison näkökulmasta. Millaisin vaihein monikulttuurinen avioliitto syntyy ja kehittyä sekä mitkä ovat sen pysyvyyttä kuvaavat erityispiirteet? Arjessa selviytyminen ja ristiriitojen selvittäminen ovat jokaisen parisuhteen koetinkiviä, mutta monikulttuurinen perusta luonee erityisen haasteen avioliiton kestävyydelle.

Tutkimukseni teoriataustan avulla hahmottelen kokonaiskuvaavaa monikulttuurisen, kestävästi avioliiton selviytymistekijöistä ja rooleista eri kriisien jälkeen. Kansainvälisesti aihealuetta on tutkittu runsaasti, mutta suomalainen aihepiirin tutkimus on vähäistä. Metodologisenä lähestymistapana käytän narratiivista tutkimusotetta. Tutkimusaineiston olen hankkinut narratiivisella haastattelulla. Tutkimushenkilöinä on 11 suomalaista henkilöä, joista naisia on kahdeksan ja miehiä kolme. Heistä jokainen on ollut naimisissa ulkomaalaisen puolison kanssa yli seitsemän vuotta, keskimäärin 15 vuotta. Puolisoiden kotimaat edustavat kaikkia maanosia.

Tutkimustuloksissa tarkastelen parisuhteiden kehittymistä ja niiden vaiheita sekä selviytymistä arjen haasteista suomalaisten puolisoitten kertomana. He kertovat tavanneensa puolisonsa työn kautta, ystävän avustamana tai sattumanvaraisesti joko Suomessa tai ulkomailla. Puolisoiden alkustatus, muuttoajatukset Suomeen ja Suomen joustamattomaksi koettu byrokratia heijastuvat suhteen rakentumiseen.

Elämä Suomessa ulkomaalaisen kanssa avioituneena tuo myös erityisiä haasteita suhteeseen. Näitä ovat muiden muassa puolison suomen kielen taidon puute, uskonto, kulttuuriset traditiot ja roolit, työllistymisen vaikeudet ja taloudelliset huolet. Erilaiset elämäntilanteet ja ympäristöstä nousevat uhkatekijät on osattu näissä pitkissä suhteissa käsitellä siten, että parisuhde on kestänyt. Keskinäinen hyväksyntä ja ymmärrys, sinnikkyys ja oma henkinen kasvu ovat pohja vakaalle avioliitolle. Monikulttuurinen avioliitto on altis eroille – siinä kuin aikamme avioliitot yleensä. Puolisoiden erilainen tausta voi muodostua myös vahvuudeksi.

Yhteenveto-osassa muodostan keskeiset monikulttuurisen avioliiton selviytymismallit, jotka ovat vakaa parisuhdemalli, voimaantunut parisuhdemalli ja epävarmuuden sävyttämä parisuhdemalli. Lopuksi pohdin käytännön perheterapeuttisesta näkökulmasta maahanmuuttajan ja suomalaisen solmiman liiton selviytymistä edistäviä keinoja.

Tutkimuksen perusteella tärkeää on, että maahanmuuttaja löytää uudesta kotimaastaan mielekästä tekemistä. Sosiaaliset suhteet ja kielitaito auttavat myös sopeutumisessa. Parisuhdetyytyväisyyden kannalta keskeiseksi seikaksi nousivat ongelmanratkaisutaidot ja positiivinen, sopeutumista tukeva ympäristö.

AVAINSANAT: Monikulttuurinen avioliitto, narratiivinen tutkimus, kestävä avioliitto, maahanmuuttajapuoliso

ABSTRACT

Jaana Anglé

Being an Immigrant's Spouse in Finland: Narrative Research on Long-lasting Multicultural Marriages

Along with globalization, the number of multicultural marriages is also increasing. Getting married and ways of maintaining a marriage have plenty of culturally-defined features, and these features are reconsidered and tested in romantic relationships in which spouses have different cultural backgrounds. Multicultural divorces are publicized but less attention is paid to multicultural marriages that have lasted for years, even decades.

This study focused on long-lasting multicultural relationships. The purpose was to find out the reasons behind a lasting multicultural relationship from Finnish spouses' perspectives. What are the phases through which a multicultural marriage is born and develops, and what are those special features that describe its stability? Handling everyday life and solving conflicts are standard in every relationship but the multicultural foundation can create special challenges for the stability of a marriage.

The theoretical background of the research draws an overall picture of the elements of a long-lasting multicultural marriage and roles after various crises. Internationally, the theme is widely studied but less in Finland. The narrative method was used as the methodological approach. The research data was obtained through the use of narrative interviews with 11 Finnish people (8 women, 3 men). Every participant had been married to a foreign spouse for over 7 years (15 years on average). Their spouses' cultural backgrounds cover all continents.

The results found describe the development and phases of relationships, and coping with everyday challenges as expressed by the Finnish spouses. They met their spouses either through work, a friend, or randomly in Finland or abroad. The spouse's initial status, intentions of moving to Finland, and the perceived inflexible Finnish bureaucracy was reflected in the development of the relationships. Life in Finland, married to an immigrant, brought special challenges to the relationship, such as lack of knowledge of the Finnish language, religion, cultural

traditions and roles, employment difficulties, and economic worries. Various life situations and threats from the environment were, however, handled so that the relationships lasted. Mutual acceptance and understanding, perseverance, and personal mental growth formed the basis of a stable marriage. Multicultural marriages are prone to divorce—like many of today's marriages in general. However, a spouses' different background can also strengthen a marriage.

In conclusion, models for the survival of multicultural marriages were introduced in this research. These include the stable relationship model, empowering relationship model, and relationship tinged with insecurity model. In addition, the means of enhancing the survival of marriages between an immigrant and a Finn are discussed from the point of view of practical family therapy.

According to the research, it is crucial that the immigrant spouse takes part in meaningful activities in his or her new country of residence in order to make a marriage stronger. Social relationships and language skills advance adjustment also. In regard to satisfaction with the romantic relationship, the core factors are problem-solving skills and a positive and supportive environment, which enhances adjustment.

Key words: multicultural marriage, narrative research, long-lasting marriage, immigrant spouse

KIITOKSET

Väitöskirjan ajatellaan syntyvän pelkästään tutkijan työhuoneessa, mutta itse olen kokenut sen sosiaalisena prosessina. Monet henkilöt ovat olleet osallisena tämän tutkimuksen syntymiseen, joten nyt on aika kiitosten. Erityiset kiitokset kuuluvat ohjaajalleni professori Kaarina Määttäälle. Olen saanut ihaillen seurata hänen toimintatapojaan ja työelleen omistautumistaan. Hän on antanut uskomattoman nopeita palautteita, rohkaissut, kannustanut ja ollut tarvittaessa tiukka. Ilman Kaarinaa tämä väitöskirja tuskin olisi valmistunut. Kiitos Kaarina, tukesi ja apusi on ollut korvaamatonta! Kaarinan joka kuukausi järjestämät tutkimusseminaarit ovat olleet myös tärkeitä työni eri vaiheissa. Sieltä olen saanut voimaa jaksaa taas eteenpäin. Kiitos tutkimusryhmäläisille mahtavista juttutuokioista!

Tutkimukseni huolellisesta esitarkastuksesta vastasivat dosentti, tutkimusjohtaja Elli Heikkilä Siirtolaisuusinstituutista ja dosentti, akatemiattutkija Outi Fingerroos Jyväskylän yliopistosta. Heidän tarkat, asiantuntevat palautteensa olivat suuri apu työni viimeistelyvaiheessa. Olen erittäin kiitollinen siitä, että dosentti, tutkimusjohtaja Elli Heikkilä lupautui vielä vastaväittäjäkseni. Haluan esittää nöyrimmät kiitokseni tutkimukseni eteen uhraamastanne ajasta ja vaivasta!

Suuri kiitos kuuluu kaikille 14 haastatellulle, jotka kertoivat vaikeitakin asioita tämän tutkimuksen vuoksi. Sain heiltä uusia ajatuksia ja näkemyksiä työhöni ja tutkimuksen tekoon. Kiitos!

Jani, Kim ja Greta, Te olette olleet uskomaton tuki ja valopilkku näiden vuosien varrella. Olette saaneet kestää itsekseen höpisevää ja omissa ajatuksissaan harhailevaa tutkijaa kotona. Jani, se apu, tuki ja pyyteetön rakkaus, jotka olen Sinulta näiden vuosien aikana saanut, on uskomatonta. Lapseni Kim ja Greta, Te olette saaneet minut pois kirjavuorien alta ja tuoneet sellaista iloa elämääni, jota en osaa sanoa kuvailla. Ystäväni Anna, Sinikka ja Suvi ovat myötäeläneet ja uskoneet minuun, kun en ole siihen itse kyennyt. Suvi, se hetki, kun lupasit soittaa päivittäin tsempataksesi, muutti tämän tutkimuksen suunnan. Oman kiireisen työsi rinnalla jaksoit vielä lukea ja kommentoida minun kirjoituksiani. Kiitos myös lastenhoitoavusta! Sinikka, yhteiset kahvihetkemme, työhöni perehtyminen ja myötäelämisestä olivat tärkeitä. Anna, hymysi häikäisee koko huoneen! Kiitos myös Esalle, Lumille ja

Helmille! My American family and friends: Thank you for your support and love!

Kiitän äitiäni ja isääni heidän antamastaan esimerkistä olla sinnikäs ja periksiantamaton. Äitini kannusti minua tähän projektiin ja hänen alituiset kysymyksensä työni valmistumisajankohdasta kannustivat minua pidentämään työpäivää tarvittaessa. Isäni kanssa he tukivat ja auttoivat perhettämme vuosien varrella monin eri tavoin. Kiitos äiti ja isä! Siskoani Henna ja veljeäni Jannea kiitän heidän tuestaan. Kiitos Janne aamupaloista! Enoani Kimmoa kiitän saunan lämmityksestä ja juttuseurasta. Serkkuaani Tarjaa kiitän urheilun pariin raahaamisesta ja monista hauskoista hetkistä. Kiitän Inkaa ja Annikaa hoidosta ja turvasta, jonka he antoivat lapsillemme kotoa poissaollessani. Kiitos! Mia ja Geir: kiitos aterioista ja huolenpidosta!

Kiitän myös Lapin yliopistoa sekä jatko-opinto-oikeudesta että rehtorin apurahasta! Olen pääasiassa tehnyt tutkimusta töideni ja luottamustointeni ohella, mikä on hidastanut työni valmistumista. Koen, että nämä hiljaiset kaudet tutkimukseni osalta ovat olleet tärkeä osa tätä prosessia. Kiitokseni ansaitsevat myös kaikki ne ystävät, työtoverit, eri seminaareissa tapaamani kollegat ja Lapin yliopiston henkilökunta, jotka ovat vaihtaneet ajatuksia kanssani. Haluan erikseen kiittää muutamaa tärkeää henkilöä: Partow ja Jukka, erittäin suuri kiitos työni lukemisesta ja kommentoinnista seminaarissamme, Satu, lämmin kiitos käännösavustasi ja oikoluvusta, Paula kiitos kirjani taitosta. Lisäksi kiitän TTK:n graafikko-opiskelija Henriä kannen suunnittelutyöstä sekä julkaisukoordinaattori Annea työni painoon liittyvissä asioissa.

Ja Sinä, joka luet tätä tutkimustani juuri nyt, KIITOS!

Omistan tämän kirjan rakkaille lapsilleni, Kimille ja Gretalle.

Helsingissä helmikuuisena päivänä 2014

Jaana Anglé

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	5
ABSTRACT.....	7
1 JOHDANTO	15
1.1 Aiheen taustaa	15
1.2 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset	17
1.3 Tutkimusaineisto, eettiset näkökulmat ja luotettavuus	19
1.4 Aiempi monikulttuuristen parisuhteiden tutkimus.....	23
2 GLOBALISAATIO JA MONIKULTTUURISET PARISUHTEET SUOMESSA	27
2.1 Käsitteistöä monikulttuurisuudesta	27
2.2 Monikulttuurinen parisuhde suomalaisessa kulttuurissa.....	34
2.3 Näkökulmana monikulttuurinen Suomi	38
2.4 Kulttuurien kohtaaminen parisuhteessa	43
3 KESTÄVÄN PARISUHTEEN HAASTEET	55
3.1 Parisuhteen muotoutuminen ja roolit	55
3.2 Kriisiherkkyys ja niistä selviytyminen.....	56
3.3 Kriisien tyypit.....	58
3.4 Parisuhteen vaiheet	59
4 NARRATIIVINEN TUTKIMUS.....	63
4.1 Yleistä taustaa	63
4.2 Narratiivinen aineisto	67

4.3	Tarinat ja narratiivisuus	69
4.4	Aineiston kokoaminen ja käsittely.....	72
5	MONIKULTTUURISEN AVIOLIITON ALKUVAIHEET	81
5.1	Puolison kohtaaminen	81
5.2	Puolisoiden alkustatus	84
5.3	Suhteen muodostus	85
5.4	Suomen byrokratia	88
6	ELÄMÄ SUOMESSA MONIKULTTUURISESSA AVIOLIITOSSA.....	95
6.1	Ulkomaalainen puolisona, erottuminen suomalaisista	95
6.2	Suomeen asettuminen.....	99
6.3	Arkipäivän ongelmat.....	101
6.4	Ongelmien aiheuttajia	115
6.5	Suomalaisen puolison identiteetti	118
6.6	Suomalaisten puolisoitten käsityksiä itsestään.....	120
7	KESTÄVÄ PARISUHDE.....	125
7.1	Parisuhteen vahvuudet – ilot.....	125
7.2	Onnea ja alakuloa	130
7.3	Haasteista selviytyminen	132
7.4	Monikulttuurisen avioliiton piirteet.....	140
7.5	Lapsuudenkotien antamat erilaiset mallit	141
8	MAAHANMUUTTAJAN PUOLISONA SUOMESSA – KOLME MALLIA SELVIITYMISESTÄ.....	145

8.1	Kaiken se kestää – kaiken se kärsii.....	145
8.2	Kolme erilaista parisuhdemallia.....	150
9	POHDINTA	153
9.1	Yhteenvedoa.....	153
9.2	Tulosten merkittävyys.....	154
9.3	Johtopäätökset.....	157
9.4	Jatkotutkimusaiheet.....	158
	LÄHTEET.....	161

Ken tietävi, mistä me tulemme ja missä on matkamme määrä? Hyvä että me sitäkin tutkimme. Ei tutkimus ole väärä. Mut yhden me tiedämme varmaan vaan: Me olemme kerran nyt päällä maan ja täällä meidän on eläminen, miten taidamme parhaiten.

Eino Leino, Hymyilevä Apollo (osa III)

1 JOHDANTO

1.1 Aiheen taustaa

Monikulttuuriset avioliitot yleistyvät globaalin vapaa-ajan matkailun, opiskelun ja työskentelyn myötä kaikkialla maailmassa. Internet ja sähköinen media mahdollistavat seurustelun pitkienkin välimatkojen päässä. (Williams 2010, 121.) Ihmiset matkustavat paljon, joten eri kansallisuuksien väliset avioliitot ovat yleistyneet. Julkinen keskustelu maahanmuutosta saattaa antaa yksipuolisen kuvan suomalaisten ja ulkomaalaisten välisistä avioliitoista. Kahden eri maan kansalaisen välinen avioliitto voidaan nähdä kulttuurisina mielikuvina, kuten ominaisuuksien tiivistyminä, visuaalisina hahmoina, joihin liitetään moraalisesti latautuneita mielikuvia. Joistakin kansallisuuksista tulevat maahanmuuttajapuolisot voidaan nähdä esimerkiksi rikollisuuden uhreina. Tällöin heihin voidaan liittää negatiivisia piirteitä ja suhtautua varauksellisemmin kuin muihin maahanmuuttajiin. (Huttunen 2002, 139.) Tämän tutkimuksen tarkoitus on tutkia suomalaisen ja ulkomaan kansalaisen arkipäivän avioliiton iloja ja suruja Suomessa asuessaan. Kiinnostukseni kohteena on, miten nämä perheet ovat selvinneet erilaisista haasteista.

Kiinnostuin aiheesta vuosien saatossa, kun ympärilläni ystävieni, tuttavani ja sukulaiseni solmivat avioliittoja eri maan kansalaisten kanssa. Osa liitoista päättyi eroon lyhyen ajan kuluessa, mutta useat ovat kestäneet vuosikymmeniä. Oma positioni tässä tutkimuksessa on ulkopuolinen tarkkailija. Olen syntynyt Suomessa ja elän avioliitossa suomalaisen kanssa, joten henkilökohtaista, ensimmäisen käden tietoa minulla ei ole tästä aiheesta. Ulkomailla asumieni vuosien myötä olen huomannut, että usein muilla mailla vietettyjen vuosien aikana solmitaan suhteita, jotka johtavat pitkään parisuhteeseen. (Kyrö 2004, 6.)

On tilanteita, joissa ulkomaalaisen kanssa avioituneet huomaavat joutuvansa vastailemaan tuntemattomienkin ihmisten kysymyksiin suhteestaan ja siihen liittyvistä asioista. Harvoin tuntemattomat tekevät näin kahden suomalaisen avioliittoon liittyvissä seikoissa (Huttunen 2002, 281; vrt. Landers 2007, 691.) Joissakin tilanteissa eri maan kansalaisen kanssa solmittu avioliitto voi kiristää perhesuhteita, varsinkin, jos edellisestä liitosta olevat lapset jäävät kotimaahan.

Maahanmuuttaja voi tuntea erilaisia tunteita, jotka vaihtelevat ilosta suruun, ikävästä kaipuuseen. Kiinnittyminen uuteen maahan voikin olla pulmallista. (Williams 2010, 107–111.) Puolison integroituminen heijastuu koko perheen elämään ja ongelmatilanteissa myös kantasukas voi kokea samoja tuntemuksia kuin puolisonsa. Siirtolaisille on tärkeää, että he pystyvät toimimaan uudessa maassa sen täysivaltaisina jäseninä. Näin ei kuitenkaan ole, koska ilman kansalaisuutta ei pysty toimimaan poliittisesti aktiivisesti eikä tekemään asioita, joihin kansalainen kykenee. Tämä pitää maahanmuuttajat irrallaan ja ulkopuolisina. (Williams 2010, 173–174.) Elämä avioliittosiirtolaisena voi alkaa harhaluuloilla ja epärealistisilla kuvilla elämästä unelmien maassa. Arki voi näyttäytyä hyvin toisenlaisena. (Williams 2010, 182–183.) Ellen Oxfeld (2005, 19–20) ottaa esimerkiksi avioliitot, joissa nainen tulee äveriäämmästä perheestä kuin miehensä. Hänen mukaansa nämä liitot voivat usein olla ongelmaisia, jos uuteen maahan muutettuaan nainen joutuu vaatimattomampiin oloihin kuin kotimaassaan.

Suomen kotoutumislaki uudistui vuonna 2011, minkä tarkoituksena on pyrkiä helpottamaan maahanmuuttajan integroitumista yhteiskuntaan. 1.5.1999 voimaan tulleeseen lakiin on tehty suuria muutoksia, joissa on otettu huomioon eritaustaisten maahanmuuttajien lisääntynyt muutto Suomeen. Vanhassa laissa lähtökohtana olivat maahanmuuttajat, jotka saapuivat Suomeen pakolaisina tai paluumuuttajina. Kotoutumispalvelut suunnattiin näin lähinnä työttömille maahanmuuttajataustaisille henkilöille. (Sisäasiainministeriö 2011.)

Tutkimusaiheeni on hyvin herkkä, joten pohdin sopivaa aineistonkeruutapaa. Mistä löytäisin pariskuntia, jotka suostuisivat kertomaan avioliittonsa tarinan minulle, täysin vieraalle ihmiselle? Mikä olisi tähän paras kanava? Alusta saakka oli selvää, että halusin ihmisten omia tarinoita suhteestaan. Tällä tarkoitan sitä, että halusin saada kertomukset sellaisina kuin tutkittavat sen näkisivät, ilman tutkijan johdattelua. Vaihtoehtoina olivat tutkittavien kirjalliset tarinat tai haastattelut. Kirjalliset tarinat olisi ollut ehkä helpompi saada, mutta haastattelussa taas oli enemmän muita etuja. Pääsisin näkemään tutkittavani konkreettisesti ja esittämään joitakin lisäkysymyksiä tarvittaessa. Näin valitsin narratiivisen haastattelun. Olin huolissani, suostuisiko kukaan haastateltavakseni, mutta näistä peloistani

huolimatta lähestyin eri tahoja haastattelupyynnöllä. Lähetin keväällä 2008 haastattelupyyntöjä sähköpostitse muun muassa Väestöliittoon, Siirtolaisuusinstituuttiin ja Familia Clubiin sekä yksityisille tahoille. Nämä eri tahot autoivat jakamaan tietoa tutkimuksestani ja pian ensimmäiset haastateltavat ottivatkin yhteyttä minuun. Yleensä nämä yhteydenotot tapahtuivat sähköpostitse, mutta muutama myös soitti ja kyseli lisätietoja minusta ja tutkimuksestani. Ensimmäiset haastattelut ajoittuivat kesälle 2008. Kiersin ympäri Suomea haastattelemassa tutkimushenkilöitäni. Nämä olivat mielenkiintoisia tutkimusmatkoja, jotka veivät minua uusille paikkakunnille ventovieraiden ihmisten koteihin ja työpaikoille. Pitkät matkat antoivat tilaa ajatuksilleni, mutta olisin toki voinut olla organisoituneempi matkoja suunnitellessani. Olisin säästänyt näin paljon aikaa ja rahaa.

Kirjallisia tutkimuslupia en haastateltaviltani ottanut. Tutkittavilleni kerroin, että materiaalia ei käytettäisi muussa yhteydessä, ja tutkimuksen jälkeen kirjallinen (litteraatiot ja tutkimuspäiväkirjat) ja haastattelunauhoista koostuva materiaali tuhottaisiin. Tutkittavat olivat myös tietoisia siitä, että he voisivat koska tahansa vetäytyä tutkimuksesta pois. (Kuula 2007, 105–112.)

1.2 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset

Julkisuudessa käytävä keskustelu antaa helposti vaikutelman monikulttuuristen avioliittojen eroherkkyydestä. Monikulttuurisuus tuo haasteita parisuhteelle, ja vaikka erot lienevät yleisiä, on myös suhteita, jotka kestävät. Halusin ottaa tämän näkökulman lähtökohdakseni ja lähteä etsimään pitkäkestoisia eri kulttuureissa kasvaneiden henkilöiden avioliittoja. Lähtökohtani on näin ollen osittain ongelmapainotteinen, mutta lähestyn sitä ratkaisukeskeisesti: mitkä tekijät selittävät parisuhteen kestävyyttä puolisoiden itsensä kertomana?

Olen haastatellut avioliittosiirtolaisten suomalaisia puolisoita. Tein tämän valinnan tietoisesti ja mielestäni se myös yhtenäisti aineistoa. Kaikkia haastateltavia yhdisti se, että he ovat suomalaisia ja avioituneet ulkomaalaisen kanssa. Loppujen lopuksi eri puolilta Suomea saamieni haastattelujen määrä oli 14 kappaletta. Haastattelut olivat luonteeltaan rentoja ja, kuten alussa mainitsin, halusin kuulla tutkittavien omat tarinat. Aloitin haastattelut pyytämällä haastateltaviani kuvailemaan parisuhteensa vaiheita suhteen alusta tähän päivään, sekä sen tärkeimmät tapahtumat ja päivät, käännekohtat, ilot ja surut.

Suomessa tutkitaan usein näitä monikulttuurisia avioliittoja puolisoiden akkulturaatioprosessin näkökulmasta. Siirtolaisuudentutkijat ovat keskittyneet tarkastelemaan ulkosuomalaisten sopeutumista, identiteettiä ja ulkomaalaisen kanssa solmitun avioliiton tasolla tapahtuvaa akkulturaatiota (Tuomi-Nikula 1997). Tutkimustehtäväni on selvittää monikulttuuristen pitkien avioliittojen luonnetta Suomessa. Valitsemani käsitteet ”sopeutuminen”, ”voimavarat”, ”monikulttuurinen avioliitto” ja ”kestävä avioliitto” toimivat teoreettisina kehyksinä. Näiden käsitteiden avulla selvitan vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiini:

- 1) Millaisia vaiheita monikulttuuriseen avioliittoon sisältyy?
- 2) Mitkä ovat monikulttuurisen avioliiton pysyvyyttä kuvaavat erityispiirteet?
- 3) Mitkä ovat monikulttuurisen pitkän parisuhteen ristiriidat ja uhkatekijät?
- 4) Millaiset voimavarat tukevat monikulttuurisen parisuhteen selviytymistä arjessa?

Olennaista tutkimuksessani on se, miten suomalainen puoliso puhuu omasta parisuhteestaan ja perheestään. Miten hänen mielestään parisuhde toimii ja miten puoliso kuvailee kumppaniaan ja itseään sekä heidän parisuhdettaan? Tutkimusaineiston olen saanut haastattelutilanteessa, jossa haastateltavat ovat kertoneet omasta parisuhteestaan. Tällä tavoin heidän kertomuksensa ovat muodostuneet ikään kuin todisteiksi.

Oletan, että haastattelemini miesten ja naisten kertomukset kuvaavat parisuhteen eri arkitilanteiden toimivuutta ja kriisien käsittelyä heidän kokemallaan tavalla. Kyse on nimenomaan siitä, kuinka haastateltavat ovat eri tilanteet kukin kokeneet. Tämä on jokaisen henkilön oma totuus, enkä voi tutkijana olla tätä totuutta hyväksymättä. Tärkeä tehtäväni on selvittää, kuinka totuudet syntyvät, kuinka ne pysyvät ja muuttuvat. Mielenkiintoista on, kuinka totuudet voivat vaihtaa muut totuudet. (Ks. Kyrö 2004, 61–66; Saastamoinen 1999, 165–170.)

1.3 Tutkimusaineisto, eettiset näkökulmat ja luotettavuus

Halusin kerätä tutkimusmateriaalin haastatteluin. Monet menetelmät tuntuivat sopivilta ja päätöksenteko oli vaikeaa: mikä olisi paras menetelmä juuri tätä tutkimusta varten? Kirjallisuuteen tutustuen ja ohjaajani kanssa keskustellen sekavat ajatukseni jäsentyivät ja valitsin kerronnallisen, narratiivisen haastattelun. Se antoi mielestäni haastateltavalle parhaimman vapauden puhua tutkijan keskeyttämättä. Halusin ymmärtää tutkittavieni elämää heidän omien näkemystensä kautta. Käytännössä jotkut haastateltavistani kertoivatkin melkein koko elämäkertansa, toisten keskittyessä pieniin kertomuksiin parisuhteensa eri vaiheista. Haastattelut etenivät yleensä siten, että tutkittavat saivat kertoa tarinansa ensin minun keskeyttämättä, jonka jälkeen täydensin tietoja lisäkysymyksillä tarvittaessa. (Roos 1988, 144.)

Ymmärrystä lisätäkseni mietin narratiivisen tutkimuksen aineistonkeruutapoja syvällisemmin. Ne voidaan jakaa kirjoitettuihin narratiiveihin sekä suullisiin narratiiveihin eli haastatteluiden avulla tuotettuihin (Saastamoinen 1999, 177–178). Etsin omalle tutkimukselleni parasta muotoa ja lopulta tein päätöksen sulkea kirjoitetut tarinat pois aineistonkeruumenetelmänä. Jari Eskola ja Juha Suoranta (1998, 87) jakavat haastattelutyypit sen perusteella miten tarkoin kysymykset on etukäteen muotoiltu ja kuinka paljon haastattelija ohjaa haastattelutilannetta. Strukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat muodoltaan ja järjestykseltään samat. Strukturoimattomassa tai puolistrukturoiduissa haastatteluissa kysymykset ovat samat kaikille tutkittaville, mutta vastaukset tulevat jokaiselta omin sanoin, ilman valmiita vastauksia.

Jokaisen tutkimuksen tekemisessä olennaisena osana on miettiä eettisiä valintoja. Erityisen tärkeää eettisten kysymysten puntaroiminen on ihmistieteissä sensitiivisiä aiheita tutkittaessa (Kvale 1996, 111). Tutkimuksen eettiset kysymykset voidaan jakaa tiedonhankintaa ja tutkittavien suojaa koskeviin kysymyksiin. Eettiset kysymykset koskevat myös tutkijaa ja hänen tapaansa soveltaa tutkimuksen tuloksia. (Saarenpää 1999, 66.) Arja Kuulaa (2011, 40) mukaillen totean, että aineiston hankinnassa tutkijan ja tutkittavan välistä suhdetta normittava tutkimusetiikka on usein tieteen sisäistä etiikkaa olennaisempaa. Taina Ukkonen (2000, 240) jatkaa tästä pohtien haastateltavien

henkilöllisyyden salaamisen kysymystä. Omassa tutkimuksessaan hän ei näin tehnyt, koska hänen haastateltavansa eivät tätä olleet halunneet. Minun tutkimuksessani haastateltavien henkilöllisyyden salaaminen oli välttämätöntä monestakin syystä. Ensiksikin olin luvannut jo ennen haastatteluja, että heidän anonymiteettinsa on suojattu eikä materiaalia käytetä muualla kuin tässä tutkimuksessa. Marika Savukoski (2008) ja Anneli Kimpimäki (2012) ovat käyttäneet tätä samaa metodia omissa väitöskirjatutkimuksissaan.

Toiseksi haastateltavani ovat paljastaneet minulle sellaisia asioita, joita eivät ole kertoneet kenellekään muulle. He eivät myöskään halunneet kenenkään pystyvän yhdistämään näitä tietoja itseensä. Tämän vuoksi en ole käyttänyt edes pseudonyymejä, enkä ole kertonut paikkakuntia tai puolison kotimaata tai maanosaa, sillä haastateltavan ollessa pieneltä kylältä tai paikkakunnalta, voi hänen tunnistamisensa olla helppoa. (Vrt. Lusk 1997, 357.) Monet tutkijat ovat kritisoineet tätä tapaa, mutta tässä tutkimuksessa tutkimushenkilöiden totaalinen anonymisointi oli ehdoton edellytys. Tutkijat myös korostavat sitä, että tutkimukseen osallistuminen on oltava vapaaehtoista, ja sitä osallistujille on ehdottomasti korostettava (Vuokila-Oikkonen, Janhonen & Nikkonen 2001, 939). Heille tulee kertoa, että he voivat keskeyttää tutkimuksen milloin tahansa ilman syyn kertomista. Osallistujilta on pyydyttävä kirjallinen lupa, joka sisältää tiedot tekijästä, nimestä, tarkoituksesta ja tiedon tutkimuksessa kerätyn tiedon käytöstä. Tutkimushenkilöiden tulee varmasti ymmärtää, mihin ovat ryhtymässä. Tutkimusluvassa on kerrottava tutkimusaineiston käyttäjistä ja sen säilytystavoista. (Berg 1995, 171–172.)

Kerroin ennen haastatteluja tutkittavilleni tutkimusmateriaalin käytöstä, säilyttämisestä, hävittämisestä ja tietojen luottamuksellisuudesta. Kuvasin rehellisesti, mihin ja miten tuloksia käytetään. (Saarenpää 1999, 66.) Varmistin luottamuksellisuutta myös siten, että tutkijana olen itse tehnyt haastattelut, litteroinut ja analysoinut materiaalin alusta loppuun saakka. Missään vaiheessa kukaan ulkopuolinen ei ole päässyt käsiksi aineistoon niin, että yksittäinen haastateltava olisi voinut olla tunnistettavissa. (Johansson & Percy 1990, 253.) Litteroituja haastatteluja ja nauhuria olen säilyttänyt lukolisessa lipastossa työhuoneessani. Kuten aiemmin jo mainitsin, kerroin tutkimushenkilöille hävittäväni litteraatiot paperisilppuriin heti

tämän tutkimuksen teon jälkeen. Nauhoitetut haastattelut myös tuhottaisiin, eikä niitä käytetä enää muissa tutkimuksissa.

Eettisesti virheetön tutkimus on jopa melkein mahdotonta toteuttaa. Tutkijana on kuitenkin tärkeää toimia mahdollisimman hienotunteisesti. Mietin tätä ensimmäisissä haastatteluissa liikaa. Liiallinen hienotunteisuus osottautui huonoksi valinnaksi, koska se mielestäni jopa joissakin tilanteissa esti minua saamasta tarvittavia tietoja haastateltaviltani. (Granfelt 1998, 41.) Tutkittavieni kerrottua oman tarinansa esitin heille lisäkysymyksiä. Se oli mielestäni tarpeellista, eivätkä haastateltavat ahdistuneet niistä. Päinvastoin monissa tapauksissa he kokivat lisäkysymysten esittämisen positiivisesti.

Narratiivista tutkimusta ja sen luotettavuutta pohitessani huomasin, että tarinoissa ei ole vain yksi totuus – totuus on suhteellista. Minä tutkijana kirjoitan asioista niin kuin minä ne käsitän aikomukseni luoda lukijalle mahdollisimman elävä kuva tutkimushenkilöiden tarinoista. Tavoitteenani on kuvata, ymmärtää ja tulkita tiettyjä, tutkimushenkilöille tärkeitä ja merkityksellisiä teemoja monikulttuurisesta parisuhteesta, jotka jättävät todentuntuisen vaikutelman tutkitmastani asiasta. Tutkimushenkilöt luonnollisesti päättävät itse, mitä he kertovat tai jättävät kertomatta. Tutkijana minun on otettava huomioon se seikka, että he eivät välttämättä kerro kaikkia asioita. (Bruner 1986, 11–13.) Sigrun Gudmundsdottir (1996, 300) huomauttaa, että koko tarinaa ei voi koskaan kertoa tyhjentävästi. Jerome Bruner (1986) on pyrkinyt löytämään vastauksen tähän jaotteleamalla tiedonmuodostuksen pragmaattiseen ja narratiiviseen. Ensimmäinen perustuu päättelyyn, syy-yhteyksien osoittamiseen ja yleistettävyyden tavoittelemiseen. Narratiivinen taas pyrkii ymmärrykseen ja selitykseen. Tällä tavoin päästään lähemmäs ymmärrystä. (Bruner 1986, 11–14.) Narratiiviselle tutkimukselle tärkeää on, että tutkija pystyy siinä tuomaan lukijalle esiin todentuntuisen sanoman. Ei ole tarkoitus vakuuttaa häntä totuudesta, vaan nimenomaan todentunnusta. Alun perin olin ajatellut, että haastattelujen jälkeen olisin vielä yhteydessä haastateltaviin ja tekisin muistitarkastuksia (“memories checks”), mutta luovuin kuitenkin siitä, koska päätin sen kuormittavan tutkimushenkilöitä liikaa. (Gilbert 2002, 230–231.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi kohdistuu koko tutkimusprosessiin. Arviointiperusteina ovat aineiston hankinta,

analyysimenetelmä, tutkimustulokset ja niistä tehdyt johtopäätökset sekä niiden vastaavuus todellisuuden kanssa. Monet haastateltavat kertovat kokevansa tämän tutkimuksen tärkeäksi ja olevansa motivoituneita hoitamaan omaa suhdettaan. Parisuhdemotivoituneisuus saattoi vaikuttaa henkilöiden vastauksiin, koska haastateltavilla on Hirsjärven ja kumppaneiden (2004, 195) mukaan taipumus antaa sosiaalisesti suotavia ja kulttuurisesti hyväksyttäviä vastauksia. Tämän pyrin pitämään mielessäni. Tärkeitä asioita voi jäädä myös sanomatta. Tutkija ei tätä tiedä, joten hänen on pyrittävä ymmärtämään sanomaa rivien välistä. (Saarenpää 1999, 54.) Viimekädessä kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä, koska arvioinnin kohteena on tutkijan tutkimuksessa tekemät teot, valinnat ja ratkaisut. (Vilkkä 2005, 158–159.)

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistettävyyteen, mutta sen yhteydessä voidaan arvioida sen siirrettävyyttä samantyyppiseen kontekstiin. Hyvälle laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että se tuo esiin tutkittavaa ilmiötä valaisevaa tietoa ja auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta entistä paremmin. Olen pyrkinyt kuvaamaan aineistoa ja tutkimustapaa tarkkaan, jotta lukija voi arvioida tutkimustulosten sovellettavuutta.

Narratiivista tutkimusta ja sen luotettavuutta on kritisoitu suurimmaksi osaksi siitä syystä, että tutkimushenkilö voi kertoa elämästään todentuntuksia tarinoita, jotka eivät välttämättä ole paikkaansa pitäviä. Tämän kritiikin halusin pitää mielessäni ja pyrin lukemaan tutkittavieni sanomia myös rivien välistä. Anni Vilkkö (1990, 82) vastaa tähän kritiikkiin näin: ”se on tapahtunut sille, joka tarinaa kertoo.” On kyse hänen tarinastaan, ei tutkijan, joten hänen on otettava huomioon, että tutkittava kertoo myös muiden henkilöiden tarinaa. On pystyttävä hyväksymään ajatus, että jokainen henkilö kertoo oman elämäntarinansa ja se on totuus hänelle; luotettavuus pohjautuu rehellisesti kerrottuun tarinaan. Vastuu on myös tutkijalla, sillä hänen on pystyttävä kuulemaan ja muodostamaan näistä kerrotuista asioista kokonainen tarina.

Taina Ukkosen (2000, 13) mukaan muistelupuheen avulla voidaan välittää perinteisiä yhteisöllisiä asenteita, vaikka muisteluaineistot tai niihin sisältyvät kertomukset sinänsä eivät olisikaan laajalle levinneitä eivätkä sisältäisi tyyppiluettelosta löytyviä motiiveja. Sen kiinnostuksen

kohteena ovat olleet tavalliset ihmiset ja sellaiset yhteisöt, joiden olemassaolosta ei ole jäänyt kirjallisia dokumentteja. Näitä ovat Ukkosen mukaan erilaiset marginaaliryhmät ja pienyhteisöt sekä kielletyt salaiset järjestöt, mutta myös virallisesti hyväksytyjen järjestöjen marginaalijäsenet. Näin ollen tutkimustuloksillani voin esitellä pienen marginaaliryhmän edustajien kokemuksia heidän jokapäiväisestä arjestaan (Ukkonen 2000, 14–15). Toivon tutkimukseni tuovan uusia näkökulmia monikulttuuristen perheiden arjesta tämän päivän Suomessa.

1.4 Aiempi monikulttuuristen parisuhteiden tutkimus

Tutkimuslähtökohtani paikantuu monikulttuuristen parisuhteiden tutkimuskentälle. Suomessa tätä aihetta on tutkittu kovin suppeasta näkökulmasta. Syy tähän on monikulttuurisen perheen heterogeenisuudessa ja tästä johtuvasta metodologisesta vaikeudesta. Empiirisen tutkimuksen tavoite kartoittaa näiden perheiden arkea edellyttäen tutkijalta eri kulttuurien taustojen vahvaa hallintaa. (Tuomi-Nikula 1997, 2.) Omassa tutkimuksessani kohtasin tämän ongelman, minkä vuoksi keskityin haastatteluissani puolisoista suomalaiseen. Tämä päätös asetti tutkimukselle mielenkiintoisen näkökulman, mutta samalla sulki tiettyjä asioita tutkimukseni ulkopuolelle.

Outi Tuomi-Nikula (1997) tuo esiin skeemoja mahdollisista tutkimuskohteista. Näistä ensimmäinen on monikulttuurisessa avioliitossa ilmenevä akkulturaatio ja avioliiton merkitys ulkomaalaisen puolison sopeutumiselle. Toisena skeemana mainitaan ongelmat, joita eri kulttuurien välisissä avioliitoissa syntyy. Näistä kolmas teema kääntyy syihin, jotka ovat johtaneet parisuhteen syntyyn. (Tuomi-Nikula 1997, 273.) Tässä tutkimuksessa mielenkiintoni keskiöön sijoittuu Tuomi-Nikulan mainitsemaan toiseen skeemaan, eri ongelmiin, joita eri kulttuurien välisissä avioliitoissa syntyy. Toisaalta olen halunnut tarkastella ilmiötä myös sopeutumisen näkökulmasta.

1990-luvulla monikulttuuriset avioliitot Suomessa yleistyivät, ja samalla näitä suhteita tarkastelevat tutkimukset lisääntyivät 2000-luvulle siirtyessä. Ero 1990-luvun tutkimuksiin nykypäivänä on tutkimuskulmien laajentuminen. Ennen tutkimuskohderyhmä oli pääsääntöisesti maahamme muuttaneet, suomalaisten miesten kanssa avioituneet ulkomaalaiset naiset. (Jungar 1997; Keto-Tokoi 1994.) Vähemmän tutkittiin parisuhteita suomalaisen puolison näkökulmasta.

Tästä poikkeuksena ovat Mia Oparan (1999) ja Hannu Sirkkilän (2005) tutkimukset. Erilaisia arjen stressitilanteita monikulttuurisessa avioliitossa ovat tutkineet muun muassa Elli Heikkilä, Päivi Oksi-Walter, Minna Säävälä, Jonna Roos ja Ritva Viertola-Cavallari. Johanna Järvinen-Tassopoulos on tutkinut (2007) suomalais-kreikkalaisia avioliittoja Kreikassa. Hänen tutkimuksensa keskiössä on suomalais-kreikkalaisen avioliiton tuomat haasteet arjessa. Johanna Leinosen (2011) väitöskirja käsittelee suomalais-yhdysvaltalaisia avioliittoja niin Suomessa kuin Yhdysvalloissakin. Anu Warinovski (2012) on tutkinut suomalaisten ekspatriattiperheiden lapsia kulttuurisissa siirtymissä.

Tähän tutkimukseen olennainen kansainvälinen tutkimustieto keskittyy pääsääntöisesti Yhdysvaltoihin ja Kanadaan. Nämä tutkimukset eivät ole suoraan verrannollisia suomalaiseen yhteiskuntaan, mutta antavat vankan teoreettisen pohjan tutkimustyölleni. Esittelen tutkimukseni kannalta tärkeimpiä kansainvälisiä tutkimuksia.

1980-luvulle saakka siirtolaisuusteorioita hallitsivat neoklassiset mallit, jotka näkivät siirtolaisuuden juurena, joka joko veti pois kotimaan negatiivisista asioista ja veti puoleensa uusia mahdollisuuksia muualla. Toiset teoriat siirtolaisuudesta ovat linkittyneet strukturoituihin tekijöihin, kuten koloniaalinen ja postkoloniaalinen liikehdintä sekä globaali, ekonominen liikehdintä. Lisääntyvissä määrin tuli myös teorioita transnationalismista. Transnationalistiset teoriat pohjautuvat systeemiteorioiden luomalle ymmärrykselle siirtolaisuuden tavoista. (Williams 2010, 63–64.)

Monikulttuuristen avioliittojen tutkimuskenttä on perinteisesti kuulunut sosiologeille, mutta 2000-luvulle siirryttäessä yhä useampi taloustieteilijä on myös kiinnostunut näiden liittojen syistä ja seurauksista. Esimerkiksi Alberto Bisin ja Thierry Verdierin (2000) esittämä teoreettinen analyysi etnisten ryhmien rooleista yhteisössä monikulttuurisessa avioliitossaan. Jatkoa tälle tutkimukselle antaa Furtadon (2006) esittämä mekanismi koulutuksen ja sen tason vaikutuksesta eri etnisten ryhmien avioliittoihin. Celikaksoy ja kumppanit (2006) puolestaan analysoivat, kuinka tärkeä rooli maahanmuuttaja-avioliitossa puolisoiden samansuuntaisella koulutuksella on Tanskassa. Wong (2003) puolestaan on tutkinut valko- ja tummaihoisten vähäistä seurustelua. Hänen mukaansa tällaisiin

seurustelusuhteisiin ei suhtauduta myönteisesti, vaan suhtautuminen on jopa kielteistä.

Oma tutkimuksellinen mielenkiintoni kohdistuu monikulttuurisen, pitkän parisuhteen erilaisiin arjen stressitilanteisiin ja siihen, kuinka niistä on selviydytty. Elli Heikkilän (2011, 96) mukaan eri kulttuurien väliset avioliitot ovat herkkiä eroille, joten tutkimukset, joissa tarkastellaan monikulttuurisien perheiden dynamiikkaa, ovat relevantteja tämän tutkimuksen kannalta. Lucy Williamsia (2010, 68) mukaillen totean, että vähemmälle tutkimukselle on jäänyt se, kuinka kaksi hyvin erilaista perhettä/sukua kohtaavat toisensa. Siinä on omat haasteensa, ja niitä nousee tässä tutkimuksessani esiin. Williamsin mukaan on tärkeää saada lisätietoa tästä vähemmän tutkitusta ilmiöstä.

Tutkimukseni toisessa luvussa käsittelen avioliittosiirtolaisuutta ja monikulttuurisuutta. Tarkastelen monikulttuuriseen parisuhteeseen liittyvää terminologiaa ja ilmiöitä. Käsitteellä ”maahanmuuttaja” tarkoitan henkilöä, joka on muuttanut Suomeen pysyvässä tarkoituksessa ja joka ei ole maahanmuuttaessaan Suomen kansalainen, eikä ole sitä ollut aiemminkaan. (Forsander 2002, 11.)

Kolmannessa luvussa tarkastellaan parisuhteen kestävyyttä eri teorioiden valossa ja neljännessä luvussa kerron narratiivisen tutkimuksen eri vaiheista tässä tutkimuksessa. Viidennessä luvussa esitellään tutkimustulokset, joka alkaa puolisoiden kohtaamisen teemasta jatkuen suhteen muodostusvaiheeseen ja Suomeen muuttoon. Kuudennessa luvussa kerrotaan enemmän perheen elämästä Suomessa kaikkine iloineen ja suruineen ja ongelmanratkaisumetodeineen.

Seitsemännessä luvussa esittelen, mitä kestävä parisuhde näissä tutkittavieni perheissä tarkoittaa ja minkälaisia piirteitä niihin liittyy. Avaan myös suomalaisten puolisoiden käsitystä itsestään. Luvussa kahdeksan tarkastelen aihetta eri teorioiden valossa, ja lisäksi aineistostani löytyy kolme erilaista mallia selviytymisestä. Luku yhdeksän sisältää lyhyen yhteenvedon aiheesta ja omaa pohdintaani tutkimuksen eri osa-alueisiin liittyen.

2 GLOBALISAATIO JA MONIKULTTUURISEET PARISUHTEET SUOMESSA

2.1 Käsitteistöä monikulttuurisuudesta

Jo vuosisatoja Suomessa on asunut eri kulttuurivähemmistöjä. Tämän päivän kansainvälistyvässä maailmassa kulttuurien kohtaaminen on kuitenkin arkipäiväisempää kuin vuosisatoja sitten. Siksi onkin tärkeää ymmärtää tästä ilmiöstä aiheutuvia tapahtumia. (Bras & Kok 2005, 1–3; Leitzinger 1999, 25–26; Liebkind 1994a, 9.) Suomessa asuvien maahanmuuttajien joukko on suhteessa muihin Euroopan maihin homogeenisempi johtuen Suomen tiukasta maahanmuuttolaista (Fingörroos & Haanpää 2011, 204; Komulainen 2012, 51).

Sisäasianministeriön (2010, 5) julkaisu paljastaa, että perhesiteet ovat yleinen peruste muuttaa Suomeen. Eri kansallisuuksien solmimissa perheissä yleisin yhdistelmä on suomalainen mies ja ulkomaalainen nainen. 1990-luvun puolivälissä yleisin yhdistelmä sen sijaan oli suomalainen vaimo ja ulkomaalainen mies. Muuttoliikkeen uusi piirre on liikkuvuus. Aiemmin maan vaihto oli pysyvämpää, nykyään moni haluaa siirtyä toiseen tai kolmanteen maahan. Osa taas kulkee edestakaisin tiettyjen maiden välillä ja osa muuttaa vanhempiensa lähtömaahan. (Maahanmuuton vuosikatsaus 2010, 5-6.)

Tilastokeskuksen (2013) mukaan ulkomailta Suomeen muutti vuoden 2012 aikana 31 280 henkilöä. Määrä on noin 1800 henkeä suurempi verrattuna edelliseen vuoteen, ja suurin luku itsenäisyyden aikana. Nettomaahanmuuttoa Tilastokeskuksen mukaan syntyi vuoden 2012 aikana 17 430 henkeä, joka on 610 henkeä suurempi kuin edellisenä vuotena. Ulkomaan kansalaisten osuus maahanmuuttajista suureni selvästi ollen 2030 henkeä. Taulukot 1 ja 2 sisältävät yksityiskohtaiset tiedot eri kansallisuuksista, joita maassamme esiintyy.

**Taulukko 1. Ulkomaiden kansalaiset Suomessa
(Tilastokeskus 2013.)**

Kansalaisuus	2011	%	Vuosi- muutos, %	2012	%	Vuosi- muutos, %
Viro	34 006	18,6	16,9	39 763	20,3	16,9
Venäjä	29 585	16,2	4,1	30 183	15,4	2,0
Ruotsi	8 481	4,6	-0,3	8 412	4,3	-0,8
Somalia	7 421	4,1	12,6	7 468	3,8	0,6
Kiina	6 159	3,4	10,8	6 622	3,4	7,5
Thaimaa	5 545	3,0	10,4	6 031	3,1	8,8
Irak	5 742	3,1	14,3	5 919	3,0	3,1
Turkki	4 159	2,3	4,7	4 272	2,2	2,7
Intia	3 793	2,1	9,4	4 030	2,1	6,2
Saksa	3 806	2,1	2,4	3 906	2,0	2,6
Muut	74 436	40,6	8,5	78 905	40,4	6,0
Yhteensä	183 133	100	9,0	195 511	100	6,8

Taulukko 1 auttaa hahmottamaan, mitkä kansallisuudet ovat edustettuina Suomessa. Nämä henkilöt eivät ole kaikki saaneet tai edes hakeneet Suomen kansalaisuutta.

**Taulukko 2. Suomen kansalaisuuden saaneet ulkomaalaiset
(Tilastokeskus 2013.)**

Entinen kansalaisuus	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Venäjä	1 399	1 665	2 211	1 026	1 925	1 652
Viro	176	182	262	166	243	302
Ruotsi	178	163	274	126	104	196
Turkki	110	102	195	94	132	166
Iran	213	218	329	180	137	145
Entinen Serbia ja Montenegro	248	232	324	154	109	106
Irak	405	443	379	207	78	106
Afganistan	101	102	279	186	108	100
Somalia	445	464	595	290	131	96
Ukraina	46	45	62	53	92	95
Muut	1 112	1 208	1 772	931	1 275	1 594
Yhteensä	4 433	4 824	6 682	3 413	4 334	4 558

Taulukko 2 kertoo, kuinka moni eri maan kansalainen, Suomessa vakinaisesti asuva henkilö on saanut Suomen kansalaisuuden eri vuosina.

Vuonna 2012 suomalaisen ja ulkomaalaisen välisiä avioliittoja solmittiin 28 878 (Tilastokeskus 2013). Naisten ja miesten solmimat liitot eroavat toisistaan huomattavasti. Suomalaiset miehet avioituvat useimmiten Thaimaasta, Venäjältä ja Virosta tulleiden kumppaneiden kanssa. Naisten puolisoitten kotimaissa ei ole yksittäisiä suuria eroja. (Lainiala & Säävälä 2012, 9.) En tarkastele tässä tarkemmin suomalaisten naisten ja miesten solmimien monikulttuuristen avioliittojen eroja maittain, koska ne eivät ole tämän tutkimuksen kannalta relevantteja.

Tutkimustehtäväni lähtökohta perustuu siihen, että tarkastelen kahdesta eri kulttuurista tulevan henkilön kestävästä parisuhdesta Suomessa. Osa suhteista on solmittu jo 1980-luvulla, osa 1990- ja 2000-lukujen taitteessa. Tutkimusajankohta määrittyy siten, että olen

kartoittanut tutkimusaineistoani ennen vuotta 2008, jolloin tein tutkimushaastattelut.

Monikulttuuriset parisuhteet tulkitaan usein uudenlaiseksi ilmiöksi, vaikka kulttuurien ja eri etnisten ryhmien välisiä avioliittoja on ollut historiassa kauan (Bras & Kok 2005, 1). Tulkinta siitä, onko kyseessä uusi vai vanhempi ilmiö, riippuu osin monikulttuurisen parisuhteen määritelmästä. Koska Suomessa tällaisia suhteita on kuitenkin ollut varsin vähän, niiden tutkimuskin on tähän päivään saakka ollut suhteellisen niukkaa. Samalla näitä parisuhteita kuvaava käsitteistö on ollut vaihtelevaa ja epätarkasti määriteltyä. Tutkimusta on tehty ja käsitteistöä tarkennettu eritoten sellaisissa maissa, joiden väestö on pitempään koostunut eri kansallisuuksista ja kulttuureista, kuten esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Kanadassa (Osbeck, Moghaddam & Perreault 1997, 113–121; Pukkala 2006).

Monikulttuurisuuteen voidaan suhtautua kahdella eri tavalla. On niitä, jotka haluavat ohittaa erilaiseen kulttuuriin ja etnisyyteen liittyvät tarpeet. Tällöin korostetaan ihmisten perimmäistä samanlaisuutta ("ihmiset ovat ihmisiä"). Tällöin uskotaan, että tasa-arvo toteutuu, kun kaikille tarjotaan samat palvelut. Tämä näkökulma kantaa nimitystä *universalismi*. (Dominelli, Lorenz & Soydan 2001.) Vastakohtana tälle on *essentialistinen suhtautuminen*, joka korostaa ryhmien välisiä kulttuurieroja ja etnisten identiteettien keskeistä asemaa yksilön kokemusmaailmassa. Tämän näkökulman mukaan etninen identiteetti nähdään muuttumattomana ja etniset ryhmät selvärajaisina, kulttuurisesti määriteltyinä, muista etnisistä ryhmistä erilaisina ja erottuvina yhteisöinä. (Dominelli, Lorenz & Soydan 2001.)

Seuraavaksi esittelen ja jäsenän monikulttuurisiin parisuhteisiin ja maahanmuuttoon liittyvää käsitteistöä. Se on melko kirjavaa, mutta vakiintunutta. Haluan antaa lukijalle mahdollisimman selkeän kuvan eri käsitteiden merkityksistä, eroista ja samankaltaisuuksista. Käsitteet saavat merkityksensä ja sisältönsä sen mukaan, mitä puolisoita toisistaan erottavaa tekijää halutaan korostaa. Voidaan esimerkiksi painottaa kansallisuutta, etnisyyttä, kulttuuria, kieltä tai uskontoa (Tuomi-Nikula 1997, 269). Johdattelen lukijaa aiheeseen *kulttuuri*-käsitteen kautta. Berryn, Poortingan, Segalin ja Dasen mukaan (1992, 225–226) sen juuret kulkeutuvat verbiin *colere*, joka alkujaan on tarkoittanut kiinteää asumista jossakin ja siihen liittyviä käytäntöjä, kuten esimerkiksi maanviljelyä. Kulttuuriin kuuluvat niin pysyvyyden kuin kerrostumisen

elementit. Käsitukset kulttuurista voivat vaihdella ajallisesti. Useat tutkijat jakavat käsitteen perinteiseen ja postmoderniin. Klassista kulttuurikäsitystä kuvailen evoluutiantropologi Edward B. Tylorin (1903/1871) määritelmällä, jonka mukaan kulttuuri on monimutkainen kokonaisuus, joka sisältää kaikki ne tavat ja kyvyt (ml. tiedon, uskonnon, arvot, moraalit, taiteen ja normit), jotka ihminen on saanut ollessaan yhteisön jäsen. (Aro ym. 2002, 47; Berry, Poortinga, Segall & Dase 1992, 225–226; Tylor 1903/1871.) Anne Alitolppa-Niitamo (2004, 19) toteaa kulttuurin ytimen olevan perinteissä, mielipiteissä, ajatuksissa ja arvoissa.

Postmodernia lähestymistapaa mielestäni parhaiten kuvaa, Berrynkin mainitsema, Glifford Geertzin kulttuurin määritelmää ihmisestä eläimenä, joka on kiinnittynyt omien, itse kokoamiensa merkitysten verkkoon. Nämä verkot ovat hänen mukaansa kulttuuria (ks. Berry ym. 1992, 226). Tällä ymmärrän tarkoitettavan, että jokainen ihminen luo oman käsityksensä ja tapansa yhteisön tavoista toimia ja ajatella. Anne Ali-Tolppa-Niitamo (2004) ajattelee kulttuurin olevan ihmisten kesken jaettua. Kulttuurin sisällä omaksumme yhteisön käsitykset elämästä ja kuolemasta, naisen ja miehen asemasta sekä rooleista, lapsista ja maailmasta, luonnosta ja maailmankaikkeudesta. (Alitolppa-Niitamo 2004, 19.) Eri kulttuurien tavat ja käsitykset voivat poiketa toisistaan täysin (Liebkind 1994). Ne ovat opittuja perinteitä. Suurin osa on hankittu varhaislapsuudessa, koska silloin ihminen oppii ja omaksuu helpoimmin. Tiettyjen ajatus-, tunne- ja käyttäytymismallien vakiinnuttua yksilön mieleen hän joutuu poisoppimaan ne pystyäkseen oppimaan jotakin niistä poikkeavaa. Poisoppiminen on vaikeampaa kuin alkuperäinen oppiminen. Kulttuuri on siis opittua, ei perittyä. Se on peräisin sosiaalisesta ympäristöstä, ei geeneistä. Kulttuuri tulisi erottaa ihmisluonnosta ja toisaalta yksilön persoonallisuudesta. (Hofstede 1993, 19–21.) Lene Jensen (2003) huomauttaa, että eri ikäryhmien tavat suhtautua kulttuuriin voivat poiketa toisistaan. Tästä hän käyttää esimerkkinä teini-ikäisten kasvamisen globaaliin maailmaan, jossa media ja ympäristö näyttävät mallin monikulttuurisesta maailmasta ja eri kulttuurien välisistä parisuhteista. (Jensen 2003, 192–193.)

Tutkimusta aloittaessani pohdin kulttuurien välistä avioliittoa ja parasta termiä sille tässä tutkimuksessa. Kansainvälisessä ja suomalaisessa tutkimuksessa käytetään termiä ”seka-avioliitto” (*mixed-marriage*) (Johnson & Warren 1994; Leinonen 2003; Viertola-Cavallari

2004). Outi Tuomi-Nikula (1997) määrittelee sen liitoksi, jossa puolisoilla on eri kansallisuus. Tämän vastakohtana voidaan pitää homogeenista liittoa, jossa partnerit ovat kansallisuudeltaan ja etnisiltä ominaisuuksiltaan suhteellisen samankaltaisia (Tuomi-Nikula 1997, 269–270). Tuomi-Nikula korostaa kansallisuuden keskeisyyttä mahdollisissa käytettävissä käsitteissä, esimerkiksi sanassa ”kaksikansallinen avioliitto”, koska kansallisuudella on ratkaiseva vaikutus perheen asemaan siinä maassa, jossa asutaan. Ritva Viertola-Cavallarin (2009a, 19) mielestä tämä käsite kuvaa paremmin *tilannetta* ainakin useimmissa onnistuneissa monikulttuurisissa liitoissa, joissa luodaan kolmas, eräänlainen sekakulttuuri, jossa on aineksia molempien aviopuolisoiden kulttuureista. Käsite ”monikulttuurinen” ei Viertola-Cavallarin mukaan tätä välttämättä ilmaise; onhan mahdollista harjoittaa rinnakkain eri kulttuureja sekä yhteiskunnassa että avioliitossa, kuten on tapahtunut Suomessakin esimerkiksi romanivähemmistön ja muiden etnisten vähemmistöjen kohdalla. Artikkelissaan Johanna Järvinen-Tassopoulos (2004, 29) nostaa esiin *erilaisuuden* teeman, joka olisi sopinut tähänkin tutkimukseen, sillä muukalaisuuden kysymys on myös osa eri kulttuurien välisiä liittoja: puolisoitten välillä vallitsee vieraudesta ja erilaisuudesta muodostuva välitila, joka vaikuttaa parisuhteen eri vaiheissa. Näistä argumenteista huolimatta tämän tutkimuksen käsitteeksi valitsin ”monikulttuurisen avioliiton”. Perustelen valintaani määrittellessäni, mitä monikulttuurisella avioliitolla tarkoitetaan.

Korostettaessa puolisoitten olevan kahdesta eri maasta, käytetään ilmaisua ”kansainvälinen seka-avioliitto” (*international mixed marriage*) (Khatib-Chahidi ym. 1998, 49). Lähes samassa merkityksessä käytetään ilmaisua ”kulttuurien välinen avioliitto” (*cross-cultural marriage*) (Breger & Hill 1998, 7). Etnisyyttä ja etnisiä eroja korostettaessa voidaan käyttää ilmaisua *interethnic*, jolla tarkoitetaan etnisyyksien eli etnisten ryhmien välistä suhdetta (Eriksen 1993, 159).

Käsitteen määrittely on tutkimuksessa tärkeää. Tämän tutkimuksen kannalta tärkeää oli se, miten eri kulttuurien välinen liitto määrittyy. Käsite ”seka-avioliitto” olisi sopinut hyvin tähän kuvaamaan näitä avioliittoja, mutta mielestäni parempi kuitenkin oli Elli Heikkilän (2011) käyttämä termi ”monikulttuurinen avioliitto” (*multicultural marriage*). Tässä tutkimuksessa puhutaan kulttuuripiirteiltään erilaisista parisuhteista. Stuart Hall (2003, 233) erottaa toisistaan sanat ”*monikulttuurinen*” ja ”*multikulturalismi*” (*multicultural* ja *multiculturalism*).

Hänen mukaansa sanaa ”monikulttuurinen” käytetään usein adjektiivin tapaan. Se kuvaa sosiaalisia piirteitä ja hallinnan pulmia, jotka kohdataan kaikissa yhteiskunnissa, joissa kulttuuriset yhteisöt elävät yhdessä pyrkien rakentamaan yhteistä elämää samalla, kun pyritään säilyttämään alkuperäisen identiteetin osasia. ”Multikulturalismi” taas on substantiivi, joka viittaa niihin strategioihin ja menettelytapoihin, joita käytetään monikulttuuristen yhteiskuntien moninaisuutta ja monimuotoisuutta koskevien ongelmien hallinnassa. Tätä sanaa käytetään yleensä yksikössä, osoittamaan filosofiaa tai oppia, joka tukee monikulttuurisia strategioita. (Lehtonen & Löytty 2003, 233–234.) Ilmaisu ”monikulttuurinen avioliitto” asettuu selkeästi kulttuurien väliseen kontekstiin ja antaa pohjan tarkastelulle. Käsitteen määrittelyn kautta pystytään tarkastelemaan, millainen dynamiikka suomalaisen ja ulkomaalaisen parisuhteessa on huolimatta siitä, mistä maasta ulkomaalainen puoliso on kotoisin. Huomattavaa tässä on se, että monikulttuurinen avioliitto voi olla myös kahden suomalaisen solmima avioliitto. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (Työperusteisen maahanmuuton sanasto 2010, 52) on julkaisussaan täsmentänyt maahanmuuttoon liittyvää sanastoa. Tämän julkaisun määritelmä monikulttuurisuudelle on ”eri kulttuurien tasa-arvoinen rinnakkaiselo, joka syntyy kulttuurien kohtaamisesta ja molemminpuolisesta oppimisesta ja vuorovaikutuksesta”. Monikulttuurinen yhteiskunta on sellainen, jossa vallitsee kulttuurinen heterogeenisyys. Itse asiassa mielestäni olemme kaikki monikulttuurisia, emmekä vain yhden kulttuurin edustajia. Voiko näin ollen edes olla kahden kulttuurin välistä liittoa? (Ks. Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 9.)

Lucy Williams (2010, 55–56) esittelee erilaisia tapoja avioitua. Hän mainitsee eksogamian ja endogamian, joista ensimmäinen tarkoittaa sitä, että (yleensä) naiset avioituvat eri kulttuurista tai uskontokunnasta tulevan kanssa ja jättävät tämän vuoksi kotiseutunsa ja muuttavat puolisonsa luo. Nämä avioliitot muodostavat Williamsin mukaan suurimman osan eri kulttuurien välisistä avioliitoista. Endogamiassa ei ole sallittua solmia liittoa eri kulttuuri- tai uskontoryhmään. Hypergamiasta puhutaan silloin kun avioliiton myötä tavoitellaan parempaa sosiaalista statusta – avioitutaan köyhästä rikkaaksi ja parannetaan näin omia ja lapsuudenperheen elinoloja. Tämän tutkimuksen avioliitot voidaan katsoa koostuvan osittain kaikista näistä kolmesta avioitumisen muodosta. Ellen Oxfeld (2005, 27) toteakin,

että joissakin maissa on aina ollut vallalla käsitys, että jonkun perheenjäsenistäsi mennessä ulkomaille myös sinun statukseksi nousee.

Steven Vertovec (2001, 16–19) pohtii kansainvälisyyttä ja päätyy ajatukseen, että emme mahdu enää kansallisvaltioiden muodostamiin rajoihin. Globaali liikehdintä vaikuttaa moninaisten identiteettien muodostumiseen sekä erilaisia rajoja ylittävien verkostojen muodostumiseen. Nykyään ihmiset voivat olla useamman kuin yhden maan kansalaisia. He voivat vaikuttaa talouden, politiikan, uskonnon ja sosiaalisen toiminnan tasoilla erilaisten rajojen ylitse. Vertovecin mukaan monikulttuurisuutta täytyisi lähestyä uudella tavalla ja huomioida juuri erilainen ja eri syistä tapahtuva liikkuvuus sekä ihmisten asemoituminen ja sitoutuminen moniin eri paikkoihin. Toisin sanoen monimuotoisuuden oikea tunnistaminen edellyttää paitsi kulttuuristen eroavaisuuksien ja yhteisöön kiinnittymisen huomioimista myös eri kulttuurien sekoittuneiden identiteettien sekä monimuotoisuuteen liittyvän laajemman kiinnittymisen (ihmisten liikkumisen ja asemoituminen yli kansallisvaltioiden luomien rajojen) syvempää tarkastelua. (Portes 1997, 812; ks. myös Vertovec 2001, 19.) Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteeni on se, kuinka puoliset ovat jokapäiväisessä elämässään kiinnittyneet Suomeen. Kuinka ulkomaalaisen puolison tausta vaikuttaa perheiden arkielämään?

2.2 Monikulttuurinen parisuhde suomalaisessa kulttuurissa

Tässä luvussa tarkastelen perheen määritelmää, koska se vaihtelee eri yhteiskunnissa ja kulttuureissa. Yleisesti vallitseva ajatus on, että avioliiton solmimisen jälkeen puoliset ottavat täyden, aikuisen ihmisen roolin yhteisössä. Avioliitto on instituutio, joka on valmis suojelemaan ja tukemaan perheryhmiä, jotka sisältävät kaksi aikuista (yleensä) ja heistä riippuvaisia huolehdittavia henkilöitä. Normatiivinen käsitys avioliitoista perheissä ja yhteisöissä antaa kuvan siitä naista alistavana sopimuksena erilaisine hierarkioineen. Avioliitto kuitenkin tarkoittaa eri asioita eri kulttuureissa. (Williams 2010, 53–54.) Yhteistä monille käsityksille on, että avioliitto edustaa siirtymistä lapsuudesta aikuisuuteen, itsenäisyyttä ja liittymistä toiseen perheeseen jäseneksi tai siirtymistä sosioekonomisesta statuksesta toiseen. (Eekelaar & Maclean 2004, 510.)

Suomalainen kulttuurimme rohkaisee yksilölliseen vapauteen ja autonomiaan (Hofstede 1993, 81), mutta samanaikaisesti meillä vallitsee uskomus siitä, että parin ja perheyksikön tulisi toimia ja viettää huomattava osa ajastaan yhdessä (Tolkki-Nikkinen 1990, 21). Suhdetta tarkastellaan jatkuvasti siitä näkökulmasta, onko kaikki hyvin, vieläkö välillämme on rakkautta yhtä paljon kuin ennen ja olisiko rakkautta mahdollista saada parisuhteeseen vielä enemmän (Ahponen & Marttinen 1997, 185; Määttä & Uusiautti 2012a). Saksalainen sosiologi Elisabeth Beck-Gernsheimin (1998) näkemyksen mukaan tähän liittyy oleellisesti se, että yksilöllillä on entistä enemmän tietoa ja kokemuksia siitä, millaisia parisuhteen vaiheet ja tapahtumat voisivat olla (Beck-Gernsheim 1998, 44). Nykyajan media on tulvillaan ohjeita ja oikeaksi julistettuja tapoja saada parisuhteesta parempi ja mielenkiintoisempi. Parisuhteesta on tullut eräänlaista markkinatavaraa.

Varovaisesti arvioiden oletus voisi olla, että edellä mainitusta syystä halutaan yhä useammin varmistua yhteensopivuudesta ennen avioliittoa. Tällöin tämä monitorointi voi olla myös ennakoivaa. Toiveet voivat olla suuret onnistuneen parisuhteen löytymiseksi. Ihmiset tietävät, ettei rakastumisen tunne kestä ainiaan ja parisuhteen halutaan jatkuvan ja toimivan tämän jälkeenkin. Muutoin suhteesta tulee riski (Jallinoja 2006, 69–73; Määttä & Uusiautti 2013a). Monikulttuurisissa avioliitoissa tähän ei aina ole mahdollisuutta, koska ne saatetaan joutua solmimaan usein jo parisuhteen kehityksen varhaisessa vaiheessa. Tähän voi olla syynä esimerkiksi oleskeluluvan saanti. Elisabeth Beck-Gernsheim (1998, 166) viittaa tutkimukseensa kahden kulttuurin väliseen parisuhteeseen liittyvistä riskeistä ja biografisesta epävarmuudesta, koska pariskunnat joutuvat rakentamaan uuden, joustavan yhteiselämän kulttuurin ja todellisuuden.

Mary Ann Lamanna ja Agnes Riedmann (2009) ovat kirjoittaneet perhesuhteista ja parisuhteista kertovan teoksen, jonka mukaan perheen määritelmä on aikojen saatossa saanut erilaisia muotoja ja käsityksiä. Entisen länsimaisen ajatusmaailman mukaan ydinperhe on sisältänyt perheen isän, joka on elättänyt perheen, äidin, joka on huolehtinut kodista, ja lapset (Lamanna & Riedmann 2009, 6–7). Tämän päivän perheissä niin Suomessa kuin muuallakin länsimaissa eletään murroksen aikaa, koska perinteinen malli, jossa nainen on kotona, on harvemmin enää mahdollista tai valittu (Määttä & Uusiautti 2012b; Barnett & Lundgren 1998). Perheeseen, parisuhteeseen, kasvatukseen ja

ihmissuhteisiin liittyvistä asioista neuvotellaan enemmän. Näin on myös kotitöihin ja sukupuolirooleihin liittyvissä asioissa. Monesti voidaan myös vertailla, mitä perheenjäsenet ovat tehneet esimerkiksi kotitöissä, ja näin näistä tekijöistä voi tulla niin sanottua vaihtokauppaa (Jokinen & Saaristo 2002, 198; Uusiautti & Määttä 2012a). Suomessa perheyhteydet ovat voineet osittain heikentyä johtuen yhteiskunnan vaatimuksista työelämässä. Kuitenkin perheen merkitys emotionaalisenä ja kulttuurisena yksikkönä pikemminkin korostuu yksilöiden välisissä suhteissa (Määttä & Uusiautti 2013a; Sirkkilä 2005, 42).

Matthijs Kalmijn (2007) on tutkinut avioliittojen pysyvyyttä ja avioeroja Euroopan eri alueilla ja todennut, että parisuhdepysyvyydellä on suuria eroja alueittain. Näihin vaikuttavat muun muassa sukupuoliroolit, uskonto, koulutus ja ekonomisen status. Kaikista suurin tekijä hänen mukaansa oli sukupuolirooleilla ja uskonnolla. (Kalmijn 2007, 259.) Tulokset ovat kiinnostavia myös tämän tutkimuksen näkökulmasta. Mielenkiintoisen perspektiivin omaan tutkimukseeni antavat myös avioliittosiirtolaisten huomattavasti toisistaan eroavat lähtötasot. Onko niillä pitkän avioliiton keston kannalta huomattavaa merkitystä?

Sukupuoli monikulttuurisessa perheessä

Seuraavaksi tarkastelen monikulttuuristen parisuhteiden muotoutumista sukupuolen näkökulmasta. Mielenkiinnon kohteena on käsitys sukupuolten välisistä työnjaosta ja niiden murentumisesta Suomeen muuttaessa ja perhettä perustettaessa.

Eri kulttuurien väliset avioliitot ovat näyttäneet tietä muutoksiin parisuhteiden solmimisessa. Ihmisten on mahdollista solmia ulkoisista rakenteista ja malleista määrittymätön parisuhde. Näin pystytään vaikuttamaan itse omaan elämäänsä, eikä kenenkään tarvitse ottaa huomioon ympäristön tuomia kriteereitä. (Beck & Beck-Gernsheim 1990, 13; Lamanna & Riedmann 2009, 18–19.) Monet parisuhteet kuitenkin rakentuvat vielä nykyäänkin tiettyjen perinteiden mukaan, joskin valinnan mahdollisuus on kasvanut. Perheen perustaminen saatetaan nähdä suunnitteluprojektina, jolla pyritään ennaltaehkäisemään riskejä. Esimerkiksi lasten hankinta on usein tarkasti ennaltasuunniteltua. (Beck-Gernsheim 1998, 62; Lamanna & Riedmann 2009, 16.) Lamanna ja Riedmann (2009, 16) lisäävät vielä,

että esimerkiksi ekonominen epävarmuus saattaa osaltaan hillitä avioitumista ja lasten hankintaa. Ihmiset saattavat etsiä oikeaa aikaa tietyille asioille.

Anthony Giddensin (1992, 58) kiistellyn näkemyksen mukaan nykyajan länsimaiset parisuhteet perustuvat vain siihen itseensä ja puolisoiden väliseen emotionaaliseen tyydykseen, eikä mihinkään yhteiskunnan tai muun tahon vaatimukseen (Ogsimer & Catpatan 2008, 42; vrt. Smart & Neale 1999, 12). Anna Rotkirch (2000) puhuuakin puhtaista suhteista, joiden ohelle on löydettävissä perhekeskeisempi malli. Rotkirchin mukaan puhtaiden suhteiden vastakohtana ovat totaaliset suhteet, joissa perhe on puolisoiden elämän keskipiste. Tämä perinteisempi malli on jatkuvaa yhdessäoloa ja sitoutumista puolisoiden kesken, ja sitoutuminen lapsiin on vahvaa. Länsimaissa monet haluaisivat tällaisen perheen, mutta eri velvollisuuksien vuoksi kokevat sen mahdottomana. Käytännössä erilaiset perhemallit kietoutuvat toisiinsa lomittain, ja harvoin on tunnistettavissa puhtaasti jotain tiettyä mallia. Perheiden mallit myös vaihtelevat elämäntilainten mukaan. Perhe ja parisuhde vaativat jatkuvaa keskinäistä neuvottelua esimerkiksi oman ajan ja perheen yhteisen ajan osalta. (Rotkirch 2000, 189.)

Yleisesti tarkasteltuna perhesiteiden on oletettu olevan heikkenemässä länsimaissa kulttuureissa. Kuitenkin on havaittavissa, että perheen merkitys ja vetovoima korostuu ajassamme (Määttä & Uusiautti 2013a). Beckin (1990b, 70) mukaan tähän on selityksenä traditioiden purkaminen. Kun henkilö ei saa tukea aiemmista vahvoista ja merkittävistä yhteiskunnan instituutioista elämälleen, tulee parisuhteesta ja perheestä keskeinen yksilön elämän sisältö. Monikulttuurinen parisuhde voi olla tällainen minäprojekti, joka vaatii yksilöltä monien pakollisten valintojen tekemistä alkaen asuinmaan valinnasta. Pohtiessani tätä perhesiteiden heikkenemistä huomasin, että perhe on aina ollut vahva instituutio, joka on suojellut ja tukenut varsinkin nuoria perheitä. Tämän tuen puute voi altistaa monille ongelmille ja nuoret perheet voivat joutua jaksamisen äärirajoille. Kollektiivisesta individualistiseen kulttuuriin tullessa tämä ydinperhekeskeisyys voi olla vielä raskaampaa. Perhe on näytellyt suurta osaa henkilön elämässä. Avioliittosiirtolainen voi nähdä myös positiivisia asioita tässä perheettömyydessä.

Hannu Sirkkilä (2005, 45) pohtii suomalaisia perherakenteita ja toteaa, että rinnalle on tuotava kahden kulttuurin välisen parisuhteen

erityisluonne ja ainakin toisen maahanmuuton merkitys. Mielestäni tämä Sirkkilän näkemys on kovin yksipuolinen ja rajaa pois useita avioliittoja. Tästä esimerkkinä on vaikkapa monikulttuurinen avioliitto, jossa maahanmuuttajapuolisokin on asunut vuosikymmeniä vastaanottomassa.

Monikulttuuriset parisuhteet Suomessa perustuvat henkilöiden vapauteen valita kumppaninsa. Näitä parisuhteita voitaisiin kuvata romanttisen rakkauden ilmentymiksi juuri valinnanvapauteen perustuen. Ulrich Beck (1990b, 223) näkee rakkauden, romantiikan ja parisuhteen yksilöllisen perustan siten, että rakkaus luo merkityksiä, turvallisuutta ja identiteettiä silloin, kun muut elämänsisällöt liukuvat pois elämän merkityksiä luovina tekijöinä. Romanttisessa parisuhteessa omistaudutaan puolisolle ja suhdetta vaalitaan. (Vrt. Giddens 1992, 61–63.) Lucy Williams (2010, 83) väittää, että monikulttuuriset avioliitot eivät ole tasa-arvoisia, minkä vuoksi ne myös usein päätyvät eroon.

2.3 Näkökulmana monikulttuurinen Suomi

Maailmassa on vajaat 200 valtiota, mutta erilaisten kulttuurien määräksi on arvioitu noin 10 000. Monikulttuurisuus myös lisääntyy muuttoliikkeiden ja ihmisten liikkuvuuden seurauksena. Suomikin on ollut monikulttuurinen maa jo itsenäistymisen ajoista lähtien, ja myös ennen sitä. (Liebkind 2001, 171.)

Suomessa maahanmuuttajia on saatettu aiemmin pitää etupäässä uhkana ja ongelmana. Nykyinen käsitys maahanmuuttajista työvoimaresurssina ikääntyvässä yhteiskunnassa on tuonut uutta näkökulmaa keskusteluun. Anne Alitolppa-Niitamon (2005, 37) mukaan tämä uusi näkökulma on positiivisempi ja totuudenmukaisempi, mutta myös yksipuolinen. Jos maahanmuuttajat nähdään vain työvoimana, riskinä on se, että unohdetaan heidän inhimilliset tarpeensa. Tällöin voidaan unohtaa myös heidän puolisoidensa ja lastensa tarpeet, jotka eivät välttämättä kuulu työvoimaan. Työllisyys on yksi maahanmuuttopolitiikan kysymyksistä. Lisätieto maahanmuuttajille suomalaisesta kulttuurista heti Suomeen muutettaessa auttaa sopeutumisessa, koska maahanmuuttajien kulttuuri yleensä poikkeaa valtaväestön kulttuurista. Hyvät suhteet auttavat maahanmuuttajien mahdollisuuksia omaksua tarvittavia tietoja ja taitoja. Yhteiskunnan asenne ja maahanmuuttopolitiikka sekä valtaväestön asennoituminen maahanmuuttajia kohtaan vaikuttavat ratkaisevasti kontaktien luomisen

onnistumismahdollisuuksiin. Esimerkiksi Suomen maahanmuuttopolitiikka sisältää paljon monikulttuurisen yhteiskunnan aineksia. Maahanmuuttajalain tavoitteena on edistää uussuomalaisten tasa-arvoa ja valinnanvapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnan tarvittavien tietojen ja taitojen saavuttamista samalla, kun edistetään maahanmuuttajien oman kielen ja kulttuurin ylläpitämistä. (Liebkind 2001, 171–172; vrt. Yancey 2007, 199.)

Tässä tutkimuksessa maahanmuuttoa tarkastellaan avioitumisen kautta. Suomalaisessa maahanmuuttopolitiikassa avioituminen on saanut suuren roolin. Työllistyminen on maahanmuuttajalle ensiarvoisen tärkeää jo siitäkin syystä, että hän pääsee osaksi yhteiskuntaa. Ilman kiinteää paikkaa yhteiskunnassa, voi sopeutuminen Suomeen olla hankalaa. Eri tutkimusten mukaan maahanmuuttajan kielitaidolla ja kotimaalla tuntuu olevan työllistymisen kannalta suuri merkitys, mikä tulisi ottaa huomioon myös kotoutumissuunnitelmia tehdessä. (Ks. esim. Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005; Leinonen 2010.)

Toiseus

Tässä luvussa pohdin monikulttuurisessa parisuhteessa elävien henkilöiden ajatuksia itsestään ja puolisostaan. Kuinka yhteiskuntamme näkee ja määrittää avioliiton kautta maahan muuttaneet ihmiset ja kuinka he näkevät itsensä? Usein määritelmiä ja uskomuksia jaetaan sen enempiä miettimättä, ja ne saattavat jäädä elämään eräänlaisina totuuksina. Parisuhteessa eläviä puolisoita voidaan Rosemary Bregerin ja Rosanna Hillin (1998) mukaan määritellä toisistaan selvästi erilaisiksi, sekoittuneiksi tai ikään kuin kaltaisikseen (homogaamisiksi). Parisuhteessa heidän mukaansa keskeiseksi nousee itsen (*self*) ja toisen (*other*) ero. (Breger & Hill 1998, 3.)

Monikulttuurisia avioliittoja tutkiessani ja eri kirjallisuutta lukiessani törmäsin toistuvasti sanoihin ”toiseus” ja ”toinen”. Mikko Lehtonen (2004, 256–258) on määritellyt sanaa ”toinen”, Hänen mukaansa se on jotakin sellaista, joka syntyy suhteessa meidän paikkaamme ”ensimmäisinä”. Tällöin hänen mielestään toiseus ei ole ominaisuus, vaan tietty paikka, joka otetaan tai saadaan kielessä. Tässä suomalaisen ja ulkomaalaisen liiton tarkastelussa toiseuden lähtökohtia voivat olla esimerkiksi kieli, kulttuuri, uskonto, etnisyyt tai elintasoerot. Lehtonen

(2004) jatkaa toiseuden olevan joskus ulkopuolisuutta, ulos sulkemista eli eksklusiivista. Toiseus voi myös olla inklusiivista, jolloin toinen ajatellaan osana identiteettiämme, osana meitä ja erilaisena, mutta ei vastakkaisena. (Lehtonen 2004, 256–258.) Pohdin, tarkoittaako tämä sitä, että toisesta kulttuurista tuleva puoliso voi näin ollen ensin olla yhteisössä ulkopuolinen, mutta vähitellen hänet aletaan hyväksyä osaksi sitä tai hänet suljetaan kokonaan pois ryhmästä.

Maahanmuuttajan toiseus on visuaalisesti näkyvämpää silloin, kun hän on ulkonäöllisesti erilainen valtaväestön kanssa. Suomeen muuttanut valkoinen eurooppalainen sulautuu yhteiskuntaan huomaamattomammin, kuin esimerkiksi aasialaista syntyperää oleva. (Ks. Qian ym. 2001, 557.) Ulkonäöltään kantaväestöstä eroavat kokevat varmasti erilaisia tunteita maahanmuuton jälkeen eri vaiheissa. Johanna Järvinen-Tassopoulos (2007) puhuu omassa tutkimuksessaan muukalaisuuden tunteesta. Tämän tunteen voidaan ajatella kuuluvan Suomessa asumisen alkuvuosiin, ja Järvinen-Tassopoulos toteaa, että siitä ei saisi tulla pysyvä olotila.

Ympäristö ja yhteiskunta voivat nähdä puoliset selvästi erilaisina, mutta on mahdollista, että he kokevat toisensa samanlaisiksi. Ulkopuolisiksi määritellyt muuttuvat ja ovat riippuvaisia esimerkiksi siitä, kuka tai ketkä näitä määrittelyjä ja rajanvetoja tekevät. (Breger & Hill 1998, 8; Johnson & Warren 1994, 5–7) Tästä esimerkkinä vähemmistöjen väliset parisuhteet, jotka ovat olleet otsikoissa niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Lucy Williams (2010, 164–166) huomauttaa, että eri maista kotoisin olevia siirtolaisia pidetään eriarvoisina. Tällä hän tarkoittaa sitä, että joistakin tietyistä maista kotoisin olevia naisia voidaan isäntämaassa pitää ”viihdyttäjinä” tai miehiä ”vaarallisina”.

Renée Landers (2007, 683–710) käsittelee artikkelissaan kahden saman sukupuolen edustajan välisiä avioliittoja Yhdysvalloissa. Siellä vähemmistöjen väliset avioliitot ovat olleet puheenaisten ja lakialoitteiden keskiössä (vrt. Qian ym. 2001, 559). Eri osavaltiot suhtautuvat vielä tänäkin päivänä eri tavoin näihin avioliittoihin (ks. Landers 2007, 704–705). Suomessa eri vähemmistöjen oikeudet ovat olleet vahvasti esillä mediassa 2000-luvulla, ja varsinkin keskusteluita maahanmuuttajien oikeuksista ja velvollisuuksista on spekuloitu monesti kiivain sanoin.

Etnisyys

Kulttuurien tutkimuksessa on tärkeää miettiä sanojen tarkoitusta ja merkitystä. Sana ”etnisyys” on vakiintunut käsite, kun tarkoitetaan esimerkiksi kieltä, ruokaa, arvoja käyttäytymisnormeja, sosiaalisia verkostoja, intressejä ja identiteettiä. Etnisyydellä on oma merkityksensä, johon sisältyy *etninen kulttuuri*. (Spickard 1982, 12.) Viljanen (1994, 143) avaa tätä käsitettä hieman enemmän. Hän mainitsee, että etnisyys polveutuu sanasta *ethnos*, joka tarkoittaa sisäisesti enemmän tai vähemmän kiinteää, outoa ja vierasta joukkoa joko ihmisiä tai eläimiä. Viljanen viittaa tieteelliseen puheeseen, johon sana on tullut 1800-luvulla, jolloin sillä tarkoitettiin sellaista ihmisryhmää, jolla oli yhteisiä ominaisuuksia. Kupiainen (1994, 35–36) ja Viljanen (1994, 144–147) jatkavat kertomustaan *ethnos*-sanan vieraudesta ja toiseudesta ja siitä, kuinka ne ovat säilyneet näihin päiviin saakka. Etnisiä ovat yleensä *muut*, emme *me*. Tämän kaltainen ajattelu näkyy erityisesti puhuttaessa etnisistä vähemmistöistä. Termi voi peittelevästi ilmentää valtaväestön edustajien rasistisia asenteita näihin *muihin*.

Tämän päivän määritelmä etnisyydelle on moniulotteinen. Eri etnisten ryhmien kulttuurinen erityislaatu vaihtelee sisällöltään ja merkitykseltään eri aikoina ja eri paikoissa. Erilaisia tunnusmerkkejä ovat syntyperä, kieli, nimet, sukulaisuus, asuinalue, tapakulttuuri, taloudelliset siteet, uskonto ja taide. (Kupiainen 1994, 35–36; Nygren 1995, 18.) Etnisyyden käsite on melko uusi ja se on syntynyt korvaamaan käsitteitä ”kansaa”, ”heimo” ja ”rotu” (Hautaniemi 2001, 16). Tyypillistä nykyään on käsitteiden ”rotu” ja ”etnisyys” vuorotteleva tai päällekkäinen käyttö (Fenton 1999, 3–4). Itse lisäisin tähän Fentonin (1999) määritelmään Hautaniemen tulkinnan ”kansan” ja ”heimon”, koska mielestäni ne antavat vähemmän negatiivisen latauksen määritelmälle kuin sana ”rotu”. Kirjallisuudessa nämä kolme käsitettä ovat korvaamassa etnisyyden käsitettä.

Palaan takaisin tämän kappaleen alkuun ja käsitteeseen ”etninen kulttuuri”. Tällä ymmärrän etnisyyttä ilmiönä, joka erottaa yhteisöjä ja ryhmiä toisistaan. Tällöin kriteerinä pidetään tavallisesti kieltä, yhteisön rakennetta, tapakulttuuria, perinnevarastoa, aineellista ja henkistä elinkeinorakennetta sekä yhteenkuuluvaisuutta muiden vastaavia ilmiöitä korostavien yksilöiden kanssa. Täten etninen identiteetti on tulosta siitä, että tietyn ryhmän jäsenet ovat tietoisia yhteisestä

erilaisuudestaan. He kokevat olevansa saman kulttuurin ja identiteetin osa, joka on erilainen kuin muilla jäsenillä; jäsenten välillä on tietty yhteishenki, joka muodostuu etnisestä hengenheimolaisuudesta. (Lehtola 1997, 87; Qian, Blair & Ruf 2001, 557–564; Waters 1990, 24.) Useat tutkijat katsovat etnisyyden korostuvan silloin, kun yhteisön olemassaolo on uhattu, ja toisaalta etnisyyden esiintyminen myös suhtautumisessa muihin etnisiin ryhmiin (Leimu, Saressalo & Leimu 1979, 14–15; Sintonen 1999, 3). Osa tutkijoista painottaa etnisyyden objektiivisia ja subjektiivisia ulottuvuuksia. Objektiivisella etnisyydellä Hautaniemi (2001, 18–19) tarkoittaa jonkin ihmisryhmän jäseniä yhdistäviä piirteitä, jotka ovat ulkopuolisen havainnoitavissa, kuten yhteinen alkuperä, kieli, ihonväri tai uskonto. Subjektiivinen etnisyyden hänen mukaansa taas merkitsee johonkin kuulumisen tunnetta ja kokemusta. Omassa tarkastelussani minua kiinnostaa se, miten maahanmuuttajapuolisot ovat sopeutuneet suomen kulttuuriin ja kokevatko he kuuluvansa suomalaiseen ryhmään. Minkälaisia vaiheita sopeutumiseen on kuulunut ja kuinka ne ovat vaikuttaneet parisuhteen ja perheen elämään?

Etnisyys voidaan nähdä luonteeltaan historiallisena, muuntuvana ja tilannesidonnaisena (Sintonen 1999, 136). Tällöin se määrittäytyy puheen konteksteissa, joissa tuotetaan erilaisia etnisyyden rajoja ja luodaan merkityksiä kulttuurisille ja etnisille ilmiöille. Watersin (1990, 19) mukaan etnisyydestä keskustellaan niiden ehtojen puitteissa, jotka kulttuurinen merkitysjärjestelmä sille asettaa. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että etnisyyden jotenkin häviäisi tai häivyttäisi. Oleelliseksi tulee näiden piirteiden merkitysten luonti sekä niiden kerronnallisuus. Tällöin mielenkiintoista on, mitä kerrotaan ja miksi ja mitä jätetään kertomatta. Keskeistä on myös se, että etnisyydestä on tullut subjektiivista eli henkilöt itse antavat etnisyyden piirteille ja elementeille merkityksen, joita kukin voi kuitenkin myös elämänsä aikana muuttaa. (Waters 1990, 19.) Watersin mukaan kyse on jonkinlaisesta etnisyyden valinnan vapauden ja pakon vuorovaikutuksesta, joka korostuu erityisesti monikulttuurisissa avioliitoissa.

Puhuttaessa suomalaisista henkilöistä ja heidän ulkoisista ominaisuuksista antaa media usein viestin suomalaisesta ihanteesta, johon kuuluu vaalea iho, vaaleat hiukset ja siniset silmät. Richard Dyerin (1999) mukaan valkoisuus on näkymätöntä, väritöntä, koska se edustaa valtaa suhteessa muihin etnisiin ryhmiin. Se on normi, joka ei

ole rotu vaan ihmisen jonkinlainen yleinen, hyväksytty rotu. Tämä tarkoittaa sitä, että valkoiset ikään kuin ovat vain tai juuri ihmisiä. Muut kohdataan ja kohdellaan rotunsa kautta. Valkoisuus harvoin sisältää tietoisuutta omasta valkoisuudesta. (Dyer 1999, 3.) Valkoisuuden voidaan katsoa olevan etuoikeus ensinnäkin rodullisesti ja toiseksi paikallisesti. Kolmanneksi valkoisuus on kokoelma kulttuurisia käytäntöjä, jotka usein ovat kuitenkin merkitsemättömiä ja nimettömiä (ks. Frankenberg 1993, 1). Dyer (1999) huomauttaa, että valkoisuus (*whiteness*) nähdään normaaliutena, kaikki muu on tästä poikkeavaa (Dyer 1999, 27). Tässä tutkimuksessa pääsen ymmärtämään suomalaisten ajatusmaailmaa ja katsomaan, kuinka heidän maailmassaan tämä värittömyys näkyy. Tunnistavatko he näitä piirteitä itsessään?

2.4 Kulttuurien kohtaaminen parisuhteessa

Ihmisluonto on jotakin, joka on yhteistä niin venäläiselle professorille kuin Australian alkuperäisasukkaalle (Hofstede 1993, 21). Se edustaa henkisen ohjelmoinnin yleismaailmallista tasoa. Se peritään geneeissä ja tietokoneanalogian mukaan se on käyttöjärjestelmä, joka määrää fyysisen ja psyykkisen toimintamme perustan. Ihmisen kyvyt tuntea eri tunteita, havainnoida ympäristöään, leikkiä ja harjaannuttaa itseään ja puhua muiden kanssa kuuluvat tähän henkisen ohjelmoinnin tasoon. Kulttuuri säätelää sitä, mitä näillä tunteilla tehdään, miten pelkoa, iloa ja muita tunteita ilmaistaan. Ihmisluonto ei ole lainkaan niin inhimillinen kuin ilmauksesta voisi päätellä, sillä jotkin sen puolista ovat yhteisiä eläinmaailman joidenkin osien kanssa. (Hofstede 1993, 21.) Monikulttuurisista avioliitoista puhuttaessa voidaan helposti olettaa, että puolisoista molemmat ylläpitävät oman kulttuurinsa piirteitä. Näistä voidaan luetella esimerkiksi kieli, tavat, normit ja uskonto. Ne nähdään etnistä ryhmää yhdistäväksi siten, että on olemassa jokin tämän kulttuurin asia, jota jokainen kuljettaa mukanaan. (Breger & Hill 1998, 9.)

Breger ja Hill (1998, 9) jatkavat, että monikulttuurisissa avioliitoissa ilmenee laajempi skaala kulttuurisia käytäntöjä kuin saman kulttuurin piiriin kuuluvissa avioliitoissa. Sukupuolten väliset työnjaot ovat voineet saada eri perspektiivin. Esimerkiksi lasten hoito on jaettava, tavat, kieli ja yleinen elämäntapa voi olla laajempaa kuin esimerkiksi kahden suomalaisen parisuhteessa. Erot voivat olla monesti hyvin näkyviä tai sitten vähemmän näkyviä ja tiedostamattomia. Kulttuurierojen näkyvyys

riippuu siitä, miten voimakkaasti pari on jomkankumman puolison kulttuurin vaikutuspiirissä. Erot voivat näkyä voimakkaammin joko heti suhteen alussa tai päinvastoin parisuhteen myöhäisemmässä vaiheessa. Maahanmuuttajan sopeutuminen valtakulttuuriin on oletettu olevan helpompaa, jos puoliso on tämän maan kansalainen. (Leinonen 2003, 6.) Kyseenalaistan tämän oletuksen, koska jokainen sopeutuu eri tavoin. Monikulttuurisissa avioliitoissa sopeutumista voi vaikeuttaa esimerkiksi negatiivinen, suhdetta hyväksymätön suku. Monikulttuuristen avioliittojen ongelmat voidaan jakaa neljään eri teemaan: 1) perheen kotipaikka ja oikeudellinen asema, 2) perheen sisäiseen elämään liittyvät asiat kuten kieli, uskonto, traditiot ja roolit, 3) kodin ulkopuolisiin suhteisiin liittyvät reaktiot ja 4) lasten kasvatukseen liittyvät kysymykset. (Sirkkilä 2005, 165–177; Tuomi-Nikula 1997, 277; Viertola-Cavallari 2004, 11–12.)

On todennäköistä, että puoliset joutuvat pohtimaan ja tekemään kompromisseja valitessaan, missä maassa asuisivat ja missä lomat vietetään (Sirkkilä 2005, 165). Ensilumouksen kadottua voivat monet asiat Suomessa aiheuttaa ongelmia parisuhteessa. Jos maahanmuuttajapuolisolla on juuret Suomen tapaan länsimaistuneissa maissa tai maansosissa, kuten Euroopassa, Yhdysvalloissa tai Kanadassa, voivat ongelmat olla huomattavasti helpommin ratkaistavissa kuin silloin, kun puoliso tulee täysin toisenlaisesta kulttuurista. Länsimaissa on jonkin verran eroja, mutta arvomaailma ja ihmiskäsitys ovat lähes samanlaisia, ja yhteistä on myös pitkä yhteinen historia ja kristilliset juuret. Tosin Euroopan sisälläkin on eroja: pohjoismainen tasa-arvoisuuteen ja demokratiaan perustuva malli eroaa muun Euroopan perinteisiin kuuluvasta ainakin jonkinasteisesta sukupuolten väliseen eriarvoisuuteen ja maskuliiniseen yhteiskunta-ajatteluun perustuvasta mallista (Viertola-Cavallari 2009a, 32–33). Länsimaalaisen ajattelun ulkopuolella naisella ei ole usein oikeutta valita aviopuolisoaan, tosin ei aina sulhasellakaan, vaan liitosta on sovittu perheen ja sukujen kesken. (Viertola-Cavallari 2009a, 51.)

Johanna Järvinen-Tassopuolos (2009) kirjoittaa suomalaisten naisten kertoneen kodin ulkopuolisista reaktioista heidän suhteistaan kreikkalaisiin miehiin. Nämä Kreikkaan muuttaneet naiset saattoivat tuntea itsensä joko ulkopuolisiksi, vieraisi tunkeilijoiksi tai päinvastoin, heidät otettiin ympäristössään avosylin vastaan. Tutkimuksen naiset

kertovat, kuinka myös heidän omassa lähipiirissään tieto kreikkalaisesta puolisoista aiheutti ristiriitaisia reaktioita.

Kokemus omasta kasvatuksesta ja omista vanhemmista välittyy kunkin yksilölliseksi ymmärrykseksi vanhemmuudesta. Se kuvaa aina myös jokaisen henkilökohtaista käsitystä hyvästä vanhemmuudesta siinä yhteiskunnallisessa kontekstissa, jossa on lapsuutensa elänyt. Monikulttuurisessa avioliitossa omaan perheeseen tuodaan malleja kummankin puolison lapsuudenkodista. Osasta malleja luovutaan ja osaan pitäydytään. (Oksi-Walter 2009, 97–98.) Erilaiset tavat toimia ja ajatella johtuvat osin ympäristöstä, osin geeneistä, väittää Liisa Keltikangas-Järvinen (2008, 15). Hän on tehnyt tutkimusta ihmisten temperamenttieroista ja toteaa, että eri lähestymistavat temperamentteihin erottavat temperamentin ja persoonallisuuden toisistaan ja ihmisen kehityksessä on sekä biologinen että sosiaalinen puolensa. Synnynnäinen taipumus ja harkittu käytös tulee erottaa toisistaan. (Keltikangas-Järvinen 2008, 16.)

Berryn akkulturaatiomalli

Suomalaisen ja ulkomaalaisen parisuhteessa yhteinen elämä merkitsee kummankin sopeutumista toisen kulttuuriin. Useasti tutkittaessa kulttuurien välisiä sopeutumisia, törmätään akkulturaatioteorioihin. Suomalaisessa tutkimuksessa näihin ovat viitanneen muun muassa Outi Tuomi-Nikula (1997) ja Karmela Liebkind (2001, 2004). Sen jälkeen akkulturaatiomalli on jäänyt maahanmuuttotutkimuksessa vähemmälle huomiolle ja siinä on keskitytty enemmän etnisyyden, identiteettiin ja kotoutumiseen liittyviin kysymyksiin. Berryn malli on saanut osakseen paljon kritiikkiä, mutta se on tarpeen esitellä tässä tutkimuksessa, sillä se auttaa ymmärtämään tutkimuskohdettani. Kokonaisuudessaan malli kuitenkin näyttäytyy liian suppeana.

Berryn (1997, 9–26) mukaan akkulturaatioprosessi etenee kolmivaiheisesti: ensin kulttuurit ottavat *kontaktia* toistensa kanssa, josta voi syntyä *konflikti* ja lopulta *adaptaatio* eli kulttuurinen sopeutuminen. Yhteisöjen sopeutuminen kulttuurisiin muutoksiin voi jatkua useiden sukupolvien ajan. (Berry 1997, 9.) Adaptaatio ei aina etene valtakulttuuriin integroitumiseen, vaan vaihtoehtoja on useampia (ks. myös Alitolppa-Niitamo 2004; Liebkind 1994, 25). Tutkijat eivät ole päässeet tästä prosessista yksimielisyyteen (vrt. Sintonen 1999, 117).

Akkulturaatio jaetaan erilaisiin asenteisiin, joista *integraatiossa* ryhmä tai yksilö säilyttää oman kulttuuri-identiteettinsä, luo myönteiset suhteet akkulturoivaan kulttuuriin ja pystyy toimimaan yhteiskunnan täysvaltaisena jäsenenä. Integraatio on eri tutkijoiden mielestä suositeltavin akkulturaatioasenne. (Berry 1991, 24; Liebkind 1994, 26; 2000, 20; Rätty 2002, 126.) Integraatiossa oma kulttuuri ja yhteisö tarjoavat maahanmuuttajalle tärkeän tuen ja voimavaran. Ihmisistä tulee integraation myötä kaksi- tai monikulttuurisia riippuen oman identiteetin muotoutumisesta. (Berry 1997, 6–7; Talib 2001, 48.) Integraation käsitteestä käytetään suomenkielisiä vastineita ”sopeutuminen” tai ”kotoutuminen” (Rätty 2002, 126).

Prosessia, jossa hylätään tai menetetään oma kulttuuri ja sulaudutaan valtakulttuuriin, sanotaan *assimilaatioksi*, sulautumiseksi (Aro ym. 2002, 23; ks. myös Berry 1991, 24; Liebkind 1994, 26). Se aiheuttaa vaikeuksia integroitua: yksilö menettää oman kulttuurinsa hallinnan ja kyvyn olla vuorovaikutuksessa oman kulttuurin jäsenten kanssa, mutta häntä ei myöskään hyväksytä valtakulttuurin jäseneksi (ks. Kantarevic 2004, 4; Liebkind 1994, 26).

Rejektio eli eristäytyminen on reaktio, jossa akkulturoivaan kulttuuriin eli yleensä valtakulttuuriin suhtaudutaan kielteisesti ja sen vaikutukset torjutaan, jotta oma kulttuuri-identiteetti säilyisi (Aro ym. 2002, 14). Liebkind (1994, 26) kutsuu asennetta *separaatioksi*. Berryn (1991, 24) mukaan rejektioasenne korostaa perinteistä elämäntapaa. Siten eristäytyminen takaa vahvan vähemmistöidentiteetin säilymisen ja tarjoaa suojaa muutoksilta. Eristäytyminen johtaa kyvyttömyyteen osallistua laajempaan yhteiskuntaan ja kotoutumisen vaikeutumiseen. (Liebkind 1994, 26.)

Tutkijoiden mukaan *dekkulturaatio* tarkoittaa syrjäytymistä eli oman kulttuurin hylkäämisistä ilman yhteyden luomista valtakulttuuriin. Tuloksena on kulttuuriryhjiö tai jopa kulttuurin tuhoutuminen. (Aro ym. 2002, 51.) Liebkind (1994, 26) kutsuu dekkulturaatiota vieraantumiseksi tai marginalisoitumiseksi. Vähemmistön jäsen putoaa kahden kulttuurin väliin, eikä hyväksy kumpaakaan tai ei tule hyväksytyksi kummassakaan kulttuurissa. (Ks. Berry 1997, 10.)

AIHE 1

Onko pidetty tärkeänä säilyttää yksilön identiteettiä ja persoona?

”KYLLÄ” ↔ ”EI”

AIHE 2

Onko katsottu arvokkaaksi säilyttää suhteet suuremman yhteisön kanssa?

↑ ”KYLLÄ”
↓ ”EI”

Kuvio 1. Akkulturaatiostrategiat (Berry 1997, 10.)

Kuvio 1 havainnollistaa, kuinka akkulturaatiostrategia käytännössä toimii. Uuteen kulttuuriin adaptoituminen alkaa heti uuteen maahan saavuttua. Kulttuurinen sopeutuminen jatkuu niin kauan kuin maahanmuuttaja on kontaktissa uuden kulttuurin kanssa. Maahanmuuttaja tasapainoilee synnyinmaansa kulttuurin ja uuden kulttuurin välillä. (Alitolppa-Niitamo 1994, 29, 32.) Akkulturaatioasenteet voivat vaihdella eri elämänalueiden välillä (Berry 1990, 217; Liebkind 1994, 27). Perheenjäsenten akkulturaatioasenteet ja kulttuurisen sopeutumisen nopeus voivat vaihdella. Kulttuurien kohtaamistilanteissa tapahtuvat väärinymmärrykset johtavat törmäyksiin, joiden tuloksena syntyy sekä uhreja että selviytyjiä. Kulttuurien törmäyksissä on aina kyse siitä, minkä arvoiseksi ihmisten edustama kulttuuri arvioidaan yhteiskunnassa. (Ks. Jose & Schurer 2010, 3–18; Talib 2001, 48.)

Teppo Sintonen (1999, 117) ei suhtaudu kritiikittä tähän Berryn akkulturaatiomalliin, koska hänen mukaansa mikään näistä malleista ei

toteudu ilman poikkeusta. Myös Laura Huttunen (2002, 44) epäilee mallin toimivuutta, koska se sisältää ajatuksen yksisuuntaisesta kulttuurisesta muutoksesta. Eri kulttuurien välinen parisuhde merkitsee usein siirtymistä johonkin kolmanteen, sekoittuneeseen tasoon. Tällaista Outi Tuomi-Nikula (1997, 289) kutsuu *kreatiiviseksi strategiaksi*, jossa puoliset sekoittavat omia kulttuurimallejaan niin, että heidän kummankaan toimintamallit eivät ole täysin heidän omista alkuperäiskulttuureistaan lähtöisin. Voidaan siis ajatella, että suomalaisen ja maahanmuuttajan parisuhteessa on niin suomalaisia ja ulkomaalaisia käytänteitä kuin näiden sekoituksiakin.

Monikulttuurisissa avioliitoissa on usein kyse siitä, kuinka puolisoitten väliset erot ovat ratkaistavissa. Yhteiskunnan moninaisuuden ja vahvojen traditioiden purkautuminen merkitsee sitä, että erilaiset konfliktit ja parisuhteen harmonia on ratkaistava ja luotava itse. (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 26.) Kulttuuriin kasvamista kuvaa *enkulturaation* käsite, jolla tarkoitetaan koko elämän kestävässä prosessissa, jonka aikana kulttuuria opitaan ja sisäistetään. Tämä käsite on lähellä usein käytettävää sosialisatiion käsitettä: enkulturaatioissa omaksumme kulttuuria ja kasvamme sen kantajaksi, sosialisatiiossa kasvamme yhteiskunnan jäseneksi. Enkulturaatio-käsitteessä painotetaan yhteiskunnan sijasta kulttuuria. (Aro ym. 2002, 62–63.)

Kotoutuminen ja voimavarat

”Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perustella. Sukupuoleen perustuvasta syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986).”

YHDENVERTAISUUSLAKI 6 § Syrjinnän kiello

Kotoutumisella tarkoitetaan kotouttamislain 2 §:n mukaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Kysymyksessä on siis yksilöllinen kehitys, joka ei tapahdu itsestään. Kotoutumiskehitys voi kestää useita vuosia, ja se on

riippuvainen paitsi maahanmuuttajan yksilöllisistä ominaisuuksista ja mahdollisuuksista, myös ympäröivän yhteiskunnan suhtautumisesta. (Kotoutumislaki 493/1999.)

Lähes poikkeuksetta kotoutumisen ja työllistymisen edellytyksenä on suomen tai ruotsin kielen taito. Sen lisäksi tarvitaan suomalaisen elämänmuodon, työelämän sääntöjen ja yhteiskunnan rakenteiden sekä oikeusjärjestelmän ja tapakulttuurin tuntemusta, sekä erityisesti oman ammattialan käytäntöihin ja työtapoihin perehtymistä. Lisäksi edellytetään tietojen hankkimista suomalaisesta elämänmuodosta ja arjessa selviytymisestä ylipäättään. (Kotoutumislaki 493/1999)

Turvapaikanhakijat ja pakolaiset joutuvat jättämään kotimaansa pakon edessä. Parisuhteen vuoksi muuttavat tekevät valintansa vapaaehtoisesti. Suomeen muuttaminen voidaan nähdä mahdollisuutena uuteen elämään. Elämässä halutaan kääntää uusi sivu ja halu omaksua suomalaista kulttuuria voi olla suuri. Kulttuurinen sopeutuminen ei silti tarkoita sitä, että muuttuisi pelkästään suomalaiseksi (assimilaatio). Myös omaa kulttuuritaustaa halutaan kunnioittaa, mutta ymmärretään, että elämä Suomessa on erilaista kuin kotimaassa. Suomeen kotoutuminen (integraatio) ei merkitse oman kulttuuriperinteen hylkäämistä, vaan suomalainen kulttuuri voi rikastuttaa elämää monin eri tavoin. (Liebkind 1994b.)

Karmela Liebkindin (1994, 32–33; ks. myös Wager 1996) mukaan maahanmuuttajuuteen liittyy riskitekijöitä, jotka voivat uhata maahanmuuttajan hyvinvointia: sosio-ekonomisen statuksen lasku, kykenemättömyys puhua vastaanottavan maan kieltä, ero muista perheenjäsenistä, yhteiskunnan ystävällisen vastaanoton puuttuminen, eristyisyys muista samasta kulttuuritaustasta tulevista henkilöistä, traumaattiset kokemukset tai maahantuloa edeltävä pitkäaikainen stressi ja teini-ikä tai vanhuus ovat riskitekijöitä maahanmuuttajan hyvinvoinnille. Myös maahanmuuttajan persoonallisuuden piirteet vaikuttavat kotoutumiseen (Alitolppa-Niitamo 1994, 31).

Elämä uudessa maassa alkaa uuteen yhteiskuntaan tutustumisena. Maahanmuuttaja esimerkiksi opiskelee uutta kieltä selviytyäkseen arkipäivän tilanteista, tutustuu instituutioihin ja niiden toimintatapoihin sekä lähettää lapsensa päiväkotiin tai kouluun. Ensimmäisten kuukausien aikana tapahtuva kulttuurinen sopeutuminen on pinnallista ja muodollista. Vasta parin vuoden maassaolon jälkeen kotoutumisen vaatimukset tulevat esille. Pitemmän oleskelun aikana maahanmuuttajan

arvot kyseenalaistuvat ja hän joutuu etsimään uusia rooleja ja ihmissuhteita. (Alitolppa-Niitamo 1994, 29, 51.)

Kulttuurista toiseen muuttaminen asettaa maahanmuuttajan ikään kuin uudestaan lapsen asemaan. Maahanmuuttaja joutuu opettelemaan yritysten ja erehdysten kautta uuden kulttuurin pelisäännöt. Totuttuja toimintamalleja voidaan paheksua, käyttäytymisen ja kanssakäymisen säännöt on opeteltava uudelleen ja oikeina pidettyjä arvoja ja asenteita on muutettava. Muutto toiseen kulttuuriin on usein niin suuri elämänmuutos, että se koetaan kriisinä, joka lisää psyykkisten vaikeuksien tai ongelmien riskiä. Muutosta oireillaan usein myös fyysisesti. Osa maahanmuuttajista voi sairastua fyysisesti tai psyykkisesti, tehdä itsemurhan tai palata kotimaahansa koti-ikävänsä vuoksi. Maahanmuuttajat kokevat usein ahdistusta tai masennusta, sekä eristäytyneisyyden ja vieraantuneisuuden tunteita, psykosomaattisia oireita ja epävarmuutta omasta identiteetistään. Tällöin puhutaan akkulturaatiostressistä, koska silloin kulttuuriseen sopeutumiseen liittyy erilaisia psyykkisen tasapainon häiriöitä. (Alitolppa-Niitamo 1994, 13; ks. myös Berry 1997; Hofstede 1993, 209–210; Wager 1996, 24, 35; Ward ym. 2001, 72–73.) Jos maahanmuuttaja on saapunut maahan avioliiton myötä, voi tilanne olla näiden asioiden osalta helpompi, jos puoliso ja uudet sukulaiset osaavat tukea häntä.

Akkulturaatioasenne on yhteydessä siihen, miten stressaavaksi maahanmuutto koetaan. Vähiten stressaantuneita ja mielenterveysongelmia on niillä, jotka ovat halunneet sekä säilyttää oman kulttuuri-identiteettinsä että luoda toimivat suhteet suomalaisiin ja suomalaiseen yhteiskuntaan (integraatio). Akkulturaatiostressistä kärsitään enemmän, jos maahanmuuttaja on halunnut luopua vanhasta kulttuuristaan ja sulautua täysin uuteen yhteiskuntaan (assimilaatio). Kummastakin kulttuurista syrjäytyneet (dekulturaatio) ja eristäytyneet (rejektio) kokevat eniten akkulturaatiostressiä. Niin ikään maissa, joissa maahanmuuttajia painostetaan mukautumaan (assimilaatio) valtakulttuurin standardeihin, akkulturaatiostressi ja mielenterveysongelmat ovat yleisempiä. (Alitolppa-Niitamo 1994, 31, 35–36.)

Koti- tai lähtömaan kulttuurin ja uuden maan kulttuurin samankaltaisuus edistää kotoutumista (Alitolppa-Niitamo 1994, 30). Tasa-arvoisuus, vapaa seurustelu, avioliitot, avioerot, perhesuunnittelu, naisten kodin ulkopuolella työskentely ja miehen osallistuminen

lastenhoitoon voivat olla perheille uusia asioita (Puusaari 1997, 16). Näiden erojen vuoksi esimerkiksi Lähi-Idästä Suomeen muuttaneen voi olla vaikeampaa sopeutua Suomeen kuin toisesta Skandinavian maasta muuttaneen (Alitolppa-Niitamo 1994, 30). Lisäksi fundamentalistisesti islamiin suhtautuvan maahanmuuttajan on todennäköisesti vaikeampaa integroitua Suomeen kuin sekularisoituneen muslimin. Jos koti- tai lähtömaassa naisten ja lasten asema on ollut erilainen kuin Suomessa, voi toisenlaisen lasten ja naisten aseman omaksumien olla aluksi vaikeaa, hämmentävää ja pelottavaakin.

Monet maahanmuuttajat saattavat kertoa, että suomalaisiin tutustuminen on vaikeaa (ks. Puusaari 1997, 23; Tiilikainen 2000, 98). Jos maahanmuuttajalla on ollut paljon ihmisiä ympärillään kotimaassa, voi Suomessa tuntua yksinäiseltä. Suomalaista yhteiskuntaa pidetään sisäänpäin lämpiävänä ja jopa kylmäkiskoisena. Tämä oletamus on kuitenkin yleistämistä ja vaihtelee varmasti henkilöittäin suurestikin.

Myös ikä vaikuttaa kotoutumiseen. Anne Alitolppa-Niitamon (1994, 22) mukaan aikuisiässä uuden kulttuurin sisäistäminen ei ole yhtä helppoa kuin lapsena. Uuden kulttuurin oppiminen on sitä helpompaa mitä varhaisemmassa iässä uuden kulttuurin vaikutukselle altistutaan. Aikuinen maahanmuuttaja ei kohtaa sellaisia sosialisatiokokemuksia, jotka ovat maahanmuuttajalapsen saatavilla. Vanhempien ja lasten kokemukset uudessa kulttuurissa voivat poiketa toisistaan paljon. Sukupolvien väliin voi muodostua niin sanottu *kulttuurien kuilu*. Tällä tarkoitetaan sitä, että nuoremman ja vanhemman sukupolven on vaikea löytää yhteistä käyttäytymis-, arvo- ja normipohjaa.

Maahanmuuttajien puitteet uuden elämän aloittamiseen suomalaisessa yhteiskunnassa eivät ole aina parhaat mahdolliset. Elämän aloittaminen uudelleen alusta voi olla raskas kokemus. Uudessa maassa maahanmuuttajat usein ohjataan alueille, joihin on sijoitettu sosiaalisesti ongelmaisia asukkaita. Esimerkiksi kotonaan lapsia hoitavat maahanmuuttajanaiset saattavat tavata suomalaisia vain leikkikentällä ja kauppareissulla. Jos lähiympäristössä liikkuu päivittäin humaltuneita, voi kuva suomalaisista muodostua kielteiseksi ja oma olo voi tuntua turvattomalta. Racistisen huutelun kohteeksi joutuminen voi jopa saada pelkäämään uloslähtemistä. (Ks. Tiilikainen 2000, 98–99.)

Maahanmuuttajien sosiaalista ja psykologista integroitumista olisi tärkeää tukea kotoutumisen eri vaiheissa: *”Ongelmallista on, että esimerkiksi vietnamilaismiesten tuntema akkulturaatiostressi näyttää pikemminkin lisääntyvän*

kuin vähenevän heidän Suomessa asumisajan kasvaessa” (Matinheikki-Kokko 1997, 12–13). Kotoutumisen voimavarojen arvioinnin yhteydessä myös sukupuoleen olisi kiinnitettävä huomiota. Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan ota tätä näkökulmaa tarkemman tarkastelun kohteeksi.

Kotoutuminen uuteen kulttuuriin on vaikeinta pakolaisille ja muille pakon edessä lähteneille. Pakolaisten kohdalla puhutaan usein *pakolaisuuden kriisistä*. (Räty 2002, 120; ks. myös Ward ym. 2001, 222–229.) Huttusen (2002, 88) mukaan erityisesti pakolaisina Suomeen tulleet ovat kokeneet negatiivisia asioita lähtömaissaan. Nämä kulkevatkin sitten mukana yli ajan ja maantieteellisten etäisyyksien. Uudessa ympäristössä pakolainen etsii keinoja selviytyä kokemustensa kanssa. Nylund-Ojan (1995, 24) määritelmässä pakolaisuuden kriisi liittyy kotimaan jättämisen ja suuren elämänmuutoksen lisäksi raskaisiin kokemuksiin sodasta, omaisten kuolemista, vangitsemisista, kidutuksista ja raiskauksista. Pakolaisuuden kriisi vaikeuttaa uuden oppimista ja pakolaisen on vaikea omaksua uuden yhteiskunnan tapoja. Suomeen voidaan tulla suurin toivein. Vaikeiden kokemusten jälkeen päästyään turvalliseen maahan pakolainen voi odottaa, että kaikki olisi helpompaa. Arkielämän todellisuus on kuitenkin varsin erilaista ja uusia haasteita on paljon.

Vastaanottavan maan valtakielen hallinnan on useissa tutkimuksissa todettu olevan yhteydessä pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien henkiseen hyvinvointiin. Esimerkiksi Fred Bemakin ja Byron Greenbergin (1994) Yhdysvalloissa tekemässä tutkimuksessa havaittiin, että Kaakkois-Aasiasta kotoisin olevat pakolaiset, jotka kokivat englannin kielen taitonsa puutteelliseksi, kärsivät lähes kaksi kertaa enemmän masennusoireista kuin pakolaiset, jotka arvioivat kielitaitonsa hyväksi. Riku Perhoniemen ja Inga Jasinskaja-Lahden (2006, 66–67) tutkimuksessa puolestaan hyvä suomen kielen taito oli yhteydessä maahanmuuttajien työllistymiseen ja vähäisempiin stressioireisiin. Vastaanottavan maan valtakielen hallinta voidaankin nähdä inhimillisenä pääomana, joka helpottaa pakolaisten sopeutumista. (Ward ym., 2001, 235.) Valtakielen puutteellinen hallinta sitä vastoin voi vähentää maahanmuuttajien kykyä toimia uudessa kulttuurisessa ympäristössä ja altistaa heitä syrjinnälle (Liebkind ym., 2004, 275). Tämä tutkimus ei paneudu pakolaisuuden tutkimukseen. Teema on kuitenkin tutkimuksessani tärkeä, sillä osa tutkittavieni puolisoista on muuttanut pakolaisena Suomeen.

Kielivaikeuksien lisäksi taloudelliset huolet ovat yleisiä maahanmuuttajien keskuudessa. Maahanmuuttajilla aineellisen köyhyyden riski on suurempi kuin keskimäärin valtaväestössä, ja työttömyys sekä toimeentulosta riippuvaisuus ovat yleisiä, erityisesti pakolaisten keskuudessa (Ward ym., 2001, 235–236; Liebkind ym. 2004, 61–62). Maahanmuuttajien kokemien toimeentulovaikeuksien on useissa tutkimuksissa todettu olevan yhteydessä maahanmuuttajien henkiseen hyvinvointiin ja sopeutumiseen. Perhoniemen ja Jasinskaja-Lahden (2006, 67–68) tutkimuksessa havaittiin, että maahanmuuttajien taloudelliset huolet selittivät sekä maahanmuuttajien suurempaa stressiä että huonompaa terveyttä. Samoin Karmela Liebkindin ja hänen kollegoidensa (2004, 260–263) tutkimuksessa maahanmuuttajien toimeentulovaikeudet olivat yhteydessä maahanmuuttajien stressioireisiin.

Taloudellisten huolien ja maahanmuuttajien henkisen hyvinvoinnin välinen suhde voi olla moniulotteinen, sillä toimeentulon turvaamisen lisäksi työllisyydellä voi olla suuri merkitys positiivisen minäkuvan säilyttämiselle (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti, 2006, 28). Koska suurin osa turvapaikanhakijoista tulee maista, joissa toimeentulotukia ei ole olemassa ja yksilön oletetaan ansaitsevan oma toimeentulonsa, voidaankin olettaa, että koetut toimeentulovaikeudet voivat vaikuttaa erityisen voimakkaasti turvapaikanhakijoiden hyvinvointiin.

Sosiaalisen tuen saatavuus on maahanmuuttajille tärkeää fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Jos maahanmuuttaja on kokenut syrjintää tai muita negatiivisia kokemuksia yhteiskunnassa, vaikuttaa sosiaalinen tuki yksilön hyvinvointiin ja sopeutumiseen positiivisesti. (Jasinskaja-Lahti ym., 2006; Martínez García ym. 2002.)

3 KESTÄVÄN PARISUHTEEN HAASTEET

3.1 Parisuhteen muotoutuminen ja roolit

Seuraavassa pohdin parisuhteiden muodostumista perhestruktuurin valossa. Kirjallisuus tuo esiin parisuhteen muotoutumiseen ja sukupuolijärjestelmiin liittyviä asioita, jotka kuuluvat olennaisesti kestävien parisuhteiden rooleihin. Holter (2000, 69–70) viittaa siihen, miten patriarkaaliset organisaatiot ovat muuttuneet ja vaihtelevat. Hänen nostaa esiin kolme erilaista mallia, joista ensimmäisenä hän viittaa avoimen patriarkaaliseen järjestykseen eli paternalistiseen patriarkaattiin. Tämä on edustaa miehen selkeää valtaa ja on taustaltaan esiteollista. Tätä mallia voi edelleen esiintyä länsimaisissakin yhteiskunnissa. Toisena mallina Holter esittelee tasa-arvoon perustuvan, maskuliinisen patriarkaatin. Puolisoiden elämät ovat jakaantuneen siten, että nainen on kotona ja mies perheen elättäjänä työelämässä. Kolmantena mallina Holter mainitsee androgyynien patriarkaatin, jonka mukaan nainen aktiivisesti osallistuu työelämään ja julkisiin tehtäviin samalla, kun mies osallistuu ja kantaa laajempaa vastuuta perhe-elämästä.

Reuben Hill (1949, 53) on tehnyt urauurtavaa tutkimusta perhetutkimuksen parissa. Hän tutki perheitä sota-aikana ja sen jälkeen sekä perheen toimintaa miehen poissaollessa ja hänen palatessaan sodasta. Hän teki vuonna 1949 ensimmäisen mallinsa, jota hän sittemmin vuonna 1958 täydensi. Hill esittelee löytämiään erilaisia perhemalleja:

- 1) Patriarkaalinen perhe, jossa mies on auktoriteetti kotona. Hän määrittää rahan käytön. Miehen poissaollessa nainen voi kokea olevansa avuton, ellei hänellä ollut lähipiirissä auttajaa.
- 2) Matriarkaalisisissa perheissä mies on perheen elannon tuoja, mutta hänen vastuunsa loppuu siihen. Nainen päättää, mihin raha käytetään.
- 3) Demokraattiset perheet, joissa lastenkasvatus ja muut vastuut jaetaan naisen ja miehen kesken. Nämä perheet eivät kokeneet miehen poissaoloa negatiivisesti, koska vastuut jaetaan perheen jäsenien kesken. Päätökset tehdään yhdessä ja niistä neuvotellaan. (Hill 1949, 53–55.)

Vaikka tämä Reuben Hillin malli on tehty Yhdysvalloissa vuosikymmeniä sitten, on se vielä tänä päivänäkin relevantti tutkittaessa perhestruktuureita. Tässä tutkimuksessa minua kiinnostaa se, kuinka tavat ja rooli muodostuvat perheissä, joissa puoliset tulevat erilaisista perhemalleista. On myös kiinnostavaa tutkia, esiintyykö tämän tutkimuksen perheissä Hillin kuvaamia malleja.

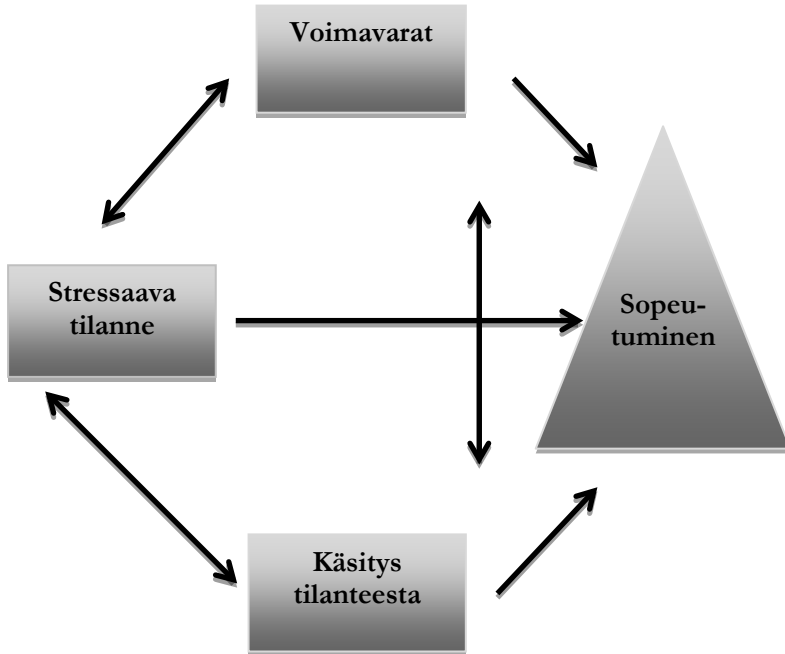
Hannu Sirkkilä (2005) on tutkinut väitöskirjassaan suomalaisten miesten ja thaimaalaisten naisten avioliittoja. Hän on päätynyt tarkastelemaan liittoja miestutkimuksen näkökulmasta. Sirkkilä kuvaa suomalaisia miehiä jälkimodernin yhteiskunnan jäsenenä ja thaimaalaisia naisia jopa esiteollisen yhteiskunnan jäsenenä. Hän olettaa, että nämä Holterin kuvaamat vaiheet näissä parisuhteissa ovat lähes kaikin variaatioin mahdollisia. (Sirkkilä 2005, 37–38.) Omassa tutkimuksessani oletan Sirkkilän tavoin, että nämäkin parisuhteet saavat monia eri variaatioita. On myös mahdollista, että parisuhteen eri vaiheissa nämä vaiheet sekoittuvat ja muuntautuvat ennenkuin elämä stabilisoituu. Oletan myös, että eri kriisitilanteiden kohdalla ja näiden jälkeen nämä vaiheet muuttuvat.

Tämän tutkimuksen keskiössä olevat monikulttuuriset avioliitot ja niiden perhestruktuurit voivat muotoutua aivan erilaisiksi kuin lapsuudenkodissa. Odotukset puolisoa kohtaan voivat olla suuret ja yhteiselämän edetessä erilaiset näkemykset naisen ja miehen rooleista voi tuoda haasteita parisuhteeseen ja perhe-elämään.

3.2 Kriisiherkkyys ja niistä selviytyminen

Reuben Hillin (1949, 1958) kehittämän mallin perhestressistä syventyi, kun McCubbin kollegoineen (1983a, 1983b) kehittivät sitä. Tästä syntyi ABCX-malli, joka korostaa parisuhteen ja perheen voimavarojen keskeistä roolia perhe-elämässä. Tämä malli toimii tutkimukseni teoreettisena pohjana, koska se on hyvin sovellettavissa vielä nykyajankin perheiden stressaavien tilanteiden tutkimiseen. Perustelen valintaani sillä, että se sisältää ja sitoo yhteen tutkimukseni pääkäsitteet. Tässä mallissa A on yhtä kuin stressaava tilanne, B on perheen voimavarat, C on puolisoiden/perheenjäsenten tekemät tulkinnot stressaavasta tilanteesta ja X on perhesopeutuminen. Tätä mallia voidaan kutsua myös *perheen perheen stressin ja sopeutumisen kaksois-ABCX-malliksi* (*the double ABCX model of family stress and adaptation*) (ks. Kuvio 3). Tämä sitkeysmalliksi nimetty teoria perustuu perhesysteemiseen

teoriaan ja perhestressiteoriaan. Molemmille näistä malleista keskeistä on stressin aikaansaaman perheen sopeutumisen näkeminen dynaamisena ja kehityksellisenä prosessina. (White & Kline 2008.)

Kuvio 2. Tutkimuksen teoreettinen perusta: kaksois-ABCX-malli (Hill 1958; McCubbin & Patterson 1983.)

Johanna Järvinen-Tassopoulos (2009, 177) kirjoittaa, että arki voi muodostua erilaisten vaihtoehtojen, valintojen, reittien ja suuntien labyrintiksi, kun puoliset menettävät alkuperäiset kiintopisteensä. Hän argumentoi, ettei vastauksia arjen vastoinkäymisiin ehkä löydy tulevista, vaan elämän ristiriitaisuudet joudutaan hyväksymään sellaisinaan. Hän on löytänyt viisi erilaista selviytymistapaa, jolla suomalaiset naiset ovat selviytyneet arjesta puolisoidensa kotimaassa, Kreikassa. Hän puhuu suomalaisista naisista naismuukalaisina, ja hänen löytämänsä

selviytymistavat myötäilevät heidän sopeutumisprosessiaan. Selviytyminen alkaa käytännön harjoituksista ja muodostuu naismuukalaisen ideoimista ja jokapäiväisessä elämässä soveltamista keinoista. Selviytymistavat ovat aktiivisuus, organisointi, mukautuminen, paikallisilla säännöillä pelaaminen ja neuvottelu sekä pohdinnat siitä, kuinka suoriutua arjen erilaisista vastoinkäymisistä (vaiheeseen liittyä tyytymättömyyttä, joka voi johtaa kriisitilanteeseen).

3.3 Kriisien tyypit

Perheitä voi kohdata elämän eri tilanteissa stressitilanne, joka tulee joko perheen sisältä tai sen ulkopuolelta. Perheen sisältäpäin syntyneitä kriisejä voivat olla esimerkiksi alkoholin väärinkäyttö tai mentaaliset ja fysiologiset sairaudet. Ulkoapäin syntyneitä kriisejä voivat olla muun muassa työpaikan menetys tai taloudelliset vaikeudet. Epävarmuus ja hämmennys luovat uusia käyttäytymismalleja ja rooleja perheen sisällä. (Hill 1949, 10–11.) *Ensimmäinen sopeutumisvaihe* alkaa yksilöstä itsestään, kriisin luonteesta ja siitä, miten yksilö sopeutuu uuteen tilanteeseen. *Toinen vaihe* saa alkunsa aviopuolisoista ja siitä, miten pariskuntana sopeudutaan tilanteeseen. *Kolmas sopeutumisvaihe* sisältää koko perheen ja sen, mitä rooleja perheeseen syntyy tämän kriisin seurauksena. (Hill 1949, 11–12.) Kriisitilanteeseen sopeutumisessa perhe rikkoo ja ylittää vanhat tapansa ja uudet rutiinit alkavat perheen arjessa. Pariskunnan identiteetti ja persoonallisuus sekä intiimi kanssakäyminen voivat muuttua. Vanhempien ja lasten suhteet todennäköisesti myös muuttuvat perheen synergiasta riippuen. (Hill 1949, 14–15.)

Figley ja McCubbin (1983, 46–47) toteavat perheen kriisien syntyvän usein siitä, että perheen tai yksilöiden keskinäinen kommunikaatio tai toiminta ei ole kunnossa. Hill (1949, 111) jatkaa väittäen, että avioliiton kestävyys ja kapasiteetti olla hyvä vanhempi kehittyä jo lapsuudessa. Figley ja McCubbin (1983, 46–49) huomauttavat, että lapsuuden kokemukset vaikuttavat pitkälle koko perheen ja avioliiton toimivuuteen. Päivi Oksi-Walter (2009, 73) puhuu artikkelissaan lapsuudenperheen käyttäytymismalleista. Hänen mukaansa lapsuudessa omaksuttu normisto vaikuttaa monisuuntaisesti koko elämäntapaan. Lapsena opittu normisto näkyy perinteinä, tottumuksina, asenteina, tapoina ja arvoina. Nämä arvot voivat olla samansuuntaisia kuin omilla vanhemmilla tai täysin vastakkaisia. Puolisot tuovatkin Oksi-Walterin parisuhteeseen mukanaan

lapsuudenperheensä toimintamalleja. Niitä hän kuvailee sisäistetyiksi malleiksi, jotka ohjaavat tiedostamatta käyttäytymistämme eri elämäntilanteissa ympäristöstä riippumatta.

3.4 Parisuhteen vaiheet

Tutkimukseni lähtökohtaisena oletuksena on ollut se, että monikulttuurinen parisuhde etenisi erilailla kuin homogeeninen parisuhde. Kaarina Määttä ja Satu Uusiautti (2013a) kuitenkin toteavat useisiin rakkauden vaiheteorioihin viitaten, että rakkausprosessi etenee samankaltaisesti eri ihmisillä iästä, sukupuolesta ja kulttuuritaustasta riippumatta (ks. myös Pukkala 2006, 47). Parisuhteen alku on tärkeä suhteen kehittymiselle. Seuraavaksi tarkastelen monikulttuuristen avioliittojen syntyyn vaikuttavia tekijöitä. Suomalainen tutkimus selittää näiden avioliittojen syntyä niin sanottujen veto- ja työntekijöiden avulla. Khatib-Chadidi, Hill ja Paton (1998) kertovat vetotekijöiden olevan myönteisiä kokemuksia erilaisista ihmisistä ja toisista kulttuureista. Nämä positiiviset kokemukset ohjaavat henkilöä kohti mielenkiintonsa kohdetta. Tästä esimerkkinä mainitsen työskentelyn ja opiskelun ulkomailla. Työntekijäksi he nimeävät kyseisen ihmisen aseman hänen omassa kulttuurissaan. Tällä he tarkoittavat sitä, että henkilö kokee itsensä erilaiseksi kuin muut. Hän ei tunne kuuluvansa yhteisöön tai on sosiaalisesti eristäytynyt. (Khatib-Chahidi ym. 1998, 57.) Tässä tutkimuksessa mielenkiintoni ei niinkään kohdistu suhteiden veto- ja työntekijöihin, vaan haluan keskittyä pariskuntien ja perheiden arjen dynamiikkaan. Nämä asiat kuitenkin väistämättä limittyvät toisiinsa.

Amy Pearce, Tatyana, Alexandra Ramsey ja Svetlana Galayautdinova (2010, 743) ovat tutkineet eri maissa puolison valinnassa tärkeäksi koettuja piirteitä niin ulkoisen statuksen kuin luonteenpiirteidenkin osalta. Heidän tutkimuksensa osoittaa maiden välillä olevan suuriakin eroja. Niin ikään sukupuolten välillä on eroja sen suhteen, mitä tekijöitä kumppanivalinnassa arvostetaan (Pearce ym. 2010, 743; ks. myös Määttä & Uusiautti 2012c).

Tässä tutkimuksessa solmitut avioliitot ovat *rakkausavioliittoja* (vrt. *järjestetyt avioliitot*, engl. *arranged marriages*; Charsley ym. 2012, 7). Monikulttuuriset rakkausavioliittona solmitut parisuhteet perustuvat usein henkilökohtaiseen vapauteen valita puoliso. Näitä suhteita voidaankin pitää romanttisen rakkauden ideaaleina. Toisaalta näiden

suhteiden riski päätyä eroon voi olla korkea, koska kummankin tulee sovittaa omat arvonsa ja odotuksensa puolison kulttuuriin (Beck-Gernsheim 1990a, 112–113; Määttä 2011).

Päivi Oksi-Walter (2009, 74–75) on tutkinut monikulttuurisiin parisuhteisiin kohdistuneita odotuksia. Hän toteaa, että jokainen ihminen odottaa alitajuntaisesti saavansa ja kokevansa rakkautta parisuhteessa lapsuudenkodissaan totutulla tavalla. Hellyydenosoituksia voi jakaa perheenjäsenille eri tavoin. Toinen kulttuuri tuo hänen mukaansa tähän vielä yhden kerroksen lisää vaihtoehtoja. Hellyydentarpeen ilmaisu vaihtelee kulttuureittain. Lapsuudenperheessä opitaan näyttämään hellyydentarve siten, että vanhemmat ymmärtävät sen. Lapsi oppii myös, kuinka vanhemmat osoittavat hellyyttään toisilleen. Perheessä voi olla kirjoittamattomia sääntöjä suvatuista ja kielletyistä hellyydenosoitusten tavoista. Monikulttuurisissa parisuhteissa on opittava ymmärtämään kulttuurin sanelemia rakkauden osoittamisen ehtoja. Varsinkin patriarkalisissa kulttuureissa miesten oletetaan osoittavan hellyyttä rajoitetummin, koska hellyydenosoitusten pyytämistä ja tunnustamista ei pidetä miehekkäänä. Usein tällöin sallitaankin vain seksuaalisten tarpeiden osoittaminen ja hoivan saanti. Nainen puolestaan saa osoittaa rakkauttaan moninaisemmin. Tällöin parisuhteen haasteena on löytää perheelleen luontevat tavat rakkaudenosoituksiin. Hellyyden vaaliminen on tärkeä osa perheen hyvinvointia, joten tasapainon löytäminen on tärkeää.

Kaisa Malinen, Anna Rönkä, Maarit Auvinen ja Päivi Punkka (2009) ovat tutkineet suomalaisten lapsiperheiden arkea ja lasten vanhempien tapoja hoitaa suhdettaan. Parisuhteen hoitamisen tavoitteena on tuoda suhteeseen siltä toivottuja ominaisuuksia. Ei siis liene yllättävää, että sen hoitamisen tavat ovat yhteydessä parisuhdetyytyväisyyteen (Malinen ym. 2009, 120.) Hoitamisen tavoista rakkauden ilmaiseminen sekä jatkuvuuden osoittaminen korreloivat vahvimmin positiivisesti puolisoiden kesken. Toisin sanoen mitä aktiivisemmin toinen puolisoista ilmaisi rakkauttaan ja suhteen jatkuvuutta, sitä enemmän myös toinen puolisoista näin teki. Puolisot käyttäytyivät samansuuntaisesti myös sosiaalisten verkostojen käytössä ja avoimuudessa: mitä enemmän toinen kertoi käyttävänsä sosiaalisia verkostoja ja avoimuutta, sitä enemmän myös toinen raportoi käyttävänsä niitä. (Malinen ym. 2009, 125.)

Elisabeth Beck-Gernsheim (1994, 127) on nostanut esiin kahden kulttuurin parisuhteiden yhteisen todellisuuden rakentumisen. Jokapäiväisessä arjessa käytetyt kommunikaation muodot, rituaalit ja yhteiset arvot ovat parisuhteessa asioita, joista on sovittava ja luotava yhteisiä käytäntöjä. Ei voida sinänsä väittää, että kahden samaan kulttuuriin kuuluvan parisuhde olisi vaivattomampi, kun tarkastellaan käytännön kysymyksiä ja ongelmia. Viestintäongelmat ovat keskeinen osa parisuhdekommunikaatiota (Määttä & Uusiautti 2013b). Kahden eri kulttuurin väliseen parisuhteeseen ongelmia voivat aiheuttaa muun muassa kieli, elämäntapa, arvot, ruokakulttuuri tai erilaiset ajattelutavat (ks. Karney & Bradbury 1995; Spickard 1989, 158).

Päivi Oksi-Walter (2005) kuvailee monikulttuurisen parisuhteen vaiheita neljän eri etenemismuodon mukaan (ks. myös Määttä & Uusiautti 2013a, 4–5). Ensin on *ihastelun kausi*, jolloin eletään niin sanottua me-tunnetta. Tyypillistä on täydellinen ihastuminen, jossa puoliso ja ympäristö nähdään pelkästään positiivisena. Tämä ihastumisen ja yhteensulautumisen kausi saattaa kestää pitkään, ja ollaan erityisen kiinnostuneita toisen lapsuuden perheestä ja suvusta. Monissa kulttuureissa perhe on tärkeämmässä roolissa kuin suomalaisessa kulttuurissa. *Aktiivisen sopeutumisen aikaan* saatetaan pettyä ja turhautua, koska puolisoiden näkemykset rooliodotuksista ja keskinäisistä valtasuhteista voivat poiketa toisistaan. Molemmat puoliset tuovat suhteeseen mukaan lapsuuden perheen vuorovaikutusmallit, ristiriitojen ratkaisumallit, ajankäytön mallit lapsuuden perheessä, perheessä muodostunut tapa saada huomiota ja hyväksyntää, visio elämästä sekä perusasennoitumisen arvoihin, perinteisiin ja elämään. Tämän jälkeen alkaa suhteen sekä koko tähänastisen elämän *uudelleen arvioinnin aika*. Vasta tällöin pystytään näkemään puoliso omaa kulttuuritaustaansa vasten ja erottamaan kulttuurisidonnaiset ominaisuudet toisistaan. Tämä on selkeästi parisuhteen uudelleen arvioinnin aikaa. Viimeinen vaihe on *objektiivisen sopeutumisen vaihe*, jossa keskeisimpiin kysymyksiin on löydetty tyydyttävä ratkaisu. Tällöin pariskunta on oppinut olemaan niin yhdessä kuin erikseenkin. (Oksi-Walter 2005, 23–25.)

Ritva Viertola-Cavallari (2004) tuo esiin, että monikulttuurisessa avioliitossa maahanmuuttajapuoliso tulee osaksi kanta-asukkaan perhettä ja sukua, ja näin ollen integroituminen on melkein pakollista jo tulevien lastenkin vuoksi. Maahanmuuttajapuolison integroitumisen seurauksena myös kanta-asukaspuolison perhe, suku ja ystävät

muuttuvat vastaanottavaisemmiksi erilaisille kulttuureille. Perhepiirin tapahtumat heijastuvat aina jollakin tavoin myös ympäröivään yhteiskuntaan. Viertola-Cavallari olettaa, että mitä enemmän maahan muuttaa ulkomaalaisia perheenjäseniä, sitä avoimemmaksi, monikulttuurisemmaksi ja suvaitsevammaksi perheet ja heidän kauttaan sukulaiset, ystävät ja tuttavat sekä lopulta koko yhteiskunta muuttuvat. Oletettavasti tämä positiivinen kehitys tapahtuu myös avioliittosiirtolaisen kotimaassa.

4 NARRATIIVINEN TUTKIMUS

4.1 Yleistä taustaa

Tätä tutkimusta suunnitellessani perehdyin eri tapoihin saavuttaa haluamaani tietoa. Oli tärkeää selvittää itselleni, kuinka ymmärsin tutkittavan ilmiön perusrakenteen ja -ominaisuuden. (Latomaa 2000, 81.) Käytin useita kuukausia aikaa menetelmällisten vaihtoehtojen perehtymiseen ja vertailuun, luin ja keskustelin eri ihmisten kanssa. Ohjaajani kanssa keskusteltuani ja omien pohdintojeni jälkeen päädyin narratiiviseen, kerronnalliseen tutkimukseen, koska sen avulla saavuttaisin haluamani tiedon. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189.) Matti Hyvärisen (2006, 1) mukaan kerronnallisen tutkimuksen ajatellaan olevan vain yksi ”metodi” muiden joukossa. Hyvärisen mukaan aihetta voidaan tutkia kokoamalla aiheesta kertomuksia ja tutkimalla niitä. Tämä on hänen mukaansa kapea ja virheellinen käsitys siitä, mitä kertomukset tekevät aiheesta, miten ne osallistuvat kulttuurin, identiteettien ja poliittisten projektien muodostumiseen. Ennen kuin aineistoista edetään kysymykseen ”miten kertomuksia tai kertomusten avulla tutkitaan” täytyy pohtia, *mitä* kertomukset ovat ja *miten* ne toimivat sosiaalisen elämän kullussa.

Tarkastelen seuraavaksi, mitä tarkoitetaan kertomuksella (*narrative*). Se ohitetaan usein, kun pidetään tärkeämpänä sitä, mitä kertomuksella tehdään ja millaisena välineenä sitä käytetään. Kaarina Koski (2007, 1) jakaa kertomus-käsitteen olennaisimmat erot neljään, osittain keskenään päällekkäiseen vastakkainasetteluun: 1) lähestytäänkö yksittäisiä, nimettyjä kertomuksia vai kertomusta teoreettisena käsitteenä, 2) onko kertomus itsessään tutkimuskohde vai metodinen väline tietyn, kertomalla tuotetun ilmiön tarkastelussa, 3) määritelläänkö kertomus muotokriteerein vai sisällön perusteella ja 4) ymmärretäänkö se konkreettiseksi ilmaisuksi vai pikemminkin abstraktiksi merkityksenannoksi tai metaforaksi, jonka avulla inhimillistä toimintaa on mahdollista kuvata ja ymmärtää?

Taina Ukkonen (2000, 15) puhuu väitöskirjassaan muistelupuheesta, jonka hän määrittelee olevan sekä menneisyyttä käsittelevää puhetta tai kirjoitusta että menneen mieleen palauttamiseen pyrkiviä kognitiivisia prosesseja. Hannu Heikkinen (2001, 187) määrittää kerronnallisuutta konstruktivistisen tutkimusotteen valossa.

Hänen mielestään käsitteet ”modernismi” ja ”postmodernismi” auttavat tarkastelemaan tieteiden välisiä paradigma-asetelmia totuuden luonteesta. Modernistisen tiedonjärjestyksen mukaan tiede pyrkii sisällöstä riippumattomaan, ajattomaan ja yleispätevään universaaliin tarkastelutapaan, jolloin pyritään tekemään epätasällisesta ja epämääräisestä tieteestä täsmällistä ja todellisuutta. Postmodernin tiedonkäsityksen puolestaan nähdään hylkäävän perinteisen objektivistisen todellisuuskäsityksen, jonka mukaan todellisuutta voidaan kuvata väitelauseiden avulla osoittaen niitä todeksi tai epätodeksi. Relativismin mukaan tietäminen on suhteellista, ajasta ja paikasta ja tutkijan asemasta riippuvaa. (Rogers 2003, 31–39.)

Narratiivisuuden mukaan tieto on keskustelunomaista ja perustuu ihmisten keskinäisiin maailman merkitystä koskeviin neuvotteluihin. Tiedon katsotaan olevan narratiivista, kerronnallista, ja se esiintyy tarinoiden muodossa. Tieto muodostuu kielellisesti ja ihmisten välillä eli toisin sanoen se on yhteisesti luotua ja sidoksissa yhteisön kielirakenteisiin. (Burr, 1995, 3–7; Wahlström 1992, 30.) Sosiaalisen konstruktionismin katson olevan yläkäsite ajatuksille, joiden mukaan todellisuus rakentuu ihmisten välisessä kommunikatiivisessa toiminnassa. Sosiaalisen konstruktionismi katsoo maailman syntyneen kertomuksista, joita voimme lukea ja tulkita erilaisten tekstien tavoin. Ihmiset tulkitsevat maailmaa koko ajan rakentavana ja muuttavana kertomuksena, josta ei ole Rosenauin (1992, 77) mukaan löydettävissä lopullista totuutta. Patton (2002, 114–115) lisää tulkittamisprosessin olevan subjektiivinen, saaden alkunsa yksilön tiedosta eli ihmisten välisistä vuorovaikutustilanteista. Marika Savukoski (2008, 42) toteaa, että näin ollen todellisuuskäsitteellä on moni-ilmeinen: todellisuudessa korostuu subjektiivisuus ja se jäsentyy eri yksilöille eri tavoin. Sosiaalisesti konstruoidussa maailmassa kaksi ihmistä ei voi ymmärtää samaa ilmiötä ja vain todeta sitä todelliseksi. Heidän tulee muokata se ensin omaan ajatusmaailmaansa sopivaksi. Mitään totuutta ei ole ennen kuin henkilöt ovat sen muokanneet ja mikään ei pysy, jos sitä ei tehdä yhä uudestaan ja uudestaan. Tutkijan tehtävä on selvittää, kuinka totuudet syntyvät, pysyvät ja muuttuvat sekä kuinka totuudet voivat vaientaa muut totuudet (Saastamoinen 1999, 165–170).

Tässä tutkimuksessa ymmärrän tiedon olevan postmodernin ajattelutavan mukaista, joka on sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kielen avulla muodostettua totuutta. Kertomuksessa ihminen hahmottelee

kuvaa ja käsitystään itsestään ja kokemuksistaan (Hyvärinen 2006, 1). Haastattelutilanteessa olen tutkijana pyrkinyt olemaan vaikuttamatta tutkimushenkilöiden tarinoihin, vaikkakin haastattelutilanteet pyrin pitämään mahdollisimman keskustelunomaisina. Matti Hyvärinen ja Virpi Löyttyniemi (2005, 194–195) puhuvat yhden kysymyksen haastattelusta. Esitin tutkittaville yhden laajan kysymyksen: ”Kuvaile parisuhteesi ja perheesi vaiheet suhteen alusta tähän päivään, sen tärkeimmät tapahtumat ja päivät, käännekohtat, ilot ja surut.” Kysymys oli muotoiltu siten, että se jättää haastateltavan päätettäväksi, mistä aloittaa ja mitä, miten ja missä järjestyksessä kertoo. (Rosenthal 2004, 49.) Haastatteluprosessien aikana jouduin kiinnittämään erityistä huomiota itseeni, etten kommentoisi asioita liian pitkästi ja johdattelevasti. Yleensä haastattelutilanteissa tutkimushenkilöt aloittivat parisuhteen muodostumisesta ja kertoivat sitten tärkeimmiksi kokemiaan asioita. Tarinat eivät olleet ajallisesti kronologisessa järjestyksessä, vaan hyppivät haastateltavan näkemyksen mukaan. Pyrin tekemään tarkentavia kysymyksiä edeltä laatimani teemarungon mukaan. Esimerkiksi saatoin kysyä: ”Kuvailisitko parisuhdetanne Suomeen muutettuanne?” Tutkimukseni tieto on täten peräisin keskustelusta ja sosiaalisesta kontekstista. Laadin ennen kenttätöskentelyä haastattelurungon, jota jouduin muokkaamaan matkan varrella. Halusin kiinnittää huomiota siihen, etten johdattelisi haastateltaviani.

Tutustuessani tarkemmin käsitteeseen ”narratiivisuus”, käsitin sen pohjautuvan latinankieleen, jonka substantiivi *narratio* tarkoittaa kertomusta ja verbi *narrere* kertomista. Nämä kantasanat ovat muotoutuneet englannissa substantiiviksi *narrative* ja verbiksi *narrate* (Heikkinen 2007, 142). Matti Hyvärinen ja Varpu Löyttyniemi (2005, 189) käsittävät kertomuksen, kertomuksellisen ja kerronnallisen vastineeksi englannin kielen sanalle *narrative* ja vastaavasti tarinan vastineeksi sanalle *story*.

Narratiivisuus on kehittynyt aikojen saatossa eri tieteenalojen yhteistyönä. Eri alojen näkemykset voivat erota toisistaan paljonkin. Heikkisen (2000, 47) mukaan narratiivisuus ei ole yhtenäinen koulukunta tai metodi. Hän ymmärtää sen viitekehyksenä, joka muodostuu kertomukseen liittyvistä tutkimuksista. Yhteistä näille tutkimuksille on kertomuksen asema todellisuuden välittämisessä ja rakentamisessa. Tällöin Balin (1999, 19–20) mukaan kertoja on

keskeisessä asemassa kertomuksen ja todellisuuden välillä analyysissään. Matti Hyvärinen (2006, 3) pohtii artikkelissaan kertomuksen luonnetta. Mikä se on? Hänen mukaansa käsiteselvittelyihin uppoutuvat tutkijat kohauttelevat olkapäitään kertomuksen käsitteen kohdalla. ”Kaikkihan tuntevat kertomuksen. No, se on sama kuin tarina. Että joku kertoo jotain.” Tästä voi seurata väärinkäsitys siitä, että kaikkea puhetta pidetään kertomuksena. Raja kertomuksen ja muun puheen välillä on usein kuitenkin liukuva: voimme puhua kerronnallisuuden eri asteista. Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005, 189) mainitsevat, että narratologisesti suuntautuneet kirjallisuuden tutkijat määrittävät selkeästi erot eri käsitteiden välillä. Esimerkiksi tarina viittaa kertomuksen kulkuun. Samasta tarinasta voi olla monta erilaista, toisistaan poikkeavaan kertomusta. Kertomuksella on aina jokin media, esittämisen tapa ja järjestys. Heikkinen (2000, 48) puhuu tarinallisuudesta ja narratiivisuudesta synonyymeina. Hän lisää vielä näiden rinnalle kertomuksen. Myös Sintonen (2001, 62–63) erottaa tarinan ja kertomuksen toisistaan (ks. myös Randall 1995). Hänninen (2003, 16) määrittelee narratiivisen tutkimuksen olevan avoin keskusteluverkko, joka ei rakennu yhtenäisesti ja selväpiirteisesti teoreettis-metodisesta muodostelmasta ja joka yhdistyy käsitteen ”tarina” (*story*) avulla. Tässä tutkimuksessa jokainen haastateltava on kertonut oman tarinansa parisuhteensa eri vaiheista. Kaikki ne sisältävät monia eri kertomuksia, joten käytän tässä tutkimuksessa käsitettä ”tarina” (*story*).

Jo Antiikin ajoille juurensa juontaneelle narratiivisuudelle on ominaista, että ihmiset tarkastelevat itseään ja identiteettiään tarinoidensa avulla (Heikkinen 2000, 48). Se pysyi lähes tuntemattomana metodina 1980-luvulle saakka kunnes 1990-luvulla se vyöryi eri tieteenaloille. Tutkijat alkoivat puhua kielellisestä tai narratiivisesta käänteestä, joka pohjautuu 1960-luvulla alkaneeseen tutkimusintressiin itse kertomukseen ja kerrontaan, ei enää vain tiettyihin kertomuksiin. (Heikkinen 2001, 116–117; Koski 2007, 2.) Nykyään narratiivisuus on tunnustettu tieteellisessä tutkimuksessa (Heikkinen 2001, 116–117; Hänninen 2003, 125).

Narratiivisuuden mukaan yksilö luo merkityksiä, ymmärtää itseään ja rakentaa identiteettiään kertoessaan kausaalisesti etenevää kertomustaan (Savukoski 2008, 46). Ihminen löytää kertomuksia omista tarinavarannoistaan. Ne sisältävät hänen elämäänsä kuuluvia asioita. Ihmisen alitajunta tuottaa jatkuvasti uusia tarinoita, jotka aina

muotoutuessaan siirtyvät hänen käyttöönsä ja auttavat jäsentämään elämää ja ennakoimaan yllättäviäkin tilanteita. Omaa elämää ja sen tulkintaa helpottavia tarinoita muodostuu usein samankaltaisissa tilanteissa tai kokemuksissa oleville henkilöille. Tarinoiden omaksuminen sosiaalisesta tarinavarastosta on elinikäinen prosessi, jonka aikana osa unohtuu ja osa liittyy ihmisen henkilökohtaiseen tarinavarantoon. (Hänninen 2003, 21–22, 50–52, 133.)

Tässä tutkimuksessa haastattelin keräämäni aineisto koostuu suomalaisten puolisoiden kertomista tarinoista, heidän oman henkilökohtaisen tarinavarastonsa osista. Jokainen kertomus omasta ja perheensä selviytymisestä on haastateltavan oma näkemys arjen iloista, suruista ja kärsimyksistä. Minä tutkijana olen saanut vastuullisen tehtävän siirtää nämä kerrotut tarinat muiden ihmisten käytettäväksi heidän sosiaaliseen tarinavarastoonsa. (Ks. myös Savukoski 2008, 46.) Lukija liittyy nämä tarinat omaan yksilölliseen tarinavarastoonsa, joten lopullinen tarinoiden ymmärrys jää täten lukijan vastuulle. Tarinoita ja narratiivisuutta käsitellen syvällisemmin seuraavassa luvussa.

4.2 Narratiivinen aineisto

Heikkisen (2001, 118) mukaan narratiivisuudella voidaan kuvata tutkimusaineiston luonnetta, viitata aineiston analyysitapoihin tai se voidaan hänen mukaansa liittää käytännöntyön apuvälineeksi. Kaarina Koski (2007, 5) määrittää narratiivisuuden olevan sitä, että tietyt ominaisuudet ja niiden yhdistelmät tekevät tekstistä välittömämmin kertomukseksi tunnistettavan, kertomuksena paremmin toimivan.

Narratiivisuutta on usein liitetty konstruktivistiseen tiedonkäsitykseen, kun halutaan viitata tietämisen ja tiedon luonteeseen, itse tiedonmuodostamisen prosessiin. Konstruktivistisen näkemyksen mukaan ihmiset rakentavat tietonsa ja identiteettinsä kertomusten kautta. (Savukoski 2008, 29.) Lukiessani materiaalia eri tutkimusmenetelmistä arastelin narratiivista tutkimusta ja sen käyttöä, mutta lopulta kuitenkin huomasin sen mahdollistavan haastateltavien koko tarinan kuulemisen. Hännisen (1999, 19) mukaan tarinat nähdään tärkeänä ajattelun ja oman elämän jäsentämisen muotona, ja niitä käytetään tutkimuksessa analyttisenä välineenä. Hän jatkaa tämän näkökulman olevan lähtöisin sosiaaliseen konstruktionismiin perustuvasta käsityksestä ihmisestä sosiaalisena ja kulttuurisena olentona, joka rakentaa käsitystään maailmasta sosiaalisessa

vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. (Ks. myös Ukkonen 2000, 15.) Taina Ukkonen (2000, 15) puhuikin konstruktionismin ajatuksesta siitä, että yksilöt pohtivat menneisyyttään ja liittävät sitten uutta tietoa sen varaan. Marika Savukoski (2008, 49) mainitsee käsitysten asioista muotoutuvan uusien kokemusten ja sosiaalisten vuorovaikutuksen kautta. Monet haastateltavani sanoivatkin haastattelutilanteissa puhuneensa näistä asioista ensimmäistä kertaa. Yksi haastateltava sanoi hätkähtäneensä, kun keskustelu monikulttuurisista avioliitoista avasikin hänelle uusia näkökulmia aiheeseen.

Narratiivisuudella voidaan kuvailla myös kerätyn tutkimusaineiston laatua, jolloin narratiivisuudella viitataan ennen kaikkea tarinamuotoiseen kielenkäyttöön. Narratiivisuus voi olla tutkimusaineistona joko suullista tai kirjallista. (Polkinghorne 1995, 6–7; Ukkonen 2000, 15.) Olen käyttänyt tässä tutkimuksessani vain ja ainoastaan suullista tutkimusaineistoa. Oman ymmärrykseni tukena on ollut tutkimuspäiväkirjoja ja haastattelujen jälkeen saatuja sähköposteja ja kirjeitä. Näitä kirjallisia materiaaleja ei kuitenkaan ole käytetty lähteenä tarinoiden muodostuksessa.

Heikkisen (2001, 125) mukaan tutkimuksen tärkein tehtävä on tuottaa tietoa, joka on pätevää ja totuudellista, jolloin on olennaista tunnistaa toisistaan terapiaan tähtäävät tarinat ja tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaiset tarinat. Osa tutkimushenkilöistä totesi haastattelun jälkeen, että oli ollut mieltä virkistävää kertoa omista kokemuksistaan jollekin ulkopuoliselle henkilölle. Yksi haastateltava leikkisästi totesikin, että tämä haastattelu oli parempi kuin terapiaistunto; ei ollut kiirettä ja haastattelija oli aidosti kiinnostunut tarinasta.

Väitöskirjani kirjoitusprosessi on ollut haastavaa, koska tutkijan tulee luoda uutta tietoa aiheesta, jolloin kirjoitusprosessin onnistuminen on olennainen osa uuden tiedon esiin tuomista. Tutkimustulokset-luvussa on varottava ristiiritäisyyksiä. Lisäksi minun on pitänyt tehdä valintani sekä toimia omassa historiallisessa ajassani ja paikassani, vaikka tutkimusprosessin edetessä olinkin tekemisissä aiemman tiedon kanssa. Tuo aiempi tieto oli usein amerikkalaisista tai kanadalaisista lähteistä hankittua. (Lieblich, Tuval-Mashiach, Zilber 1998, 7–9.) Toimin niin sanottuna tapahtumien kertojana, ymmärtäjänä, ja minun tietoisesti rajattava, mitä halusin tutkimuksessani painottaa. Narratiivisessa tutkimuksessa tutkija ei koskaan pysty tarjoamaan narratiiveja

sellaisenaan, vaan niistä muille kertoessaan on hän jo luonut kokonaan uuden tarinan. (Polkinghorne 1995, 19.)

Tässä tutkimuksessani narratiivisuus näkyy tutkimusaineistoni luonteessa, jotka ovat avoimin haastatteluin kerätyjä tarinoita, sekä tutkimusaineistoni analyysissä. Kuvaan ulkomaalaisen kanssa naimisissa olevan suomalaisen kokemuksia parisuhteensa ja perheensä voimavaroista ja selviytymisestä hänen kertomuksensa avulla. Lucy Williams (2010, 38–40) huomauttaakin pitävänsä tärkeänä näkökulmaa, jossa kuullaan henkilön oma tarina maahanmuuttajan puolisona. Tällä tavoin saadaan tietoon, kuinka yksilö näkee itsensä ja toiset tässä tilanteessa.

4.3 Tarinat ja narratiivisuus

Palaan aiemmin määrittelemiini käsitteisiin ”kertomus” ja ”tarina”. Kuten edellä jo todettiin, narratiivisen tutkimuksen käsitteistö ei ole vakiintunutta ja eri termien, kuten *tarina*, *kertomus*, *elämäntarina*, *elämäkertomus* ja *narratiivi*, käyttö vaihtelee tutkijoittain. Monihaaraisten tutkimusjuurten eri tieteenaloille levittäytyminen vaihtelee kirjallisuudentutkimuksesta sosiaalitieteisiin. (Koski 2007, 1.)

Tutkimussuunnitelmaa tehdessäni huomasin, että kertomuksellinen tutkimusote on väljä kehikko, jonka sisään mahtuu monia erilaisia tutkimusmenetelmiä ja aineistonlukutapoja. Marjatta Saarenheimo (1997) erottaakin toisistaan kertomuksen metaforisen ja metodologisen käytön. Metaforisella käytöllä hän tarkoittaa sitä, että kaikki tutkittavien kertoma nimetään tarinoiksi tai kertomuksiksi. Tämä on kapea käsitys kerronnallisuuden merkityksestä. Myös elämä kokonaisuudessaan voidaan nähdä kertomuksellisena. Oma elämä rakentuu erilaisista tilanteista ja suhteista. Inhimillisen kokemuksen voidaan katsoa jäsentyvän kertomuksellisen muodon kautta.

Kertomuksen metodologinen käyttö viittaa yksityiskohtaisempaan puheen ja kielenkäytön elementtien analyysiin. Tällöin kertomuksellisuutta pidetään yhtenä keskeisenä kielellisenä resurssina niin kulttuurin, identiteettien kuin poliittisten projektienkin muodostumisessa. Kertomuksellinen näkökulma auttaa hahmottamaan yksittäisistä merkityksistä ja tulkinnoista jäsentyneitä kokonaisuuksia niin yksilöllisellä kuin yhteisölliselläkin tasolla (Ylijoki 1998). Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005, 189–190) täsmentävät, että tarinassa voi usein olla monia toisistaan poikkeavia kertomuksia, joissa esittämisen tapa ja

asioiden järjestys vaihtelevat. Useiden tulkintojen mukaan tapahtumien välillä on kausaalinen yhteys. Kertomukset suhteuttavat tapahtumia toisiinsa ja käsittelevät niiden kausaalisia suhteita tavalla tai toisella. Kertomus voi saada uskomaan, että pelkkä tapahtumien peräkkäisyys (*sequence*) kantaa mukanaan myös synn ja seurauksen suhteen (*consequence*). Toisaalta elävä kertomus voi kyseenalaistaa liian suoraviivaisen kausaalisuuden.

Useat tutkijat yhtyvät Aristoteleen (1997, 166) näkemykseen hyvästä tragediasta ja sen alkutila-muutos-lopetus-rakenteesta. Draama sisältää monta tapahtumaa sekä onnen ja henkilöiden muutoksen. Barbara Czarniawska (2002, 735, 739–741) puhuu juonesta, joka rakentuu muutoksen ja ajassa etenevä prosessin ympärille. Juoni sitoo tarinan peräkkäiset tapahtumat toisiinsa. Tämä ei kuitenkaan ole Hyvärisen ja Löyttyniemen (2005, 190) mukaan sellaisenaan käypä kertomuksen määritelmä. He kiistävät ajatuksen siitä, että kertomuksilla olisi aina lopetus. Yhä useampi romaani ja elokuva päättyy tavalla, joka jättää tarinan päätöksen auki.

Juonellistamisen kautta tarinasta tulee Teppo Sintosen (1999, 46) mukaan yksi kokonainen tarina. Tutkijat jakavat kerronnallisuuden ohueen ja tiheään. Nämä määrittelyt jakavat tutkijoiden mielipiteitä. Tarja Palmu (2003, 7) sanoo tiheän kuvauksen aineiston tarkastelun tapahtuvan eri suunnista, jolloin yhtä ilmiötä tai tapahtumaa pyritään tekemään ymmärrettäväksi pinnallista kuvailua syvällisemmin. Sintonen (1999, 46–47) puhuu tarinoiden yhteydessä kolmenlaisesta jännitteestä, joita puretaan juonellistamisella. Näistä ensimmäinen jännite syntyy siitä, että tarina sisältää useita eri tapahtumia, jotka juoni punoo yhdeksi yhtenäiseksi tarinaksi. Tämän tarinan alun ja lopun välimaastoon ripustetun yksittäisen tapahtuman tehtävänä on olla integroiva osa narraatioprosessia. Toinen jännite liittyy tarinan moninaiisiin tapahtumiin, joilla ei ole itsessään luonnollista yhteyttä toisiinsa. Nämä tapahtumat voivat olla heterogeenisiä ja yksittäisinä tapahtumina joskus jopa ristiriitaisia tarinaan nähden. Juonellistamisella näiden tarinoiden välille saadaan yhteys ja tarinaa cheyttävä merkitys. Kolmas jännite liittyy kertomuksen aikaan, koska kaikki kerrotut tarinat sisältävät kahdenlaista aikaa. Aika on tapahtumien peräkkäisyyttä, avointa, teoreettista ja päättymätöntä. Tarinan ajan jännite syntyy myös siitä, etteivät tapahtumat ole objektiivisesti mitattuna lineaarisia. Toisaalta

tarinassa on myös pysyvää ja sulkeutuvaa aikaa. Tarinalla on alku ja loppu sekä ääriiviivat ja hahmo.

Polkinghorne (1995) kutsuu juonta narratiiviseksi jäsenyykseksi, jonka avulla ihmiset ymmärtävät ja kuvaavat elämäänsä liittyvien tapahtumien ja valintojen välisiä yhteyksiä. Sen tulee koota ja organisoida yksittäiset itsenäiset tapahtumat tarinaksi. Juonella on neljä eri kohtaa: juoni 1) määrittää tarinalle ajallisen ulottuvuuden sekä rajaa sille alun ja lopun, 2) tarjoaa kriteerit tarinaan sisällytettävien tapahtumien valinnalle, 3) järjestää tapahtumat ajallisesti kehittyvään suuntaan kulminoituen ratkaisuun sekä 4) selventää tai täsmentää tapahtumien merkityksen yhtenäisen tarinan muodostumisessa. (Polkinghorne 1995, 7.)

Narratiivisessa tutkimuksessa on kertomuksia usein ryhmitelty niiden juonirakenteen mukaisesti. Frye jakaa ne romansseihin, komedioihin, tragedioihin ja satiireihin/ironioihin. Romanssissa sankarillinen päähenkilö selviytyy voittajana kohtaamistaan haasteista ja olemassaoloaan uhkaavista vaaratilanteista. Romanssia muistuttavan komedian päämääränä on palauttaa tai ylläpitää sosiaalinen järjestys, jolloin sen päähenkilöltä vaaditaan sosiaalisia taitoja sekä hyvää tuuria ristiriidan ratkaisemiseksi. Komedian ei tarvitse olla humoristinen. Tragediassa päähenkilön pyrkimykset, odotukset ja haaveet kariutuvat ja satiirissa vallitsevat arvojärjestykset kääntyvät ylösalaisin. (Hänninen 2000, 51.)

Kerronnallisuus siis liittyy kieleen ja sen merkityksiä tuottavaan luonteeseen (Shotter 1993, 179). Ihminen on aina luonut maailmastaan merkityksiä tuottamiensa tarinoiden avulla ja kertomalla niitä toisille ihmisille (Lehtonen 1996, 16). Jokaisella ihmisellä on oma tarinansa kerrottavanaan. Teppo Sintosen (1999, 45) näkemyksen mukaan narratiivisen tutkimuksen keskeisin elementti paikallistuu kieleen: ihmisen käyttämä kieli on tärkein väline oman identiteetin rakennusprosessissa ja kokemusten kertomisessa toisille ihmisille. Kielen avulla yksilö tekee kokemuksistaan ymmärrettäviä niin itselleen kuin muillekin.

4.4 Aineiston kokoaminen ja käsittely

Haastattelujen kautta narratiiveihin

Jo tutkimukseni alkuvaiheessa päätin kerätä aineistoni haastatteluilla. Haastattelumetodin valinta tuntui työläältä, mutta ohjaajani kanssa keskusteltuani valitsin kerronnallisen haastattelun. Halusin ymmärtää tutkittavien elämää ja parisuhdetta heidän oman näkemystensä kautta (ks. myös Roos 1988, 144). Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005, 191) puhuvatkin siitä, että tutkija näin ollen pyytää kertomuksia, antaa tilaa kertomiselle ja esittää sellaisia kysymyksiä, joihin olettaa saavansa vastauksiksi kertomuksia. Itse pyrin välttämään kysymyksiä, joihin haastateltava pystyisi vastaamaan vain yhdellä sanalla, ”kyllä” tai ”ei”. En siinä kylläkään aina onnistunut ja jouduin niin sanotusti maanittelemaan haastateltavaa vastaamaan kysymykseen kertomuksella. Pyrin käyttämään haastattelurunkoa haastattelun edetessä. En kuitenkaan halunnut johdatella haastateltavaa, vaan pyrin pitämään itseni enemmänkin aktiivisen kuuntelijan roolissa. Suomalaiset puoliset kertoivat parisuhteistaan ja sen kehittymisestä arjen stressitilanteiden, konfliktien ja kriisien näkökulmista haastattelukysymyksen pohjalta. Outi Tuomi-Nikula (1997, 273) puhuu tästä perheen tutkimustraditiosta ongelmatutkivana teemakompleksina.

Ymmärtääkseni paremmin narratiivisen tutkimuksen aineistonkeruutapoja pohdin monia erilaisia tapoja materiaalin hankintaan. Strukturoimattomia haastattelumenetelmiä on valtavasti: avoin haastattelu, syvähaastattelu, aktiivahaastattelu, keskustelunomainen haastattelu sekä narratiivinen haastattelu (Eskola & Vastamäki 2001, 26). Avoin haastattelu on keskustelunomaisin. Kaikkien haastateltavien kanssa ei käydä samoja teemoja läpi, ja haastattelut menevät tutkittavan ehdoilla. Usein tätä haastattelumuotoa kutsutaan syvähaastatteluksi, mutta sille annetaan myös muita kriteerejä. (Eskola & Vastamäki 2001, 27.) Narratiivisen haastattelun tavoite on vapauttaa haastateltava puhumaan keskeyttämättä tätä. Sen jälkeen tutkija voi halutessaan ja vastauksia syventääkseen esittää erilaisia lisäkysymyksiä. (Roos 1988, 144.)

Aineiston keruu, analysointi ja luokittelu

Tutkimukseni alussa tarkastelen pariskuntien arkea ulkopuolisen silmin, koska tähtään objektiiviseen ymmärtämiseen. Minun omilla ajatuksillani ja oletuksillani ei saanut olla merkitystä, joten kuuntelin tarinoiden sisältöä puhujan sanojen välityksellä. Näin muodostin itselleni syvän ymmärryksen niiden sisällöstä ja siitä, mitä tutkittavat oikeastaan sanoivat ja tarkoittivat. Tutkijana kuuntelen kertomuksia Gudmundottirin (1996, 301) näkemyksen mukaan tarinoiden sisältöä ja kertojan sanoja sekä muodostan eri vaiheiden kautta itselleni laajemman ymmärryksen niiden sisällöstä.

Haastatteluita vasten kartoitin henkilöitä aktiivisesti toukokuusta 2008 lähtien ottamalla yhteyttä eri tahoihin. Niiden kautta sain monia kontakteja, joita osaa lähestyin sähköpostiviestein ja joista osa otti itse suoraan yhteyttä minuun. Yksi haastateltavistani jopa kartoitti omia ystäviään ja hänen avullaan sain kaksi haastateltavaa. Muutamassa päivässä sain useita kontakteja, joista useimmat johtivat haastatteluun saakka. Muutama henkilö ilmoitti jäävänsä pois tutkimuksista. Tein haastattelut nopeassa tahdissa kesäkuun 2008 ja marraskuun 2008 välillä. Tein yhteensä 14 haastattelua, joista jäi tutkimusmateriaaliksi 11. Yhden haastatteluista jätin pois tutkimushenkilön omasta pyynnöstä ja kaksi oman harkintani vuoksi. Haastattelut on tehty ympäri Suomea sekä pienillä paikkakunnilla että suurissa kaupungeissakin. Tutkimuspaikkakunnat jätän mainitsematta tutkittavien anonyymiteetin vuoksi. Muutoin olisi suuri todennäköisyys, että jonkun tutkittavani henkilöllisyys paljastuisi. En myöskään voi paljastaa haastateltavieni yksittäisiä parisuhteiden kestoajoja tai haastateltujen ikiä, enkä puolisoiden kotimaita edellä mainitusta syystä.

Haastateltavat on saatu osittain lumipallomenetelmällä. Tämä tarkoittaa sitä, että olen saanut tutkittavia jonkun toisen tutkimushenkilön kautta. Osa haastateltavista siis tuntee toisensa ja tietävät osallisuudestaan tähän tutkimukseeni. Jos viittäisin tutkimustekstissä johdonmukaisesti esimerkiksi numeroituihin haastatteluihin, voisi joku tunnistaa tekstistä ystävänsä. Tämän vuoksi olen joutunut jättämään nämä viittaukset kokonaan pois. Puolustan valintaani tukeutuen muihin väitöskirjatöihin, joissa on tätä menetä käytetty. Näistä esimerkkinä ovat Marika Savukosken ja Anneli Kimpimäen tutkimukset. (Savukoski 2008; Kimpimäki 2012.)

Haluan silti antaa yleiskuvan parisuhteiden kestosta ja haastateltavista. Kaikki haastateltavat ovat syntyneet Suomessa ja ovat suomen kansalaisia, heitä kaikkia yhdistää pitkä parisuhde ulkomailla syntyneen (ka. 15 vuoden avioliitto) ja suomea/ruotsia äidinkielenään puhumattoman henkilön kanssa. Haastateltavista kahdeksan (8) on naisia ja kolme (3) miehiä. Iältään haastateltavat ovat 32–51-vuotiaita.

Haastattelut tehtiin tutkittavien toivomassa paikassa, yleensä joko haastateltavien kotona tai heidän työpaikoillaan. Kaksi haastattelua tehtiin kahvilassa. Se ei osoittautunut hyväksi vaihtoehdoksi, koska mielestäni ihmisvilinä aiheutti haastateltavissa levottomuutta, ja he tarkkailivat koko ajan, etteivät muut ihmiset kuule heidän sanomisiaan. Haastattelutilanteet näin ollen kärsivät julkisissa tiloissa. Kotona ja työpaikoilla tehdyt haastattelut olivat luonteeltaan rennompia ja saattoivat kestää useita tunteja. Tutkittavien kotiin mennessäni minua kohdeltiin vieraana, jota varten koti oli rauhoitettu muusta hälinästä. Monesti pariskunnista molemmat olivat minua vastassa ja yleensä aluksi juotiin kahvit ja keskusteltiin tutkimusaiheesta sekä pariskuntien motiiveista lähteä tutkimukseen mukaan. Haastattelun alkaessa pariskunnan maahanmuuttajapuoliso vetäytyi muihin tiloihin antaen haastattelullemme rauhan. Nämä tutustumiskeskustelut ennen haastatteluita osoittautuivat tärkeiksi suhteen luojiksi ennen varsinaista haastattelua. Haastattelu oli rentoa jatkoa alun jutusteluille. Kahdessa haastattelussa puolison haastattelun jälkeen pariskunnat kertoivat kahvipöydässä yhdessä avioliittonsa kulusta. He antoivat luvan käyttää nauhuria.

Muutammat haastateltavat kutsuivat minut myös erillisille vierailulle kotiinsa, koska he halusivat keskustella kanssani vapaamuotoisesti. Nämä vierailut olivat ymmärrykseni kannalta ensiarvoisen tärkeitä, mutta valitettavasti en voinut käyttää näitä keskusteluja tässä tutkimuksessa aineistona. Päädyin kotiin saapuessani täyttämään mietteitäni ja oivalluksiani tutkimuspäiväkirjaani. Tutkijalle tämä aika oli erittäin mielenkiintoista: parhaat oivallukset syntyivät keskellä yötä tai suihkussa. Tutkimuspäiväkirja oli mukanaani kaikkialla. Kirjoitin siihen erilaisia havaintoja haastattelujen aikana esimerkiksi haastateltavan sanattomasta viestinnästä, kuten esimerkiksi hänen vaivautuneisuudestaan tai vapautuneisuudestaan. Tutkimuspäiväkirjasta löytyy myös omia tuntemuksiani haastatteluista tai vaikkapa tutkimusraportin kirjoittamisesta. Jos en muistanut jotain asiaa, löysin

sen helposti päiväkirjastani. Haastattelutilanteessa päiväkirja oli myös suuri apu nauhurin ohella, koska nauhalle sai vain äänen, mutta päiväkirjaan pystyin kirjaamaan ylös haastateltavan ominaisuuksia haastatteluhetkellä.

”erittäin avoin ja lämmin nainen... kertoi erittäin tarkasti ja rehellisesti elämästään... nauhurin sulkeuduttua vielä lisäili asioita, joita halusin kirjaavan ylös... (Ote tutkimuspäiväkirjasta I 10.6.2008.)

Tilanteena haastattelut olivat pääsääntöisesti rentoja ja huomasin ensikontaktilla olleen suuren merkityksen haastattelun onnistumiseen. Yhteen haastatteluun saavuin myöhässä ja ärtyneenä, ja haastattelun puolivälissä huomasin, että haastateltava ei luottanut minuun, eikä halunnut kertoa minulle syvimpiä tuntojaan. Yritin korjata tilannetta keskeyttämällä haastattelun ja aloittamalla uudestaan, mutta se ei auttanut. Seuraavana päivänä haastateltava ilmoitti halustaan vetäytyä tutkimuksesta. Uskon, että tilanne olisi ollut toinen, jos haastattelijana olisin pystynyt luomaan miellyttävän ja asiallisen ilmapiirin jo heti alussa. Haastattelutilanteissa oli rennolla ilmapiirillä erittäin keskeinen rooli, jotta haastateltavat uskalsivat ottaa kertomuksen omiin käsiinsä. Alkukysymyksen pyrin pitämään jokaisessa haastattelussa samanlaisena ja yritin olla tarkentamatta kysymystä, jotten olisi johdatellut haastateltaviani. Valitettavasti aina en siinä onnistunut. Osa tutkimushenkilöistä ei ehtinyt edes kuunnella kysymystä loppuun, vaan alkoivat kertoa parisuhteensa kulkua. Toiset eivät olleet näin varmoja, vaan halusivat minun tekevän aluksi muutaman kysymyksen, jotta pääsivät alkuun. Haastattelutilanteiden tunnelma vaihteli ilosta suruun. Huomasin monesti eläytyneeni tilanteisiin niin, että menetin ajan tajun. Haastattelut kestivät yli tunnin, joskus melkein viisi tuntia. Haastattelupaikoissa vierähti joskus yli kuusi tuntia, koska tutkimushenkilöt halusivat näyttää minulle perheestään ja puolisonsa kotimaasta kuvia ja muistoesineitä.

Käytin kaikissa haastatteluissa nauhuria, joka oli minulla aivan ensi kertaa käytössä. Olin testannut sitä hieman ennen ensimmäistä haastattelua, mutta silti minulla oli ensimmäisissä haastatteluissa ongelmia sen kanssa. Yhdessä ensimmäisistä haastatteluista aloitimme haastattelun ja olimme edenneet muutamia minuutteja, kunnes

huomasin, että nauhuri ei ollut päällä. Jouduimme aloittamaan alusta. Onnekseni haastateltava oli huumorintajuinen, eikä tämä häirinnyt häntä. Eri tilanteessa olisi tämä valitettava virhe voinut pilata koko haastattelun.

Haastateltavat osallistuivat itse omasta vapaasta tahdostaan tutkimukseen. Seuraavat siteeraukset osoittavat heidän halunsa osallistua:

”kun näin nettisivuilla tämän haastattelukutsun, ajattelin, että mun on pakko auttaa muita, jotka painivat samojen ongelmien kanssa, mitä ite silloin...”

”vielä vuosi sitten en olis varmasti vastannut sun kutsuun, mutta nyt musta tuntui, että se oli mun velvollisuus, kun muuten meidän ääntä ei kukaan kuule...”

Kokemuksistaan kertominen oli toisille haastavaa, ja minä olin ensimmäinen, kenelle oli koskaan kerrottu parisuhteen eri käänteistä. Monet haastateltavistani halusivat olla hyödyksi ja tuoda esiin monikulttuurisen parisuhteen erityispiirteitä Suomessa.

”Siksi minä halusin niin kuin osallistua tähän kun on tullut vähän sellainen olo, että minä haluan tuoda tämän asian ulos.”

Granfelt (1998, 32) puhuu haastattelijasta ja haastateltavasta yhteistyökumppaneina, jona itse koin olevani kannustavana voimana pään nyökkäyksillä. Valitettavasti monesti myös kommentoin aivan liian nopeasti, jolloin lauseet katkesivat ja sanoma ehkä muuttui. Haastattelujen jälkeen sain vielä runsaasti tarkentavia sähköposteja ja kirjeitä, jotka selkeyttivät haastattelujen kertomuksia. Haastateltavat saattoivat olla huolissaan oman tarinansa tärkeydestä tai oikeanlaisuudesta. Sain sähköpostin, jossa haastateltava vielä varmistaa, että kaikki oli haastattelun osalta mennyt hyvin:

”Mietin tässä että unohdin mainita pari asiaa... toivottavasti tästä nyt oli tutkimukselle hyötyä? Kerroinkohan oikeita asioita?”

Näissä tapauksissa jäin miettimään omaa toimintaani tutkijana, olinko tehnyt työn oikein? Olinko antanut tutkittavien jotenkin ymmärtää, että olisin odottanut heidän kertovan jotain muuta kuin mitä he kertoivat? Päätin kuitenkin haudata nämä syllisydentunteet ja oppia mahdollista virheistä seuraavissa haastatteluissa.

Pyrin litteroimaan aineistoa heti haastattelujen jälkeen, mutta se ei onnistunut suunnitelmieni mukaan. Haastattelut veivät aikaa ja eri puolelle Suomea. Toisella haastattelumatkallani tapaamiset oli sovittu siten, että ensin tieni vei Pohjois-Suomeen. Seuraavana päivänä matka jatkui Itä-Suomen kautta Etelä-Suomeen, josta ajoin vielä pohjoisemmaksi. Tarkalla suunnittelulla olisin saanut matkat kohtuullisen pitkiä, enkä olisi ajanut turhia kilometrejä. Litteroinnin sain tehtyä hyvissä ajoin syksyllä. Materiaalia kertyi noin 250 sivua (fontti 12, riviväli 1).

Edellä jo esittelin Heikkisen (2001, 118) narratiivisuuden neljä eri tarkastelukulmaa. Narratiivisen aineiston analyysitapa on useimmiten vapaamuotoinen, mutta on olemassa tarkkojakin analyysimenetelmiä. Narratiivinen analyysi ymmärretään tavaksi lukea tutkimusaineistoa, mutta ei ole olemassa vain yhtä ja ainoaa lukutapaa. Analyysissä tutkija esittää aineistolle kysymyksiä ja hänen on oltava tietoinen siitä, mitä kysymyksiä esitetään sekä miten hän nämä kysymykset esittää. Aineistonanalyysin alkuvaiheessa hapuilin kysymysten kanssa ja vaihtelin niitä vähän väliä. Analyysi eteni vasta vastattuani kysymyksiin ”mitä?” ja ”miten?” Analyysiosuuden tärkein tehtävä on pitää alkuperäisestä tarinasta mahdollisimman tarkasti kiinni, jotta lukijalla olisi mahdollisuus arvioida tehtyjen tulkintojen luotettavuutta. (Vuokila-Oikkonen ym. 2001, 94.)

Polkinghornen (1995, 12) mukaan narratiivisen aineiston analyysi voidaan jakaa kahteen pääryhmään. Nämä ovat narratiivien analyysi ja narratiivinen analyysi. *Narratiivien analyysin* kohteena on narratiivien jäsentäminen sisällön mukaan. Narratiivien analyysissä tarinallista aineistoa käsitellään kokonaisuutena, jolloin kertomuksia luokitellaan, tyytitellään, kategorioidaan ja tematisoidaan. Narratiivien analyysissä keskeistä on painottaa esimerkiksi tapahtumien kuvaamista.

Narratiivisessa analyysissä kyse on yksittäisten kertomusten käsittelystä kokonaisuutena. Juonen avulla sidotaan muun muassa tarinoiden yksittäisiä elementtejä kokonaisuudeksi. Narratiivisen

analyysin tavoite onkin tehdä tarinasta kokonaan uusi, juonellinen kertomus. (Polkinghorne 1995, 12.)

Narratiivisessa analyysissä aineiston ei ole pakko olla muodoltaan tarina, mutta narratiivien analyysissä se on ehdoton edellytys. Narratiivien analyysissä voidaan käyttää mitä tahansa laadullista analyysimenetelmää. Sen lopputulos ei koostu kokonaisista tarinoista, vaan sen avulla aineiston pohjalta luodaan kokonaan uusi kertomus, jossa esille nousevat aineiston kannalta keskeisimmät teemat. (Polkinghorne 1995, 12.)

Litteroidut tekstit luin useita kertoja läpi vain päästäkseni sisään haastateltavien kertomuksiin. Tämän jälkeen käsittelin jokaisen haastattelun yksitellen lukien ja alleviivaten tekstiä eri väreihin. Syksyllä 2008 tein tarinoista ajassa etenevän tapahtumien ketjun. Kirjoitin jokaisesta haastattelusta tiivistelmän, joka sisälsi parisuhteen kaaren ja käännteentekevät tapahtumat. Tiivistelmien jälkeen olen tehnyt ydintarinan, jota olen verrannut näihin referaatteihin. Näistä pyrin etsimään eroja ja yhtäläisyyksiä. (Hänninen 1999, 33.) Tämä on eräänlaista tutkimusaineiston elementtien yhdistelyä, josta muodostuu juonellinen tarina, joka sitoo yhteen yksittäisten tarinoiden elementtejä (Polkinghorne 1995, 15). Tämän ydintarinan kautta ymmärsin, mitä näissä parisuhteissa tapahtuu, joten näin sen tärkeänä apuvälineenä oman ymmärrykseni kannalta. Juonitiivistelmien tekeminen auttoi vertailemaan tekstejä toisiinsa ja löytämään yhdistäviä ja erottavia piirteitä (Alasuutari 1999, 131). Tämä narratiivinen analyysi antoi mahdollisuuden vertailla haastattelukertomuksia. Olen käyttänyt myös *narratiivien analyysiä*, jossa luokitellaan ja kategorisoidaan (pää-, ylä- ja alakategorioihin) (Heikkinen 2002, 20). Keskeisiä analyysin kysymyksiä olivat, miten yksittäiset kertomukset poikkeavat ydintarinan juonesta, miksi ne poikkeavat sekä mitä juonen osateemat kertovat. Teemojen varassa olevat tarinat eivät olleet kokonaisia, vaan toin aineistosta esiin niiden keskeisimmät sisällöt. Ohessa esimerkkejä teemojen kokoamisesta:

1. Tuen puute: *"... mun perhe ei oo antanu koskaan mulle tukia sieltä, että ne on niinku... jollakin tavalla halaveksuneet, tai väheksyneet sitä, että kun mulla on maahanmuuttajataustainen..."*

2. Pettymys: *"... myöhemmin kun hän on sitten täällä asunut niin hän on kyllä sanonut niin että FINLAND, että sehän on niin kuin maailmanloppu viimeinen etappi..."*
3. (Väki)valta: *"... Olin jopa vähän niinku pelokas siihen yhteen aikaan ja vähän niinku suvun silmässä oon ollu vähän niinku alistettu..."*
4. Asioiden hoitaja: *"...vastasin 100-prosenttisesti kaikesta yksin... olin ihan yksin... aivan turvaton olo..."*
5. Positiivisuus: *"...Että ehkä mä sen puolesta oon sitten ja sitte tää positiivisuus on sitte niinku semmonen yks keino sit siihen ollu. Ollu siihen oikeudenmukaisuuteen, että miellä täytyy saada olla vapaasti, hengittää, että..."*
6. Luottamus: *"... Se on niinku se, että se on niinku sillä tavalla luotettava ja mä en välttämättä suomalaiseseen mieheen niin luottais. Ehkä se johtuu kulttuurista, että siellä ollaan uskollisia..."*
7. Yhteinen aika ja puolison arvostaminen: *"... Et ne saa kotiruokaa... äiti on tehny... ei oo mitään eineksiä... rupesin tekemään ja näin hyvät vaikutukset ja päätin, että... teen joka päivä... toisaalta mun mieskin tekee... se näkyy arjen jutuissa se arvostaminen..."*
8. Päätös: *"... Et kyllä se oli sitten päätös, että tästä selvittää, että haluan selvittää asiat... en halua erota..."*
9. Taloudellinen ahdinko: *"... mennä sinne, mutta siellä... tuli vastaan... niin ku haaste... taas tuli niin ku et ensimmäisellä kerralla kun käytiin siellä niin se virkailija sanoi, että hän ei voi myöntää teille mitään tukea ennen kuin osoitettu uskottavasti..."*
10. Toiseus: *"... että minä olen maahanmuuttajataustaisen kanssa naimisissa... katsotaan kuin halpaa makkaraa..."*
11. Temperamentti: *"ett hän on niinku semmonen rauhallinen ja minä semmonen äkkipikainen... ja se ärsyttää välillä... et ku tekis mieli riidellä, ni toinen vaan on, eikä bermostu..."*

Heikkisen (2001, 124) mukaan narratiivisuus edustaa konstruktivismia ja se sallii menetelmien päällekkäisen käytön. Analyysiä tehdessäni huomasin aikaisessa vaiheessa, että tutkimusaineistoni kattava analyysi vaati tätä useamman menetelmän hyödyntämistä.

Tutkimukseni analyysi edustaa narratiivien analyysiä ja narratiivista analyysiä. Näiden analyysitapojen avulla pystyin muodostamaan haastateltavieni kertomuksista ylemmän tason kertomuksia. Ydintarinan vertaaminen referaatteihin nosti esiin kolme erilaista parisuhteen muodostumistapaa, jotka osoittautuivat tämän tutkimukseni kannalta tärkeäksi löydöksi.

Tutkijana minä olen ollut vastuussa koko tämän tutkimuksen sisällöistä. Valinnat ja rajaukset eivät aina ole olleet helppoja, mutta lopputuloksen kannalta rajutkin karsinnat ovat olleet tärkeitä. Alku oli hankalaa ja tästä tuntui tulleen ikuisuusprojekti, jonka olin lopettaa useaan otteeseen. Päätökset analyysin suunnasta ja kulusta tehtyäni kuvailisin etenemistäni pyrähdysmäiseksi, välillä mentiin eteenpäin nopeasti, sitten taas vauhti pysähtyi ennen uutta alkua. Aineistoa analysoidessani olen ikään kuin luonut haastattelut uudelleen. Tällä tarkoitan sitä, että olen järjestellyt asiasta toiseen hyppivät tarinat ajassa etenevän juonen mukaisiksi kertomuksiksi. Tarinat eivät sisällä koko elämänkaarta.

5 MONIKULTTUURISEN AVIOLIITON ALKUVAIHEET

Tässä luvussa kuvaan suomalaisten ja ulkomaalaisten parisuhteiden alkua ja kehitystä. Aloitan kerronnan kuvaamalla puolisoiden tapaamista eli tutkittavieni kokemuksia ja muistoja ensitapaamisesta.

5.1 Puolison kohtaaminen

Aviopuolison tapaamisen sanotaan olevan ikimuistoinen tapahtuma, joten sitä muistellaan mielellään. Tämän tutkimukseni haastateltavat muistavat tapaamisen tarkasti ja sitä pidetään tärkeänä päivänä. (Purra 1998.) Nämä kohtaamiset ovat tarinoiden ydinkohtia, koska ne tuovat esiin tarinalliset peruselementit tutkittavieni kertoessa tarkan tapaamisajankohdan, paikan ja tilanteen. Niin naiset kuin miehetkin kertoivat yhtä seikkaperäisesti tästä ensitapaamisesta. Pia Purra (1998) on tehnyt samanlaisia löydöksiä omassa omaelämäkertoihin perustuvassa tutkimuksessaan. Tarinoihin liittyy voimakkaita, miellyttäviä tuntemuksia, ja Robert Sternbergkin (2005, 37–38) katsoo rakkaustarinoiden alulle ominaisen jännityksen syntyvän pariskuntien omista tarinoista. Ensimmäinen mielikuva tutkimusasetelmastani voisi olla se, että haastateltavillani olisi aiempia, hyvin myönteisiä kokemuksia ulkomaalaisista. (Khatib-Chahidi, Hill & Paton 1998, 57.) Näin ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa ole, koska kolmella tutkittavistani ei ollut ollenkaan tai hyvin vähän näitä kokemuksia.

Haastateltavat aloittivat monesti kertomalla juuri tapaamista edeltävästä ajasta. Tämä edeltävä aika oli kuin portti tulevaan parisuhteeseen.

”Kaikki mua tietenkkin varoitteli ja sanoi, että muista sitten, muista, että et sitten varmastikaan sieltä sitten ittelles miestä hae ja mää sanoin, että hullujako te ootte ja miksi minä sellaiselle reissulle lähtisin, mutta se oli jotenkin vaan niin väistämätöntä...”

Useissa haastatteluissa nousee esiin tämä ”väistämättömyyden”, kohtalon, elementti. Haastateltava kuvailevat, kuinka ovat sattumalta tutustuneet tähän tulevaan puolisoonsa, joka on auttanut ja antanut tukea vieraassa maassa olevalle tutkittavalleni. Johanna Järvinen-

Tassopouloksen (2007, 71) tutkimuksessa kreikkalaisen kanssa avioituneet suomalaiset pitivät ensimmäistä Kreikanmatkaansa sattumana, kohtalona. Järvinen-Tassopoulos puhuikin kohtalontarinoista.

Tutkittavani ovat pääsääntöisesti olleet nuoria aikuisia siinä vaiheessa, kun ovat puolisoonsa tutustuneet. Kolme haastateltavaa on tavannut puolisonsa tämän kotimaassa, kolme jossakin kolmannessa maassa ja neljä Suomessa. Nämä kohtaamiset ovat olleet joko sattumanvaraisia tai järjestettyjä. Löysin kolme erilaista ”ryhmää” tapaamisista puhuttaessa:

- 1) työn/ystävyyden kautta tavanneet
- 2) ystävän/sukulaisen avustama tavanneet
- 3) sattumanvaraisesti tavanneet.

Työn tai ystävyyskumppaninsa löysi kolme tutkimushenkilöä. Näissä tarinoissa välittyä puolisoitten tutustuminen toiseen jo ennen ihastumisen ja rakastumisen tunnetta. Tutkittavani kertovat ”näin vain tapahtuneen”. Yksi tutkittavistani myönsi tässä vaiheessa etsineensä aktiivisesti kumppania, mutta ei arvannut sen löytyvän ystäväpiiristä. Pitkän tutustumisen ja yhteisten ajanvietteiden myötä pari oli huomannut viihtyvän yhä enemmän yhdessä, josta tämä suhde oli kehittynyt seurustelusuhteeksi, ”deittailuksi”. Yhteiset mielenkiinnon kohteet ja arvomaailma olivat osoittautuneet vetovoimaiseksi tekijäksi.

*”Mehän tehtiin jo silloin paljon yhdessä ja vietettiin aikaa...
et oltiin ystäviä, mut siitä se sitten lähti kehittymään.”*

*”Sit kerran mä vaan sanoa pamautin, että sun kanssasi mä
haluan naimisiin ja tää sano, että hulluko sä oot.”*

Näitä työn tai ystävyyskumppaninsa kautta tutustuneita parisuhteita yhdisti se, että puolisoit tunsivat toisensa kohtalaisen hyvin ennen parisuhteen alkua.

Auttajan välityksellä tavanneiden tarinoissa korostuu kolmannen henkilön toiminta, ja heistä kerrotaan useaan otteeseen haastattelun eri tilanteissa. Hannu Sirkkilän (2005, 121) väitöskirjassa auttajan välityksellä tavanneiden suhteesta puuttui rakkauselementti ja yllätyksellisyys. Omissa haastatteluissani nämä elementit olivat vahvasti

läsnä. Auttaja on toiminut tietämättään tai tietoisesti saattaessaan parit yhteen. Yleisin tilanne on ollut ystävän järjestämät tapaamiset tai sokkotreffit, joihin haastateltavani ovat menneet. Tapaamistilannetta he kuvaavat jännittäväksi, maagiseksi ja kohtalokkaaksi: *”Se oli menoa sitten”*. Ensimmäisellä tapaamisella toisessa oli ollut jotakin sanoinkuvaamatonta vetovoimaa.

”Ja mä niin kuin lähdin sinne niin kuin kattomaan kulttuuria ja elämyksiä. Ja mä en ollu yhtään ajatellut, että lähen jotai miestä hakemaan tai... tuttujen kautta tapasimme ...”

Yhteistä näille kertomuksille on se, että kukaan tämän ryhmän haastateltavista ei ollut tilanteessa, jossa olisi etsinyt vakavaa parisuhdetta. He puhuivat huolettomasta deittailusta, joka sitten eri kääntein muuttui nopeasti vakavaksi.

Sattumanvaraisista tapaamisista on löydettävissä Riitta Jallinojan (2000, 46) kuvaama yllätyksellisyys. Ensikohtaaminen tulevan puolison kanssa on ollut suunnittelematonta ja kohtalonomaista. Johanna Järvinen-Tassopoulosta (2009, 71) mukailen puhunkin näistä tapaamisista kohtalontarinoina. Näitä kertomuksia yhdistää intohimoinen suhtautuminen tulevaan puolisoon:

”Niin se kytäs, että milloin mä tuun ja se liimautu minuun sen jälkeen... se oli kauhean kiinnostunut jostain syystä ja (nauraa) sitten se niinku oli niin tulinen, et mä olin XX-vuotias, mut se oli niin tulinen, et mä en päässy siitä niinku, enkä mä halunnukaa päästä sit...”

Tätä kohtalonomaista tapaamista kuvaillaan tarkasti ja ympäristö, jossa ensitapaaminen sattui, muistetaan usein jopa pieniä yksityiskohtia myöten. Sukupuolella ei ollut aktiivisuuden kannalta mitään merkitystä: niin naiset kuin miehetkin tekivät aloitteen keskustelulle.

Tästä ensitapaamisestaan kertoessaan tutkittavani kuvailevat joissakin haastatteluissa tarkasti jo tätä edeltävää aikaa. He kertovat, kuinka saapuivat tapaamispaikkaan ja miten tuleva puoliso reagoi häneen. Kaksi haastateltavistani kuvailee tapaamista tilanteeksi, josta ei päässyt pois, ja oikeastaan ei sitten haluttukaan siitä pois.

5.2 Puolisoiden alkustatus

Johanna Leinonen (2011) on tutkinut suomalais-amerikkalaisia avioliittoja Suomessa ja Yhdysvalloissa. Hän puhuu eliittisiirtolaisista, joilla hän tarkoittaa hyvin koulutettuja ja hyvistä lähtökohdista tulevia siirtolaisia. Tutkimushenkilölläni on kaikilla vähintään opistotason koulutus. Osa suoritti jatkotutkintoa tutkimushetkellä. Tutkittavien puoliset tulevat eri maanosista ja heillä on keskenään erilaiset taustat. Osalla heistä ei ole Suomeen muuttaessaan ollut koulutusta, osa oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon. Kaksi henkilöä oli asunut Suomessa jo lapsesta saakka. Kaikkia maahan muuttaneita puolisoita yhdisti halu menestyä, jokainen heistä oli kouluttanut itseään jollakin tavalla Suomeen muuton jälkeen. Uskallan näin puhua heistä eteenpäin pyrkivinä, kunnianhimoisina ihmisinä. En kuitenkaan voi puhua oman tutkimukseni tutkittavistani yhteisellä nimittäjällä eliittisiirtolaiset, kuten Johanna Leinonen (2011) omassa tutkimuksessaan.

Useiden tutkittavieni puolisoitten alkustatus on Suomeen muuttaessa ollut alhainen. Yhdessäkään parisuhteessa puoliso ei osannut Suomeen muuttaessaan suomen kieltä tai tiennyt Suomen kulttuurista ja ilmastosta. Tutkittavani korostavat tekijöitä, joihin puolisoissaan ihastuivat, ja ne monesti liitettiin suomalaisesta mies- tai naiskuvasta poikkeavaksi. Zygmunt Baumanin (1996, 217) sanoin totean: ”on ystäviä ja vihollisia – ja muukalaisia”.

”Niin mä taisin unohtaa sanoa, että mun puoliso on tumma, siis näyttää selkeesti erilaiselta, ku suomalainen... oli semmoinen urheilullinen, tosi komee... siihen mä taisin silloin heti ihastua... alkuun...”

Huomattavaa joissakin haastatteluissa oli, kuinka negatiiviset stereotyyppit suomalaisista tai suomalaisuudesta nousivat esiin kertomusten lomasta. Oman puolison taustaa ja hänen maansa miehiä tai naisia korostettiin positiivisessa valossa ja oman maan edustajista saattoi olla hyvinkin negatiivisia näkemyksiä. Suomalaisista miehistä muutamit haastateltavat puhuivat ”kaljuista kaljamahoista” ja naisista ”määräilevinä nalkuttajina”. Johanna Järvinen-Tassopouloskin (2007) tutkimuksessaan puhuu muukalaisista. Järvinen-Tassopoulos (2007) huomauttaa, että tämä kahtiajako tekee maailmasta mustavalkoisen paikan, jossa yksilöt ovat jakautuneet vastakkaisiin leireihin. Kumpikin

leiri tekeytyy omaksi maailmakseen valvoen horisonttinsa rajaa. Tämä vastakkainasettelu on näkyvissä myös Hannu Sirkkilän (2005) tutkimuksessa, jossa osa haastateltavista suomalaismiehistä koki joutuneensa ”pellen rooliin” Thaimaassa vieraillessaan. Tätä kahtiajakoa ei todennäköisesti päästäisi pakoon missään maassa, ja se tekeekin päätöksen asuinmaasta vaikeaksi. Puolisot olivat miettineet vaihtoehtoja eri maissa asumisesta. Joissakin tilanteissa suomalaisen puolison työ tai opinnot toivat pariskunnan maahamme.

”Mää sanoin, että jos tuota... jos uskallat, niin lähde mukaan, että mä oon menossa sinne... pimeään ja sillä on kylmä ja siellä on... Ja ei se kauan miettinyt ja se sano, että lähdetään vaan. Ja se oli tietenki semmoinen hirveen iso päätös, että me muutettiin takaisin Suomeen ja...”

Vain muutamassa haastattelussa mainittiin, että Suomeen ei tultu jäädäkseen. Suomi oli heille ensimmäinen vaihtoehto, josta voitaisiin myöhemmin poiketa.

5.3 Suhteen muodostus

Puolisoiden tapaaminen oli kaikille tutkittavilleni ikimuistoinen tilanne. Monissa haastatteluissa parit olivat jo tutustumistilanteessa miettineet suhteensa jatkumoa ja sen realiteettia. Jos parit olivat tavanneet jossakin muualla kuin Suomessa, korostivat he sitä, etteivät olleet romanssia etsimässä.

”... ja mä niin kuin lähin sinne niin kuin kattomaan kulttuurია ja elämyksiä. Ja mä en ollut yhtään ajatellut, että lähen jotai miestä hakemaan tai tuttujen kautta tapasimme niin kuin minun kolmantena XXXssa (maassa) olopäivänä... ja sitten minä, että minä mitään parisuhdetta, oli niin kuin alussa hänellä vähän enemmän sellaista aktiivisuutta sen puolelta ja minä välillä jopa ajattelin, että alkuajoina, että okei, sitten ku lähden takaisin Suomeen ja nooo ... katotaan ja toimiiko kaukosuhde...”

Suhde oli alkanut yhteisellä ajanvietolla, mutta suunnitelmat suhteen tulevaisuudesta oli aloitettu nopeasti. Useimmissa tarinoissa rakkaustarinan ei uskottu kestävän, vaan sen ajateltiin katkeavan

tutkittavani kotiinpaluun jälkeen. Tilanteissa, joissa suomalainen joutui palaamaan kotimaahansa, oli puolison joustettava ja muutettava Suomeen.

Toinen ryhmä, jossa puoliso on tutustumishetkellä asunut Suomessa, parisuhteen muodostumisen vaiheet ovat olleet hitaampia. Useimmissa tapauksissa puoliset ovat jo pitemmän aikaa tuntenee toisensa, joten heidän suhteensa on erilainen kuin esimerkiksi ulkomailla lomamatkalla tavanneiden. He ovat itse voineet päättää siitä, kuinka nopeasti suhde etenee. Ulkomailla tavanneet parit joutuvat muokkaamaan suhdettaan ja sen etenemistä sen mukaan, kuinka kauan parit saavat olla yhdessä. Suomessa tavanneet parit kuvailevat, kuinka ovat antaneet suhteensa edetä omalla painollaan.

”Siellä sit (työpaikalla) tavattiin tota... oltiin siellä... molemmat... siellä vaan törmättiin ja siitä se sit lähti hyvin intiimisti liikkeelle ja muutettiin heti siitä sitten syksyllä yhteen kun kesällä tavattiin, heinäkuussa tavattiin niin sitten asuttiin... joskus syys- lokakuussa (muutettiin yhteen)...”

Suomessa tavanneilla pareilla ei ole samanlaista rakastetun menetyksen uhkaa kuin ulkomailla tavanneilla puolisoilla. Joillakin pareilla alku on ollut onnellista ja siihen ei ole liittynyt samanlaisia uhkatekijöitä rakastetun menettämisestä. Yhdessä parisuhteessa ulkomaalainen puoliso oli tullut Suomeen määrääjäksi, jolloin suhde altistui myös tälle ajalliselle uhkatekijälle.

Toinen vaihe sisälsi ulkomailla tavanneilla pareilla muuttoon liittyviä asioita ja konkreettisen muuton Suomeen. Parit kävivät neuvotteluita asuinmaasta, mutta monestikaan suomalaisten puolisoitten ei ollut mahdollista muuttaa ulkomaille. En löytänyt aineistosta viitteitä Johanna Leinosen (2011, 140–141) tutkimuksen tapaan perinteisestä patriarkaalisesta elementistä, jolloin nainen olisi muuttanut miehen kotimaahan tukeakseen tämän työtä tai opintoja. Asuinmaan valintaan liittyi monia muita aspekteja. Tutkittavani olivat neuvotelleet siitä, kumpi olisi valmis suureen muutokseen, uuden kielen opiskeluun ja täysin vieraaseen maahan muuttoon. Tutkimuksessani nämä Leinosen (2011) mainitsevat patriarkaaliset elementit ja niiden rajat rikotaan maanvalinnan vaiheessa, koska useimmissa haastatteluissa mies on ollut se, joka on viimekädessä tukenut vaimonsa uraa ja opiskelua. Monet

puolisot kertoivat, että kysymys avioliittosiirtolaisuudesta perustui rationaaliseen laskelmaan eri maiden positiivisista ja negatiivisista puolista. Se oli käytännöllisempi vaihtoehto. Näin oli myös monissa liitoissa Leinosen (2011, 142–144) tutkimuksessa.

”Mä luulen, että se ois ollut hirveen vaikeeta, et mää en ois sopeutunu sinne ainakaan siinä vaiheessa sillä kielitaidolla. Et just se asenne, et hän oli valmis panemaan likoon sen oman elämänsä, että lähti opettelemaan vierasta kieltä ja niin pois päin... Et se oli varmaan yksi iso askel justiinsa se...”

Satu Nivalainen (2010) on tutkinut kansantaloustieteen väitöskirjassaan suomalaisten puolisoitten muuttovalmiutta puolison työn vuoksi. Hänen tutkimuksen mukaan korkeasti koulutetutkin naiset olivat valmiimpia muuttamaan ja tukemaan miehensä uraa kuin päinvastoin. Johanna Leinonen (2011, 140) viittaa yhdysvaltalaisiin tutkimuksiin, joissa on samankaltaisia tutkimustuloksia. Tutkimushenkilöni, jotka olivat miehiä, korostivat sitä, kuinka olivat valmiita muuttamaan johonkin kolmanteen maahan tai puolison kotimaahan, jos puoliso ei täällä työllistyisi omalle alalleen.

”Kyllä se varmaan niin on, että me muutetaan XXX (vaimon) kotimaahan, kun täällä ei omaa alaa vastaavaa työtä ole... et muutenkin minulla on varmaan helpompi sopeutua sinne ku hänellä tänne...”

Tutkittavani pitivät puolisoitaan rohkeina, koska itse eivät olisi voineet jäädä vieraaseen maahan asumaan alhaisen alkustatuksensa vuoksi. Tutkittavani pitivät tätä toisen puolesta uhrautumista ihailtavana piirteenä puolisossaan.

”... et justiinsa se, et pisti omat juttunsa taka-alalle...”

Monet toivat esiin myös sen, että suurin syy Suomeen muuttoon oli sen korkea elintaso ja turvallisuus. Elintasoa enemmän tutkittavani korostivat turvallisuutta. Puheista nousee esiin myös elämisen helpous verrattuna suurempiin kaupunkeihin maailmassa. Suomi on pieni maa,

jossa kulkeminen ja lasten kouluttaminen on helpompaa kuin se voisi olla jossakin muualla.

Hannu Sirkkilän (2005, 139) tutkimuksessa thaimaalaisten naisten kanssa avioituneet miehet kertoivat, kuinka jotkut vaimoista olivat pelänneet suunnattomasti Suomeen muuttoa. Näistä tutkittavieni tarinoista puuttui tämä elementti kokonaan. Haastateltavat korostavat puolisoidensa ennakkoluulottomuutta, rohkeutta ja suhteeseen heittäytymistä omalla kustannuksellaan. Sirkkilän (2005) tutkimuksessa avioliitot ovat pääsääntöisesti, yhtä lukuun ottamatta, lyhyitä avioliittoja, joten tutkittavani ovat voineet unohtaa tämän pelon ja epävarmuuden omilla puolisoillaan.

Suomessa tavanneilla puolisoilla tämä toinen vaihe sisälsi keskinäisiä neuvotteluita parisuhteen tulevaisuudesta Suomessa: missä paikkakunnalla asutaan, asutaanko yhdessä ennen avioliittoa ja missä maassa ja minkä uskonnon mukaan lapset kasvatetaan.

”Et siinä oli kaikkea sitten opiskeluun liittyvää sitten kans... ja sitten piti päättää, että asutaanko yhdessä vai erillään...”

Monissa näissä suhteissa välittyi nopea suhteen kehittyminen. Tämä eroaa normaaleista käsityksistä parinvalinnan testaamisesta ja kyseenalaistamisesta: onko hän juuri se oikea minulle? Kaksi kertomusta poikkesivat näistä, sillä niissä harkinta-aika, seurustelu-aika, oli suhteellisen pitkä. Näistä haastatteluista puuttuu Sirkkilän (2005, 131) tutkimuksen kaltainen pohdinta puolison motiiveista muuttaa Suomeen. Puolisot korostavat parisuhteissaan yhteensopivuuttaan (Jallinoja 2000, 68). Parisuhteen vakiintuminen oli kuitenkin useissa haastatteluissa lähtenyt käytännön tarpeista, ei puolisoiden kiireestä rekisteröidä tai vakiinnuttaa parisuhdettaan. Muutamissa haastatteluissa tutkittavani kertovat, etteivät olisi menneet naimisiin yhtä nopeasti, jos se ei olisi ollut tarpeellista. Tällä he viittaavat esimerkiksi oleskeluluvan saantiin, eivät niinkään perheiden painostukseen.

5.4 Suomen byrokratia

Tutkittavani kritisoivat Suomen viranomaistoimintaa. Varsinkin ulkomaalaishallinnon koettiin heikentäneen parisuhdetyytyväisyyttä lyhyimmissä parisuhteissa suhteen alkuaikoina. Näiden puolisoiden oli ollut vaikeaa saada pysyvää oleskelulupaa, ja siitä oli jouduttu

taistelemaan. Varsinkin EU-maiden ulkopuolelta tulleet puoliset olivat kokeneet oleskeluluvan saannin vaikeuttaneen heidän kiinnittymistään Suomeen.

”Hänen piti hakea omasta synnyinmaastaan... omasta kotimaastaan, jossa hän on kansalainen, niin sieltä ja hakea oleskelulupaa Suomeen, näin meitä ohjeistettiin... eli meidän täytyi sitten lentää XXXaan (puolison kotimaahan) ja sieltä sitten hoitaa nämä oleskeluluvat, lupahakemukset, jos oltais... ehkä oltais päästy vähemmällä jos oltais vaan lennetty Suomeen niin kuin esimerkiksi yksi tuttu pari kun mies on XXXXlta... et he vaan lensivät XXXXsta tänne ja alkoivat sitten täällä sen prosessin... mejän piti sitten odottaa XXXssa (puolison kotimaassa) sitä käsittelyä. No se, siihen sai... me olimme reilun kuukauden siellä... se niin kuin nopeutui sitten ööö...silloin kun me XXXissa...piti kuitenkin tietenkin suunnitella elämää eteen päin täällä hmmm...ööö...haki tuonne XXX (kouluun) ja hän pääsi... niin sen opiskelupaikan turvin, et kun sen opiskelut alkoivat syyskuun alussa niin se käsittely nopeutui... siellä onkin jossakin ehdoissa niin kuin... jos hänellä ei olisi ollut (huokaus) niin se olis ollu hitaampaa, jopa jos olis ollut valmiina työpaikka, niin se ei olis nopeuttanut asiaa yhtään se nopeutti että oli opiskelupaikka, et se oli ihan semmoinen luojan lykky...”

Yksi haastatteluista kietoutuu viranomaistoiminnan joustamattomuuteen ja siihen, kuinka byrokratian kautta maahan muuttanut puoliso joutuu väliinputoajaksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämän haastattelun tarinallisena ytimenä on tehdä ero kanta-asukkaiden ja ulkomaalaisen kanssa avioituneen eriarvoisuus suomalaisessa yhteiskunnassa, varsinkin jos puoliso tulee EU-maiden ulkopuolelta. Rosemary Breger (1998, 129) toteaa, että mitä ei-tyyppillisempi ulkopuolinen ulkomaalainen puoliso on, sitä enemmän valtio pyrkii kontrolloimaan tätä suhdetta. Haastatteluista voinkin päätellä, että juuri EU-maiden ulkopuolelta tulleilla oli ollut suuria haasteita Suomeen muuttovaiheessa.

”Että rakenteellinen tilanne, että kun me ollaan oltu niin kuin väliinpuotojia monissa asioissa... et ollut aikamoista taistelua koko se aika kun ollaan Suomessa oltu ja asuttu...”

Eri tutkijat puhuvat avioliittosiirtolaisuudesta, joka käytännössä tarkoittaa maahanmuuttoa avioitumisen myötä. Siihen luetaan kuuluvaksi myös lumeavioliitot, jotka on solmittu henkilöiden vapaasta tahdosta, mutta ilman rakkautta ja sitoutumista perhe-elämään. Ne on solmittu maahanmuuttajan pysyvän oleskeluluvan vuoksi. (Furtado & Theodoropoulos 2008, 4–19; Kangasniemi 2003, 12; Lee 2006, 1–23; Zhang & Kline 2009, 18.)

”Et jouduttiin niin kuin sellaiseen prässiin, et ollaanko edes oikee aviopari...”

Kaksi tutkittavaani muistelee suhteen alkuaikojen vaikeuksia. Vielä haastattelutilanteessa, tapahtumista vuosien jälkeenkin, tutkittavani kuvailevat viranomaisia Laura Huttusen (2002, 70) sanoin: *”maahanmuuttajien tilannetta ja elämää ymmärtämättöminä vallankäyttäjinä”*. Tässä tutkimuksessa yhdessä puhuttiin kulissiavioliitoista ja toisessa sivuttiin aihetta, mutta termiä ”kulissiavioliitto” tai ”lumeavioliitto” ei käytetty. Noin 20 vuotta yhdessä olleet parit kuvailivat puolisonsa Suomeen muuttoa suhteellisen nopeaksi. Tähän löytyy selitys vuoden 1999 toukokuulta¹, kun luvan saaminen hidastui merkittävästi ulkomaalaislakiin lisätyn säännöksen vuoksi. Tämä koski oleskeluluvan myöntämistä perhesiteiden perusteella (Kangasniemi 2003, 12).

Riitta Jallinojan (2000, 27) mukaan oleskeluluvan saanti on tärkeä edellytys ja merkittävä vaihe parisuhteen kehittämisessä. Kyseessä on

¹ Tämän muutoksen myötä kaikki ensimmäiset perhesiteen perusteella myönnettävät oleskeluluvat ratkaistaan ulkomaalaisvirastossa. Päätökseen tyytymätön voi hakea muutosta valittamalla läänioikeuteen. Aiemmin edustustojen oli mahdollista myöntää oleskelulupa myös perheenjäsenelle. Tämä muutos pidensi käsittelyaikoja huomattavasti ja on aiheuttanut keskustelua myös eduskunnassa. (Kirjallinen kysymys 492/1999 vp.)

klassinen este rakkaudelle, rakastetun vaikea saavuttaminen omaksi. Haastateltavat kuvailevat oleskeluluvan odotusta taisteluksi.

”Vastoinkäymiset ja kaikki... Jotku on sanonu, kun olen kertonut tätä tarinaa, niin jotku on sanonu, että olis varmaan jo luovuttanut alkumetreillä tai jotakin...”

Päivi Oksi-Walter (2009, 62–63) nostaa esiin ulkomaalaisen kanssa avioituneen suomalaisen eriarvoisuuden suhteessa kahden suomalaisen kesken solmitun liiton kanssa. Kahden suomalaisen kesken solmittua liittoa tuskin tutkitaan samoin kuin suomalaisen ja ulkomaalaisen solmimaa liittoa. On mahdollista olla naimissa toisen suomalaisen kanssa ja asua vaikka eri maassa, se on yksityisasia. Heidän yksilöllisiä valintojaan ei kyseenalaisteta lainsäädännössä, kunhan puoliso on suomalainen. Tilanne muuttuu heti puolison ollessa ulkomaalainen. Oksi-Walter (2009, 62) huomauttaakin, että tältä osin on palattu perinteiseen länsimaiseen kristilliseen avioliittokäsitykseen, johon kuuluu muun muassa oletus puolisoitten yhdessä asumisesta.

Lucy Williams (2010, 173–174) mainitsee, että siirtolaisille on tärkeää, että he pystyvät toimimaan uudessa maassa sen täysivaltaisina jäseninä. Näin ei kuitenkaan ole ennen kansalaisuuden saamista, koska poliittisesti aktiivinen toiminta esimerkiksi ei onnistu. Myös muut asiat, joita maan kansalainen pystyy tekemään, ovat poissuljettuja kansalaisuuden myöntämiseen asti. Tämä pitää siirtolaisen yhteiskunnasta irrallaan ja ulkopuolisena. Tämä tukee myös tutkittavieni kokemuksia omien puolisoitensa kohdalla.

”Sähän oot periaattees nobody, jos et pysty tekemään samoja asioita, kuin muut... kun toiset puhuu jostain, et teki sitä ja tätä, niin kyllä hän tuns, ettei oo samanveroinen, ku muut...”

Pitemmissä, yli 20 vuotta kestäneissä liitoissa, ulkomaalaishallinto saa vain muutamia mainintoja, mutta virastoissa asioiminen nostetaan useaan kertaan esiin. Se on koettu hankalaksi, varsinkin, jos puoliso ei puhu suomea tai poikkeaa ulkonäöltään suomalaisista.

”...hakemuksissa ja kaikissa tällaisissa... mut sitä vaan itteään kismittää, et miksei ihmisii voi niinku kohdella

ihmisinä välillä, et ku ensimmäistä kertaa menee jonnekin luukulle, niin siellä tulee edelleenkin, et meillä täällä Suomessa, niinku et ihminen on asunut täällä jo tuota niin X vuotta, ja tietää tasan tarkkaan, kun on opiskellut ja työpaikat ja kaikki hommaa täältä niinku ite ilman kenenkään apua, niin sitten niinku se, että ihmiset niinku tulee ja sanoo, et täällä Suomessa tehdään...ihan niin kuin ei tietäisi... miten tääl tehdään...varmaan paremminkin tietää ku ihminen, joka yrittää palvella asiakkaita... siis se ärsyttää tietysti se ihmisten, mut että välillä se sit, tietenkin ku tarpeeksi kuulee, ni on pakko antaa takaisin yhtä inhottavasti ja ihan oikeutetustikin, välillä sit antaa mennä hmmm...mut et...(mieltii) et ei niinku semmossii... siis se on vaan niin yritteliäs, siis niinku et se on koko aika hakeutunut, tietää, et se haluaa sinne kouluttautua... näin ja näin...”

Keskeisenä teemana haastatteluissa nousi suomalainen puoliso asioiden hoitajana. Suomalainen puoliso toimi partnerinsa asioiden hoitajana suhteen alkuaikoina, kun maahan muuttanut ei vielä osannut suomea. Useat haasteltavat kuvailevatkin, kuinka raskasta oli joutua hoitamaan kaikki käytännön asiat yksin. Tämä huolenpitäjän tehtävä koettiin ajoittain kuormittavaksi. Yksi haastateltavista kuvaa tilannetta, jossa he olivat menneet virastoon selvittämään asioita, mutta koki, ettei heitä otettu vakavasti ja heidän sanomisiaan kyseenalaistettiin.

”Hän ei voi myöntää teille mitään tukea, ennen kuin on osoitettu uskottavasti... silloin mä niinku huusin sille naiselle ja oli hyvä, etten mä niin ku rikkonu paikkoja... siellä mä niin ku siis... se oli ihan... aivan alimpaan helvettiin siis niinkö huusin sen naisen ja se oli niin ku meidän kokemukset...”

Puheissa nousee esiin tiettyjä piirteitä virastoissa asioimisesta. Joissakin tilanteissa virkamiesten skeptinen suhtautuminen aiheuttaa turhautumisen ja vihan tunteita. Keskeistä näissä puheissa ovat epätoivon ja vihan tunteiden teemat. Häpeä siitä, että jouduttiin pyytämään apua, saattoi aiheuttaa tunteenpurkauksen, joka kohdistettiin byrokraatteihin. Suomalainen, joka ei koskaan ennen ollut joutunut turvautumaan viranomaisten apuun, ei osannut sitä perheelleen hakea.

Hänet oli kasvatettu uskomaan, ettei työtä tekevä, rehellinen ihminen tukia tarvitse. Ne olivat heikompiosaisia varten. Tunne epäonnistumisesta oli puheissa vahvasti läsnä.

6 ELÄMÄ SUOMESSA MONIKULTTUURISESSA AVIOLIITOSSA

Haastattelussa olen kysynyt monikulttuurisen pitkän parisuhteen vaiheista, sen alkuketkistä ja tutustumisesta sekä elämästä Suomessa. Tutkimushenkilöt kertoivat monipuolisesti avioliitostaan.

6.1 Ulkomaalainen puolisona, erottuminen suomalaisista

Oman puolison kiinnostavuudessa korostettiin erilaisia taitoja, luonteenpiirteitä tai ulkonäköä. Kahdessa haastattelussa puhuttiin ”niistä”, joilla viitattiin puolison maan tapoihin.

”Heillä on siellä semmoinen tapa, että poskisuudelmat ja kaikki...”

Jane Khatib-Chahidi, Rosanna Hill ja Renée Paton (1998, 52–53) kirjoittavat, että ulkomaalaisen puolison valintaan vaikuttavat enemmänkin tämän henkilökohtaiset piirteet ja jonkinlainen erilaisuus kuin hänen oman kulttuurinsa piirteet.

”Se on jotenki semmoinen hmmm... vahva ihminen, et onhan se niinku se kielitaito ja monia asioita, joita mä ihailen siinä ja totta kai ulkonäkö, sekín on varmaan yksi...”

Haastatteluissa puolison miellyttävän ulkonäön ilmaistiin vahvistavan myös muita myönteisiä piirteitä. Tutkittavani kommentit ovat samansuuntaisia kuin Khatib-Chahidin, Hillin ja Patonin (1998, 52–53) tutkimuksen eurooppalaisten naisten, jotka olivat avioituneet eri kulttuurista olevan kanssa ja jotka korostivat miestensä erilaisuutta verrattuna oman maansa miehiin. Naiset kuvaילוivat oman maansa toista sukupuolta olevia kylmiksi ja yllätyksettömiksi. Nämä naiset kokivat olevansa monessa suhteessa samanlaisia ulkomaalaisen puolisonsa kanssa.

”Et ei niinku ollu silleen niinku suomalaiset... et oli niinku, tykkäs niinku pukeutuu... ja oli silleen puhelias, sellainen...”

Tutkittavieni näkemykset puolisoidensa erityisyydestä olivat kaksijakoista. Tällä tarkoitan sitä, että henkilöt, jotka olivat olleet puolisonsa kanssa naimissa pitempään, eivät nostaneet näitä piirteitä niin selkeästi esiin kuin lyhyempien parisuhteiden edustajat.

”Et kyllä se enemmän on niinko persoonasta kiinni, et toinen tykkää vaikka hapankaalista ja toinen ei... ei siinä ny mitää semmoista kulttuurijuttua oo taustalla, siis toinen vaan tykkää tosta ja toinen tosta...”

Keltikangas-Järvinen (2004) huomauttaa, että kulttuuri toki vaikuttaa persoonaan, kuten se voi vaikuttaa myös temperamenttiin jollakin tasolla. Toisissa haastatteluissa korostettiin temperamenttieroja, jotka liitetään usein kulttuurista johtuviksi eroiksi. Aluksi sivuutin nämä kommentit kokonaan, mutta mitä useammin kävi aineistoa läpi, sitä enemmän sieltä alkoi löytyä näitä viittauksia temperamentteihin.

”Se on niinko siitä kiinni, et minkälainen sun temperamenttis on, et minun tää rento suhtautuminen ei oo vielä purru. Mut mä harrastan sitä, kun hän ei oo kotona...”

Tutkittavani eivät osanneet selittää, oliko se kulttuurista vai persoonasta johtuvaa. Joissakin haastatteluissa tämä teema nousi keskeiseksi vähän väliä. Esimerkiksi espanjalaiset mielettiin ihmisiksi, jotka halailivat ja puhuivat paljon. Osa haastateltavistani totesikin, että hänen puolisonsa poikkesi normaalista oman maansa kansalaisesta, koska saattoi olla temperamentiltaan rauhallinen. Tämä tukee Liisa Keltikangas-Järvisen (2008) argumentteja siitä, että esimerkiksi italialaiset mielletään räiskyviksi persooniksi mutta että siellä on myös ihmisiä, joilla on rauhallinen persoonallisuus. Hän vielä lisää, että kasvatusta ja kulttuuria määräävät lopulta sen, miten temperamenttia saa osoittaa ja mitä piirteitä saa tuoda ilmi. Kasvatusta muokkaa myös eri temperamenttipiirteitä eri tavoin ja suhtautuu samoihin piirteisiin eri ikäkausina eri tavoin. Jotkut piirteet koetaan neutraaleiksi, eikä ympäristö aseta ihmiselle mitään odotuksia niiden muuttamiseksi, muokkaamiseksi tai hillitsemiseksi. (Keltikangas-Järvinen 2008, 7–8.)

”Ne (puolison sukulaiset) sano siellä hänen kotimaassakin, että hullu! Mä sanoin, ettei se mikää hullu oo, että vaan kuuma...”

Joissakin tilanteissa henkilön temperamentti, varsinkin helposti tulistuva, leimattiin eri kulttuureissa ei-sovinnaiseksi. Keltikangas-Järvinen (2008, 8) toteaaakin, että jotkut piirteet eivät sovi ympäristön odotuksiin. Ne saattavat joutua alusta saakka niin voimakkaan muokkauksen kohteeksi, että ihminen tuntee olevansa väärään aikaan väärässä paikassa ja joutuu joka kehitysvaiheessa temperamenttinsa vuoksi vaikeuksiin.

”Silloin ku tavattiin, ni mä aattelin, etteihän tuommoista ookkaan! Siis hän oli niin erilainen... Mehän sitten väiteltiin, mut eihän sitä saanu puhuttua suohon, taisi siinä toisinpäin käydä...”

Useissa haastatteluissa korostuu puolison puheliaisuus positiivisena piirteenä. Myös eksoottinen ulkonäkö nousee esiin, ainakin epäsuorasti. Ulkonäköä enemmän tutkittavani viittasivat piirteisiin, kuten puheliaisuus, hellyyden osoittaminen ja rentous. Suomalaisiin liitettiin näistä päinvastaisia näkemyksiä. Pitemmissä suhteissa olleet eivät nähneet puolisoa mitenkään suomalaisesta eroavaksi. Heidän kulttuuritaustojaan minimoitiin.

”Mä en ite koskaan mieti sitä, että tässä on nyt sitten XXnen(maa)mies, että mulle on aivan sama, että mikä se on se kansallisuus, et se tulee aina tämmöisissä keskusteluissa, ku joku ulkopuolinen kysyy ja rupee kysymään, että minkälaista siellä XX(miehen kotimaassa) on ja onko sulla koti-ikävä ja silloin sitä niinkun havahtuu, että ai niin, että sillä oli se XX (ulkomaalainen) tausta, että se ei niinku näy sillä lailla.”

Haastatteluista nousee esiin kaksi erilaista näkemystä: toisen mukaan ulkomaalainen puoliso on aina ikään kuin vieras Suomessa. Toisessa korostetaan sitä, kuinka ulkomaalainen puoliso on yksi suomalaisista nykyään. He minimoivat partnerinsa taustaa. Tästä kahtiajaosta olen kirjoittanut luvussa 2.1. Johanna Järvinen-Tassopoulos (2009, 136)

puhuu omassa tutkimuksessaan siitä, kuinka puoliset näin ehkä haluavat poistaa käsitteistä kaikki kielteiset merkitykset, jotka saattavat viitata oman avioliiton erityisyyteen tai monimutkaisuuteen.

Toisaalta vertailtiin suomalaista ja ulkomaalaista puolisoa. Suomalainen mies edusti haastattelemilleni naisille stereotyyppistä ”ei puhu eikä pussaa” -miestä, kun taas haastattelemilleni miehille suomalainen nainen edusti komentelevaa ja määrätietoista voimanaista. Sirkkilä (2005, 140) oli saanut samansuuntaisia vastauksia haastatellessaan suomalaisia miehiä.

”Et kyllä selkeesti on erinäköinen kuin suomalaiset, että siinä mielessä erottuu kyllä...”

”Minulla oli siinä paljon opittavaa. Et hän niinku pussaa ja halailee julkisesti. Minusta se oli aluksi tosi epämukavaa...”

”Hän sano minulle, et rakastaa, niin mä sanoi, et kiitos. Voitko kuvitella, siis mä sanoi kiitos? Ei meillä ollu tapana tollasii sanoo (lapsuudenkotona)...”

Hannu Sirkkilän (2005, 139–140) tutkimuksessa suomalaiset miehet korostavat thaimaalaisten naisten aktiivisuutta kodinhoidossa ja sitä, kuinka thaimaalainen vaimo käyttäytyy ja toimii miehen kannalta miellyttävästi ja tyytyväisyyttä lisäävästi. Haastatteleman suomalaiset naiset kokivat tämän kaltaisen käsityksen naisesta ja naiseudesta loukkaavaksi. Haastatteleman miehet kuvailivat itse osallistuvansa aktiivisesti kodinhoitoon, eivätkä noudattaneet perheessään traditionaalista käsitystä miesten- tai naistenöistä. Joissakin tilanteissa naisten ja miesten perinteisten roolien murentuminen saattoi johtua miehen työttömyydestä, jolloin työssä käyvä nainen toimi perheen elättäjänä. Muutama tutkittavani kuvailee, kuinka näistä tilanteista saattoi muodostua perheelle ongelmatilanne.

”Olihan se hänel raskasta ku hänen kotimaassaan mies on se perheen elättäjä ja nyt yhtäkkiä ei saanutkaan töitä. Ja vaimo joutu sitte menee töihin ja hän huolehtii kodista...”

Näissä tilanteissa mies saattoi masentua. Tilanteet saattoivat myös luoda ristiriitoja parisuhteeseen. Patriarkaalisesta kulttuurista kotoisin olevalle

miehelle sosiaalisen statuksen muutos johtaa identiteetin muutokseen. Yksinkertaisestiin asioihin naisen avun tarviseminen voi alentaa miehen itsetuntoa. Miehen käsitys roolistaan ja asemastaan on ristiriidassa aiemman käsityksen kanssa ja se voi johtaa miehisen identiteetin katoamiseen. (Ks. Walters & Manicom 1996.) Hannu Sirkkilä (2005, 33) toteaa, että perinteisesti suomessa miehenä oleminen on yksilöllistynyt, mikä merkitsee erilaisia mahdollisuuksia toteuttaa omaa maskuliinisuutta. Se on myös merkinnyt Suomessa mieselättäjyyden ohenemista sekä miehen pehmenemistä ja esimerkiksi isyyden merkityksen kasvua miesten elämässä. Tämä piirre oli näkyvissä myös omissa tutkimustuloksissani. Patriarkaalisesta yhteiskunnasta muuttaneen miehen täytyi hyväksyä tilanne Suomessa ja keskittyä uuteen tilanteeseen. Naisen siirtyessä työelämään päävastuu talouden hoidosta siirtyi miehelle. Se ei kuitenkaan aina ollut kovin kivutonta.

6.2 Suomeen asettuminen

Ritva Viertola-Cavallari (2009, 20) kertoo tarinaa Kongoon ensimmäistä kertaa menevistä lähetyssaarnaajista, jotka vaativat paikallisten naisten peittävän rintansa. He eivät tietenkään tienneet, että näin tekivät vain prostituoidut. Tämä kuvastaa kulttuureiden erilaisia tapajeroja, joita eri maissa voi olla. Viertola-Cavallari (2009, 20) viittaa kyseiseen kertomukseen ja muistuttaa, että jokaisen, joka aikoo solmia avioliiton ulkomaalaisen kanssa, olisi tunnettava ainakin perusasiat kumppaninsa kotimaan tapakulttuurista. Myös vähintään välttävä kielitaito olisi eduksi puolison lähipiirin kanssa kommunikoinnissa. Haastatteluissa korostuu tämä Viertola-Cavallarin näkemys maahanmuuttomaan perusasioiden osaamisesta. Suurin osa tutkimukseni maahan muuttaneista puolisoista ei osannut puhua suomen kieltä maahamme tullessaan, ja se nähtiin ongelmana haastateltavieni mukaan. Joissakin tilanteissa puoliso puhui englantia ja kykeni näin kommunikoidaan lähipiirin kanssa ainakin auttavasti. Tämä narratiivisten tarinoiden kolmas vaihe, Suomeen asettumisen vaihe, kuvaillaan haastatteluissa tarkasti. Vaihe myös vaikutti monien tutkittavieni parisuhteiden seuraaviin vaiheisiin joko positiivisesti tai negatiivisesti riippuen siitä, kuinka hyvin tai huonosti nämä alkuvaiheet olivat onnistuneet.

”Et kyllä ois ollut tärkeätä hälle tietää, mihin oikein sitten oli lähdössä... että ihmiset ei oo välttämättä kauheen

vastaanottavaisia ja kylmä ja pimeäkin on...niin ja se kieli, kuin tärkeetä olisikaan osata sitä...”

”Ensin me muutettiin niinku Helsinkiin, niin siellä kaikki meni hyvin, ku oli töitä ja kaikkee... hän sai töistä kavereita ja suomen kielikään ei ollu ongelma, ku kaikki osas englantii... et alotti kielikurssin, mut ei jaksanu sitä sit käydä...”

Tässä on kaksi erilaista alkuvaiheen tarinaa. Tämä kuvaa löydöstäni tutkittavien puolisoista: heidät voidaan jakaa kahdeksi erilaiseksi ryhmäksi, joita kohdellaan maassamme eri tavoin. Ensimmäinen ryhmä on englantia äidinkielenään puhuvat, länsimaalaiset, vaaleat henkilöt. Toisen ryhmän muodostavat kielitaidottomat, köyhemmistä maista kotoisin olevat henkilöt. Suomeen saapuessaan he olivat eriarvoisessa asemassa, koska ensimmäisen ryhmän henkilöiden ei välttämättä odotettu osaavan suomea, mitä taas odotettiin toisen ryhmän henkilöiltä varsinkin työnhakuvaiheessa. Johanna Leinosen (2011, 154–155) tutkimuksessa on samankaltaisia johtopäätöksiä.

Muutto vieraaseen maahan altistaa monille asioille, joista kulttuurishokki voi tulla yllätyksenä. Lucy Williams (2010, 182–183) kirjoittaa, kuinka elämä avioliittosiirtolaisena ei aina vastaa odotuksia. Joitakin on hänen mukaansa johdettu harhaan tarkoituksella, jotkut taas eivät ole saaneet tarpeeksi tietoa uudesta asuinmaastaan. Tämä Williamsin näkemys on löydettävissä myös tästä omasta aineistostani. Tutkittavani kuvailevat, kuinka Suomeen muutto on ollut puolisoille aluksi eksoottista. Puheista nousee esiin, kuinka ensimmäistä kertaa Suomeen matkaava puoliso lumoutuu kauniista ja puhtaasta luonnosta, ihmiset vaikuttavat jännittäviltä ja uuden kodin laittaminen on mieluisaa. Suomalainen puoliso on suurena apuna kaikissa käytännön asioissa, jota ilman moni asia olisi ollut vaikeampaa.

”Et kyllä se (puoliso) on mulle sanonutki, et mitenkähän ois selvinny kaikista jutuista ilman suomalaista kumppania. Niin, oishan se tietty ollu, ku ei tiedä mistään mitää ja ei kieltä osaa, niin vaikeeta...”

Outi Tuomi-Nikula (1997, 285) toteaa alkustatukseen kuuluvan kielitaidon, iän, koulutuksen, kotitaustan, ammatin, mobiliteetin sekä

kulttuuritietouden omasta ja uudesta maasta. Korkea alkustatus hänen mukaansa antaa paremmat valmiudet selviytyä monikulttuurisuuden mahdollisista ongelmista.

6.3 Arkipäivän ongelmat

Seuraavaksi tarkastelen tutkittavieni esiin tuomia teemoja avioliiton uhkista. Konfliktit syntyvät usein pienistä arkipäivän asioista tai suuremmista kokonaisuuksista, joita olivat kieli, ympäristöstä nousevat painostustekijät, fyysisen ja psyykkisen välivallan pelko, talous sekä puolisoiden välinen viestintä. Suomeen asettuminen ja elämä maassamme on alkanut tutkittavillani ja heidän puolisoinaan kolmella eri tavalla. Ensimmäisenä mainitsen henkilöt, jotka ovat tulleet aivan outoon ympäristään ja kulttuuriin osaamatta kieltä ja tietämättä Suomesta juuri muuta, kuin mitä olivat puolisoiltaan kuulleet. Tätä ryhmää kutsun ummikoiksi. Toisen ryhmän muodostivat henkilöt, jotka tiesivät Suomesta ja sen kulttuurista jonkin verran. Kolmantena ryhmänä ovat tapaamishetkellä Suomessa asuneet puoliset.

Nykyajan parisuhteissa joudutaan rakentamaan yhteinen todellisuus (yhteiset arvot, kommunikaatiomuodot, rituaalit ja rutiiinit), jossa eri asioista on sovittava ja luotava yhteisiä käytäntöjä. Ei voida väittää, että kanta-asukkaiden solmima parisuhde olisi helpompi ratkottaessa arjen käytännön kysymyksiä ja ongelmia. (Beck-Gernsheim 1994, 127.) Elisabeth Beck-Gernsheim (1994, 127) vielä lisää, että kahden kulttuurin välisten suhteiden haaste on se, että kulttuuri ei sinänsä yhdistä puolisoita. Neljässä haastattelussa tutkittavani totesivat, että heitä yhdisti perheidensä maailmankatsomus ja sosiaalinen asema. Nämä neljä haastateltavaani näkevät, että eri äidinkieli ei ole erottava tekijä, koska heillä kaikilla oli yhteinen kieli. He kokevat olevansa enemmänkin maailmankansalaisia kuin jonkun maan rajoihin ja tapoihin sidottuja, tietyn maan kansalaisia, joiden pitäisi toimia ennakoidulla tavalla. Tämä tulos on siis ristiriidassa tähän Beck-Gernsheimin näkemyksen kanssa. Mielenkiintoisen näistä tutkittavieni kertomuksista tekee se, että niistä on löydettävissä mikrotason kulttuuria, joka ei ole asuinmaasta riippuvainen vaan esimerkiksi koulutustasosta, sosiaalisesta luokasta tai maailmankatsomuksesta riippuvainen. Tämä löydös periaatteessa minimoi makrotason kulttuurin (koti/lähtömaan) vaikutusta parisuhteisiin. Yksi haastateltavistani toteaaakin, ettei ole kokenut kyseistä vaikutusta:

”en mä oo kokenu siis mitenkään semmosta... loppujen lopuksi jos ajatellaan kulttuurieroja, niin Suomen ja XXXXn (puolison kotimaan) välillä on kulttuurieroja, mut yleensä ku lukee vaikka jotai lehtiä tai, liiotellaan ihan älyttömästi tai paisutellaan tai et loppujen lopuksi mun kokemus on, että Suomi kuuluu niinku niin Eurooppalaiseen yhteisöön, et loppujen lopuks, mä luulen, et jos... se se... riippuu sit enemmän sit siitä ihmisestä, et missä se asuu. Jos ajattelee, et Ranskassa asuu Pariisissa tai sitten jos asuu jossain maaseudulla näitten kahden ihmisen kulttuurierot voi olla paljon suuremmat, kun pariisilaisen ja helsinkiläisen... pariisilainen ja helsinkiläinen voi olla paljon lähempänä toisiaan kun se (nauraa) ... tällaset asiat, et et... et niitä paljo liiotellaan, et mun mielestä on aika helppo suomalaisen... tai ehkä suomalaisen on helpompi sopeutua XXXXn (puolison kotimaan) kulttuuriin...”

Toinen haastateltava huomauttaa, että arvojen samankaltaisuus on se, mikä lopulta merkitsee:

”Et enempi ki kyse oli siitä, et löydän puolison, kenellä on samanlaiset arvot, niinku en juo, niin sellaiset...”

Toisaalta haastatteluissa nousee esiin toisenlaiset kokemukset kulttuurin merkityksestä. Muutamissa haastatteluissa on löydettävissä tämä Beck-Gernsheimin näkemys, jossa parisuhteessa on ollut ongelmia sopeutua suomalaiseen ajatusmaailmaan ja arvoihin. Ummikkona Suomeen muuttaneilla puolisoilla saattoi olla vaikeuksia vieraaseen kieliympäristöön sopeutumisella. Ongelmia syntyi varsinkin silloin, jos maahan muuttanut puoliso ei osannut englannin kieltä.

”Ei siitä ois tullu mitää, jos mä en ois hoitanu, et mä olin töissä ja toinen vaan kökötti sit siellä pienessä kämpässä... mä sit yritin kaiken sen keskellä hoitaa hänenkii asiat, et olihan se kyllä semmoista, et kyllä siihen sit alko jossai vaihees kypsyä...”

”No, aluksi se oli, ku se oli jotenki ankaa se alotus, ku ei ollu töitä, eikä monesti ollutkaa töitä ja sanotaan, että sillä oli työttömyysjaksoja silloin aluksi, että se takia hän sinne

kouluun päätyikin, et nyt lähet vaan sinne. Niinniin tuota... se oli kauheen negatiivinen kuva kaikesta ja syytti hirveesti suomalaisia ja se meni siihen, että se ei oikeen tykänny ja vähän niinku kaipas vaan kotimaahan ja..."

Ummikkona Suomeen muuttaneet puoliset eivät olleet osanneet odottaa, kuinka tärkeää kielitaito oli varsinkin työnhaussa. Se aiheutti monissa turhautumista ja negatiivisia kokemuksia suomalaisista ihmisistä ja yhteiskunnasta. Tämä tukee Bregerin ja Hillin (1998, 22) näkemystä eri kulttuurien välisien liittojen kommunikaatio-ongelmista, jos perheessä käytetään kolmatta kieltä ymmärryksen välineenä. Carine Cools (2011, 133–134) on tutkinut väitöskirjassaan suomalaisen ja ulkomaalaisen välisiä parisuhteita. Hänen havaintojensa mukaan suomalainen puoliso ei ole tyytyväinen tilanteeseen, jossa joutuu hoitamaan käytännön asiat puolisonsa puolesta. Ulkomaalainen puoliso on riippuvainen puolisostaan. Tämä tukee omia johtopäätöksiäni.

"Mä hoidin kaikki vakuutukset ja pankkiasiat ja kaikki puhelut... nii se alko käymään raskaaksi... siitä tuli meille vakioriita..."

Avioliittosiirtolainen oli tässä suhteessa riippuvainen suomalaisesta puolisostaan. Useita vuosia kestänyt asioiden huolehtiminen turhautti suomalaista puolisoa, jolloin hän alkoi toivoa ja pyytää, että puoliso opettelisi suomen kielen. Monikulttuurisissa avioliitoissa käydäänkin sanatonta keskustelua siitä, miten ajan kuluessa tapahtuu muutoksia toisen kulttuurin edustajien vuorovaikutuksessa ja miten ihmisten uskomukset, tunteet, asenteet, arvot, käyttäytyminen ja samaistumiskuviot muovautuvat (Liebkind 2000, 13). Outi Tuomi-Nikula (1997, 283) puhuu monikulttuurisesta parisuhteesta, jossa tapahtuu kahden tason akkulturaatio. Hän puhuu makro- ja mikrotasosta, jossa ensimmäisessä vähintään toisen, eli kotimaastaan muuttaneen, on akkulturoiduttava uuden kotimaansa yhteiskuntaan ja elämään. Jälkimmäisessä tasossa molemmat puolisoista kokevat akkulturaatioprosessin tutustumalla ja tottumalla toisen käsityksiin avioliiton rooli-odotuksista ja arvomaailmasta. Yksi haastateltavani kuvailee, kuinka puolisolle oli vaikeaa sopeutua suomalaisiin tapoihin. Hän joutui sopeutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan, mutta kotona hän odotti sitten puolisonsakin noudattavan oman maansa tapoja.

”Silloin alussa se sano, että sää oot XXXnen (maalainen) ja vähän tähän malliin mä niinku olin. Se oli niinku, että mä oon ja tota... sillä tuli niitä vanhoja säännöksiä, mutta sanotaanko, että mä oon joutunu siitäki niinku, kaikki on joutunu niinku kantapään... oon ite niinku joutunu...”

Maahanmuuttajapuoliso odotti suomalaisen puolison jättävän oman kulttuurinsa tavat pois ja sopeutuvan tämän tapoihin. Vähitellen maahan muuttanut puoliso antoi periksi vaateilleen ja suomalainen puoliso saattoi tuoda kotiin ja parisuhteeseen omia toimintamallejaan.

”Alussa nainen oli se, joka oli hellan edessä ja niin mä olinkin... sitten kuitenkin alkoi tehdä sellaista, että pilkkoi vihanneksia ja tiskasi ja pian sitten teki jo ruokaakin...”

Tässä puheessa voidaan huomata kolmannen kulttuurin syntyminen osaksi perhe-elämää. Tämä kolmas kulttuuri eli Outi Tuomi-Nikulan (1997, 289) mainitsema kahden kulttuurin sekoittuminen tuo uusia toimintatapoja perheeseen. (Ks. myös luku 2.4.)

Puheissa korostuu, kuinka EU-maiden ulkopuolelta muuttaneilla ummikoilla oli vaikeuksia jo pysyvän oleskeluluvan saannissa, jolloin sopeutuminen ja parisuhde alkoivat stressitilalla. EU-maista saapuneiden puoliset kuvailivat, kuinka alku oli uutta ja ihmeellistä heidän partnereilleen. Suomen luonto oli kaunis ja ihmisten kanssa kommunikointi onnistui englannin kielellä. Useimmat työllistyivät, mutta harvoin juuri omalle alalleen. Usein se saattoi olla esimerkiksi englannin opetusta jossakin oppilaitoksessa. Johanna Leinosen (2011, 152) tutkimuksessa yhdysvaltalaiset avioliittosiirtolaiset olivat kokeneet samankaltaisia kokemuksia.

”Et on niinku korkeakoulututkinto, mut ei hän niitä töitä saanu, et opettajan paikan sai yliopistosta... mut se ei ollu kuitenkaa sitä, mitä halus sit pitkän päälle tehdä...”

Annika Forsander (2002, 218) toteaa tutkimuksessaan, että varsinkin 1990-luvulla maahanmuuttajilla oli yleisesti ottaen vaikeaa työllistyä Suomessa. Koulutuskaan ei taannut työpaikkaa.

Mieluisan työn löytäminen ja suomalaisten ystävien vähyys alkoi rasittaa maahan muuttanutta, jolloin monet asiat Suomessa ja

suomalaisissa alkoi ärsyttää. Ennen niin kauniina nähty luonto aletaan nähdä haasteellisena. Karun ilmaston ja erilaisten vaikeuksien lisäksi ennen kohteliaina ja hymyilevinä pidetyt suomalaiset saatetaan nähdä juroina, epäkohteliaina ja rasisteina.

”Sille tuli niinku semmonen kauhee viha koko Suomee kohtaan, et ihan hirvee paikka... et tääl on kylmä ja ei täällä saa kavereita... Et onhan ne semmoisia ne suomalaiset miehet, et niihin on vaikee tutustua... et sellasia jurottajia, et mun mies sano, et ei niiden kans pysty mitää tekemään...”

”Et tää mun puoliso on semmoinen, et kääntää kaikkien pään. Et jos joku ei tykkää siitä, niin se kääntää sen pään... on semmoinen positiivinen ja tutustuu ihmisiin helposti... et kyllä se on paljo persoonastaki kiinnii...”

Nämä kaksi haastattelupätkää kuvaavat suomalaisten puolisoiden näkemyksiä partnerinsa ensimmäisiä vuosia Suomessa. Jotkut ovat kokeneet kielimuurin ja työllistymisen vaikeana. Osa kertoo, kuinka ulkomaalaistaustasta on ollut enemmän hyötyä kuin haittaa. Maahan muuttanut on joutunut taistelemaan paikastaan Suomessa ja näyttämään, että pystyy samaan kuin kanta-asukkaat. Vuosien saatossa tämä on ohjannut heitä koko ajan vaativampiin työtehtäviin. Kaksi haastateltavaa tosin mainitsee, että yleneminen loppuu tiettyyn pisteeseen ja huippupaikalle maahanmuuttajataustaisen on vaikeaa päästä. Alle kymmenen vuotta Suomessa asuneet maahanmuuttajapuolisot saattoivat kokea alkuihastuksen jälkeen vihan tunteita suomalaisia ja Suomea kohtaan. Suomeen lähtöä ja maahamme asettumista kuvattiin monin eri tavoin.

”XX (puoliso) halusi lähteä matkaan, mä hänelle kyllä sanoin, että tuota... yritin kuvailla, että ymmärrätkö nyt mihin olet nyt niinkö lähdössä... ja tuota paikka...että missä kaukana se on ja myöhemmin, kun hän on sitten täällä asunut niin hän on kyllä sanonut niin, että Finland, että sehän on niin kuin maailman loppu, viimeinen etappi, FÄÄÄNLAAND, lopun maa, et siltä se on kyllä tuntunutkin hänen mielestään...”

Puheissa nousee esiin varsinkin pieneen kaupunkiin muutettaessa, kuinka puolisollla oli vaikea sopeutua vähäiseen kulttuuritarjontaan ja siihen, että suomalaiset viettivät vapaa-aikansa enimmäkseen kotona. Tapaamiset tuli sopia jopa viikkoja ennen, joka oli outoa, koska hän oli tottunut siihen, että kylään saattoi mennä ilmoittamatta. Tutkittavani myöntää, että tämä oli toki hänen puolisonsa lähipiirin, ei heidän maassaan, yleisesti noudatettava tapa. Toinen haastateltava kuvailee, millaisia ominaisuuksia ulkomaille avioliiton kautta muuttavalla täytyy olla. Hänen mukaansa avioliittosiirtolaisen tulee olla sinnikäs ja yritteliäs, hänen täytyy olla valmis tekemään monta kertaa enemmän töitä menestyksensä eteen kuin paikallisten, varsinkin, jos saapuu vieraaseen maahan kielitaidottomana.

”Että jos ei ole valmis tekemään töitä ja opettelemaan suomen kieltä, niin ei kyllä kannata tähän leikkiin ryhtyä...”

Ensimmäiset vuodet Suomessa ja avioliitossa ovat olleet kaikkein vaikeinta aikaa. Vieraaseen maahan muutto ja sopeutuminen uuteen tilanteeseen tuoreen puolison kanssa ovat olleet maahan muuttaneelle puolisolle suuri elämänmuutos. Suomalainen puoliso kokee riittämättömyyden tunteita, kun hänen pitäisi pystyä hoitamaan kahden ihmisen asiat ja olla se vahva osapuoli.

”Se tais olla toinen vuosi Suomessa, ni tuntu, et kaikki alkaa hajoamaan käsiin... mä tein siis ihan hirveesti töitä ja hän oli paljon pois kotoon ja mä hoidin kaikki käytännön asiat vielä siihen päälle... ja sitten meillä oli silloin ensimmäinen tota, tämmöinen parisuhdekeiri. Ja ja mä aloin sitten ratkoo mun omaa elämäni... ja mä halusin sit lähteä pois (muualle Suomeen)...”

”Kyllä se oli hänen arkeensa kuulunut, että ollaan koko ajan kavereiden kanssa tekemisissä ja perheen kanssa tekemisissä ja ihmisiä koko ajan pyörii ympärillä, että olihan se varmaan semmoinen aika erilainen alku. Mutta sitten tuota syksyllä hän pääsi kielikurssille...”

Monet tutkittavistani viittaavat alkuaikaan, jolloin suomalainen puoliso oli se, jonka vastuulle jäi talous ja käytännön asiat. Pitkät työpäivät ja

jatkuva tulkkina olo kielitaidottomalle maahanmuuttajalle oli raskasta. Useimmilla puolisoilla ensimmäinen suuri kriisivaihe olikin juuri näiden ensimmäisten vuosien kohdalla. Tämä ei sinänsä eroa Suomessa tavanneiden puolisoitten suhteenrakennuksesta muutoin kuin ajan puolesta. He olivat saaneet rakentaa suhdettaan omista lähtökohdistaan kauemmin näin halutessaan ja tämä ensimmäinen kriisi ei välttämättä tullut niin nopeasti kuin Suomeen ummikkona muuttaneen maahanmuuttajan parisuhteessa.

Muutamit puheenvuorot olivat ongelmapainotteisia. Tällä tarkoitan sitä, että ongelmista kerrottiin pitkiä, yksityiskohtaisia tarinoita ja niiden koettiin vaikuttavan elämään haastatteluhetkelläkin. Tutkittavani halusivat saada äänensä kuuluviin tutkimukseni kautta. Ensimmäinen haaste saattoi olla jo aiemmin mainitsemani oleskeluluvan saanti.

“Siis oikeesti se, että et pysty hakee töitä, etkä tunne kuuluvas tänne muutenkaa ja sit pitää sitä lupaa oottaa vaikka kuinka kauan...”

Erilaisissa ongelmissa sukulaiset ja ystävät olivat suuressa roolissa joko auttajina tai päinvastoin, ongelmien lisääjinä. Lapsuudenperheen negatiivista suhtautumista oli vaikea hyväksyä.

“Se oli kova paikka ku ei sukulaisilta niinku saatu tukea, et toivovat et se löytäs jonku toisen ja epäiliki sitä (puolisoo) epärehelliseksi ja kaikkee, vaikka ei se mitää viitteitä siihen suuntaan antanu...”

“Mun veli ei suostunut istumaan edes samaan pöytään hänen kanssa...”

”Että tuota niinku tämmösiä juttuja niinku koko ajan... ne niinku epäili, et se on epäluotettava ja et sillä on muita naisia ja ne niinku keksi kaikenlaisia, että mielikuviutus laukkas niin lujasti, että se on niinku (nauraa) epäluotettava ja kaikkee, ne yritti mun mieltä myrkyttää ja toisaalta mä en nähnyt semmoseen niinku mitään viitteitä, että olis ollu...”

Nämä tilanteet joko lähensivät tai loitonsivat puolisoita toisistaan. Suomalaisilla puolisoilla on havaittavissa Berryn ja Alitolppa-Niitamon mainitsemia akkulturaatiostressin oireita. (Alitolppa-Niitamo 1994, 13; Berry 1997.) He kokivat muita herkemmin masennusta ja erilaisia stressistä johtuvia oireita. Tutkittavani kuvailevat kärsineensä erilaisista iho-oireista, vatsakivuista ja työuupumuksesta. Erilaisten vaikeuksien uuvuttamana perheissä syntyi jännitteitä ja stressin uuvuttamat puoliset saattoivat reagoida tilanteeseen eri tavoin. Muutama haastateltava kuvailee suurinta kriisivaiheettaan utuiseksi, hämäräksi vaiheeksi, jota he kuvailivat eri sanakääntein: “suurta puuroa”, “mustaa vaan” tai “kauhean paineen aikaa”. Väsymys, petetyksi tulemisen tunne ja hätä saivat puoliset turvautumaan negatiiviin ratkaisukeinoihin. Ne muistuttavat Reuben Hillin (1958) mallin mukaisia tilanteen ratkaisukeinoja joita hän sanoo olevan kahdenlaisia: positiivisia ja negatiivisia. Seuraavissa puheissaa tutkittavani kuvailevat, kuinka negatiivinen sopeutuminen stressitilanteessa aiheutti perheeseen lisästressiä ja epäedullisia käyttäytymismalleja.

“Muuttu aina semmoiseksi pelottavaksi, semmoiseen pelottavaan asteeseen... et lapsetki sitä pelkäs... oli niin aggressiivinen...”

“Me molemmat olemme käyneet niinku toisiimme käsiksi...”

Näissä kommenteissa lähestymme (väki)vallan käsitettä. Monissa tutkimuksissa on todettu, että perhesuhteiden valtaa ei voi verrata muuhun valtaan, koska nämä läheiset suhteet ovat itsessään vallan ja rakkauden yhdistelmiä (Meyer 1991, 21; Moloney 2008, 157–159). Aineistoa analysoidessani valta ja väkivalta nousivat esiin erilaisin variaatioin. Tässä yhteydessä mielestäni on tärkeää nostaa esiin Scottin (2001) määritelmä vallan neljästä eri perusmuodosta. Ne ovat hänen mukaansa voimankäyttö, manipulaatio, merkityksellistäminen ja legitimaatio. Hän argumentoi, että näille perusmuodoille rakentuvat kaikki vallan hienovaraisemmat muodot, joissa vallan asteet, tarkoituksellisuus, vastarinta ja ennakoitavat reaktiot vaihtelevat. (Scott 2001, 15–16; vrt. Lukes 1974, 17–25) Scott (2001) katsoo voimankäytön (force) olevan suurin tapa, jota yksi toimija voi käyttää toiseen.

Voimankäytössä eli pakottamisessa on kyse niin fyysisten rajoitusten käyttämisestä kuin emotionaalisen kärsimyksen tuottamisesta. Esimerkkejä tästä voivat olla tuskan aiheuttaminen, omaisuuden tuhoaminen, loukkaaminen ja hyväksikäyttö. Voimankäyttösuhteessa² ”ylempi” estää ”alempaa” toteuttamasta tämän haluamaansa toimintaa. Väkivalta ei välttämättä aina kuulu voimankäytössä asiaan, siinä voi ilmaantua myös väkivallattomia muotoja. (Scott 2001, 13–14; Brancroft & Lundy 2002, 5.) Scott mainitsee myös manipuloinnin väkivallan välineenä. Manipulaatiota hänen mukaansa on tilanne, jossa tämä omasta mielestään ”ylempi” muuttaa ”alempaan” käsityksiä parhaansa mukaan, jolloin heikompi osapuoli toimii vahvemman toiveiden mukaan. Scott puhuu myös aivopesusta, joka on hänen mukaansa manipulaation ja emotionaalisen voimankäytön yhdistelmä. Scott tarkastelee myös suostuttelevaa vaikutusta, jossa on kyse ”alempaan” saamisesta uskomaan kyseessä olevan toimintatavan olevan parempi suhteessa johonkin toiseen. Kun suostuttelu tapahtuu kognitiivisten symbolien avulla (esimerkiksi kyseiseen määrittelytapaan johtavien käsitysten avulla), on kyse merkityksellistämistä. Vastaavasti legitimaation muodossa suostuttelu ilmenee arvoihin liittyviin sitoumuksiin nojaamalla. (Scott 2001, 13–15; ks. Giddens 1984, 29.) Analyysiä tehdessäni huomasin, että valta nousi esiin sukupuolesta riippumattomana. Fyysistä väkivaltaa olivat perheissä käyttäneet niin naiset kuin miehetkin. Naiset olivat useammin syyllistyneet manipulaatioon ja suostutteluun.

“Hän alkoi sit viihtyä baareissa ja musta tuntu, et mä vaan yksin yritin pitää kaiken koossa. No, riitojahan niistä sit tuli ja sit se uhkas, et nyt riitti, et nyt se niinku ei kestä enää tätä koko paskaa, et se ottaa ja lähtee...”

“Et siinä yhdessä vaiheessa meiltä niinku katkes puheyhteys...”

Toinen negatiivinen ratkaisumalli nousee esiin kahdessa haastattelussa, jossa tutkittavani myöntävät, että olisivat halunneet jättää ongelmat käsittelemättä. Tällaisia tilanteita olivat perheen alkoholiongelmät, jotka vaikuttivat myös nuoren parin perhe-elämään. Pitkiä puheenvuoroja

² Käytän tässä termiä vallankäyttö, joka kuvaa perhesuhteiden vahingoittavaa vallankäyttöä.

saivat tilanteet, joissa puoliset olivat auttaneet sukulaisia joutuessaan siitä itse vaikeuksiin. Näissä tilanteissa tämä yksi ylimääräinen, kuormittava tekijä on ollut tutkittavien mukaan ”viimeinen niitti” tai ”masennuksen laukaisija”. Tällöin puolison apu on ollut tärkeää.

“No voit arvata, kuinka helppoa oli, kun ei itselläkään ollut suuret tulot, toinen työttömänä saat tuollaiset velat maksettavaksesi... mä masennuin sit ihan täysin... mun puoliso sano, et nyt perhana saa riittää, et nyt tää asia sit selvitetään...no niinhän se sitten selvitti ja haukku mun sukulaiset, et perkele, jos ongelmia ja tulee, niin niistä pitää kertoa, eikä näin, että meille tulee sit jumalattomat laskut... ku ne ois voinu ne hoitaa... se oli mulle rankkaa sit ku tietty mun perhe sit suuttu mun puolisolle ja syytti sitä vaikka miksi...”

Tässä tilanteessa ratkaisumalli oli positiivinen, mutta olisi hyvin voinut olla toisenlainenkin. Lapsuudenperheestä saatu malli asioiden ratkaisusta oli selkeästi näkyvillä tässä tarinassa. Suomalainen puoliso totesi perheensä jättäneen vaikeat asiat keskustelematta ja hoitamatta: *“Poissa silmistä, poissa mielestä!”* Näin hän kuvaili entistä ajatusmaailmaansa vaikeuksista.

“Meillä oli se muutto ja soitin ja kysyin apua (perheenjäseneltä) ja se sanoi, että kyllä kuule on pärjättävä yksin. Kyl XXX (puoliso) ihmetteli, et eivätkö tuu? Se oli ihan jotain ennenkuulumatonta hänelle, siellähän kaikki auttavat kaikkia...”

Suhteet sukulaisiin ja ystäviin olivat saattaneet kärsiä, jolloin avun pyytäminen koettiin vaikeaksi. Apua pyydettiin vain, kun muuta mahdollisuutta ei ollut, koska se koettiin merkiksi heikkoudesta. Tällöin olisi annettu signaali siitä, ettei pärjätty ilman apua.

Puolison kanssa kohdatut vaikeudet olivat kuormittavia, ja joissakin tilanteissa saattoi esiintyä avioliiton ulkopuolisia suhteita. Ne olivat saattaneet olla satunnaisia tai pitempiäaikaisia.

“Sitten sain tietää, et mun puolisollla oli ollut avioliiton ulkopuolinen suhde... se oli niinku ihan hirveetä. Aluksi mä

olin, että mitä mä teen, mut sit päätin, et tähän niinku selvitetään. Et en anna niille (perheelle) sitä iloa, et mitähän mä sanoin. Et tää selvitetään ja annan anteeksi ja sitten siihen ei enää koskaan tartte palata. Siitä ei sitten tuu mitää, jos aina riidoissa palataan samaan juttuun, silloin on niinku tuhoon tuomittu...”

“Minulla oli semmoinen lyhytaikainen suhde... tai siis ei se silleen ollu, olin vaan vähä niinku ihastunu yhteen mun työkaveriin... se tietenki sitte loukkas mun puolisoa, ku niitten kulttuuris kaikenlainen pettäminen on ihan kauhistus...”

Kaikia puolisoita yhdististävä teema oli sitoutuneisuus perheeseen ja parisuhteeseen. Tutkittavani puhuvat parisuhteen hoitamisesta ja työstä, mikä täytyy sen eteen tehdä. Varsinkin tilanteissa, joihin on tullut kolmas osapuoli, puoliset ovat päättäneet antaa anteeksi, minkä asiaan ei ole riidoissakaan palattu. Luottamus on rakennettu uudestaan.

“Kyllä mä vieläkin huomaan, et ku oon pidemmän aikaa pois kotoota ja hän ei... ei vaikka vastaa puhelimeen heti, ni kyl mä mietin, et missähän se on...”

Kuten edellä on mainittu, maahanmuuttajan työllistyminen Suomessa on vaikeaa. Laura Huttunen (2004, 140–143) kirjoittaa, että ulkomaalaiset työnhakijat Suomessa luokitellaan yhteiseen kategoriaan “ulkomaalaiset”, mikä sisältää ajatuksen puutteellisista kielitaidoista ja sopimattomasta koulutuksesta. Heitä ei siis nähdä konkreettisina yksilöinä, joilla olisi persoonallinen luonne, taidot ja koulutukselliset kvalifikaatiot. He ovat ikäänkuin ei-haluttuja työntekijöitä. Johanna Leinosen (2011) tutkimuksessa osa amerikkalaisista puolisoista eli täysin englanninkielisessä ympäristössä, jolloin heidän ei edes odotettu osaavan suomea, ja he olivat myös työllistyneet kohtuullisesti. He eivät olleet integroituneet Suomeen tavalla, jota odotetaan köyhemmistä maista tulleilta siirtolaisilta. Toisaalta hänen tutkimuksessaan oli myös henkilöitä, jotka eivät olleet työllistyneet halutulla tavalla ja tämä ajoi heitä pois Suomesta. Omassa tutkimuksessani oli näkyvillä tämä sama ilmiö kuin Leinosen (2011) tutkimuksessa: osa oli tyytäväisiä

tilanteeseensa ja osa kertoi heidän harkitsevan muuttoa, jotta puoliso työllistyisi omalle alalleen.

“Sitten hän menetti sen työpaikan, aattele, oli omistusasunto ja kaikki ja hän ei päässyt edes työhaastatteluun... sitä kesti sellaiset puoltoista vuotta... sitten kun hän sai sen (työpaikan), niin tuntu, et mehän ollaan kuolemattomia...”

“Et oli sen kevään sit ja kesäki siinä kotona ja sit syksyllä hän pääsi sit kielikurssille ja kolme kuukautta sit oli siellä, mutta se oli sitten taas sen kielitaidon kannalta loistava juttu, että hyvin nopeasti suomen kielen oppi. Et sen jälkeenhän me tai oikeestaan jo siinä vaiheessahan me jo ruvettiin sitten, ruvettiin puhumaan suomea keskenään...”

Tutkittavani kertovat eri käsityksistä ajasta ja työttömyydestä. Avioliittosiirtolainen oli pohtinut työhaastattelun peruuntumista oman myöhästymisensä vuoksi, eikä hän ollut ymmärtänyt sen peruuntumista. Hän ei kokenut työttömyyttään kuormittavana kuten suomalaisen puolisonsa. Tähän liittyy kiinteästi käsitys ajasta. Ritva Viertola-Cavallarin (2009, 27) mukaan joutilaisuuteen kuuluu pitkät ateriat ja pitkät kävelyretket ilman määränpäättä. Nämä voivat olla suomalaiselle tuntemattomia asioita. Suomessa arvostetaan täsmällisyyttä ja tehokasta ajankäyttöä. Hyödyttömyys, kuten työttömyys, voi olla suomalaiselle kriisin aiheuttaja. Viertola-Cavallari painottaa tässä kulttuurien erilaisuutta. Hän nostaa esimerkiksi Italian, missä suku on turvana työttömyyden kohdatessa. Suomessa tämä on harvinaisempaa, eikä siihen ole lakisääteistä velvollisuuttakaan kuten Italiassa.

Johanna Leinonen (2011, 154–155) toteaa Suomessa olevan kaksi eri ryhmää maahanmuuttajille: korkeamman statuksen maahanmuuttajat, englanninkieliset ja köyhemmistä maista tulevat kielitaidottomat, joita kohdellaan yhteiskunnassamme eri lailla. Hänen amerikkalaisista tutkimushenkilöistään vain yksi oli osallistunut suomen kieltä ja kulttuuria koskevaan koulutukseen. Sama ilmiö näkyy omassa aineistossani.

“Ei hän tarttenu suomen kieltä oikeestaan mihinkään, et töissä kaikki puhu englantia ja kotona me puhutaan kans englantii...”

Korkean statuksen maista tulleet avioliittosiirtolaiset työllistyivät kohtuullisen hyvin ja pärjäivät englannin kielen taidolla. Vuosien saatossa puutteellinen suomen kielen taito muuttui kuitenkin probleemaksi. Suomalaiset puoliset olivat osin tahtomattaan joutuneet käytännönasioiden hoitajiksi. Suomen kielen osaamattomuus alkoi häiritä myös puolisoa, koska hän, yhden haastateltavani sanojen mukaan, asui kuplassa, jossa hän eli englanninkielisessä ympäristössä ja maailmassa, mutta silti Suomessa. Hän oli ulkopuolinen, mutta silti osa suomalaista ympäristöä. Hän ei ollut koskaan omaksunut suomalaista elämäntapomusta. Näissä tilanteissa puoliset olivat miettineet muuttoa puolison kotimaahan tai jonnekin kolmanteen maahan. Suomalaisen uskottiin länsimaalaisena, korkean statuksen henkilönä, työllistyvän paremmin puolisonsa kotimaahan kuin hänen Suomeen. Louise Ackers (2004, 379) huomauttaa kuitenkin, että esimerkiksi Yhdysvalloissa suomalaiselle naiselle voi olla pitkä ja raskas tie urallaan samalle tasolle kuin Suomessa. Johanna Leinonen (2011, 158) nostaa esiin tapauksen, jossa suomalaisella naisella meni kymmenen vuotta saadessaan psykologin koulutuksensa ja työnsä samalle tasolle kuin Suomesta lähtiessään.

“Se lähti toiselle paikkakunnalle sit opiskelee ja mä jäin niinku yksin. Ku mä soitin sille, ni sillä ei ollu koskaa aikaa jutella. Se niinku loukkas tosi paljon, et niinku hylkäs mut... mä olin ollu se 24-h tulkki ja auttanu kaikkes, ni nyt se hylkäs mut... niin toisaalta, sehän oli uhrannu mun puolesta kaikki, uransa, perheensä kaikki, ku muutti tänne...”

Englanninkielentaitoiset, länsimaalaiset avioliittosiirtolaiset työllistyivät EU:n ulkopuolisista maista tulevia puolisoita paremmin. Aina työtä tai mielekästä tekemistä ei löytynyt puolisoille samalta paikkakunnalta, jolloin parisuhdetta rasitti pitkä välimatka.

”meillä oli kaikkia muitakin hankkeita täällä, mitä me yritettiin, mutta ne nyt oikeen siitä lähteny käyntiin niinku. Semmosia, et se nopeutti työllistämistä, mut mmmm.... mut kuitenkin XXXX (puoliso) oli aika eristäytyny ja sillä ei ollu kauheesti niinkun mielekästä tekemistä ja jotenkin... sikäli tää oli hirveen hyvä tää koulutus sille, mutta jotenkin sen kautta sitten tuli XXXXeen (paikkakunta)... et hän ei enää...”

et sille tuli sit ihan hirvee kriisi, et hän ei enää kestä olla Suomessa, hän ei enää kestä olla XXXXllä ja ennen kaikkea hän ei enää kestä tätä, että tota. Että se näki, että sen koko elämä on mennyt niinku hukkaan, että viimeiset... kuinka monta vuotta se nyt on ollut täällä Suomessa ja XXXXllä (asuinpaikkakunta), on mennyt hukkaan. Se ei ollu tehnyt sellasta mielekästä, ei ollut sellaista työpaikkaa tai uraa tai mitään ja se ei pysty osallistumaan mihinkään, kun se ei osaa suomea ja se vihaa, ku ei kukaan, kun kaikki ihmiset on juroja ja tylyjä ja ei-sosiaalisia ja kukaan ei puhu ja kaikki on epäkohteliaita ja sillä tuli sellanen valtava niinkun, et sellaiset, jotka oli aika pitkään niinkun tiesinkin.... semmoinen niinkun, että suomalaisiin on vaikea tutustua ja että ottaa kontaktia ja kyllähän se siis onkin niin, jos tulee jotakin sosiaalikulttuurista. Niin tota, se siis ihan siis niinkun, oli niinkun, oli sellainen kriisi, et vie koko parisuhteen syksyllä. Ja varsinkin kun me asuttiin eri paikkakunnilla, et se oli aivan, että sitten niinkun...”

Työttömyys ja pienipalkkainen työ oli monelle maahan muuttaneelle puolisolle arkipäivää Suomessa ensimmäisinä olovuosina. Rahan vähyys kiristi välejä kotona ja asetti puoliset epätasa-arvoiseen asemaan.

“Et mä huomasin, et mä olin niinku kirstunvartija, et olin niinku perheen ainoa elättäjä, niin aloin sit niinku miettiä, et annanko sit hälle rahaa vai en ja kuinka paljo...”

Puheissa nousseet teemat mukailivat selkeästi Outi Tuomi-Nikulan neljää teemaa ongelmista. Perheen kotipaikka ei noussut esiin ongelmateemana, mutta oikeudellinen asema, varsinkin lyhyemmissä liitoissa, nousi. Perhe-elämään liittyvät asiat ja kodin ulkopuolisiin reaktioihin liittyvät teemat saivat luonnollisesti suuren painoarvon. Monissa suhteissa lasten kasvatuksellisiin kysymyksiin ei ollut paneuduttu ennen avioliittoa. Ensimmäisen lapsen syntymä saattoikin olla kriisin aiheuttaja, jos kasvatukselliset käsitykset erosivat paljon toisistaan. Seuraavassa luvussa vielä kuvailen lyhyesti nämä teemat.

6.4 Ongelmien aiheuttajia

Perheen oikeudellinen asema, varsinkin lyhyemmissä avioliitoissa, muodosti ongelman. Muutaman tilanne oli vielä vakiintumaton ja he miettivät Suomesta poismuuttoa. Monissa näissä liitoissa elettiin kuitenkin stabiilia aikaa. Kertomuksissa nousee esiin avioliittosiirtolaisen ikävän tunteet ja huoli kotimaahan jääneistä sukulaisista.

“Me periaatteessa voitais mennä käymään siellä, mut se selkeesti ois hengenvaarallista heille... me riskeerattais heidän henkensä... XXXX onkin sitten vain soiteltu heille... jatkuva ikävähän hänellä sukulaisiaan on...”

Suurimmat ongelmat koettiin puolison suomen kielen taidossa. Kielitaidottomuus johti moniin ongelmiin puolisoiden yhteisen kommunikaationvaikeuksien lisäksi. Parien yleisin kotikieli oli pitemmissä parisuhteissa suomi ja lyhyemmissä suhteissa englantia tai ranska. Tyypillistä monikulttuurisille avioliitoille on jonkin kolmannen kielen, välittäjäkielen, käyttö (Breger & Hill 1998, 229.)

”kyllä mä aattelin, mä jostain puhuin meidän äitin ja isän jostakin tämmösestä intiimistä suhteesta... mun jotenki hirveen salaista, vähäsen siinä niinkö kertoo sitten, sitten se mun mies rupes nauramaan kauheesti, että wuahhaaaaa.. Ja mä sitten, että miten sä voit tollai sanoa, ja se vitsaili oikeen sillä ja mä sanoin, että hyi, että ei noin voi sanoa. Sitten jotain ku mä oon mennyt sanomaan, niin se on hirveesti suuttunut (puoliso) saattanut suuttua sitten ja sanoa, että miten ja saanu sitten niinku raivokohtauksen, että ei tollalailta voi sanoa... et se on saanu, siis ihan niinku tulistunu ihan semmoiseksi pelottavaan asteeseen. Tämmösiä nää alkuvuosien ongelmat oli tämmöisiä...”

Tilanteissa, joissa maahanmuuttajan suomen kielen valmiudet olivat heikot, kommunikointiin liittyvät ongelmat kestivät muutamia vuosia eli siihen saakka, kunnes oli löydetty yhteinen kieli ja yhteiset tavat. Muutamissa suhteissa puoliso ei ollut opetellut suomen kieltä siitä huolimatta, että olivat maassamme useita vuosia asuneet. He eivät välttämättä tarvinneet kielitaitoa, mutta se vaikutti monissa tapauksissa

kuitenkin sosiaaliseen piiriin. Se koostui pääsääntöisesti ulkomaalaisista, jolloin kosketus suomalaisiin jäi vähäiseksi. Näissä parisuhteissa ei kiinnittyminen Suomeen ollut aina kovin vahvaa ja suomalaispuolisot epäilivätkin, että tulevaisuus ei välttämättä ollut Suomessa.

Haastateltavieni puheissa välittyvä käsitys sukupuolten välisistä jaoista, jotka ovat monikulttuurisen avioliiton myötä murentuneet. Tällä tarkoitan sitä, että monissa tilanteissa varsinkin naiset puhuivat siitä, kuinka puolison työttömyys ja kielitaidottomuus asetti heidät perheenpään asemaan. Vuosien saatossa roolit olivat muuttuneet useitakin kertoja ja avioliiton edetessä puolisoiden arvomaailma oli lähentynyt toisiaan. Muutama puoliso puhui siitä, kuinka heidän arvonsa ja tapansa olivat jo samankaltaiset parisuhteen alkuvaiheessa.

Uskonnon merkitys parisuhteessa sai suhteellisen pienen painoarvon tutkittavieni puheissa ongelmateemana.

*“Et hän on niinku tapamuslimi... et jos ois semmonen...
niinku kiihkouskovainen, ni en ois edes menny naimisiin
hänen kanssa... et mun arvot niinku...”*

Ongelmat olivat yleensä liittyneet esimerkiksi parisuhteen rooleihin, lasten kasvatukseen tai naisen työssäkäyntiin. (Güngör ym. 2011, 1371.)

Työsaannin vaikeudet muodostivat ongelmia parisuhteen alkuvaiheessa. Muutamissa haastatteluissa tämä teema oli keskeisesti läsnä, sillä rahaongelmat rajoittivat elintasoa ja mahdollisuuksia. Heikko talous oli aiheuttanut konflikteja parisuhteeseen varsinkin silloin, jos patriarkaalisesta kulttuurista muuttanut mies joutui asemaan, jossa hänellä ei ollut työtä eikä toimeentuloa. Näin hänen asemansa perheen elättäjänä ja näin ollen perheenpäänä on ollut uhattuna. Naisen taloudellinen valta on muuttunut myös emotionaaliseksi vallaksi. Yksi haastateltava totesikin, että jossakin vaiheessa hän oli käyttänyt valtaansa kontroilloiden puolisonsa menoja siten, ettei antanut hänelle rahaa. Monissa suhteissa raha-asiat eivät silti nousseet erityisesti esille.

Ympäröivää maailmaa kuvattiin monin eri tavoin. Ystävien ja perheenjäsenten reaktioita ja käytöstä kuvailtiin niin omasta kuin tuttavien perspektiivistä.

*”Ykski opiskelukaveri se kysyi, mä olin aloittanu sen työn,
ihan niinku näin, että miten se sinun mies suhtautuu siihen,
et sä oot töissä? Mä en ensin ees tajunnu, et mitä... sehän oli*

aivan mahtavaa, että niinku, mä tajusin vasta myöhemmin, et niin, sehän tarkotti sitä, etku mun mies on muslimi, että se varmaan aatteli, että nainen ei voi tehdä töitä.... ja mä aattelin, et voi v-i-t-s-i... (nauraa) siis mä en niinku, mä vasta myöhemmin tajusin, et se tarkotti sitä ja siis niinku hirveesti joutu aina niinku uudestaan elämään ja tuota..."

Ympäristön suhtautuminen oli pääsääntöisesti positiivista, mutta myös rassistiseen suhtautumiseen oli törmätty aika ajoin.

"niin sitten etunmainen mies oli ollut siinä kassalla, se oli siinä toivottanu kovalla äänellä hyvää uutta vuotta paitsi tuolle neekerille... liikennevaloissa joku oli pysähtynyt viereen ja näyttäny keskisormea ihan tässä pari viikkoa sitten..."

Lasten syntymä ja heidän suomalaisista poikkeava ulkonäkö sai huomiota ympäristössä. Suurin osa koki, että päiväkodissa ja koulussa ei rasmia juuri ollut esiintynyt. Näkemys on kaksijakoinen, koska kuitenkin useissa haastatteluisa todetaan toiseuden läsnäolo.

"Semmoista outoa käytöstä joskus oli havaittavissa opettajien toimesta... ei niinku kaverit... meidän lapset kyl osaa puolustautuu..."

"ja sit kun mejän lapsi... käy pelaa jalkapallotreeneissä, niin viime kesänä aloitti... viime kesänä ei ollut mitään ongelmaa, mut tänä kesänä on sitte ollu neljät harjoitukset ja joka kerta ollut jotaki sellaista nimittelyä, jotaki, viime kerralla mä niinko olin siinä tarpeeksi lähellä, et mä niinko kuulin, et mitä nii, haukuttiin mustanaamaksi toiset lapset ja mä niinku... silloin mä hermostuin niinku, semmoinen harjoituskerta missä vanhemmat oli mukana ja kukaan vanhemmista ei reagoinut mitenkään, siinä sen pojan isä oli aika lähellä, niin ei mitenkään reagoinut, eikä ohjaajat mitenkään... kuuliko ne valmentajat sitä edes mitenkään... mut mä niinku... peli seis, mä nostin hirveän metelin ja hirveän saarnan pidin niille vanhemmille ja ne ohjaajat oli, ne suhtautu tosi hyvin niinku, että joo samaa mieltä, et siellä joka kerta oli ollu jotaki, mut edellisellä kerralla mä en ollu

kuullu mitä, sit ku mä kysyin lapselta, et mitä ne nimitteli, ni se sano, että en minä muista, en minä tiedä äiti, et ihan niinku ei halua edes sanoa...”

Puheissa pohditaan paljon käytännönasioista sopimisen tärkeyttä, varsinkin ennen parisuhteen rekisteröintiä. Lasten syntymän jälkeen uskonnolla voi olla aiempaa suurempi merkitys puolisoiden arvomaailmassa. Keskustelut siitä, mihin uskontoon lapsi kasvatetaan, olisi hyvä käydä jo ennen lasten syntymää. (Güngör ym. 2011, 1371.)

Tutkittavani kuvailevat, kuinka erilaiset tavat kasvattaa lasta aiheuttavat konflikteja puolisoiden välillä. Suomessa ruumiillinen kuritus on tuomittavaa, joissakin kulttuureissa se on sallittua.

“Et mun puoliso oli ihan ihmeissään, kuinka voi olla kunnan vanhempi, jos ei voi edes läpsäistä lapsia...”

“Siellä kulttuurissa, jos katsot vanhempaa silmiin, sehän on epäkunnioittavaa... Suomessa taas opetetaan, että pitää katsoo...”

6.5 Suomalaisen puolison identiteetti

Tutkittavani kuvaukset suomalaisesta, valkoisesta rodusta ja toisesta rodusta ovat monipuolisia. Joillakin tutkittavillani puolison ulkonäöllinen eroavaisuus paikallisista, vaaleista skandinaaveista on saanut haastateltavani tiedostamaan omaa valkoisuuttaan.

”...hän ei sitten, kun vielä semmoinen, et en ole tainnut vielä mainitakaan, että mun mies on vielä mustaihoinen, et hän ei ole semmoisen niinku perinteisen arabin näköinen, siis semmoinen siis vaaleampi iho ja tumma, niinku Suomessa, et hän on niinku... hän ei niinku itekään tiedä... todennäköisesti hän on jonkun orjien jälkeläinen... tai sitten ihan luonnollista liikkumista...”

“Selkeesti hän on tummenpi ku muut... et ihan siitäki jo huomaa, ettei oo niinku alkuperäinen suomalainen...”

Yhdysvaltalainen Jane Helms (1990) on tutkinut valko- ja tummaihoisten rodullisen identiteetin kehittymistä. Hän nostaa esiin

(1990, 21–22) kirjassaan erilaisia stereotypioita tumma- ja valkoihaisen käytöksestä. Tietyt ihmistyytit leimataan esimerkiksi kovaäänisiksi ja huonokäyttösisiksi, toiset taas hillityiksi ja hyväkäyttösisiksi. Tein samankaltaisia löydöksiä omien tutkittavieni kertomuksista.

”...on niinku kovaääninen... et ei me Suomessa sillai niinku puhuta kauheen kovaäänisesti... yritin sit sanoo, ettei aina tartte niinku niin kauheesti...”

Tässä haastattelussa kovaäänisyyttä ja puheliaisuutta ei pidetty soveliaana tutkittavani ympäristössä. Joissakin tilanteissa tutkittavani kertoivat, kuinka olivat, varsinkin alkuaikoina, pyrkineet muuttamaan puolisonsa käytöstä suomalaisiin normeihin sopivimmiksi. Toisissa haastatteluissa taas tutkittavani kertoivat, kuinka olivat itse ajan myötä mukauttaneet omaa käytöstään vastaamaan enemmän puolisonsa käytöstä. Tulkintani mukaan tässä on kyse Keltikangas-Järvisen (2004, 2008) mainitsemista temperamenteista ja niiden hyväksynnästä eri kulttuureissa.

Johanna Leinosen (2011, 209–211) väitöskirjassa yhdysvaltalaiset avioliittosiirtolaiset kokivat, että Yhdysvallat suhtautuu ulkomaalaisiin vastaanottavaisemmin kuin Suomi. Yhdysvalloissa esimerkiksi erikoinen sukunimi ei kaivannut selityksiä, mutta Suomessa se saattoi olla jopa este työhaastatteluun pääsulle. Suomessa siirtolaista ei ehkä koskaan voida pitää täysin suomalaisena, kuten vaikka valkoihosta suomalaista pidettäisiin Yhdysvalloissa. Voidaan siis olettaa, että valkoisuus on mukana tässäkin aspektissa, jolloin valkoihaisuus on korkeampiarvoista kuin joku muu etnisyys. (Leinonen 2011, 213.) Tämä Leinosen näkemys välittyy myös haastateltavieni puheissa. He ovat kokeneet puolisonsa kautta, miltä tuntuu olla jotain muuta kuin valkoinen, suomalainen, omassa maassaan. Neljä haastateltavaa kertoo, kuinka he ovat rakentaneet käsityksiä myös itsestään suhteessa siihen, millaisia määrittelyksiä ovat ulkoapäin kokeneet saavansa. Yhdyn siis eri tutkijoiden näkemykseen siitä, että identiteetin rakentaminen näin on mitä suurimmassa määrin sosiaalinen tapahtuma (Hänninen 1999, 60; Mead 1952, 135; 225–226).

“En mä äes aattele, ku näin ollaan, et toinen on ulkomaalainen, kyllä se niinku enempi on niin, et ku joku

*sanoo, et niinku XXX (puoliso) on niinku ulkomaalainen...
niin sit semmosis tilanteis...”*

Hannu Sirkkilän (2005) tutkimuksen suomalaiset miehet puhuivat thaimaalaisten vaimojensa olevan samanlaisia naisia kuin mistä tahansa maasta tai kulttuurista tulleet naiset. Hän puhuu heteropolaarisesta tulkinnasta (Jackson 2003, 79), jonka mukaan miehet ja naiset konstruoidaan toistensa vastakohdiksi. Sirkkilä (2005, 143) toteaa, että toisaalta kyse on myös essentialistisesta selityksestä, jolla pyritään selittämään miehen ja naisen sukupuoleen liitetyt piirteet sukupuolesta itsestään johtuviksi. Silloin sukupuolen olemus, joka usein selitetään biologiseksi, aiheuttaa kummankin sukupuolen edustajille tyypillisiksi katsotun käyttäytymisen (Morgan 1992, 45). Tämä piirre oli havaittavissa muutamissa omissa haastatteluissanikin.

*“Mä en koskaan uskonu mihinkään marsiin ja venukseen...
miehen ja naisen välisiin eroihin, mutta ne on ihan oikeesti
totta... siis miehen ja naisen ajatusmaailmassa ja
käytöksessä on oikeesti eroja...”*

Tutkittavani pääsääntöisesti näkivät miehet ja naiset samanlaisiksi riippumatta siitä, mistä kulttuurista tultiin. Lyhyimmissä avioliitoissa oli kuitenkin havaittavissa kulttuurien eroavaisuuksien pohdintaa enemmän kuin pitemmissä suhteissa. Tällä tarkoitan sitä, että osa lyhyempien avioliittojen edustajista korosti puolisonsa mieheyttä tai naiseutta, kuten esimerkiksi ulkonäöllisiä tai käyttäytymiseen liittyviä piirteitä, ja vertailivat niitä vastaaviin suomalaisiin sukupuolien edustajiin.

6.6 Suomalaisen puolison käsityksiä itsestään

Mitä tulee maahanmuuttajan puolison identiteetin määrittämiseen ymmärrän, että identiteetin juuret eivät välttämättä ole nähtävissä suoraan menneisytydessä. Tutkimushenkilöt tuottivat identiteettiään vuorovaikutuksessa toisten kanssa kertomalla oman elämänsä menneitä kokemuksia ja tulevia tapahtumia suhteessa ympäröivään maailmaan. Vaikka identiteetti rakentuukin tai se esitetään tietyssä tilanteessa, ajallisesti ja paikallisesti, identiteetin esittäminen ei ole irrallinen eikä vailla yhtymäkohtia menneisyyteen (Hänninen 1998, 7).

Oman identiteetin rakentamista tapahtuu tilanteissa, joissa ihmisille tarjoutuu mahdollisuus kertoa itsestään, mutta myös tilanteissa, joissa kertominen ei ole näkyvästi tarkoituksena. Identiteetti rakentuu dialogissa jonkun konkreetin tai kuvitellun henkilön kanssa. Kertomistilanne, paikka, aikaisemmat elämäntapahtumat ja kokemukset vaikuttavat kaikki siihen, millaiseksi tarina itsestä juuri kertomishetkellä muotoutuu. (Hall 2002, 224.) Konteksti, jossa identiteettiä kulloinkin rakennetaan, on keskeinen. Tässä tutkimuksessa haastateltaville oli jo etukäteen kerrottu, mikä tutkimusaihe on, mitä tarinaa haluamme heiltä kuulla. He ovat jo haastatteluun tullessaan orientoituneet kertomaan avioliitostaan ulkomaalaisen kanssa. Kertomistilanteessa he ovat identifioituneet ”*maahanmuuttajan puolisoiksi*”. Katri Komulaisen (1998) näkemys menneestä minästä nousee esiin näistä 11 haastattelusta. Menneet tapahtumat ovat vahvasti mukana haastateltavien elämässä ja näin myös identiteetin rakentamisessa; tämänhetkistä minää peilataan myös suhteessa menneeseen minään. (Komulainen 1998, 168.)

Kulmala (2006) käyttää väitöskirjassaan identiteetin tarkastelun apuna jaottelua henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen identiteettiin. Hän korostaa yhdellä ihmisellä olevan useita eri paikka- ja tilannekohtaisia identiteettejä. Henkilökohtainen identiteetti on hänen mukaansa se identiteetti, jonka kukin itsestään määrättyssä tilanteessa tuo tai haluaa tuoda esiin. Toisaalta jokainen joutuu pelaamaan henkilökohtaista identiteettiään hänelle ulkopuolelta annettuun identiteettiin. (Gubrium & Holsten 2001, 10; Kulmala 2006, 61.) Näin ollen oman identiteettikäsitteen rinnalla kulkee sosiaalinen, tiettyyn ryhmään liitettävä identiteetti (Kulmala 2006, 61).

Maahanmuuttajien puolisoina haastateltavani ovat joutuneet stereotypian lähelle. Yleensä nämä stereotyypit mielletään negatiivisiksi. Sosiaalinen identiteetti voi olla henkilölle kielteinen, mutta se voidaan nähdä häntä vahvistavanakin. (Ks. Gans 1995, 15; Sacks 1992.)

Omaan kotimaahansa sopeutuminen maahanmuuttajan puolisona saattaa myös kanta-asukkaan uuteen asemaan. Tutkittavani olivat kasvaneet ja eläneet suomalaisessa kulttuurissa, joten uuteen tilanteeseen joutuminen saattoi olla vaikeaa, kun huomattiin, että nykyisestä olemisesta ja elämisestä olikin taisteltava eri tavoin kuin ennen. Avioliitto on muokannut identiteettiä, mikä on voinut olla tutkittavistani ja heidän lähipiirinsä mielestä hämmäntävää. Tällä tarkoitan sitä, että esimerkiksi avioliiton myötä puolisoitten roolit ovat

saattaneet muuttua. Tätä huomiotani tukee myös Ingrid Pillerin (2002, 12) näkemys identiteetin muokkautumisesta avioliiton aikana. Näitä tarinoita kertoessaan haastateltavat järjestivät omaa elämäänsä tarinalliseen muotoon, ja näin omasta elämästään kertomalla he tekivät ja järjestivät elämänsä kulun ja valinnat ymmärrettäviksi. (Gubrium & Holstein 2011, 11.)

Erilaiset temperamentit ja toimintatavat vaikuttavat pariskuntien jokapäiväiseen elämään eri tavoin. Käsitys omasta itsestä ja omista toimista kietoutuvat yhteiseen verkkoon, jossa ihmisestä kehittyvä juuri se persoona, joka hän on. Analyysivaiheessa tarinoita kirjoittaessani ja niitä ydintarinaa verratessani löysin erilaisia tapoja, joilla puolisoitten kulttuurit ovat vaikuttaneet perheiden arkeen. Suomalaisen puolison mielestä

- a) hänen perheensä oli yhdistelmä molempien puolisoitten toiminta- ja elintapoja. Tutkittavani puhuivat yhdistyneistä ja sekoittuneista tavoista. Suomalainen puoliso ei tuntenut itseään täysin suomalaiseksi: hän koki olevansa väliinputoaja, ei oikeastaan puolisonsa tai oman maansa kulttuuriin sidonnainen. Tulevaisuudessa tarkoitus olikin elää osa vuodesta molemmissa maissa.
- b) hän oli joutunut antamaan itsestään ja omista toimintatavoistaan periksi puolisonsa kulttuurin vuoksi.
- c) avioliitto ei ollut muuttanut kummankaan puolisoitten tapoja, käsityksiä tai rituaaleja. Ne olivat pysyneet samanlaisina kuin ennen avioliittoaakin. Nämä henkilöt puhuivat itsestään maailmankansalaisina.
- d) hän ei kuulunut oikeastaan minnekään. Tutkittavani koki olevansa irrallaan niin suomalaisesta kuin puolisonsakin kulttuurista. Suomi tai puolison kotimaa eivät tuntuneet oikeilta elinpaikoilta ja haluttiin muuttaa johonkin kolmanteen maahan.

A-kohdassa puolisoit olivat voineet asua molempien kotimaissa. Kaikissa tämän kohdan haastatteluissa ei kuitenkaan näin ollut.

“... tämmössii tapoja, et jouluna esimerkiksi, et laitetaanks kuuseen tähti vai piikki... et ku mun mielest ehdottomasti

*tähti, mut ku siellä (puolison kotimaassa) sinne isäntä
laittaa kuuseen sen piikin...”*

Haastattelupätkässä korostuu tälle ryhmälle tyypillinen neuvottelu. Joulua vietettiin suomalaisin traditioin, mutta pienet vivahteet toivat puolison kulttuurin mukaan tähän juhlaan. Koti teemana ei saanut suurta sijaa kertomuksissa.

B-kohdassa perhe noudatti maahan muuttaneen puolison kulttuurin mukaisia perinteitä. Tähän saattoi olla syynä uskonnollinen vakaumus tai puolisoitten neuvotteluiden kautta tehty päätös. Tulkintani mukaan nämä tilanteet eivät kaikissa haastatteluissa olleet yksiselitteisiä ja yksi tutkittavani totesikin, että oli taipunut puolisonsa tahtoon, koska oli sovittelija ja konfliktien välttelijä. Hän mainitsi sukulaistensa kokevan hänen olevan alistettu, mutta hän ei itse mieltänyt asiaa samoin. Hannu Sirkkilä (2005, 145) nostaa esiin esimerkiksi kehitysmaista tulleet puoliset, jotka ovat puolison kotimaassa lähes orjan asemassa. Tämän tutkimuksen parisuhteista yksikään ei vastannut Sirkkilän mainitsemaa ilmiötä. Nämä parisuhteet saavat luvussa 2.1 mainitsemani *essentialistisen* näkökulman. (Dominelli, Lorenz & Soydan 2001.)

Maailmankansalaisiksi itsensä kokivat c-kohdan henkilöt. He olivat avioituneet sanojensa mukaan toisen samanlaisen kanssa. Heitä saattoi yhdistää sama uskonto, maailmankatsomus tai sama “yhteiskuntaluokka”, kuten he asian ilmaisivat. Juhlapyhät oli usein totuttu viettämään ulkomailla ja muutenkin traditiot eivät nousseet näistä kertomuksissa suureen valoon. Nämä parisuhteet saavat luvussa 2.1 mainitsemani “ihmiset ovat ihmisiä”, *universalismin*, kaltaisuuden. (Dominelli, Lorenz & Soydan 2001.)

Kahden kertomuksen yhdeksi teemaksi nousi tunne irrallisuudesta. Suomi ei tuntunut enää omalta kotimaalta. Pettymykset yhteiskuntaa ja lähipiiriä kohtaan saattoivat vaikuttaa näihin tuntemuksiin. Puolison kielitaidottomuus ja kotoutuminen Suomeen mainittiin myös suurena ongelmana perhe-elämälle. Puolison kotimaahankaan ei haluttanut muuttaa, siksi puoliset etsivät kolmatta maata, jossa voisivat aloittaa perhe-elämän alusta. Suomessa ja puolison kotimaassa tämä koettiin mahdolliseksi.

“Saa nähdä, miten siellä sit lähtis menemään, mut täällä tää on ainakin ollut niin vaikeeta, henkisesti raskasta... miten perhekin on kohdellut, et monet itkut ja burn outit on koettu... “

Huomasin, että nämä haastatteluissa nousseet teemat ja tutkittavieni kokemukset olivat muotoutuneet jo parisuhteen alkuvuosista lähtien. Vuosien saatossa oli saattanut tapahtua muutoksia, joissa puoliset olivat saattaneet lähentyä toimintatavoiltaan ja ajatusmaailmaltaan toisiaan.

Yhteinen piirre haastateltavilleni näytti olevan syvä itsetuntemus. He kertoivat itsestään mielellään ja tulkintani mukaan kokivat itsensä perhesuuntautuneiksi, elämälle avoimiksi, joustaviksi ja avarakatseisiksi ihmisiksi. Tämä näkemys eroaa Hannu Sirkkilän tutkittavista, jossa tutkija toteaa tulkitsevansa tutkimuksensa miesten olevan itsetuntemukseltaan pinnallisia tai itsestä kertomisen olevan vaikeaa ja osin vierasta. Sirkkilän tutkimuksen miehillä oli ehkä tarve paeta yksilöllisyyteen liittyvää vastuuta. (Sirkkilä 2005, 198.)

“Oon niinku paljo miettiny, et mistä kaikki (konfliktit) on voinu johtua, niin kyllä ne siitä on et ollaan molemmat sillai voimakkaita persoonia... et ei osata antaa periksi kumpikaan. Sitä täytyi vain sit nöyryyä ja kuunnella toisenkin kanta asiaan...”

Puoliset olivat keskustelleet toistensa heikkouksista ja vahvuuksista, joten haastattelussa monet puhuivatkin näistä asioista miellään. Kahdessa haastattelussa näitä asioita oli pohdittu parisuhdeterapeutin vastaanotolla.

7 KESTÄVÄ PARISUHDE

7.1 Parisuhteen vahvuudet – ilot

Edellisessä luvussa olen tarkastellut tutkittavieni perheiden uhkia ja ongelmia. Jotta nämä parisuhteet saavat oikeat mittasuhteet, sisältyy niihin myös paljon iloa ja onnenhetkiäkin. Seuraavaksi tarkastelen monikulttuurisia parisuhteita niiden vahvuuksien näkökulmasta.

Eri tekijät vaikuttavat parisuhteiden keston. Näitä ovat henkilökohtaiset ja puolisoiden väliset tekijät (Rusbult 1983) sekä sosiaalinen verkosto ja laajempaan ympäristöön vaikuttavat tekijät (Cate & Lloyd 1993). Henkilökohtaiset, yksilölliset tekijät tarkoittavat piirteitä, jotka ovat tyypillisiä puolisoista molemmille, kuten persoonallisuus, tarpeet ja asenne. Eri tutkijat kuitenkin argumentoivat, että itsearvostus on ainoa yksittäinen parisuhteen kestoa selittävä tekijä. (Higgins 1987.) Puolisoiden väliset tekijät parisuhteen säilymisessä ovat muun muassa rakkaus, sitoutuminen, erilaiset panostukset suhteeseen ja perheeseen sekä tyytyväisyys (Fromm 1988; Kayser 1993; Kingsbury & Minda 1988; Vangelisti 1992). Lamanna ja Riedmann (2009, 116) puhuvat rakkauden ja parisuhteen säilymisestä neljän eri osatekijän summana: 1) parisuhteen tärkeyden tunnistaminen (parisuhdetta on pidettävä arvokkaana), 2) hyväksyvä ja toista tukeva kommunikaatio, 3) molemminpuolinen ystävällisyys (“rakkauden ei tule sattua, ei henkisesti eikä fyysisesti” ja 4) leikkimielisyys sekä yllätyksellisyys (arkeen tarvitaan huumoria ja pieniä tekoja).

Parisuhteen vaaliminen

Sujuva arki sisältää tutkittavieni mielestä yksinkertaisia asioita. Sen ei tarvinnut välttämättä sisältää eksoottisia ulkomaanmatkoja ja kalliita lahjoja, vaan yksinkertaiset pienet asiat voivat riittää.

*“Kun alettiin tehdä yhdessä asioita ja toimia perheenä...
kaikki muuttui... huomasin, että sehän palveli minua...”*

Yhdessä jaettu arki, kuten tiskaaminen, siivoaminen ja lasten hoito, olivat näitä pieniä asioita. Yksi haastateltava sanoi heidän parisuhteensa olevan onnellinen, kun arkeen löydetään yhteisiä hetkiä. Se voi olla

yhdessä valmistettu ateria, lasten nukkumaan menon jälkeinen yhteinen leffailta tai jotain muuta pientä mutta yhteistä. Toinen haastateltava kertoi, että heidän parisuhteelleen pienet, puolison kanssa yhdessä tehdyt lomamatkat olivat olleet tärkeitä. Ei ollut tärkeää, mikä tapa tai keino oli, tärkeää oli, että suhteen eteen nähtiin vaivaa.

“Et hän tykkää niinku lahjoista ja minä en niistä piittaa, minä kaipaen enemmän semmoista yhteistä aikaa...”

Kolmas tutkittavani kuvaa yhdessä tekemistä ja välittämistä konkreettisesti:

“Siitä mä tykkään, et me niinku yhdessä mennään ja tehhään. Et ei me tarvita... siis sillai, et laitetaan vaikka yhes ruokaa ja höpötetään... et meillä ei oo koskaa ollut sillai, et sää tiskaat ja siivoot ja sää teet sitä ja sitä, et kumpiki tehhään, aina mitä tilanne vaatii... ja jos mulla on vaikka pää kipee, ni se sanoo, et mee sä nukkuu, ni mä teen...”

Puheissa huomattavaa oli se, että jokaisella ihmisellä on oma tapansa rakastaa ja osoittaa rakkautta ja että puolisoiden tulee nähdä vaivaa selvittääkseen, mikä tapa on ominaista omalle puolisolalle. Voidaan puhua “rakkauden kielestä”. Tämän termin isänä ja kehittäjänä voidaan pitää kasvatustieteen tohtori Gary Chapmania. Hän on tutkimuksissaan löytänyt viisi erilaista tapaa kokea ja osoittaa rakkautta ja kiintymystä: 1) myönteiset sanat, 2) kahdenkeskinen aika, 3) rakkauden lahjat, 4) lempeät palvelukset ja 5) fyysinen kosketus.

“Jos mies ja vaimo haluavat päästä läheiseen suhteeseen keskenään on tunnettava toisensa tarpeet. Jos tavoitteena on rakastaa toista, on tiedettävä, mitä haluaa.” (Chapman 2006, 49.)

Tämä Chapmanin näkemys tukee omia tulkintojani tutkittavieni tarinoista. Toiselle annettu myönteinen tuki sanoin ja elein on tärkeä pohja kestäväälle suhteelle. Toisille tämä omaa positiivista minäkuvaa tukeva tapa osoittaa arvostusta on tärkeä kulmakivi suhteessa. Useat puheet viittasivat kahdenkeskisen ajan tärkeyteen. Toisille se merkitsi pieniä, arkisia asioita, toisille hienoja illallisia tai pieniä irtiottoja arjesta.

Kahdessa haastattelussa rakkauden osoituksena puolisolta saadut lahjat olivat olleet tärkeitä. Lempeät palvelukset, kuten roskien vieminen tai käytännön asioista huolehtiminen, merkitsivät haastateltavilleni rakkaudenosoituksia. Fyysinen kosketus ja sen merkitys parisuhteelle mainittiin kaikissa haastatteluissa.

Hyväksyvä ja toista tukeva kommunikaatio

Viestimme ja kommunikoimme monin eri tavoin. Sanat ovat vain yksi tapa viestiä. Kehon eleet, äänenpaino, tilan käyttö ja kasvojen ilmeet vaikuttavat siihen, mitä viestitämme toisillemme. Eri arvioiden mukaan ihmisten viestinnästä sanallista on noin 10–15 prosenttia ja lähes 90 prosenttia on sanatonta. Viestinnän muodot vaihtelevat eri kulttuureissa. (Roos 2009, 147.) Uuteen maahan muuttaessa olisi tärkeää tietää, mitä eri tilanteissa sopii sanoa ja mitä ei. Sanaton ilmaisu on myös tärkeää: maassa hyväksytyt kehon kielet, asennot ja liikkeet. On tärkeää tietää, mikä on hyväksyttävä välimatka ihmisten välillä ja minkälaisia pukeutumissääntöjä suositaan (Viertola-Cavallari 2009, 20).

Haastatteluissa kerrotaan pitkiä kertomuksia siitä, kuinka puoliso Suomeen tullessaan saattoi tervehtiä kaikkia vastaan tulijoita ja ihmetteli ihmisten epäkohteliaisuutta, kun oli saanut vain harvalta vastauksen. Tai kun ensivierailulle mennessä ulkomaalainen puoliso ei ollut katsonut suomalaisen puolison vanhempia silmiin. Sitä oli suuresti ihmetelty, eikä tiedetty sen olevan joissakin kulttuureissa ehdottomasti kiellettyä. Vanhemmille osoitettiin näin kunnioitusta. Nämä alkuvaiheiden konfliktit olisi voitu välttää, jos molemmat osapuolet olisivat perehtyneet toistensa kulttuureihin.

Myös käsitys ajasta vaihtelee maittain. Eurooppalaisille päivä alkaa auringonnoususta, kun taas useissa aasialaisissa ja afrikkalaisissa kulttuureissa uusi päivä alkaa päivän laskusta eli eurooppalaisen yön alkaessa. Sanotaankin, että itämaalainen, eurooppalainen ja pohjoisamerikkalainen mieltävät ajan kireänä nauhana, kun taas brasilialaiselle ja keskiamerikkalaiselle aika on joustava ja yleensä lepoasennossa. (Viertola-Cavallari 2009, 24.) Aikakäsitys on mielipiteitä kirjoittava aihe, ja tutkittavani kertovat hauskoja tarinoita puolisoidensa työhaastattelusta myöhästymisestä tai kun eräässä tapauksessa puoliso oli luvannut tehdä illallista suomalaisen puolison työkaverille ja heidän saapuessaan tämä oli kantanut vasta kauppakasseja ovesta sisään.

“Et näistäkin asioista ois selvitty, jos niistä ois puhuttu. Mit eihän kaikkee millään osaa ottaa huomioon... siis kantapäin kautta tullut sitten opittuu...”

Kaikista näistä kommunikaation eri muodoista olisi hyvä olla tietoinen uuteen maahan muutettaessa ja parisuhdetta ulkomaalaisen kanssa solmittaessa. Tuula Pukkala (2006) on tutkinut väitöskirjassaan pitkiä suomalaisia parisuhteita ja kirjoittaakin, että kommunikaation tärkeys on parisuhteen keston kannalta tiedetty jo pitkään. (Pukkala 2006, 88; ks. myös Määttä ja Uusiautti 2013b.)

”XXXX (puoliso) on hirveen semmoinen keskusteleva ihminen ja hirvittävän puhelias ja avoin ja se oli niinku ehkä se ei-suomalaisen piirre, minkä mä tiedostin kauheen selvästi, että hirveen avoin, kaikista asioista puhuttiin ja tavallaan niinku opetti minut ja pakotti minut puhumaan kaikista asioista, että mikään ei jäänyt sillai, mitään ei pantu niinku maton alle, vaikeitakaan asioita. Että et me on käyty hirveen paljon keskusteluita kaikista asioista, miten me rakennetaan tää homma, miten me hoidetaan... tää juttu että... jos tuli, aina kun tuli jotain uutta esille, liittyy aika tärkeisiin asioihin, liittyy uraan ja opiskeluun eteenpäin viemiseen, lasten hankkimiseen, kaikki tällöiset ja tosissaan perinpohjin kaikki keskusteltiin ja nimen omaan hänen aloitteestaan, minä en olis niinku pystynyt, en ois osannu tehdä sitä niin, mut se oli myöskin niinku vahvuus niinku siinä, että me oikeesti ollaan niinku siinä, ja myöhemminkin niinkun tää neuvotteluelementti on hirveen tärkeä meidän elämässä ja mä huomasin kun hän ei tee mitään neuvottelematta ensin minun kanssa. Ja mä oon oppinu sen häneltä ja minusta se on ollu niinku monessa asiassa semmosessa mahdollisessa ristiriita-asiassa niinku sellainen vahvuus ja pelastus...”

Molemminpuolinen ystävällisyys

Kiireen elementti arjessa on puheissa vahvasti läsnä. Se, kuinka jokapäiväisessä elämässä osataan säilyttää positiivinen ilmapiiri ja ystävällinen, rakentava tapa huomioida toista, heijastuu parisuhteen sisäisiin toimintoihin.

“yhteistä aikaa, ottaa niinko huomioon, niinko kilpailla toisen huomioimisesta ja se jollakin tavalla... mä niinku huomasin, et minun puhetapa on muuttunut sen jälkeen... et mä jotenki eri tavalla, jotenki kunnioittavammin puhuin minun miehelle ja mietin vähän enemmän, et mitä minä sanon siis niinko sillai...”

Toista kunnioittava tapa puhua ja käyttäytyä nousivat teemana esiin kaikissa haastatteluissa.

“Kyllä se niin on, että jos ei oo arvostusta, niin ei kyl sit oo mitää muutakaa, et eiks se oo niinku ihan perusjuttu?”

Leikkimielisyys ja yllätyksellisyys

Kun haastatteluissa pyysin kertomaan, mitä ohjeita haastateltavani antaisivat ihan alkuvaiheessa parisuhdetta olevalle monikulttuuriselle pariskunnalle, useasti tutkittavistani nostivat esiin huumorin tärkeyden.

“Täytyy osata ottaa huumorilla, siis jos koko ajan mennään otsa kurtussa, niin kyllä se siinä perheessä justiin alkaa näkymään... niin siis... siinä suhteessa myös... että kyl me niinku nauretaan tosi paljon...”

Yllätyksellisyyden teema polarisoitui eri haastatteluissa. Suhteissa, jotka olivat noin kymmenvuotisia tai sen alle, toivottiin, että arki olisi mahdollisimman tasaista, ilman yllätyksiä.

“...et ei ois mitään, tai parempi oiski, jos ei ois mitään ihmeellistä, et sais elää rauhallista arkee, et ei ois niinku... siis sellaista tasaista, mistä nuorempana aatteli, et tylsää, niin semmoista...”

Muutamissa puheissa toivottiin piristystä arkeen erilaisilla pienillä asioilla. Tällaisia asioita olivat yhteiset elokuvaillat, illallinen tai vain mukava keskustelutuokio. Kolme nosti esiin matkustelun ja yhteiset ravintolailalliset silloin tällöin.

“... matkustelu on tärkeätä ja sellaiset matkat, missä ei oo lapset mukana, on ollu meille tosi tärkeitä...”

Eri tutkijat ovat listanneet syitä pitkien avioliittojen kestoan. Näitä voivat esimerkiksi olla taloudelliset seikat, lapset, tottumus tai kiintymys. Entisaikoina avioliitot eivät aina perustuneet rakkauteen vaan käytännönasioihin. Nykyäänkin solmitaan näitä järkiavioliittoja, mutta yleinen käsitys varsinkin länsimaaisessa ajattelussa on, että avioidutaan rakastamansa kumppanin kanssa. Tutkimuksessani suhteen kestoa selittävä yhteinen tekijä tutkittavillani oli päätös pysyä toisen rinnalla vaikeuksista huolimatta.

“Yks asia me ollaan huomattu... ei se vaihtamalla parane!”

Tämä toteamus kuvastaa näkemystä, mikä nousi esiin lähes kaikista kertomuksista. Jokaisessa suhteessa on omat vaikeutensa, ei avioero tai toinen puoliso muuta tätä asiaa.

Puolisoiat tukevalla lähipiirillä oli tärkeä rooli tutkittavieni elämässä. Monissa tapauksissa perhe asui kaukana, eikä jatkuva käytännön apu ollut mahdollista. Kuitenkin henkinen tuki oli myös tärkeää.

7.2 Onnea ja alakuloa

Pohtiessaan kestäväää parisuhdetta haastateltavani korostivat kommunikaation merkitystä yhdistävänä tai hajottavana elementtinä. Toisen ymmärtäminen ja kunnoittaminen olivat toimivan parisuhteen avaintekijöitä. Hannu Sirkkilän (2005, 189–190) tutkimuksessa hyvä parisuhde merkitsi suomalaisille miehille luottamusta ja tehtävien jakoa (naisen ja miehen roolit). Nämä asiat nousivat esiin tutkittavieni puheissa, mutta eivät saaneet samanlaista painoarvoa kuin edellä mainitussa tutkimuksessa. Olettaisin tämän johtuvat edelleen siitä, että omat tutkittavani ovat olleet Hannu Sirkkilän tutkittavia pitemmissä suhteissa.

Pyytäessäni kuvailemaan, mitä onni tutkittavilleni merkitsi, sain pitkiä, paljon puhuvia katseita ja hiljaisuuden, jonka jälkeen haastateltavani kertoivat lyhyesti, mitä onni heille merkitsi. Osa kertoi yksityiskohtaisia tarinoita ja kuvauksia onnesta ja onnellisuudesta. Tämä oli aihe, josta oli ilmeisen vaikeaa tai epä mukavaa puhua. Se saattoi johtua siitä, että kaikki haastateltavistani eivät olleet sitä asiaa miettineet tai siitä ei ollut luonteva keskustella ulkopuoliselle. (Ks. Sirkkilä 2005.)

Yhdessä tekeminen ja vaikeidenkin asioiden selvittäminen lähensi pariskuntia ja lisäsi tunnetta yhteenkuuluvuudesta. Saumaton yhteistyö

arjen askareissa oli avainasemassa puhuttaessa onnellisuudesta ja onnellisesta parisuhteesta. (Ks. myös Pukkala 2006.)

Toisena teemana mainittiin luottamus ja anteeksi antamisen taito. Ongelmien ratkaisumallit vaikuttivat parisuhdedynamiikkaan. Haastatteluhetkellä kertomansa mukaan onnellisesti naimisissa olevat puoliset korostivat yhteishenkeä ja yhdessä tekemistä.

Rakkautta ja varsinkin seksuaalisuutta kuvailtiin varsin niukkasanaisesti. Muutamissa haastatteluissa pohdittiin, kuinka rakkauden vaiheet olivat erilaisia ja kuinka niissä oli selkeitä lähentymisen ja loitonemisen vaiheita. Varsinaisesti sanaa ”rakkaus” ei käytetty kaikissa haastatteluissa ollenkaan, vaan kuvailtiin kiintymystä esimerkkien muodossa. Suureksi teemaksi nousi huumori ja monipuolinen tunteiden ilmaisu. Tässä on kyse kumppanuusrakkaudesta, joka ilmenee pitkään yhdessä olleilla puolisoilla. (Haavio-Mannila, Kontula & Rotkirch 2002, 2.) Tutkittavani puhuivat jonkin verran seksistä tai oikeastaan siitä, millainen sukupuolielämä heillä puolisonsa kanssa on. Ehkä yleisin seksuaalisuuteen liittyvä teema kertomuksissa oli se, kuinka se oli muuttunut vuosien myötä.

“Eihän tietenkään se (seksi) ole enää semmoista... kiihkeätä niinku silloin alussa... et nyt se on semmoista, et voidaan pitää kädestä kii ja ei se aina tartte johtaa mihinkää...”

Selkeä ero naisten ja miesten puheessa oli se, että naiset puhuivat sukupuolielämästään luontevammin kuin miehet. Pohdinkin haastattelujen jälkeen, että jos haastattelija olisi ollut mies, olisivat he ehkä keskustelleet avoimemmin tästä aiheesta.

Kestävän avioliiton kulmakiveksi nousi jatkuva kamppailu suhteen säilymiseksi. Erilaisia haasteita kohdatessa oltiin taisteltu eri uhkatekijöitä vastaan. Tämä oli kuitenkin hitsannut puolisoita yhteen.

”...mun puoliso sano, et oon nykyään niinku susi lampaan vaatteissa... Ja niinhän mä oonkin... mitäs sitä peittelemään...”

Avioliiton vaikeuksissa puolisoista toinen on aina ottanut perheen pään roolin. Mielestäni näissä monikuluttuurisissa parisuhteissa sukupuoliroolien vaihtuminen on ollut joustavaa, joskaan ei kuitenkaan

aina kivutonta. Patriarkaalisesta yhteiskunnasta kotoisin olevalle miehelle voi olla nöyryyttävää, jos vaimo joutuu ottamaan paikkansa vaikkapa perheen elättäjänä. (Ks. myös Burr 2004, 87–112; Yancey 2007, 204–205.)

Erik Eriksonin (1963, 262) näkemystä mukaillen voisin todeta, että päätös avioliiton pelastamisesta muuttaa käsityksen asioista. Erikson (1963, 262) lisää, että puolisoille syntyy riitojen sijaan yhteinen päämäärä: avioliiton pelastaminen. Tutkimustuloksistani on löydettävissä myös Eriksonin (1963) näkemys, jonka mukaan intimiteetti lähentää puolisoita ja auttaa heitä ymmärtämään niin itseään kuin toista. Se on kykyä sitoutua parisuhteeseen ja kehittää eettinen voimakas sitoutuminen, vaikka se edellyttää hyvin kehittyneen identiteetin sekä uhrauksien ja kompromissien tekemistä.

7.3 Haasteista selviytyminen

Seuraavaksi tarkastelen konfliktien ratkaisua ja niihin vaikuttaneita tekijöitä. Uuteen maahan muutto sekä omasta perheestä ja ystävistä erossa olo ovat suuria askeleita ihmisen elämässä. Avioliiton kautta Suomeen muuttaneet siirtolaiset joutuvat uuteen tilanteeseen, monissa tapauksissa ilman riittävää tietoa ja ymmärrystä tulevasta. Siirtolaisuuden onkin tutkittu vaikuttavan negatiivisesti parisuhdetyytyväisyyteen ja avioliittoon. (Kisselev, Brown & Brown 2010, 76.) Suomalainen puoliso voi kokea samoja tunteita.

Luvussa 5.3 olen esitellyt Johanna Järvinen-Tassopouloksen (2009, 178) tutkimustuloksia erilaisista selviytymistavoista, joilla suomalaiset naiset olivat selvinneet Kreikassa. Tutkimustulokset tukevat omia havaintojani suomalaisten naisten haastatteluista. Huomioitava on, että Järvinen-Tassopouloksen työssä suomalaiset ovat vieraassa maassa, mutta tässä tutkimuksessa suomalaiset ovat omassa kotimaassaan. He kuitenkin elävät ja kokevat arkeaan yhdessä puolisonsa kanssa ja kohtaavat monia asioita, joita kahden suomalaisen välisessä avioliitossa ei esiintyisi. Ensimmäinen selviytymistapa perustuu suomalaisen puolison omaan aktiivisuuteen (Järvinen-Tassopoulos 2009, 178). Hänen on selvitettävä asioita ja asetettava puolisonsa kanssa tavoitteita. Ensimmäiset tavoitteet kohdistuivat yhteisen kodin perustamiseen, työpaikan saantiin ja suomen kielen oppimiseen.

”...me tulimme tänne... opiskelijaboksiin asumaan ja tuota (hiljaisuus) hmmm... mulle tuli semmoinen ajatuksena...no hän pystyi opiskelemaan englannin kielellä se kurssi oli ja minä sitten yritin hulluna tehdä opintoja mahdollisimman nopeasti että ehtii... et valmistuu mahdollisimman nopeasti ja näin... ja koko se ensimmäinen vuosi kun olimme XXX (Suomessa) oli semmoista XXXkin (puoliso) aika shokki et ihan tota... olikin näin arktinen ja syrjäinen paikka ja ilmasto ööö... heti tuli se pimeä kaamosaika ja sitte (hiljaisuus) ja kesä ei meinannu tulla millään ja mut toukokuussa vielä lunta ja se oli ja alko niinku heti vaikeudet taloudellisesti kun hmmm... no, minä olin opiskelija ja hän oli opiskelija... sain opintotukea, mutta hän ööö... hän ei saanut opintotukea, koska hän on ulkomaalainen... ulkomaalainen opiskelija Suomessa jos hän olisi asunut kaksi vuotta Suomessa, niin olisi saanut opintotukea, mut ei saanut... ja sitten hän ei myöskään saanut kotouttamistukea, koska hän opiskeli... mikä on sama kuin työmarkkinatuki, saa vain työtön...”

Tämä on suomalaisen puolison tyypillinen tarina, jossa korostuu tietyn päämäärän saavuttamisen tärkeys. Tässä työpaikan saanti mahdollisti asumisen Suomessa.

Aktiivisuus kuvaa näitä kaikkia tutkimukseeni osallistuneita perheitä, vaikka osa maahan muuttaneista oli ennen tapaamista asunutkin Suomessa jo pitkään. Suomalainen puoliso pyrki tukemaan ja auttamaan puolisoaan kaikin tavoin eri tilanteissa.

“Et mää niinku hoidin kaiken... ku itekin sano (puoliso), et mitenkähän ne pärjää, kellä ei oo suomalaist puolisoa... et mää niinku toimin sellaisena asioiden hoitajana...”

Toimistoissa asiointi, työpaikkojen ja kielikurssin etsintä pitivät myös suomalaisen puolison kiireisenä. Tämä ei tarkoita sitä, että avioliittosiirtolainen olisi passiivinen sivustakatsoja. Hän on aktiivinen toimija muiden tavoin. Suomalaiset puoliset kuvaavatkin tätä aktiivisuutta yhteistyöksi, jossa he ovat työnjohtajia ja organisoijia, ja puoliset panevat nämä toimet käytäntöön. Tämä aktiivisuus ei välttämättä tullut aina luonnostaan, vaan vaati harjoittelua:

“Mä en oo koskaan ollu semmonen käytännön ihminen... et en oo varsinaisesti tykänny siitä, mut yhtäkkiä se olinki minä, joka joutu tekee niinku kaikki...”

Toinen tapa selviytyä on organisointi (Järvinen-Tassopoulos 2009, 179). Perheen ja työn yhteensovittaminen ei aina ole helppoa. Puolison työttömyys tai useat määräaikaiset työsopimukset rasittavat suomalaista, jonka on kyettävä elättämään koko perhe. Haastateltaviani yhdistää päättäväisyys ja sinnikkyys selvitä vaikeuksissa yhdessä. Elämä organisoidaan siten, ettei esimerkiksi sukulaisilta ole välttämätöntä pyytää apua. Tästä ollaan ylpeitä.

“Et vuoroin työtä ja vuoroin opiskelua molemmilla... me ollaan niinku tehty yhdessä... ollaan asuttu kaukana sukulaisista ja muusta ja me ollaan niinku yhdessä kaikki tehty ja suunniteltu, et periaattees kaikki parantuu päivä päivältä... et kukaan ei tavallaan pysty tulla väliin sanomaan näin ja näin...”

Haastateltavat kuvailevat, kuinka arki on täynnä odottamattomia tapahtumia ja niihin on mukauduttava.

“...minä siinä ohessa tein koko ajan osa-aikaisesti töitä...opiskelin... ja alettiin pystyttämään sitä yritystä... siinä huhti-toukokuussa miulla meni sitten enemmän aikaan siihen yritykseen, siis talkoolla... sukupuolikirjoitusta... siinä oli niinku tällaista... maalaistaloissa on ollut niin kuin että pariskunta ei voi olla mies ja nainen, ei voi olla yrittäjinä vaan toinen niinku yleensä mies yrittäjä ja se vaimo on avustava... et vähän niin kuin samalla tavalla mie olin... hirveesti käytiin aikaa ja energiaa niin paljon kun voin...”

Puolison työttömyys oli johtanut siihen, että hänen oli perustettava yritys. Suomalaisen puolison oli opiskelujen ja oman työn ohella autettava puolisoaan uuden yrityksen perustamisessa. Toinen tutkittavani kuvailee oman puolisonsa yrittäjyyttä, joka alkoi menestyksekkäästi, mutta vuosien varrella hiipui. He joutuivat lopettamaan yrityksensä ennen kuin olisivat velkaantuneet liikaa.

”Pakko oli lopettaa ennenku velkaannuttiin liikaa, et ihan hullua, et täyty ottaa velkaa, et pysty maksaa velkaa ja työllistämään ittensä... ja minä yritin siinä selvitä omastakin työstäni muualla... nyt sit mietitään, et jos muutettais johonkin isommalle paikkakunnalle, jossa ei rasismiakaan ois niin paljo...”

Tämä tilanne olisi voinut tutkittavani mukaan lannistaa ja lamauttaa, mutta häntä se päinvastoin motivoi. Nyt olisi aika arvioida elämää ja sitä, mitä oikeastaan elämältä haluttaisiin. Valinta voi aiheuttaa joko määräaikaisen tai pysyvän muutoksen elämään (Järvinen-Tassopoulos 200, 181).

Kolmas Järvinen-Tassopouluksen (2009, 182) kuvaama selviytymistapa on suoriutuminen arjen erilaisista vastoinkäymisistä. Tämä on eräänlainen tyytymättömyyden aikakausi, joka voi johtaa kriisitilanteeseen. Arkinen suoriutuminen voi saada peräti eloonjäämisen piirteitä, mutta selviytyä voi myös tekemällä suoriutumisesta ehdollista, kuten Järvinen-Tassopoulos kirjoittaa.

”Olin kuin joku taloudenhoitaja... töiden jälkeen hain lapsen tarhasta, laitoin ruokaa ja toinen kävi kotona vaan nukkumassa... pitkät päivät oli sillä, et pakko oli jaksaa ja mäki sit päätin, et kyllä tää vaan on nyt kestettävä...”

Kuten aikaisemmin olen jo maininnut, perheen kriisit syntyvät usein siitä, että yksilöiden keskinäinen toiminta tai kommunikaatio ei ole balanssissa (Figley & McCubbin 1983, 46–47). Tällaisessa tilanteessa olisi tärkeää, että ympärillä olisi Reuben Hillin (1958) mainitsema tukeva faktori (B). Tämä voi olla esimerkiksi kirkko tai yhteisö. Haastateltavat kuvailevatkin perheen tai ystävien olleen ratkaisevassa roolissa haasteiden sattuessa.

”Et mun äiti oli siinä apuna... en tiitä, miten oltais selvitetty ilman hänen apuaan...”

Tämä apu saattoi olla kuuntelemista, läsnäoloa tai konkreettista esimerkiksi lasten hoidossa auttamista. Ulkopuolisen tuen merkitys koettiin tärkeänä, mutta sitä harvoin pyydettiin. Koettiin

mieluisampana, että sukulaiset ja ystävät tarjosivat itse apuaan. Tieto siitä, että heitä tuettiin ja kannustettiin, oli tärkeää.

Useissa haastatteluissa tämä tukiverkko puuttui lähes kokonaan. Muutamissa haastatteluissa sukulaiset olivat olleet sen sijaan ongelmia aiheuttava tekijä. Näissä tilanteissa puolisoitten yhteen hiiheen puhaltaminen oli tärkeää.

“Yhessä ollaan selvitty kaikesta!...”

”... sit se alko sen mustamaalaaminen (sukulainen)... mä kysyin kerran mun äitiltä, et miten sää voit uskoo tommosta... olin menettänyt käytännössä kaiken... koko perheen... ei ollu muuta ku tämä avioliitto, että oli pakko selviytyä... kyllä kävi mielessä monia asioita, välillä olin tosi masentunut, enkä jaksanut ees sängystä nousta...”

Muutamassa haastattelussa läheisen tuhoava käytös ja tutkittavani puolison mustamaalaaminen olivat muodostaneet henkisesti raskaan ajanjakson koko perheelle. Lasten ollessa pieniä tarvitsisi perhe niin emotionaalisen kuin konkreettisenkin käytännön avun selviytymiseen. Nyt sukulaiset toivat (väki)valtaisella käytöksellään yhden kerroksen ongelmia lisää. Perheen jaettu uskomus ja havainto stressitekijästä (C) vaikutti perheen selviytymiseen. (Hill 1958.) Positiivisesti, korjaavasti suhtautuva perhe selviää paremmin kuin negatiivisesti asennoitunut perhe. Hillin (1958) mukaan perhe, joka ei sopeudu (X) tähän stressaavaan tilanteeseen, hajoaa.

“Ja sitten se, että mun perhe ei oo antanu koskaan mulle tukia sieltä, ett ne on niinku... jollakin tavalla halveksuneet, tai väheksyneet sitä, että kun mulla on maahanmuuttajataustainen... ja se tulee aina puheissa ja kaikissa ilmi, kun mä käyn siellä... musta se on jotenkin kohtuuton, että jos kuvittelee omasta lapsestaan... tykkää, niin jos se nyt ei valitse ihan mieleistä (puolisoa), niin sehän haittaa sitä lastaki ettei sitä perhettä tue... että me ollaan sitten niinku... että me ollaan ikään kuin vähän niinku jouduttu selviytymään...”

Suomalaiset puoliset kuvailevat, kuinka olivat näissä tilanteissa päättäneet asennoitua positiivisesti. Muuten he olisivat vain luovuttaneet, ja näin perhe olisi heidän sanojensa mukaan ”voittanut”. He olivat päättäneet korjata asiat ja päästä yli vaikeuksista.

“Minä en koskaan puhu meidän ongelmista heille (perheelle), koska sehän vain lietsois heidän negatiivisia ajatuksia... äiti sanoikin joskus, et teillä ei taida olla ongelmia ollenkaa, ku en kerran niistä puhu...”

“Mä otin positiivisen asenteen, et ainaku se (puoliso) alko puhumaan, et suomalaiset on sellassii ja tää on niin paskaa, nii en lähteny siihen mukaan... ni pikkuhiljaa senki asenne alkoi muuttuu sit... et sä et pysty muuttaa toista, et ittes pystyt, niin sit se toinenki kyl pikkuhiljaa muuttuu...”

Järvinen-Tassopoulos (2009, 183) kuvailee neljättä selviytymistapaa mukautumiseksi. Muutamista haastatteluista ilmeni, ettei avioliitto ole vastannut odotuksia. On jouduttu luopumaan joistakin omista unelmista, esimerkiksi vaativasta urasta. Yksi haastateltava kuvailee, kuinka on antanut periksi sosiaalisesta elämästään.

“Suvun silmissä oon varmaankin niinku alistettu... mut en mä koe sitä ite niin, ku en oo koskaan välittänyt juosta kapakoissa, et se ei kyl onnistuiskaan nyt... et ku on koti ja lapsetkin...”

Toisessa haastattelussa lapsen sairaus on muuttanut perheen arvoja, entinen elämäntyö ei tunnukaan enää tärkeältä. Lapsen selviytyttyä, omat ja perheen tarpeet muuttuvat. Haastateltava kuvailee, kuinka sairaus on tehnyt hänestä henkilön, joka hän tänä päivänä on. Ilman tätä tapahtumaa hän tavoittelisi eri asioita. Perhe on työtä ja saavutuksia tärkeämpää.

Viides selviytymistapa on Järvinen-Tassopouloksen (2009, 185) mukaan paikallisilla säännöillä pelaaminen ja neuvottelu. Tutkittavani asuvat omassa kotimaassaan, mutta monissa tilanteissa ovat olleet maahanmuuttajan asemassa – ainakin henkisesti. On koettu tilanteita, joiden myötä on opittu käsittämään paremmin itseään ympäröivää sosiaalista todellisuutta. Tätä aikaa voitaisiin kuvata Hamilton

McCubbinin ja Joan Pattersonin (1983) sanoin *baasteiden jälkeiseksi ajaksi*. Se, kuinka ongelmiin reagoidaan ja kuinka ne käsitellään, vaikuttaa perheen hyvinvointiin ja jatkoon ratkaisevasti (Hill 1958; McCubbin & Patterson 1983).

“Sitten me vaan aateltiin, että jos töitä ei löydy, niin sit on opeteltava suomen kieli niin hyvin, et se löytyy... ja niinhän siinä sit kävi...”

Tutkittavani kertoo puolisonsa kielitaidottomuudesta, mikä oli vaikeuttanut mielekkään työn saantia.

Sosiologit Hamilton McCubbin ja Joan Patterson (1983a, 1983b) korostavat, että perheen traumaattisiin kokemuksiin ja niihin sopeutumiseen liittyy puolisoiden tunteet, asenteet, parisuhteen eheys ja itsenäisyys sekä kyky hallita olosuhteita. Heidän kehittämiensä kaksois-ABCX-malli tarkastelee kriisin jälkeistä sopeutumista ajallisesti kehittyvänä prosessina, jonka pohjalta nousee keskeiseksi prosessiksi se, miten stressitekijät yhdistettyinä voimavaroihin, tilanteen tulkintoihin ja selviytyispyrkimyksiin johtavat hyvään tai huonoon sopeutumiseen. Konfliktin laukaiseva stressitekijä voi olla elämäntilanteeseen tai -muutokseen liittyvä asia, joka muuttaa perheen sosiaalista järjestelmää. McCubbin ja Patterson (1983b, 14–15) lisäävät, että tarvitaan myös voimavaroja kohdata tilanteen vaatimus. Heidän mukaansa perheen sopeutumisessa on kolme eri tasoa, joita ovat yksityinen perheenjäsen, perhesysteemi ja ympäröivä yhteisö. Sopeutuminen saavutetaan vuorovaikutuksessa, jossa yhdeltä tasolta löytyy edellytyksiä vastata toisen tason vaatimuksiin. Vuorovaikutuksen kautta pyritään tasapainoon kaikkien tasojen kanssa eli poistamaan voimavarojen ja vaatimusten välistä ristiriitaa. Sopeutuminen tässä McCubbinin ja Pattersonin mallissa tarkoittaa sitä, että sisäiset ja ulkoiset olosuhteet ovat jotenkin ennustettavissa ja hallittavissa. (McCubbin & Patterson 1983b, 14–19.)

Mielestäni nämä McCubbinin ja Pattersonin (1983) tekemät havainnot kriisitilanteen jälkeisestä sopeutumisesta perhe-elämään tukevat omia löydöksiäni tutkittavieni tarinoista. Tämän mallin eri tasot oli havaittavissa myös tässä tutkimuksessa. Haastateltavani kuvailevat kriisitilanteita, joita ovat käsitelleet yksin, puolisoiden kanssa yhdessä ja jonkun ulkopuolisen tason kanssa. Yhteistä kaikille tämän tutkimuksen

perheille on ongelmien tiedostaminen ja pyrkimys selvittää ne erilaisia keinoja käyttäen.

Perheillä on ollut käytössään erilaisia voimavaroja, joissa on myös McCubbinin ja Pattersonin (1983) mainitsemia laajennettuja voimavaroja. Tutkittavieni mainitsemat laajennetut voimavarat ovat olleet terapia, erilaiset työnjaot perheessä sekä tiedon ja avun hakeminen tilanteeseen. Haastateltavani kuvailevat, kuinka oma reaktio vaikuttaa siihen, mihin suuntaan konflikti ohjautuu.

Haastattelun lopussa kysyin tulevaisuudesta. Tutkittavani kertoivat minulle tulevaisuuteen liittyvistä toiveistaan ja suunnitelmistaan. Nämä koskivat avioliittosiirtolaisen asemaa Suomessa, taloudellista tilannetta (tähän sisältyivät myös roolit), itsensä kehittämistä sekä terveyttä ja vanhuuden päiviä.

Puheissa on huomattavissa nykyisyyden ja tulevaisuuden vuorottelu, josta myös Johanna Järvinen-Tassopoulos (2009, 203) puhuu omista tutkimustuloksissaan. Myös entinen, eletty elämä oli vahvasti läsnä. Tämä näkyi varsinkin lyhyemmissä avioliitoissa, joissa tutkittavani sanoivat elävänsä päivä kerrallaan -elämää. Osa näistä liitoista eli vielä kriisivaiheita, joten tulevaisuuden suunnitelmat olivat orientoituneempia lähitulevaisuuteen pitkien suhteiden suunnitelmien yltäessä kauemmas.

*“Päivä kerrallaan mennään, et kestääkö tää suhde ees.
Katotaan nyt, kuinka sitten ku muutetaan... ni kuinka sit
lähtee menemään...”*

Pitemmissä avioliitoissa suunnitelmat koskivat aikaa, jolloin lapset olisivat muuttaneet kotoa pois. Puhuttiin vanhuuden päivistä ja suunnitelmista.

*“Kyllä me ollaan suunniteltu... et lapsia kiusaanki, et sitte
saatte tulla vaihtaa vaippoja ja lykkäämään rullatuolissa...
mut me ollaan kyl oikeesti suunniteltu, et muutetaan
jonnekin lämpimään maahan, ihanaan vanhainkotiin...”*

7.4 Monikulttuurisen avioliiton piirteet

“Ja yksi, mitä sitten on kans ollu, on se, että me ollaan aina oltu yksinämmä, toisistamme riippuvaisia, et meillä ei oo ollu niinku tukiverkkoa ympärillämme. Ei oo ollu isovanhempia hoitamassa lapsia ja niinku, et me ollaan jouduttu aina niinku löytämään ratkaisut ulkopuolelta niinku itse, et miten mikin asia niinkun junailaan ja ne päätökset et siihe ei oo niinku kukaan ulkopuolinen vaikuttanut niinku mitenkään...”

Useimmat tämän tutkimuksen perheistä ovat selvinneet ilman ystävistä tai sukulaisista koostuvia tukiverkkoja. Vain muutamissa haastatteluissa apua on toistuvasti saatu lähipiiristä. Konkreettisen avun puuttuminen on luonut parisuhteeseen ja perheeseen oman dynamiikkansa ja systeeminsä, jonka avulla on arkipäivän askareet hoidettu. On jouduttu keskustelemaan ja neuvottelemaan kaikista jokapäiväisistä asioista. Ruokakaupassa asiointikaan ei ole ollut kaikissa tilanteissa mahdollista ilman yhteistä neuvottelua. Tämä on luonut puolisoitten välille vahvan yhteisen me-hengen ja usein he kokivatkin ylpeyttä siitä, kuinka olivat selviytyneet ilman ulkopuolista tukea.

“Pitkää pinnaa pitää olla, et ei niinku sellaista asiaa voi ollakaan, etteikö siitä puhumalla selviäisi... ja huumoria pitää olla, se auttaa minkä tahansa vaikean ajan ylitse...”

Pitemmissä, yli 20 vuoden parisuhteissa korostettiin huumorin ja joustavuuden merkistystä. Liian tarkka ja tiukka ei voinut olla, koska jo muutenkin vaikeassa elämäntilanteessa täytyi antaa tiettyjen asioiden mennä omalla painollaan.

Osa tutkittavistani kertoi, kuinka heidän puolisoaan ei hyväksytty perheeseen. Tukiverkon puuttuminen, väheksyvä ja vihamielinen suhtautuminen ulkomaalaisen puolisoon oli luonut perheen sisälle jännitteitä, joista oli päästy yli keskustelemalla ja neuvottelemalla. Elisabeth Beck-Gernsheim kuvaa (1990, 121) tätä neuvottelua parisuhdetyöksi, jossa on jatkuvasti keskusteltava parisuhteeseen ja perheeseen liittyvistä asioista. Tämä edellä mainittu elementti löytyi vahvana teemana melkein kaikista haastatteluista. Kaksi tutkittavaani mainitsi, että kun neuvotteluyhteys oli katkennut, olivat puoliset

hakeutuneet parisuhdeterapiaan, mikä oli auttanut ongelmien ratkaisussa.

Yhteinen piirre näille parisuhteille oli jatkuva parisuhteen ja perheen eteen tehty työ. Perheen hyvinvointi meni kaiken muun edelle. Vuosien varrella varsinkin pitempiin parisuhteisiin oli syntynyt joustava malli, jolloin eri elämäntilanteissa puoliset pystyivät ottamaan uuden roolin tarvittaessa.

7.5 Lapsuudenkotien antamat erilaiset mallit

Jokaisessa parisuhteessa henkilöt kantavat mukanaan omia kulttuuripiiriteitään ja henkilökohtaiseen elämänhistoriaan liittyviä tekijöitä. Tässä luvussa tarkastelen sitä, kuinka näissä monikulttuurisissa avioliitoissa Steven Vertovecin (2001) mainitsema transnationaalisuus näkyy arjessa.

Johanna Leinonen (2010, 164–165) argumentoi omassa tutkimuksessaan, että tärkeiden elämän virstanpylväiden aikaan transnationaalinen sitoutuneisuus ja ihmissuhteet saavat suuremman merkityksen. Samalla avioliittosiirtolainen voi tuntea sitoutuneisuutta myös uutta asuinmaataan kohtaan. Esimerkiksi lasten syntymä on tällainen tapahtuma. Leinosen tutkimus paljastaa, että ylikansalliset toiminnot voivat auttaa maahanmuuttajaa selviytymään tärkeistä elämäntapahtumista, mutta luovat kuitenkin emotionaalista epävarmuutta ja jännittyneisyyttä. Nämä Leinosen löydökset tukevat myös omia tuloksiani. Muutama suomalaisista puolisoista oli asunut myös partnerinsa kotimaassa ja ulkomailla ennen avioliittoa. Yksi haastateltava kuvaili omia vuosiaan ulkomailla, puolisonsa kotimaassa. Lasten syntymän jälkeen hän halusi opettaa heille myös oman kotimaansa kulttuurinsa ja kielen.

“Siksikin se oli mulle tärkeätä (Suomeen muutto), että lapset oppis tän suomen kielen. Et se meni aluksi niin, että kun mä sanoin jotain, niin hän ei vastannut, sanoi äidilleen, että sano isälle. Siinä meni sellainen kuukausi, että suostui mulle puhumaan suomea...”

Parisuhteen alkuvaiheessa ei välttämättä mietitä asuinmaan pysyvyyttä yhtä vakavasti kuin lasten synnyttyä. Ennen lasten syntymää on voitu matkustella ja asua kummankin kotimaassa tiettyjä aikoja, mutta tämän

jälkeen on vakiinnuttu yleensä Suomeen. Toinen suuri tapahtuma on lasten muutto kotoa.

“Kyllä me ajatellaan, et sitten ku lapset on isoja, niin muutetaan hänen kotimaahansa... ainakin talvet oltais siellä... eihän sitä sitten tiedä, missä lapsetkin asuvat...”

Maahanmuuttajapuolisoiden ikävä kotimaataan tai sukulaisiaan kohtaan oli selkeästi läsnä, ja vaikei sitä suoraan välttämättä kerrottu, haaveiltiin elämästä molemmissa maissa.

“Me olemme suunnitelleet muuttua XXX (puolison) kotimaahan. Hänellä on niinku koko perhe siellä... tosi läheisiä... et ehkä ois sit helpompi asua siellä... kyllä me sit aina käytäis täälläkin (Suomessa) ku onhan mun suku ja ystävät täällä...”

“Ei me sinne muuteta silleen pysyvästi, mut sit joskus ois kiva asua osa ajasta siellä ja osa täällä (Suomessa)...”

Johanna Leinonen (2011, 169) kirjoittaa, että tärkeät elämäntahtumat, kuten lapsen syntymä, omien vanhempien vanheneminen tai sairastuminen, saattavat laukaista transnationaalisen sitoutuneisuuden. Ihmissuhteiden tärkeys voimistuu saaden samalla uuden muodon. Tässä haastattelemani naiset ja miehet erosivat toisistaan. Suomalaiset miehet puhuivat naisia enemmän puolisonsa tarpeesta opettaa lapsilleen omaa äidinkieltään. Joka tapauksessa niin naiset kuin miehetkin puhuivat siitä, kuinka tärkeää oli kasvattaa lapset ymmärtämään molempien vanhempien juuria. Joissakin tapauksissa avioliittosiirtolaismiehet eivät olleet kokeneet kovin tärkeäksi oman kielensä siirtämistä toiselle sukupolvelle. Leinonen (2011, 186) viittaaakin Prema Kurieren tekemään tutkimukseen, jossa hänen tutkimansa Yhdysvalloissa asuvat intialaiset naiset opettivat kotimaansa traditioita lapsilleen enemmän kuin intialaiset miehet. Tämä saattoi hänen mukaansa johtua siitä, että naiset yleensä vastaavat lastensa sosiaalisesta kasvatuksesta.

“Kyllä mä luulen, et me ollaan XXssa (puolison kotimaassa) tulevaisuudessa... ainakain suurimmaksi osaksi... ja mä nään muutenkin meidän perheen

tulevaisuutta XXXssa (puolison kotimaassa). Se tulee olemaan oikeesti sitten enemmän kaksikulttuurista ... jatkossa... se on ollu lastenkin toive, että en mä tiiä, mitä se heillekin tulee sitten olemaan, mutta heitä vähän harmittaa, että sen on jääny vähälle tää XXX (toinen kulttuuri) ja kielitaito ja kaikki... meillähän oli sellainen se alku, että XXX (lapsi) oli puoltoistavuotiaaksi kaksikielinen, ymmärsi kyllä kaiken ja (puoliso) puhui ... ja se justiin ajoittui näihin... kaikkeen kiireeseen ja reissuihin, niin se... kun hän rupes puhumaan, se rupes puhumaan suomea, niin se lipsahti siinä (puolisollakin), eikä oikeen kauheen... sillä oli niin paljo sitä kaikkee, et se ei saanu käännettyä sitä, oltua systemaattinen, se jäi se (toinen kieli)...”

Toinen tutkittavani kuvailee, kuinka hänen puolisolleen lasten syntymä aiheutti kiinnostuksen omaa uskontoaan ja sen perinteitä kohtaan. Uskonto ei ollut juurikaan näkynyt parisuhteessa ennen parin lasten syntymää. (Güngör ym. 2011, 1371.)

”Tehtiin semmonen kompromissi silloin, että ite sitten myöhemmin saavat valita uskonsa (lapset), että me niinku kerrotaan uskonnosta (huokaa)... ja tota toinen käännekohta sitten niinko tällanen ympärileikkaus, että se oli hirveen niinko... että meidän suku niinku... no tietysti se oli niille niinku... mut mitä se niille kuuluukaan (nauraa), ei ne mua oo auttamassa ollu, mutta oli se mulleikki jotenki... jotenki hirveetä se ajatus siitä ja sitten se, että ne lapsetki tiedosti sen, että... Mut sittenko... sittenko mä tajusin sen, ettei et... ku oli lääketieteelliset todistukset, että se on hyödyllinen ja että... se vähentää tulehduksia, että mä sitten ajattelin, että koska se on tärkeitä, koska se pittää varmasti tehdä, koska se on (puolison) kulttuurin mukaista, et mikä oikeus mullakaan on sitten sitä kieltää. No, mä sitten päätin, että tehään nyt sitten niin, että mä oon niitten lasten tukena siinä, että mä en niinko tee sitä samaa kun mun vanhemmat teki, että...”

Parisuhde voi muuttua erilaisten elämäntapahtumien myötä. Näitä tärkeitä päätöksiä varten oli usein etsitty oikeutusta kirjallisuudesta ja eri

tutkimuksista, oli haettu vertaistukea sekä keskusteltu puolison ja sukulaisten kanssa.

Kiireisten vuosien helpottaessa avioliittosiirtolaiset alkavat usein tuntea sentimentaalista kaipuuta kotimaataan ja sukulaisiaan kohtaan (Leinonen 2011, 196). Suomessa vuosikymmeniä asuneet avioliittosiirtolaiset saattoivat puolisoidensa mukaan kokea itsensä suomalaisiksi. He puhuivat tässä yhteydessä kielen tärkeydestä.

“Mun puoliso sanoi, että silloin alkoi miettiä asioita suomeksi, alkoi hän muuttua... siis niinku, en tiää, siis sillai niinku, et kyl hän niinku on XXXlainen, mutta kuitenkin hän on niinko suomalainen... et hänessä on niinko nää molemmat puolet... mut se tulee niinku enemmän ulkopuolelta, et etkös sää oot ulkomaalainen, et siitä koko ajan niinku muistutetaan...”

Suomalaiset avioliittosiirtolaiset Yhdysvalloissa saattoivat kokea ystäväystymisen amerikkalaisten kanssa vaikeana, koska heillä ei välttämättä ollut yhteisiä kokemuksia tai kiinnostuksen kohteita (Leinonen 2011, 201). Tämä tukee omia havaintojani Suomeen muuttaneista siirtolaisista. Monet tutkittavani toteavat, että puolisoilla on ollut vaikeuksia tutustua paikallisiin, suomalaisiin ihmisiin. Ystävyysuhteet ovatkin tällöin löytyneet omista maanmiehistä tai muista ulkomailta muuttaneista siirtolaisista. Osa haastateltavista oli kuitenkin toista mieltä painottaen oman aktiivisuuden tärkeyttä myös ystävyysuhteiden syntyemisessä.

“Kyllä se ittestä on kiinni... et on niinku semmoinen, et ystävyystyy helposti kaikkien kanssa... kyllä täytyy olla itte aktiivinen...”

8 MAAHANMUUTTAJAN PUOLISONA SUOMESSA – KOLME MALLIA SELVIYTYMISESTÄ

8.1 Kaiken se kestää – kaiken se kärsii

Tämän tutkimukseni ydin on ollut selvittää, miten suomalaisen ja ulkomaalaisen välinen pitkä avioliitto on kestänyt sen eri vaiheissa. Tutkittavieni kertomukset avioliitosta ja elämästä Suomessa ulkomaalaisen puolisona ovat varsin arkisia. Joidenkin puheenvuorojen ytimenä on ollut kertoa oma vastine julkisuudessa olleille, joskus kovin stereotypisoivillekin tarinoille. Hannu Sirkkilä (2005, 212–213) kirjoittaa thaimaalaisten naisten kanssa parisuhteessa olleiden suomalaisten miesten kertoneen puolustustarinaa suhteestaan. Omissa haastatteluissani en tätä piirrettä havainnut, vaikkakin osa tutkittavistani halusi omien sanojensa mukaan oikaista vääriä luuloja, joita julkisuudessa on vallalla.

Parien lapsuudenkodilla ja ympäristöllä on monien tutkimuksien mukaan nähty yhteyksiä parisuhteeseen. Lapsuudenkodin vanhempien hellyyden ja lämmön on todettu olevan yhteydessä pitkään ja onnelliseen avioliittoon (Franz, McClelland & Weinberger 1991, 586–595). Tämä seikka ei noussut kaikissa haastatteluissa esiin kuin sivulauseissa, mutta lapsuudenperheellä oli vielä tänä päiväkkin ainakin suuri mentaalinen merkitys parisuhdetta joko yhdistävänä tai hajottavana tekijänä. Männikkö (1999, 199) puhuu aikuisen elämän kiintymyksestä, jolla hän tarkoittaa henkilön kokonaisvaltaista, pysyvää, pääosin tiedostomatonta tapaa olla läheisissä ihmissuhteissa sekä yksilön pyrkimyksiä solmia läheisiä ja pysyviä ihmissuhteita.

Benjamin Karneyn ja Thomas Bradburyn (1995) mukaan tyytyväisyyden aleneminen sekä eroaminen parisuhteesta osoittavat epäonnistunutta selviytymistä kriiseistä. He lisäävät, että parit, jotka kokevat helposti stressiä parisuhteessaan, ovat alttiimpia negatiivisille vaikutuksille kuin vähemmän stressiä kokevat parit. Tämä tukee omia tutkimustuloksiani. Puolisot, jotka olivat kovin stressaantuneita, olivat myös olleet tyytymättömämpiä parisuhteeseensa. Henkilöt, jotka eivät olleet kärsineet esimerkiksi taloudellisista vaikeuksista, eivät nostaneet väsymystä ja ärtyisyyttä esiin yhtä usein kuin toistuvasti suurta stressiä kertomansa mukaan kärsineet tutkittavani.

Robert Sternbergin (2005) *rakkauden tarina* -näkemysten mukaan jokaisella ihmisellä on oma tarinansa, johon aiempi elämä on tuottanut osansa. Ihminen luontaisesti rakastuu niihin, joiden tarinat ovat samanlaisia kuin heidän omansa tai joiden tarinat muistuttavat omaa tarinaa. Puolisoiden tarinoiden tulee täydentää toisiaan. Jokainen rakentaa oman rakkaustarinansa parasta aikaa peilaten omia kokemuksiaan, tunteitaan, motiivejaan, tietojaan ja persoonallisuuttaan tarinaansa. Nämä tarinat tulevat suhteista omiin lapsuuden perheisiin, ystäviin ja seurustelukumppaneihin. Henkilön koko merkittävä elämänhistoria vaikuttaa myös tarinoihin. (Sternberg 2005, 9–42.)

Catherine Cohan ja Thomas Bradbury (1995) osoittivat tutkimustuloksillaan syytä siihen, miksi monet avioliitot päättyivät eroon ensimmäisinä naimisissaolovuosina. Heidän mukaansa taidot, joita puolisot käyttivät avio-ongelmien ratkaisuun, liittyivät olennaisena osana stressitilanteisiin sopeutumiseen ja kehittyivät ajan myötä. Huumori ja myönteinen ajattelu ovat vastavoimia ulkopuolisia stressitekijöitä vastaan. (Cohan & Bradbury 1995, 459–466.) Kaikissa haastatteluissa juuri huumori ja positiivinen ajattelu nostettiin yhdeksi tärkeimmistä selviytymiskeinoista.

Monet tämän tutkimuksen haastateltavista puhuvat positiivisen ajattelun tärkeydestä. Se on yhteydessä elämänhallintaan. Antti Uutela (1996, 50) näkee elämänhallinnan tunteen tulevan henkilön sekä ulkopuolisen ympäristönsä vuorovaikutuksesta että niiden sopusoinnusta. Tällä hän tarkoittanee sitä, että liian vahva lankojen omissa käsissä pito voi olla raskasta ja aiheuttaa ongelmia, mutta avun vastaanotto taas voi antaa jokapäiväisessä elämänhallinnassa tarvittavia voimavaroja.

Haastatteluista nousseet teemat selkeästi osoittavat, että monikulttuurisessa kestävässä parisuhteessa on muitakin ulottuvuuksia kuin sopeutuminen. Tämän rinnalle keskeisesti nousi positiivisempi näkemys, selviytyminen. Vertaan selviytymistä elämänhallintaan, josta on monenlaisia määritelmiä. Syrjäytymisen ja turvattomuuden käsitteiden tavoin ”elämänhallinta” on sateenvarjokäsite. Sen merkityksiin kuuluvat selviytymisstrategiat, koherenssin tunne, coping ja sosiaalisen tuen muodostuminen. Järkevän elämänhallinnan tulkinnan mukaan ihmisen toiminta on tavoitteellista ja tulevaisuuteen suuntautunutta. (Poutanen 2000, 42.) Elämänhallintaa kuvaavia käsitteitä on esiintynyt tieteessä jo pitkään. Taustalla on käytetty

Thomasin (1921) tekemiä havaintoja maahanmuuttajien vaikeuksista osallistua uuden kotimaansa toimintaan Yhdysvalloissa. Hänen havaintojensa mukaan heidän olisi tullut saada tuntee hallitsevansa omaa elämäänsä. Järvikosken mukaan henkilöllä on vahva elämänhallinta, jos hänellä on kapasiteettia, ulkoisia edellytyksiä ja oikeus itsehallintaan ja itsensä omistamiseen (Järvikoski 1996, 35). Poutasen (2000) määritelmässä elämänhallinta on *intentionaalista toimintaa*. Tämän määritelmän mukaan ihminen pyrkii saamaan ja ylläpitämään elämäänsä kuuluvia hyvinvointitavoitteita sekä käsittelemään elämänsä aikana esiintyviä ongelmia. Hän toimii tavoitteellisesti saavuttaakseen päämääränsä tai tietoisesti jättäen sen täyttämättä. (Poutanen 2000, 46–49.) Ihmisen vahvuudet ilmentyvät elämänhallintana. Vahvuuksia puolestaan on määritelty eri tavoin. Carver ja Scheier (2006) tarkastelevat yksilön vahvuuksia kolmen ulottuvuuden kautta, jotka ovat sitkeys, luopuminen ja kasvu. Monikulttuurisissa avioliitoissa nämä kolme olivat vahvassa yhteydessä parisuhdekestävyyteen. Puolisoiden periksiantamattomuus, turhista asioista ja vaikeista ihmissuhteista luopuminen sekä näiden kautta saavutettu henkinen kasvu olivat olleet kaikkien haastateltavien elämässä tärkeällä sijalla.

Coping-käsitteellä (Lazarus & Folkman 1984) viitataan selviytymiseen tai elämänhallintaan (ks. myös Poutanen 2000). Ensimmäinen perustuu stressiteorioihin, joissa elämää kuormittavat tekijät nähdään yksilöiden ja ympäristön välisinä voimavarojen menetystä uhkaavina tapahtumina tai tilanteina. Erot selviytymisessä muodostuvat henkilön tai perheenjäsenen suhtautumisesta tilanteeseen. Selviytymiskeinot voidaan jakaa ongelma- ja tilannesuuntautuneisiin tapoihin. (Lazarus & Folkman 1984.) Kaikki haastateltavat kertovat, kuinka tärkeällä sijalla selviytymisessä ja elämänhallinnassa oli oma suhtautuminen asioihin. Itsesääli, viha, katkeruus ja kateus olivat esteenä selviytymiselle. Tilalle täytyi löytää positiivisia keinoja.

Elämänhallintaa voidaan tarkastella tunnetun käsitteen ”*empowerment*” avulla. Sillä tarkoitetaan joko vain voimaantumisen prosessia tai tavoiteltua lopputulosta tai niitä molempia. Järvikoski huomauttaa, että *empowerment*-käsite on lähellä elämänhallintakäsitettä. Tällöin hänen mukaansa elämänhallinta on eräänlainen kehämäinen prosessi, jossa henkilön aiemmat tapahtumat vaikuttavat

myöhempien vaiheiden toteutumiseen. Prosessissa vaikuttavat myös henkilön itselleen asettamat tavoitteet. (Järvikoski 1996.)

Käsite ”*koherenssin tunne*” (*Sense of Coherence, SOC*) (Antonovsky 1987, 15) on sosiologi Aaron Antonovskyn salutogeenisen (vrt. patogeeninen), terveyttä ja voimavaroja painottavan teorian olennainen osa. Hän selittää sen tarkoittavan yleistä elämän orientaatiota, josta hän käytti aiemmin käsitettä ”yleistyneet hallintaresurssit” (*Generalized Resistance Resources, GRR*) – raha, egon vahvuus, kulttuurinen pysyvyys ja sosiaalinen tuki. Tämä termi sisältää ajatuksen elämän kokemusten järjestelmästä, mikä toimii erilaisten viestien, myönteisten tai kielteisten, käsittelyjärjestelmänä. Se ilmenee muun muassa joustavuutena, henkilökohtaisina siteinä muihin ihmisiin, suhteina yhteisöön ja laajemmin kulttuurisina tekijöinä. (Antonovsky 1987, xii.) GRR kehittyi elämäkokemuksen myötä. GRR nimettiin koherenssin tunteeksi, mikä kuvaa henkilön sisäistä tilaa. Sillä tarkoitetaan yleistä suuntautuneisuutta, ja se kuvaa henkilön laajenevaa ja pysyvää, mutta myös dynaamista, luottamuksen tunnetta. (Antonovsky 1987.) Monikulttuurisia, kestäviä avioliitoja kuvaavat tarinat osoittavat, kuinka eri tilanteet ja kriisit ovat opettaneet ja muokanneet tutkimushenkilöiden ja heidän puolisoidensa suhtautumista ja käyttäytymistä.

Yleistä elämän orientaatiota Antonovsky (1987, 16–19) kuvaa *ymmärrettävyyden* (comprehensibility), *hallittavuuden* (manageability) ja *mielekkyyden* (meaningfulness) lähtökohdista. Ensimmäinen käsite, ymmärrettävyys, ilmaisee yksilön tunnetta siitä, kuinka puoliset hahmottavat voimavaransa ja vuorovaikutuksensa ympäristössään ja kuinka loogiseksi ja ennustettavaksi he elämänsisältönsä kokevat. Hallittavuus taas sisältää yksilön kokemuksen omista ja ympäristön voimavaroista. Suomalaisilla puolisoilla tämä ilmeni luottamuksena, että pystyy vaikuttamaan omaan elämänkulkuun ja että kykenee säätelemään elämäntilanteitaan. Mielekkyys osoittaa, kuinka maahanmuuttajan suomalaiset puoliset näkevät elämänsä tarkoituksenmukaisuuden ja minkälaisia voimavaroja he ovat käyttäneet sitoumuksissaan ja velvoitteissaan. (Antonovsky 1987.)

Vahva elämänhallinta tarkoittaa Antonovskyn (1987) näkemyksen mukaan sitä, että henkilöllä on hyvä itsetunto ja käytössä sosiaalisia ja taloudellisia resursseja. Tämä havainto tukee omia tutkimustuloksiani, joiden mukaan perheissä, joissa sosiaalinen verkosto ja talous olivat balanssissa, oli puolisoitten itsetuntokin hyvä. Sosiaalisen verkoston

puuttuminen ja taloudelliset vaikeudet saattoivat ajaa perheet ahdinkoon ja pahimmassa tapauksessa syrjäytymisen kierteeseen. Narratiivinen aineistoni selkeästi osoittaa, että perheissä, joissa on selvitty taloudellisesta ahdingosta, on puolisoiden itsetunto ja parisuhdetyytyväisyys noussut huomattavasti. Sosiaalisen verkoston puute on korvattu perheen sisäisellä dynamiikalla, joten sen puuttuminen ei aineistoni mukaan ole ollut yhtä dramaattista kuin taloudellinen ahdinko.

Myöhemmin Antonovsky ja Sagy (1992) tutkivat koko perheen koherenssin tunnetta. Tutkimuksellaan he halusivat tietää, mitkä ovat koherenssin tunteen erot perheenjäsenten välillä ja koko perheessä. He selvittivät perheen sopeutumista (*family adaptation*) tarkastelemalla puolisoiden tyytyväisyyttä perheeseen ja arkielämään. Myönteisten elämäkokemusten ja -tilanteiden oletettiin vahvistavan elämänhallinnan tulosta. Omat tutkimustulokseni ovat samansuuntaisia. Perheen ja ystävien tuki oli myös tärkeää. Muutamat haastateltavat kertoivat uskon jumalaan auttaneen selviytymisessä. Kahdessa lyhyempikestoisessa avioliitossa parisuhteen tulevaisuus nähtiin vielä avoimena. Tutkittavani puhuivat ”otetaan päivä kerrallaan” -asenteesta. Tämä ei tarkoittanut kuitenkaan välinpitämättömyyttä tai sitä, ettei suhteen puolesta oltu valmiita taistelemaan. Sen sijaan tutkittavani tekivät parisuhteen ja perheen eteen tietoisia, jokapäiväisiä tekoja ja käyttivät aikaa ja voimavaroja niiden säilymiseksi. (Antonovsky 1987.)

Riitta Jallinoja (1997, 133–135) haastatteli omassa tutkimuksessaan pitkissä liitoissa eläneitä ihmisiä. Tutkimustulosten mukaan perheeseen satsaaminen on kannattanut, sillä avioelämä on tuntunut hyvältä. Tämän tutkimukseni haastateltavat ovat kertoneet suhteen hoitamisella tarkoitaneen lähinnä puhumista ja halua järjestää yhteistä aikaa. Kaikki tähän tutkimukseeni osallistuneista perheistä olivat käyttäneet aikaa ja voimavaroja perheensä hyvinvoinnin edistämiseen. Siihen oli tietoisesti kiinnitetty huomiota ja useimmat perheen suurimmista päätöksistä oli tehty perheen tasapainoa ajatellen. Aineistosta on havaittavissa kolme erilaista parisuhdemallia. Nämä mallit selventävät, minkälaisia vaiheita nämä parisuhteet ovat vuosien varrella käyneet läpi. Olen jakanut ne kolmeen erilaiseen kategoriaan, joista ensimmäinen on vakaa parisuhdemalli, toinen on voimaantunut parisuhdemalli ja kolmas on epävarmuuden sävyttämä parisuhdemalli.

8.2 Kolme erilaista parisuhdemallia

Seuraavaksi esittelen kolme erilaista tapaa siitä, kuinka monikulttuuriset avioliitot ovat selvinneet arjen haasteista. Tämän luvun pohjana ovat edellisissä luvuissa esitellyt teemat. Nämä kolme parisuhdemallia olen luonut tutkimukseni narratiivisena analyysinä.

Vakaa parisuhdemalli

Vakaan parisuhdemallin henkilöt ovat tavanneet Suomessa. Yhteinen piirre parisuhteille on se, että ulkomaalainen puoliso on tuntenut Suomen yhteiskuntaa ja tapoja jonkin verran ennen tapaamista ja että parisuhteet ovat kestäneet yli 15 vuotta. Parisuhteen muodostumisvaihe on ollut pitkä, jonka aikana on ehditty tutustua ja keskustella suhteen tulevaisuudesta. Kyseisten haastateltavieni tapa kuvata avioliittoaan ja perhe-elämäänsä kiteytyy neuvotteluun ja parisuhteen dynamiikkaan.

Suurimmat kriisit ovat olleet pääsääntöisesti suhteen ensimmäisten vuosien kohdalla, jolloin on perustettu yhteinen koti ja ensimmäinen lapsi on syntynyt. Eri temperamentit (Jallinoja 2004, 2008) ovat aiheuttaneet yhteentörmäyksiä, mutta keskustelu ja yhteisen sävelen löytäminen ovat olleet avainasemassa suhteen jatkumisen kannalta. Myös ympäristöstä on löytynyt parisuhdetta tukevia elementtejä, esimerkiksi perheenjäsen tai ystävät. Puolisoiden roolit ovat vaihtuneet joustavasti elämäntilanteiden muutosten myötä, ja niistä on käyty jatkuvaa neuvottelua. (Cinamon & Rich 2002, 531.)

Kriisitilanteen jälkeen arjesta on opittu selviytymään positiivisen elämänasenteen myötä, ja pienet vastoinkäymiset kuuluvat tähän ryhmään kuuluvien mielestä jokapäiväiseen elämään. Ongelmista on pyritty löytämään positiivisia puolia, eikä vastoinkäymisten ole annettu lannistaa.

Voimaantunut parisuhdemalli

Parisuhde on edennyt nopeasti ensi tapaamisesta, joten voidaankin puhua kohtalontarinoista. Nämä avioliitot ovat kestäneet yli 20 vuotta. Suomeen asettumisen aika on ollut haasteellista avioliittosiirtolaisen kielitaidottomuuden ja työttömyyden vuoksi. Sosiaalisen piirin löytäminen oli ollut vaikeaa. Tarinoiden ytimenä on haastateltavieni muutos ja kehitys, toisen ymmärtäminen. Näiden tutkittavieni tarinoissa

vastustajana ja uhkana ovat ulkoisesti lapsuudenperhe ja sisäisesti oman minän rajoitteet ja esteet kasvulle. Yhteinen piirre on jatkuva kamppailu parisuhteen säilymisen vuoksi.

Avioliittosiirtolaisen sopeutuminen Suomeen on ollut vaikeaa. Kotona on alkuvuosina noudatettu pääsääntöisesti maahan muuttaneen puolison tapoja ja perinteitä. Öysten Gullvåg Holterin (2000, 69) sanoja mukaillen tämä malli kuvaa sellaista avoimesti patriarkaalista järjestystä, jossa miehen selkeä valta näkyy kotitaloudessa ja perheessä. Vuosien saatossa tämä sukupuolten välinen jako on kaventunut ja saanut Laura Huttusen (2002, 265) mainitseman sekoittuneen muodon. Tutkittavieni mukaan tämä on vaatinut runsaasti henkilökohtaista kasvua ja tarvetta muuttaa itseään.

Kriisitilanteet ovat voineet kestää pitkiäkin aikoja johtuen usein siitä, että puoliset löytävät oman paikkansa niin yhteiskunnassa kuin perheessä. Ongelmat on selvitetty, eikä niihin ole myöhemmin palattu. Haasteiden jälkeinen aika on ollut parisuhteen parasta aikaa, jolloin puoliset ovat lähentyneet toisiaan.

Epävarmuuden sävyttämä parisuhdemalli

Tämän ryhmän avioliitot ovat kestäneet kymmenen vuotta tai vähemmän. Näiden tarinoiden mukaan kyseiset parisuhteet ottavat käyttöönsä globalisoituvan maailman tarjoamia mahdollisuuksia ja osa heistä haastatteluhetkelläkin oli suunnittelemassa muuttoa ulkomaille.

Epävarmuuden sävyttämässä mallissa parisuhde on edennyt nopeasti avioliittoon, joka on solmittu usein ulkomailla. Tämän jälkeen on muutettu Suomeen. Parisuhdetta ovat rasittaneet ulkomaalaishallinto, avioliittosiirtolaisen suomen kielen taidottomuus, taloudelliset vaikeudet ja luottamukseen liittyvät ongelmat. Suhde on kaikilla tämän mallin tutkittavillani eri vaiheissa, mutta yhdistävää on avioliiton toimivuuden miettiminen.

Tämän ryhmän kohdalla sukupuolijärjestys on vaivatonta, eli suhteessa ei ole selkeästi määritelty naisen- ja miehenrooleja. Haastateltaviani yhdistää väsymys jokapäiväisenä asioiden hoitajana toimiminen. Maahanmuuttajapuolisot eivät ole opetelleet suomen kieltä, mikä vaikeuttaa heidän sopeutumistaan Suomeen. (Ks. Leinonen 2011.) Usein tämän ryhmän avioliittosiirtolaiset tulevat korkean statuksen maista, jolloin he pärjäävät englannin kielellä, eivätkä välttämättä

tarvitse suomen kieltä jokapäiväisessä elämässään. Tämän mallin avioliitot elävät kriisitilanteessa tai ovat juuri selvinneet haasteesta, jolloin elämää rakennetaan uudelleen. Uusi elämä nähdään jossakin muualla kuin nykyisessä asuinpaikassa.

9 POHDINTA

9.1 Yhteenvetoa

Tähän tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajien suomalaiset puoliset ovat narratiivisissa haastatteluissa pohtineet parisuhteensa ja perheensä kehitystä ja selviytymistä arjen eri haasteista. Toisilla elämään on sisällynyt surua ja haasteita toisia enemmän, mutta selvä yhteneväisyys kaikista haastatteluista löytyi: sinnikkyys, päätös, positiivinen ajattelu ja anteeksianto olivat motivaattorit pitkän, monikulttuurisen parisuhteen kestävyyyden kannalta. (Ks. myös Seligman 2011, 24–25.)

Parisuhteet ovat alkaneet joko pitkän ystävyyyden ja tuttavuuden jälkeen tai nopeasti kehittyneenä romanssina. Analyysissä löytyneiden parisuhteiden muodostusvaiheet ovat erilaiset riippuen siitä, ovatko suomalaisten puoliset asuneet ennen parin tapaamista Suomessa vai ulkomailla. Maahan muuttaneen alkustatuksella huomattiin olevan suuri merkitys avioliiton eri vaiheissa.

Työllistyminen ja suomalaisen elämään kiinnittyminen koettiin tärkeäksi, vaikkakin osa englanninkielisistä avioliittosiirtolaisista ei ollut opetellut suomen kieltä. Sitä ei heiltä edellytetty samalla tavoin kuin varsinkin EU:n ulkopuolisista maista saapuneilta. Tutkittavieni mukaan suomen kielen taito oli tärkeää suomalaisten kanssa tutustuessa. Ilman suomen kielen taitoa oli vaikeaa kiinnittyä suomalaisiin yhteisöihin, ja tällöin maahanmuuttajat seurustelivat useimmiten oman maansa edustajien tai muiden ulkomaalaisten kanssa. Kiinnittyminen suomalaisiin jäi heikoksi. Tämä ilmiö johti siihen, että Suomea ei välttämättä koettu kodiksi, vaan ulkomaille muutto saattoi tuntua ainoalta vaihtoehdolta, jotta voitaisiin tuntea yhteisöön kuuluvuutta.

Pitkässä parisuhteessa kulttuuripiirteitä suuremman merkityksen saivat puolisoitten temperamentit ja niiden erot. Parisuhteen alkuvaiheessa erilaiset temperamentit saattoivat viehättää, mutta parisuhteen edetessä alkoivat ne joissakin tilanteissa aiheuttaa yhteentörmäyksiä. Mikä oli jossakin yhteiskunnassa sallittua, ei ollutkaan toisessa. Temperamentit ovat sellaisia kuin ne ovat jo henkilön syntyessä, mutta niihin voi jossakin määrin vaikuttaa. (Keltikangas-Järvinen 2004, 2008.) Luvussa 2.1 mainittu kysymys siitä, ovatko kaikki ihmiset samanlaisia kulttuurista huolimatta vai täytyykö kulttuureja ja

etnisiä eroja painottaa, saa tämän tutkimuksen tulosten mukaan kahtiajakaisen vastauksen. Näytti siltä, että henkilöiden, joiden arvot, asenteet ja tavat ovat tapaamishetkellä olleet lähellä toisiaan, mielipiteet lähestyvät ”kaikki ihmiset ovat samanlaisia” -asetelmaa. Varsinkin EU-maiden ulkopuolelta, ummikkona Suomeen tulleiden ja suomalaisten puolisoiden erot voivat olla huomattavan suuria.

Parisuhteiden muodostuminen ja selviytyminen arjen haasteista oli yhteydessä puolisoiden henkilökohtaisiin, sisäisiin resursseihin, sosiaalisiin suhteisiin sekä taloudellisiin tekijöihin. Toisin sanoen elämänhallinnalla ja kriisien ratkaisumalleilla oli suuri merkitys parisuhdetyytyväisyyteen. Pitkittänyt koettu stressi alensi elämänhallintaa ja näin ollen parisuhdetyytyväisyyttä. Pitkään jatkunut työttömyys tai maahan muuttaneen puolison suomen kielen taidottomuus saattoi johtaa monenlaisiin negatiivisiin ilmiöihin, kuten masentuneisuuteen ja yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Tutkittavieni mielestä olisi tärkeää jo maahanmuuttovaiheessa saada tähän ohjausta, koska suomalaisen puolison voimavarat ja kyvyt eivät tähän välttämättä riitä (ks. myös Leinonen 2011).

Selitys pitkien parisuhteiden kestävyyyteen näyttäytyy siten monien tekijöiden summana, mutta päällimmäisenä nousevat esiin kriisieratkaisutaidot sekä puolisoiden tavat suhtautua eri haasteisiin ja toimia niissä. Myös puolisoiden päätös pysyä suhteessa vaikeuksista huolimatta näyttäytyy merkityksellisenä.

9.2 Tulosten merkittävyys

Maahanmuuttajan puolison voi olla vaikeaa puhua koettelemuksistaan parisuhteessaan ja perheensä asioista. Ne ovat henkilökohtaisia asioita ja tutkimushenkilöt eivät ole välttämättä halunneet jakaa ongelmiaan ulkopuolisille eri systä. Monet tutkittavista kertoivat, että tutkimukseen osallistuminen oli tuntunut pelottavalta, koska joutui repimään auki vanhoja haavoja. Kuitenkin tutkimushenkilöiden halu tuoda maahanmuuttajaperheiden tilanteita ja perhe-elämää esiin voitti pelon.

Tutkimukseni monikulttuuristen parisuhteiden selviytymistarinoista keskeisenä tehtävä on ollut lähestyä kestävästä parisuhdesta suomalaisen puolison silmin. Tutkimustulokset itsessään toimivat mittarina sille, kuinka nämä tutkimushenkilöt kokevat elämänsä maahanmuuttajan puolisona Suomessa. Tutkimustuloksista nousee selvästi esiin, kuinka parisuhde ja avioliitto ovat muokanneet suomalaisen puolison

identiteettiä; ollaan maahanmuuttajan puolisoita Suomessa. Tämä ei välttämättä ole tullut henkilön itsensä sisältä, vaan se on ympäristön määritelmä, jolle on annettu hiljainen hyväksyntä.

Tutkimushenkilöni eivät olleet varsinaisesti koskaan ajatelleet avioituvansa ulkomaalaisen kanssa. Monissa tilanteissa haastateltavat minimoivat puolisoitensa kulttuuritaustaa ja korostavat persoonallisten piirteiden ja temperamentin tärkeyttä. Jokainen ihminen on heidän mukaansa uniikki, vertaansa vailla oleva henkilö, jota ei voida määrittellä kansallisuutensa, ihonvärinsä tai kielensä kautta. Tutkimustulosteni perusteella pitkän, monikulttuurisen avioliiton iloihin ja suruihin eivät ole niinkään syinä kulttuuriset erot, vaan niitä tärkeämpiä ovat persoonallisuus ja temperamentti (Keltikangas-Järvinen 2004, 2008).

Maahanmuuttajien puoliset kokevat huolestuttavana Suomen maahanmuuttopolitiikan aukot kansainvälistyvän maan näkökulmasta. Haastatteluhetkellä julkisuudessa käyty keskustelu maahanmuuttajista tuntuu vain ottavan kantaa siihen, ovatko ulkomaalaiset tervetulleita tänne vai eivät. Tämä on haastateltavien mukaan pelottavaa. Asioiden muuttumiseen tarvittaisiin oikeaa tietoa, eikä pelkästään oletuksiin ja kuulopuheisiin perustuvaa tietoa. (Tutkimuspäiväkirja I.)

Paikalliset ihmiset saattavat kokea maahanmuuttajat uhkana Suomen työllisyydessä. Monet tutkimushenkilöt ovat törmänneet ennakkoluuloihin. Kuvitellaan, että maahanmuuttajaperhe saa esimerkiksi taloudellista apua arkeensa suomalaisia enemmän. Näitä käsityksiä on vaikea murtaa. Kuitenkin lähipiirin ja sukulaisten tutustuttua maahanmuuttajapuolisoon ovat nämä ennakkoluulot usein hävinneet. Monissa tapauksissa juuri kuitenkin lähipiiri on ollut se tuomitsevin foorumi. On tunnettu jopa häpeää, että perheeseen kuuluu henkilö, joka ei puhu suomea eikä pysty elättämään perhettään.

Ratkaisevaa erilaisissa kriisitilanteissa onkin ollut pariskunnan keskinäinen vuorovaikutus ja ettei ole jääty ongelmien kanssa kotiin. Konfliktit on pyritty ratkaisemaan joko perheen kesken tai on haettu ammattiapua. Puolisot ovat käyttäneet kriisitilanteiden selvittelyyn erilaisia voimavaroja. Usein nämä voimavarat ovat olleet sellaisia, joita haastateltavat eivät olisi uskoneet koskaan käyttävänsä. Näin voidaankin puhua selviytymistarinoista. Näiden tarinoiden kautta lukijalle selviää, kuinka eri kriisien jälkeen perhesysteemit ja roolit ovat muuttuneet ja miten ne muotoutuvat näiden jälkeen.

Olen halunnut tuoda uutta tutkimustietoa nimenomaan kestävästä, monikulttuurisista parisuhteista, koska tämän kautta pystyn esittelemään täysin erilaisen kuvan maahanmuuttajan arjesta. Tutkimuksessa korostuu maahanmuuttajien näkemys opiskelusta ja itsensä kehittämisestä kantavana voimana. Tutkimustulokset olisivat voineet olla toisenlaiset, jos maahanmuuttajapuolisot olisivat olleet kouluttamattomia ja kielteisiä itsensä kehittämisessä. Selviytyminen ei kuitenkaan vaadi tiettyjä luonteenpiirteitä, sillä osansa selviytymiseen antavat sattuma ja ympäröivät olosuhteet. Voisinkin kysyä, että olisivatko kaikki haastattelemani henkilöt välttämättä selviytyneet parisuhteessaan, jos heille ei olisi sattunut juuri niitä selviytymiseen johtavia tapahtumia ja asioita, joista he minulle kertoivat?

Pahimmat kriisit ovat olleet tutkimushenkilöideni mukaan parisuhteen vahvistajia. Kriiseistä ja eri stressitekijöistä on pyritty tietoisesti eroon erilaisia keinoja käyttäen. Pahimmat tapahtumat ja kompastuskivet ovat muokanneet vahvaa parisuhdetta ja luoneet yhteenkuuluvuudentunteen pariskunnan välille. Keskustelut, välimatka sukulaisiin, (väki)valta, lapsettomuus ja taloudellinen ahdinko ovat pakottaneet heidät keksimään erilaisia selviytymistapoja. Nämä kriisit ovat olleet käänteentekeviä tapahtumia henkilöiden selviytymiskamppailuissa. Ei ole haluttu antaa periksi, on päätetty näyttää, että esimerkiksi sukulaisten negatiivinen suhtautuminen vain lujittaa suhdetta. Voidaankin sanoa, että näistä on saatu voimavaroja, joita ei ole ennen tiedetty itsestä tai puolisosta löytyvän. Viha ja epätoivo on käännetty positiiviseksi energiaksi ja on päätetty selviytyä, vaikka kiusallakin. *"Hallaa vain heille!"* eräs haastateltavani sanoi.

Tutkimukseni eri vaiheissa huomasin, että käsitykset monikulttuurisista avioliitoista Suomessa ovat kovin kahtiajakoisia. Joko sillä on merkitystä, että puoliset ovat erimaalaisia, tai sillä ei ole merkitystä. Omien tutkimustulosteni mukaan kumpikin osapuoli on omalta osaltaan oikeassa, ja tämänkaltainen rajanveto on lyhytnäköistä. Enemmän täytyisi kiinnittää huomiota yksilöihin, koska jokainen yksilö voisi olla monikulttuurinen. Kyseenalaistankin kahtiajaon ja keskustelun kahden kulttuurin parisuhteista.

9.3 Johtopäätökset

Tämä tutkimus pohjautuu pitkälti stressiteorioihin, mutta olen kuitenkin halunnut nostaa esiin positiivisen näkemyksen selviytymisestä maahanmuuttajien puolisoitten kertomana. Sopeutuminen on näytetty tässä tutkimuksessa selviytymisen valossa, joka on pelkkää sopeutumista positiivisempi näkökulma.

Monikulttuurisen, pitkän parisuhteen keston vaikuttavat niin puolisoitten henkilökohtaiset ominaisuudet, ympäristö kuin sosioekonominen statuskin. Suomessa asuttujen vuosien määrä näytti myös vaikuttavan sopeutumiseen. Kaikista tärkeintä on pariskunnan yhteinen sävel eli me-henki.

Kulttuuritaustalla oli suurempi merkitys parisuhteen alkutaipaleella kuin usean avioliittovuoden jälkeen. Parisuhteessa persoonallisilla piirteillä sekä temperamentilla oli haastateltavien kertomusten mukaan kulttuuria ja kieltä suurempi rooli. Joissakin tilanteissa haastateltavat kuitenkin vähätelivät puolisonsa kulttuuritaustaa. Parisuhteen alkuun liittyivät usko tulevaisuuteen ja parisuhdetyytyväisyys. Henkilökohtaiset ominaisuudet, sosioekonominen status ja ympäristö muodostivat oman kombinaationsa tässä yhtälössä.

Jokaisessa parisuhteessa on erilaisia stressitilanteita, mutta se, kuinka kuinka niihin reagoidaan, vaikuttaa parisuhteen keston. Haastattelemani suomalaiset puolisoit olivat kaikki huomioineet ja analysoineet parisuhteensa ongelmia jo ennen haastatteluun saavuttuaan. Heille yhteistä oli positiivinen asenne elämään ja tulevaisuuteen. Perhe haluttiin säilyttää kokonaisuena, joten erilaisten voimavarojen löytäminen oli ollut suhteessa tärkeää.

Narratiivinen haastattelu osoittautui luontevaksi aineistonkeruutavaksi. Mielestäni pääsin näillä haastatteluilla asioiden ytimeen ja tutkimushenkilöni saivat tuoda omat henkilökohtaiset mielipiteensä ja tunteensa tutkijan tietoon. Välitän näin heidän kokemuksensa myös suuremman yleisön tietoon ilman pelkoa siitä, että tekstistä tunnistettaisiin heitä. Tutkimusprosessin eri vaiheissa pidin erityisen tärkeänä anonymiteettisuoja, osin jopa tutkimustulosten kustannuksellakin.

Analyysivaiheessa eri menetelmien päällekkäinen käyttö oli välttämätöntä ja näiden avulla pääsinkin mielestäni lähelle tutkittavieni elämiä. Uskon, että ymmärrykseni ei myöskään olisi ollut yhtä syvää, jos en olisi valinnut tätä tapaa analyysilleni. Analyysini lopuksi kokoamillani

parisuhdemalleilla sain myös arvokasta tietoa monikulttuuristen parisuhteiden eri vaiheiden merkityksellä parisuhteiden keston.

Tutkimushenkilöiden parisuhteet olivat kestäneet seitsemästä yli 20 vuoteen. Kolmesta selviytymismallista huomioitava on, että keskeneräistä polkua kulkivat ne, joilla parisuhde oli kestänyt alle 10 vuotta. Yli 15 vuotta aviossa olleet olivat joutuneet monenlaisiin kriiseihin, joiden jälkeistä aikaa elettiin haastatteluhetkellä. Haastatteluun oli sattuman kautta päätyneet henkilöitä, joilla puolisoineen oli suhteellisen korkea koulutustaso.

9.4 Jatkotutkimusaiheet

Olen tutkimuksellani hakenut vastauksia lähinnä kysymyksiin, jotka liittyvät tavalla tai toisella monikulttuurisen parisuhteen selviytymiseen Suomessa. Mielenkiintoni monikulttuurista Suomea kohtaan avaa mielessäni monia muita tutkimusaiheita, jotka ovat tärkeitä ja ajankohtaisia.

Olisi mielenkiintoista tutkia tätä samaa aihetta maahanmuuttajan sekä pariskunnan molempien osapuolten näkökulmasta. Tämä toisi uusia näkökulmia kotouttamisohjelmien laadintaan, monikulttuuristen pariskuntien erojen ehkäisyyn ja perheiden tukemiseen.

Mielenkiintoista olisi tutkia, miten haastateltavieni elämät ja roolit olivat muuttuneet vuosien myötä. Miten perheiden synnergia oli muuttunut eri kriisien myötä? Kiinnostavaa olisi myös saada lisätietoa maahanmuuttajaperheen lapsien rooleista perheessä. Kiinnostuin matkan varrella myös sukupuolten välisistä eroista monikulttuurisissa perheissä, mikä toki vaikuttaa monisyiseltä tutkimuskentältä.

Olen todella kiitollinen tutkimushenkilöilleni, jotka itseään säästämättä avasivat vanhoja salaisuuksiaan tämän tutkimuksen vuoksi. Ilman heidän uhrautumistaan tämä tutkimus ei olisi valmistunut. Tutkimusta suunnitellessani pelkäsin, uskaltautuuko kukaan kertomaan parisuhteensa tarinaa, mutta tämä huoli oli turha. Huojentuneena voin näin jälkikäteen todeta, että aina löytyy maailmasta edelläkävijöitä, jotka haluavat itseään ajattelematta auttaa muita. Monet tutkimushenkilöistä totesivatkin ainoan motivaation tähän tutkimukseen osallistumiseen olevan se, että maahanmuuttajaperheitä voitaisiin tulevaisuudessa auttaa ja tukea nykyistä paremmin.

Toki jotkut tutkimushenkilöt sanoivat tämän olleen heille keino kertoa jollekulle tarina, jota ei muille kerrottaisi, ja he tekivät sen myös

itsensä vuoksi. He puhuivat niin sanotusta terapeuttisesti hetkestä, jonka olivat kanssani viettäneet tarinaansa kertoen.

Nyt voin lopettaa ajattelemalla kaikkea, josta tämä tutkimus on kuitenkin alkanut eli rakkautta.

LÄHTEET

- Ackers, L. 2004. Citizenship, migration and the valuation of care in the European Union. *Journal of Ethnic and Migration studies* 30(2), 373-396.
- Ahponen, P.L. & Marttinen, H. 1997. Parisuhde riskiyhteiskunnassa. Teoksessa: P.L. Ahponen (toim.) Riskikirja. Uhat, mahdollisuudet ja asiantuntijuus epävarmuuden yhteiskunnassa. Yhteiskuntatieteiden, valtiopin ja filosofian julkaisuja 9. SoPhi: Jyväskylän yliopisto.
- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. 2007. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Vaajakoski: Gummerus.
- Alitolppa-Niitamo, A. 2004. The Icebreakers. Somali-speaking youth in Metropolitan Helsinki with a focus on the context of formal education. 146. Väestöliitto, Publications of the Population Research Institute D 42.
- Alitolppa-Niitamo, A. 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa: Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling ja Stina Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöntutkimuslaitos: Väestöliitto, 37-52.
- Alitolppa-Niitamo, A. Söderling, I. 2005. Johdanto. Teoksessa: Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling ja Stina Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöntutkimuslaitos: Väestöliitto, 7-12.
- Antonovsky, A. 1987. *Unraveling the Mystery of Health: How people manage stress and stay well*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Antonovsky, A. & Sagy, S. 1992. The Family Sense of Coherence and the Retirement Transition. *Journal of Marriage and Family* 54(4), 983-993.
- Aristoteles. 1997. Retoriikka: Runousoppi. Teokset IX. Helsinki: Gaudeamus.

- Aro, L., Hallila, O., Hautala T. K., Kumpulainen, M., Latvala, J., Laukkanen, M., Mäkinen, M., Nurmi, I., Rovio, T. & Sääkslahti, N. 2002. 6. Korjattu painos. Jargon. Kulttuuriantropologian englanti-suomi oppisanasto. Julkaisusarja 65. Jyväskylä: Kampuskustannus.
- Bal, M. 1999. *Narratology: Introduction to the Theory of Narrative*. 2nd ed. Toronto: University of Toronto Press.
- Barnett, R.C. & Lungren, L. 1998. Dual-earner couples and the decision to work less: a conceptual model. *Community, Work, and the Family* 1(3), 273-295.
- Bauman, Z. 1996. *Postmodernin lumo. Toim. Pirkkoliisa Ahponen ja Timo Cantell. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.*
- Beck, U. 1990a. Der späte Apfel Evas oder Die Zukunft der Liebe. In: U. Beck & E. Beck-Gernsheim *Das ganz normale Chaos der Liebe*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 184-221.
- Beck, U. 1990b. Die irdische Religion der Liebe. In: U. Beck & E. Beck-Gernsheim *Das ganz normale Chaos der Liebe*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 184-221.
- Beck-Gernsheim, E. 1990. Freie Liebe, freie Scheidung. Zum Doppelgesicht von Freisetzungprozessen. In: U. Beck & E. Beck-Gernsheim *Das ganz normale Chaos der Liebe*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Beck-Gernsheim, E. 1994. Auf dem Weg in die postfamilie Familie – Von der Notgemeinschaft zur Wahlverwandschaft. In: U. Beck & E. Beck-Gernsheim (Hrsg.) *Risikante Freiheit. Individualisierung in Modernen Gesellschaften*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 115-138.
- Beck-Gernsheim, E. 1998. *Was kommt nach der Familie? Einblicke in neue Lebensformen*. München: C.H. Beck.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. 1990. Einleitung. Riskante Chancen – Gesellschaftliche Individualisierung und soziale Lebens- und Lieberformen. In: U. Beck & E. Beck-Gernsheim *Das ganz normale Chaos der Liebe*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 7-19.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. 1995. *The normal chaos of love*. United Kingdom: Polity Press.

- Bemak, F. & Greenberg, B. 1994. Southeast Asian refugee adolescents: Implications for counseling. *Journal of Multicultural Counseling and Development* 22(2), 115-124.
- Berg, B. L. 1995. Qualitative research methods for the social sciences. Boston: Pearson Allyn and Bacon.
- Berry, J. W. 1997. Immigration, acculturation and adaptation. In: K.M. Chun, P. Balls Or-ganista & G. Marin (eds.) *Acculturation: Advances in theory, measurement, and applied research*. Washington DC: American Psychological Association. 17-37.
- Berry, J.W., Poortinga, Y.H., Segall, M.H. Dase, P.D. 1992. *Cross-cultural psychology. Research and applications*. Second edition. UK: Cambridge University Press.
- Bisin, A. & Verdier, T. 2000. Beyond the melting pot: cultural transmission, marriage, and the evolution of ethnic and religious traits. *Quarterly Journal of Economics*, Vol 115, 955-988.
- Boyhan, D.A., Gerner, F. J. T. 2007. 'Doing what it takes!' A family dispute resolution case study using a multidisciplinary approach. *Journal of Family Studies*, 13(1), 236-244.
- Brancroft, L. & Silverman, J.G. 2002. *The Batterer as parent. Addressing the impact of domestic violence of family dynamics*. California: Sage.
- Bras, H. and Kok, J. 2005 'They live in indifference together': Marriage mobility in Zeeland, The Netherlands, 1796-1922. *International Review of Social History* 50(13), 247-274.
- Breger, R. & Hill, R. 1998. *Introducing Mixed Marriage*. In: *Cross-cultural marriage. Identity and choice*. New York: Berg.
- Bruner, J. 1986. *Actual minds, possible words*. Cambridge: Harvard University Press.
- Burr, V. 2004. *Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä*. Tampere: Vastapaino.
- Cate, R. & Lloyd, S. 1993. *Courtship*. Newbury Park, CA: Sage.

- Carver, C.S. & Scheir, M.F. 2003. Three human strenghts. In: L.G. Aspinwall & U.M. Staudiger (Eds.) *A psychology of human strenghts: Fundamental questions and future directions for a positive psychology* San Francisco: Berrett-Koehler. 87-102.
- Celikaksoy, A., Nielsen, S. & Verner, M. 2006. Marriage migration: just another case of positive assortative matching? *Review of Economics of the household*. 4(3), 253-275.
- Chapman, G. 2006. *Rakkauden kieli*. 4. Painos. Juva: Bookwell Oy.
- Charchley, K., Van Hear, N., Benson, M. & Storer-Church, B. 2011. Marriage-related migration to the UK. *International Migration Review*. 46.
- Cinamon, R. G. & Rich, Y. 2002. Gender Differences in the importance of work and family roles: Implications for work-family conflict. *Julkaisussa: Sex Roles*. Vol. 47, N. 11/12. December 2002, 531-541.
- Cools, C. 2011. *Relationla dialectics in intercultural couples' relationships*. Jyväskylä Studies in Humanities 171. Jyväskylä: University Press.
- Cohan, C.L. & Bradbury, T.N. 1997. Negative Life Events, Marital Interaction and the Longitudinal Course of Newlywed Marriage. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(1), 114-128.
- Constable, N. (edit.) 2005. *Cross-Border Marriages. Gender and Mobility in transnational Asia*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Czarniawska, B. 2002. Narrative, interviews and organisations. In: J.F. Gubrium & J.A. Holstein (eds.) *Handbook of interview research*. Thousand Oaks: Sage. 733-748.
- Dominelli, L, Lorenz, W. & Soydan, H. 2001. Introduction. In: Lena Dominelli, Walter Lorenz & Haluk Soydan (toim.), *Beyond Racial Divides. Ethnicities in social Work practice*. Aldershot, England: Ashgate Pub. Co.
- Dyer, R. 1999. *White*. London: Routledge.
- Eekelaar, J. & Maclean, M. 2004. Marriage and the moral bases of personal relationships. *Journal of Law and Society*, vol. 31(4), 510-38.

- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus. 24-42.
- Eriksson, E. H. 1963. *Childhood and society*. New York: Norton.
- Eriksen, T.H. 1993. *Ethnicity and nationalism. Anthropological perspectives*. London: Pluto Press.
- Fenton, S. 1999. *Ethnicity, racism, class and culture*. Hong Kong: MacMillan.
- Figley, C. R. & McCubbin, H. I. 1983. *Stress and the Family. Vol. II: Coping with the catastrophe*. Second printing. New York: Brunner.
- Fingerroos, O. & Haanpää, R. 2011. Strangers from the East-Narratives of Karelian exiles and re-immigrants from Russia Regarding their integration in Finland. In: *Oral history: Migration and local identities*. I.G. Rozenberga & M. Zirnite. (eds.) Latvia: University of Latvia.
- Forsander, A. 2002. Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 39/2002. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P., Abdullahi, A., Alitolppa-Niitamo, A., Kyntäjä, E., Ngyen, Q. 2010. *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Frankenberg, R. 1993. *White women, race matters. The Social Construction of Whiteness*. Minneapolis: Routledge.
- Franz, C., McClelland, D.C. & Weinberger, J. 1991. Childhood antecedents of conventional social accomplishment in midlife adults: A 36-year prospective study. *Journal of Personality and Social Psychology* 60(4), 586-595.
- Fromm, E. 1988. *Rakkauten vaikea taito*. Suom. M. Luoma & M. Martikainen. Helsinki: Kirjayhtymä.

- Furtado, D. 2006. Human capital and interethnic marriage decisions, IZA DP. No. 1989.
- Furtado, D. & Theodoropoulos, N. 2008. Interethnic marriage: a choice between ethnic and educational similarities. Discussion paper no. 3448. IZA. Germany. Forschungsinstitut zur Sukunft der Arbeit Institute for the Study Labor.
- Gans, H. J. 1995. The war against the poor: the underclass and antipoverty policy. New York: Basic Books.
- Giddens, A. 1984. Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia: toiminnan, rakenteen ja ristiriidan käsitteet yhteiskunta-analysissä. Helsinki: Otava.
- Giddens, A. 1992. The transformation of intimacy. Sexuality, love and eroticism in modern societies. Cornwall: Polity Press
- Gilbert, K. R. 2002. Taking a narrative approach to grief research: Finding meaning in stories. *Death Studies*, 26(3), 223-239.
- Granfelt, R. 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo Oy.
- Gubrium, J.F. & Holstein, J.A. (eds.) 2002. Handbook of interview research: Context and method. CA: Sage.
- Gudmundsdottir, S. 1991. Story-maker, story-teller: narrative structures in curriculum. *Journal of Curriculum Studien* 23(3), 207-218.
- Gudmundsdottir, S. 1996. The teller, the tale, and the one being told: The narrative nature of the research interview. *Curriculum Inquiry* 26(3), 293-306.
- Güngör, D., Fleischmann, F. & Phalet, K. 2011. Religious identification, beliefs, and practices among Turkish Belgian and Moroccan Belgian Muslims: Intergenerational continuity and acculturative change. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42(8), 1356-1374.
- Haavio-Mannila, E. Kontula, O. & Rotkirch, A. 2002. Sexual lifestyles in the Twentieth Century. A Research study. London: Palgrave.
- Hall, S. 2002. Identiteetti. Tampere: Vastapaino.

- Hall, S. 2003. Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa: M. Lehtonen & O. Löytty (toim.) *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino. 233-281.
- Hautaniemi, P. 2001. Etnisyys ja kulttuuri. Teoksessa: A. Forsander, E. Ekholm, P. Hautaniemi, A. Alitolppa-Niitamo, E. Kyntäjä & Nguyen Quoc Cuong. *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ*. Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia, 11-30.
- Heikkilä, E. 2005. Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Vuoden 2005 seminaariraportti.
- Heikkilä, E. 2011. Multicultural marriages and their dynamics in Finland. In: *International marriages in the time of globalization*. E. Heikkilä & B.S.A. Yeoh. (eds.) Nova Science Publishers, Inc.
- Heikkinen, H. 2000. *Tarinan mahti: narratiivisuuden teemoja ja muunnelmia*. Tiedepolitiikka: Edistysellinen tiedeliitto ry:n julkaisuja. Helsinki.
- Heikkinen, H. L.T. 2001. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus. 116-132.
- Heikkinen, H.L.T. 2002. Telling stories in Teacher Education. A Narrative-biographical View of Portfolio Work. In: (eds.) *Narrative Research. Voices of Teachers and Philosophers*. Jyväskylä: Sophi, 123-141.
- Heikkinen, H.L.T., Huttunen, R. & Syrjälä, L. 2007. Action research as narrative: five principles for validation. *Educational Action Research*. 15(1), 5-19.
- Helms, J. 1990. *Black and white racial identity: Theory, research, and practice*. Contributions in Afro-American and African studies, No. 129. New York, England: Greenwood Press.
- Higgins, E. T. 1987. Self-discrepancy: A theory relating self and affect. *Psychological Review* 94(3), 319-340.
- Hill, R. 1949. *Families under stress. Adjustment to the Crises of war separation and reunion*. New York: Harper & Brothers.

- Hill, R. 1958. Generic features of families under stress. *Social casework*, 49, 139-150.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. Uudistettu painos.
- Hofstede, G. H. 1993. Kulttuurit ja organisaatiot. Mielen ohjelmointi. Suom. R. Liljamo. Helsinki: WSOY.
- Holter, Ö.G. 2000. Masculities in context: on peace issues and patriarchal orders. In: I. Breines, R. Connell & I. Eide (eds.) Male roles, masculinities and violence. A culture of peace perspectives. Cultures of peace series. Vendôme: Unesco Publishing, 61-83.
- Huttunen, L. 2002. Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkertoissa. Helsinki: SKS.
- Huston, T. & Vangelisti, A. 1991. Socioemotional behavior and satisfaction in marital relationships: A longitudinal study. *Journal of personality and social psychology*, 61(5), 721-733.
- Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa: J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 189-222.
- Hänninen, S. 1998. Johdanto. Teoksessa: S. Hänninen (toim.) Missä on tässä? Saarijärvi: SoPhi. 5-15.
- Hänninen, V. 1999. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Acta Universitatis Tamperensis 696. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Hänninen, V. 2003. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Acta Universitatis Tamerensis 696. Vammala: Tampereen yliopistopaino.
- Jaakkola, M. 2000. Asenneilmasto Suomessa vuosina 1987-1999. Teoksessa: K. Liebkind. (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Gaudeamus. 28-55.
- Jackson, S. 2003. Heterosexuality, Heteronormativity and Gender Hierarchy: Some Reflections on Recent Debates. In: J. Weeks, J. Holland & M. Waites (eds.) Sexualities and Society. A Reader. Cornwall: Polity, 69-82.

- Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Helsinki: Otava.
- Jallinoja, R. 2006. Perheen vastaisuus. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.
- Jensen, L. 2003. Coming of age in a multicultural world: Globalization and adolescent cultural identity formation. *Applied development science*, 7(3), 189-196.
- Joensuu, M. 1990. Erilaisuuden haaste. Teoksessa: S.Kinnunen (toim.) Samassa veneessä. 11 puheenvuoroa avioliiton aroista asioista. Helsinki: Karas-Sana.
- Johansson, W. & Percy, W.A. 1993. Outing. Shattering the conspiracy of silence. New York & London: Harrington Park Press.
- Johnson, W. R & Warren, D. M. 1994. Introduction. Teoksessa: W.R. Johnson & D.M. Warren (toim.) Inside the mixed marriage. Accounts of changing attitudes, patterns and perceptions of cross-cultural and interracial marriages. Lanham: University press of America. 1-13.
- Jokinen, K. & Saaristo, K. 2002. Suomalainen yhteiskunta. Helsinki: WSOY.
- Jose, P.E. & Schurer, K. 2010. Cultural Differences in Coping Among New Zealand Adolescents. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 41, 3-18. Raimo Raitasalo (toim.) Elämänhallintaa etsimässä. Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kelan omatarvepainos 35-48.
- Jungar, K. 1997. Rebeller i det fördolda – filippinska kvinnors livssituation i Finland. Sosiologiska institutionen vid Åbo Akademi.
- Järvikoski, A. 1996. Sisäinen elämänhallinta ja sosiaaliset paineet. Teoksessa: R. Raitasalo (toim.) Elämänhallintaa etsimässä. Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kelan omatarvepainos. 35-48.
- Järvinen-Tassopoulos, J. 2004. Kreikkalais-suomalainen avioliitto: neuvottelua kahden kulttuurin leikkauspisteissä. Teoksessa: Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. E. Heikkilä (toim.) R. Viertola-Cavallari, P. Oksi-Walter, J. Roos. Web Reports No. 2. Siirtolaisuusinstituutti.
- Järvinen-Tassopoulos, J. 2007. Suomalaisena naisena Kreikassa. Sophi 116. Helsinki: Minerva Kustannus.

- Järvinen-Tassopoulos, J. 2009. Suomalaisena naisena Kreikassa. Helsinki: Minerva Kustannus.
- Kalmijn, M. 2007. Explaining cross-national differences in marriage, cohabitation, and divorce in Europe, 1990-2000. *Population Studies*, 61(63), 243-263.
- Kangasniemi, E. 2003. Rakkautta yli rajojen? Lumeavioliitot. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2003:6. Helsinki.
- Karney, B.R. & Bradbury, T.N. 1995. The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method and research. *Psychological Bulletin*, 111, 3-34.
- Kantarevic, J. 2004. Interethnic Marriages and Economic Assimilation of Immigrants. IZA Discussion Paper No. 1142. University of Toronto.
- Kayser, K. 1993. When love dies. The process of marital disaffection. New York: The Guilford Press.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2004. Temperamentti – ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämäntilanne. Helsinki: WSOY.
- Keto – Tokoi, A. 1994. Kahden kulttuurin keskellä. Thaimaalaiset naiset Helsingin seudulla. Helsingin yliopiston julkaisuja: Helsinki.
- Khatib-Chahidi, J. & Hill, R. & Paton, R. 1998. Chance, choice and circumstance: A study of woman in cross-cultural marriage. In: R. Breger & R. Hill (eds.) Cross-cultural marriage, identity and choice. Mid-Glamorgan: Berg. 49-66.
- Kimpimäki, A. 2012. Puolison rinnakkaisuuden paljastuminen, äkillinen ero ja intimitettiloukkaus: narratiivinen tutkimus suhteen päättymisestä. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Kingsbury, N. & Minda, R. 1988. An analysis of three expected intimate relationship states: Commitment, maintenance, and termination. *Journal of social and personal relationships*, 5, 405-422.

- Kisselev, P., Brown, M. A. & Brown, J. D. 2010. Gender Differences in Language Acculturation Predict Marital Satisfaction: A Dyadic Analysis of Russian-Speaking Immigrant Couple in the United States. *Journal of Comparative Family Studies*. 41, 767-782.
- Komulainen, K. 1998. Naisten naissuhteet, kerrottu ja puhuteltu sukupuoli itsenäistymiskertomuksissa. Teoksessa: M. Hyvärinen, E. Peltonen & A. Vilkkö. (toim.) Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa. Tampere: Vastapaino, 153-185.
- Komulainen, S. 2012. 'White flight' in Finland? A Qualitative Study into Finnish-born families' Housing and School Choices in Turku. In: Finnish yearbook of Population Research XLVII 2012, 51-64.
- Kulmala, A. 2006. Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6615-2.pdf>.
- Kupiainen, J. 1994. Kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa: T. Hilasvuori & A. Mikkola (toim.) Monikulttuurinen koulu ja opetus. Helsinki: Painatuskeskus, 26-59.
- Kuula, 2007. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kvale, S. 1996. InterViews: An introduction to qualitative research interviewing. Thousands Oaks: Sage Publications Ltd.
- Kyrö, P. 2004. Tutkimusprosessi valintojen polkuna. Tampereen yliopisto, ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Lainiala, L. & Säävälä, M. 2012. Rakkautta, rikkautta ja ristiriitoja. Suomalaisten solmimat kaksikulttuuriset avioliitot. Perhebarometri 2012. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 46/2012.
- Lamanna, M.A. & Riedmann, A. 2009. Marriages and families. Making choices in a diverse society. 10 painos. Thomson: USA.

- Landers, R.M. 2007. A marriage of principles: the relevance of federal precedent and international sources of law in analyzing claims for a right to same-sex marriages. *41 New England Law Review*, 683, 683-710.
- Latomaa, T. 2005. Ymmärtävä psykologia: Psykologia rekonstruktiiivisena tieteenä. Teoksessa: J.Perttula ja T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia oy, 17-88.
- Lazarus, R.S. & Folkman, S. 1984. Stress, appraisal and coping. New York: Springer.
- Lehtola, V-P. 1997. Rajamaan identiteetti. Lappilaisuuden rakentuminen 1920- ja 1930 – luvun kirjallisuudessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 665. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo.
- Lehtonen, M. 2004. Vieraus ja viisaus. Teoksessa: M. Lehtonen, O. Löytty & P. Ruuska Suomi toisin sanoen. Tampere: Vastapaino. 247-270.
- Lehtonen, M. & Löytty, O. 2003: Miksi Erilaisuus? Teoksessa: M. Lehtonen & O. Löytty (toim.) Erilaisuus. Tampere: Vastapaino. 7–17.
- Leimu, T., Saressalo, L. & Leimu P. (toim.) 1979. Etnologian sanastoa. Toinen, uudistettu painos. Turun yliopiston kansantieteen laitoksen toimituksia. Turku: Turun yliopisto.
- Leino, E. Helkavirsiä - Hymyilevä Apollo. Hymni-runon 3. Osa. Ilmestynyt ensimmäisen kerran 1989 kokoelmassa *Sata ja yksi laulua*. Hämeenlinna: Karisto.
- Leinonen, J. 2003. Avioelämää Amerikan mantereella. Pohjois-Amerikassa avioituneiden suomalaisnaisten sopeutumisesta. *Siirtolaisuus – Migration* 30(1), 3-13.
- Leinonen, J. 2010. Elite migration, transnational families, and the nation state: International marriages between Finns and Americans across the Atlantic in the twentieth century. USA: University of Minnesota.
- Leitzinger, A. 1999. Tataarit Suomessa. Teoksessa: T. Sakaranaho & H. Pesonen (toim.) Muslimit Suomessa. Helsinki: Helsingin yliopisto. 25–58.

- Lieblich, A. & Tuval-Mashiach, R. & Zilber, T. 1998. Narrative research: Reading, analysis and interpretation. Thousand Oaks: Sage.
- Liebkind, K. 1994. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa: Karmela Liebkind. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Hakapaino Oy, 21-49.
- Liebkind, K. 2000. Monikulttuurisuus on tulevaisuutta. Teoksessa: Karmela Liebkind (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus, 171-182.
- Liebkind, K. 2001. Monikulttuurisuus on tulevaisuutta. Teoksessa: K. Liebkind (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Lusk, B. 1997. Historical methodology for nursing research. *Journal of nursing scholarship*. 29(4), 355-359.
- Malinen, K., Rönkä, A., Auvinen, M. & Punkka, P. 2010. Miten pienten lasten vanhemmat hoitavat parisuhdettaan? *Psykiologia*, 45 (02), 116-133.
- Martínez garcía, m. F., m. García ramírez, Maya Jariege. 2002. "Social support and locus of control as predictors of psychological well-being in Moroccan and Peruvian immigrant women in Spain." *International Journal of Intercultural Relations*(26), 287-310.
- Matinheikki-Kokko, K. 1997. Monikulttuurinen Suomi. Teoksessa P. Pitkänen (toim.) Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen. Helsinki: Edita. 9-20.
- McCubbin, H. I. & Patterson, J.M. 1983a. Family Stress and Adaptation to crises: A double ABCX Model of Family behaviour. In: D.H Olson & B.C. Miller (eds.) Family Studies, review yearbook (Vol. 1.) Beverly Hills, CA: Sage Publications. 87-106.
- McCubbin, H. I. & Patterson, J.M. 1983b. The family stress process: The double ABCX model of adjustment and adaptation. In: H.I. McCubbin, M.B. Sussman & J.M. Patterson. New York: The Hayworth Press. 7-38.
- McCubbin, H. I. & Patterson, J.M. 1983c. Family transitions: Adaptation to stress. In: McCubbin, H. I., Figley, C. R. (toim.) Stress and the Family. Volume 1: Coping with normative transitions. New York: Brunner/Mazel, 5-25.

- Mead, G. H. 1952. *Mind, Self and Society. From the standpoint of a Social Behaviorist*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Meeker, B. F. & Weitzel – O’Neill, P.A. 1977. Sex Roles and Interpersonal Behavior in Task – Oriented Groups. *American Sociological Review*, 21, 91-105.
- Meyer, J. 1991. Power and love. Conflicting conceptual schemata. In: K. Davis, M. Leijenaar & J. Oldersmal (eds.) *The Gender of Power*. London: Sage. 21-41.
- Moloney, L. 2011. Family self-reliance and the delivery of appropriate family services. *Journal of Family Studies*, 17(1), 2-8.
- Morgan, D.H. 1992. *Discovering Men*. London: Routledge.
- Morgan, A. 2004. Johdatus narratiiviseen terapiaan. Porvoo: Kuva ja Mieli Ky.
- Männikkö, K. 1999. Miten aikuisen kiintymystyyliin voi määrittää? *Psykologia*, 34(3), 199-209.
- Määttä, K. & Uusiautti, S. 2011. Love and play: Are they the same? *Journal of Social Sciences*, 3(6), 471-476.
- Määttä, K. & Uusiautti S. 2012a. Changing Identities – Finnish Divorcees’ Perceptions on A New Marriage. *Journal of Divorce and Remarriage*, 53 (7), 515-532.
- Määttä, K. & Uusiautti, S. 2012b. Seven Rules on Having Happy Marriages along with Work. *The Family Journal*, 20 (3), 267-273.
- Määttä, K. & Uusiautti, S. 2012c. Who is the one? The difficulty in selecting the partner. *International Review of Business and Social Sciences*, 1(6), 67-88.
- Määttä, K. & Uusiautti, S. 2013a. *Many Faces of Love*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Määttä, K. & Uusiautti, S. 2013b. Silence is no golden – Review of studies of couple interaction. *Communication Studies*, 64 (1), 33-48.
- Netto, G. 2008. *Multiculturalism in the Devolved Context: Minority Ethnic Negotiation of Identity through Engagement in the Arts in Scotland*.

- Sociology. *A journal of the British Sociological Association*. 42(1). Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage Publications.
- Nygren, A. 1995. Etnisyyden määrittely ja käytäntö. Teoksessa: A-M. Åström, (toim.) Meikäläisiä ja muukalaisia: kulttuurien kohtaaminen käytännössä. Helsinki. Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry.
- Nylund-Oja, M. 1995. Kulttuuri on avain. Pakolaistyön ja pakolaisten arki Tampereella. Tampereen kaupungin ulkomaalaistoimiston julkaisuja. Tampere: Tampereen kaupungin painatuskeskus.
- Näre, S. (toim.) 1999. Tunteiden sosiologiaa. Osa II. Historiaa ja säätelyä. Helsinki: SKS.
- Ogden, S. & Bradburn, N. 1968. Dimension of Marriage Happiness. *American Journal of Sociology*, 73, 715-731.
- Ogsimer, R. & Catpatan, A.V. 2008. Filipino women in cross-cultural marriage: Their emerging roles in the catholic church in Japan. *The Journal of Sophia Asian Studies*. 26(2), 41-56.
- Oksi-Walter, P. 2009. Syleilen ulkomaalaista. Teoksessa: Päivi Oksi-Walter, Jonna Roos & Ritva Viertola-Cavallari. Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Kustannus Oy Arkki, 67-127.
- Opara, M. 1999. Kaksikulttuurisen avioliiton arkea: suomalais-nigerialaisten parien ajatuksia avioliitosta ja perhe-elämästä. Tampereen yliopisto paino: Tampere.
- Osbeck, L., M., Moghaddam, F., M. & Perreault, S. 1997. Similarity and attraction among majority and minority groups in a multicultural context. *Intercultural Review*, 21(1), 113-123.
- Oxford, E. 2005. Cross-border hypergamy? Marriage exchanges in a transnational Hakka community. In: Nicole Constable (ed.) Cross-border marriages. Gender and mobility in transnational Asia. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 17-33.
- Palmu, T. 2003. Sukupuolen rakentuminen koulun kulttuurisissa teksteissä. Etnografia yläasteen äidinkielen oppitunneilla. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 189. Helsinki: Yliopistopaino.

- Pasley, K., Kerpelman, J. & Guilbert, D. E. 2001. Gendered Conflict, Identity, Disruption, and Marital Instability: Expanding Gottman's Model. *Journal of Social and Personal Relationships* 18(1), 5-27.
- Patton, M.Q. 2002. Qualitative research and evaluation methods. 3rd. Edition. Thousand Oaks: Sage.
- Pearce, A. R., Chuikova, T., Ramsey, A. & Galyautdinova, S. 2010. A Positive Psychology Perspective on Mate Preferences in the United States and Russia. *Journal of Cross.Cultural Psychology*, 41(5-6), 742-757.
- Perhoniemi, R. & Jasinskaja-Lahti, I. 2006. Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus vuosilta 1997-2004. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2/2006.
- Piller, I. 2002. Bilingual couples talk: The discursive construction of hybridity. Amsterdam: Benjamins.
- Polkinghorne D. E. 1988. Narrative Knowing and the Human Sciences. State University of New York Press: New York.
- Polkinghorne, D.E. 1995. Narrative configuration in qualitative analysis. In: J.A. Hatch & R. Wisniewski (eds.) *Life history and narrative*. London: RoutledgeFalmer. 5-23.
- Portes, A. 1997. Immigration theory for a new century: Some problems and opportunities. *International Migration Review*, 31(4), 799-825.
- Poutanen, V.-M. 2000. Elämänhallintaa ilman työtä. Tutkimus pitkäaikaistyöttömyyden seurauksista ja niiden hallinnasta Suomussalmella. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 84. Kuopion yliopisto: Kuopio.
- Pukkala, T. 2006. Millaiset avioliitot kestävät? Pitkässä parisuhteessa eläneiden käsitykset pysyvän avioliiton avaimista. Acta Universitatis Lapponiensis. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Purra, P. 1998. ”Eikö se ennen vanhaan tämä homma mennyt jotenkin toisin päin”? Heteroseksuaalisia kohtaamisia naisten ja miesten omaelämäkertoissa. Teoksessa: M. Hyvärinen, E. Peltonen & A. Vilkkö (toim.) *Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa*. Tampere: Vastapaino, 73-101.

- Puusaari, H. 1997. Kulttuurinmuutos koettelee maahanmuuttajaa: psykososiaalinen kohtaaminen. Teoksessa: P. Pitkänen (toim.) Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen. Helsinki: Edita. 21-32.
- Qian, Z., Blair, S. & Ruf, S., D. 2001. Asian American Interracial and Interethnic Marriages: Differences by Education and Nativity. *International Migration Review*, 35(2), 557-586.
- Randall, W. 1995. The stories we are: An essay on self-creation. Toronto, ON: University of Toronto Press.
- Renzaho, A. M.N. & Vignjevic, S. 2011. The impact of parenting intervention in Australia among migrant and refugees from Liberia Sierra Leone, Congo, and Burungi: Results from the African Migrant Parentin Program. *Journal of Family Studies*, 17(1), 70-79.
- Rogers, S. 2003. Social psychology: Experimental and critical approaches. Open University Press.
- Romaine, S. 1995. Bilingualism. 2. Painos. Oxford & Cambridge: Blackwell
- Roos, J.P. 1988. Elämäntavasta elämäkertaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Roos, J. 2009. Monikulttuuriset perheet Suomessa. Teoksessa: Päivi Oksi-Walter, Jonna Roos & Ritva Viertola-Cavallari. Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Kustannus Oy Arkki, 128-156.
- Roscoe, B. 1987. Concerns of college students: A report of self-disclosures. *College Student Journal*, 21(2), 158-167.
- Rosenau, P. 1992. Modern and Post-Modern Science: Some Contrasts. *Reviews* XV(I), 49-89.
- Rosenthal, G. 2004. Biographical research. In: C. Seale, G. Gobo, J.F. Gubrium & D. Silverman (eds.) *Qualitative Research Practice*. London: Sage. 48-64.
- Rotkirch, A. 2000. ”Pirstoutunut vanhemmuus.” Teoksessa: T. Hoikkala & J.P. Roos. (toim.) 2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhanen vaihteessa. Helsinki: Gaudeamus. 187-200.

- Ruenkaew, P. 2003. Heirat nach Deutschland. Motive und Hintergründe thailändisch-deutscher Eheschließungen. Frankfurt and New York: Campus.
- Rusbult, C. E. 1983. A longitudinal test of the investment model: the development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(1), 101-117.
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi.
- Saarenheimo, M. 1997. Jos etsit kadonnutta aikaa. Vanhuus ja oman elämän muisteleminen. Tampere: Vastapaino.
- Saarenpää, R. 1999. Traumaattinen tapahtuma ja siinä auttavat tekijät. Hoitotieteen ja terveystieteiden laitoksen julkaisu. Oulu: Yliopistopaino.
- Saastamoinen, M. 1999. Narratiivinen sosiaalipsykologia –teoriaa ja menetelmiä. Teoksessa: J. Eskola (toim.) Hengelistä Harreen, narratiivista Nudistiin. Kuopion yliopistollisia selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 10. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus. 165-192.
- Sacks, H. 1992. Lectures on Conversation. G. Jefferson (ed.)Vol. 1. Oxford: Basil Blackwell.
- Savukoski, M. 2008. Vapaaksi anoreksian kahleista. Narratiivinen tutkimus selviytymispoluista. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Scott, J. 2001. Power. Cambridge: Polity.
- Seligman, M. 2011. Flourish: A visionary new understanding of happiness and wellbeing. New York: Free Press.
- Shotter, J. 1993. Conversational realities – Constructing life through language. London: Sage Publication Ltd.
- Sintonen, T. 1999. Etninen identiteetti ja narratiivisuus. Kanadan suomalaiset miehet elämänsä kertojina. Lievestuore: Sophi.
- Sirkkilä, H. 2005. Elättäjyyttä vai erotiikkaa. Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen naisen kanssa? Jyväskylä studies

in education, psychology and social research. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Smart, C. & Neale, B. 1999. *Family Fragments?* Cambridge: Polity Press.

Spickard, P. 1989. *Mixed blood. Inter marriage and ethnic identity in twentieth-century America.* Madison: The University of Wisconsin Press.

Sternberg, R.J. 1998. *Cupid's arrow. The Course on love through time.* New York: Cambridge University.

Sternberg, R.J 2005. *Rakkaus on tarina. Sisäiset tarinat parisuhteissa. Käännös alkuperäisteoksesta Love is story.* Suomentanut Matti Rosvall. Helsinki: Hakapaino.

Suoranta, J. & Eskola, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen.* Tampere: Vastapaino.

Talib, M-T. 2001. *Monikulttuurisuuden mahdollisuus? Teoksessa: Maahanmuuttaja kahden kulttuurin välissä. Seminaari.* Helsinki: Euroopan kulttuurisäätiö. 45–54.

Taylor, C. 1991. *The Ethics of Authenticity.* Harvard University Press, Cambridge and London.

Tiilikainen, M. 2000. *Somalinaiset diasporassa. Naistutkimus 4, 62-66.*

Tilastokeskus. 2011. *Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2009. Utlänningar och migration. Foreigners and Migration.* Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Tilastokeskus.

Tolkki-Nikkonen, M. 1990. *Parisuhde, perhesuhde, olosuhde. Mikä pitää avioliiton koossa 15 vuoden jälkeen?* Helsinki: Painokaari Oy.

Tolska, T. 2002. *Kertova mieli. Jerome Brunerin narratiivikäsitys.* Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 187. Helsinki: Yliopistopaino.

Tuomi-Nikula, O. 1997. *Kaksikulttuurinen perhe eurooppalaisen etnologian tutkimuskohteena.* Teoksessa: Teppo Korhonen & Pekka Leimu. (toim.) *Näkökulmia kulttuurin tutkimukseen.* Turku: Painosalama Oy.

- Tylor, E.B. 1903/1871. Primitive culture, I-II. London: John Murray.
- Turner, B. S. 2001. "Outline of a General Theory of Cultural Citizenship". In N. Stevenson (ed.) Culture and Citizenship. London: Sage.
- Tweed, R. G., White, K. & Lehman, D. R. 2004. Culture, Stress, and Coping: Internally – and Externally- Targeted Control Strategies of European Canadians, East Asian Canadians, and Japanese. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(6), 652-668.
- Tylor, E.B. 1903/1871. Primitive culture, I-II. London: John Murray.
- Ukkonen, T. 2000. Menneisyyden tulkinta kertomalla: muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina. Helsinki: SKS.
- Uusiautti, S. & Määttä, K. 2011. The Ability to Love – A Virtue-based Approach. *British Journal of Educational Research*, 2 (1), 1-19.
- Uusiautti, S. & Määttä, K. 2012. The Successful Combination Of Work And Family In Finland: The Ability To Compromise As A Key Factor. *Journal of Comparative Family Studies*, 33 (2), 151-163.
- Uusikylä, P., Tuominen, A., Reuter, N., Mäkinen, A-K. 2005. Kannattaako kotoutumiskoulutus? Työhallinnon julkaisu 267. Helsinki: Työministeriö.
- Uusitalo, T. 2006. Miten päästä yli mahdollittoman? Narratiivinen tutkimus itsemurhamenetyksistä. Acta Universitatis Lapponiensis 105. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Uutela, A. 1996. Ulkoinen ja sisäinen elämänhallinta ja sairaskäyttäytyminen. Teoksessa: R. Raitasalo (toim.) Elämänhallintaa etsimässä. Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysseuran katsauksia 13. Helsinki: Kelan omatarvepaino. 49-56.
- Vangelisti, A. 1992. Communication problems in committed relationships. In: J. Harvey, T. Orbuch & A. Weber (eds.) Attributions, accounts, and close relationships. New York: Springer-Verlag. 144-164.
- Valtonen, K. 1999. Middle East and Southeast Asian Refugees in Canada and Finland: Case studies in "Mature" and in "Incipient" Multiculturalism. *Refugee*, 18(1), 32-44.

- Vertovec, S. 2001. Transnationalism and identity. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 27(4), 573-582.
- Viertola-Cavallari, R. 2004. Seka-avioliitot yhteiskunnallisena katalysaattorina. Teoksessa: Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Heikkilä, E. (toim.). Webreports no. 2. 2004. Sivut: 8-21.
- Viertola-Cavallari, R. 2009a. Italiasta tuli kohtaloni. Teoksessa: Päivi Oksi-Walter, Jonna Roos & Ritva Viertola-Cavallari. Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Kustannus Oy Arkki, 13-66.
- Viertola-Cavallari, R. 2009b Opas: Naimisiin ulkomaalaisen kanssa. Teoksessa: Päivi Oksi-Walter, Jonna Roos & Ritva Viertola-Cavallari. Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Kustannus Oy Arkki, 157-193.
- Viljanen, A.M. Etnisyys = Rotu = Kulttuuri? Teoksessa J. Kupiainen & E. Sevänen (toim.) Kulttuurintutkimus. Johdanto. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 143-163.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Vilko, A. 1990. Omaelämäkertojen analysoiminen kertomuksina. Teoksessa: K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 81-98.
- Vilko, A. 1997. Omaelämäkerta kohtaamispaikkana: Naisen elämän kerronta ja luenta. SKS. Helsinki.
- Vuokila-Oikkonen, P., Janhonen, S. & Nikkonen, M. 2001. Kertomukset hoitotieteellisen tiedon tuottamisessa: narratiivinen lähestymistapa. Teoksessa: S. Janhonen & M. Nikkonen (toim.) Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Juva: WS Bookwell Oy. 81-115.
- Wager, M. 1996. Kuka minä olen? Identiteetti teoreettisena ja empiirisenä tutkimuskohteena. *Psykologia*, 31(2), 91-97.
- Wahlsröm, J. 1992. Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Walters, S. & Manicom, L. (eds.) 1996. Gender in Popular Education. Methods for Empowerment. London: Zed Books and Cape Town, South Africa: CACE Publications UWC.

- Ward, C., Bocher, S. Furnham, A. 2001. 2. Painos. The Psychology of culture shock. London: Routledge.
- White, J.M. & Kline, D.M. 2008. Family theories. 3. Painos. Thousand Oaks: Sage.
- Warinowski, A. 2012. Maailmalle yhtenä, takaisin toisena? Suomalaisten ekspatriaattiperheiden lapset kulttuurisissa siirtymissä. Siirtolaisuusinstituutti. Tutkimuksia A 42. Turku: Painosalama.
- Waters, M. C. 1990. Ethnic Options. Choosing Identities in America. University of California Press, California.
- Weigel, D. J. & Ballard – Reisch, D.S. 1999. How couples maintain marriages: A closer look at self and spouse influences upon the use of maintenance behaviors in marriages. *Family Relations*, 48(3), 263-269.
- Wenger, E. 2002. Communities of practice and social learning systems. In: F. Reeve, M. Carrewright & R. Edwards (eds.) Supporting lifelong learning 2: organizing learning. London & New York: RoutledgeFalmer. 160-179.
- White, J.M. & Klein, D.M. 2008. Family theories. 3. Painos. Thousand Oaks: Sage.
- Wieling, E. & Marshall, J.P. 1999. Cross-cultural supervision in marriage and family therapy. *Contemporary Family Therapy*, 21(3), 317-329.
- Wilding, R. & Baldassar, L. 2009. Transnational family—work balance: Experiences of Australian migrants caring for ageing parents and young children across distance and borders. *Journal of Family Studies*, 5(2), 177-187.
- Williams, L. 2010. Global marriage. Cross-border marriage migration in global context. England: Palgrave Macmillan.
- Wong, L. 2003. Why do only 5.5% of black men marry white women? *International Economic Review*, 44, 803-806.
- Yancey, G. 2007. Experiencing Racism: Differences in the Experiences of Whites Married to Blacks and Non-Black Racial Minorities. *Journal of Comparative Family Studies*, 38(2), 197-213.

Ylijoki, O. 1998. Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisatio.
Vastapaino: Tampere.

Zhang, S. & Kline, S. L. 2009. Can I make my own decision? A cross-cultural study of perceived social network influence in mate selection. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 40(1), 3-23.

Sähköiset lähteet:

- Alitolppa-Niitamo, A. 2003. Monikulttuurinen perhe ja välisukupolvi. Esitelmä nuorisotutkimuspäivillä 6.11.2003.
http://www.vaestoliitto.fi/mp/db/file_library/luettu4.3.2008
- Eduskunta. 1999. Kirjallinen kysymys käsittelyaikojen lyhentäminen Ulkomaalaisvirastossa.
[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/vex4000.sh?\\${APPL}=veps8999&\\${BASE}=veps8999&\\${THWIDS}=45.4/1391715844_189715&\\${TRIPSHOW}=html=vex/vex5000+form=vex5000&\\${THWURLSAVE}=4/1391715844_189715&\\${savehtml}=/thwfakta/vpasia/vex/vex.html](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/vex4000.sh?${APPL}=veps8999&${BASE}=veps8999&${THWIDS}=45.4/1391715844_189715&${TRIPSHOW}=html=vex/vex5000+form=vex5000&${THWURLSAVE}=4/1391715844_189715&${savehtml}=/thwfakta/vpasia/vex/vex.html)
 arkistettu 20.1.2014
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 2010. Työperusteisen maahanmuuton sanasto.
http://www.tem.fi/files/33649/Tyoperusteisen_maahanmuuton_sanasto.pdf
 luettu 5.3.2013
- Finlex. 1999. Kotoutumislaki
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493> luettu 5.3.2013
- Freitas, G. J. 2004. Romantic attachment styles and coping behaviors in longdistance romantic relationships.
<http://Drum.lib.umd.edu/bistream/1903/1492/1/umi-umd-1445.pdf> luettu 26.03.2011
- Hyvärinen, M. 2006. Kerronnallinen tutkimus. www.hyvarinen.info luettu 5.3.2013
- Koski, K. 2007. Katsaus: Mikä kertomus on? Tieteidenvälisyyden haasteita ”kertomusten” tarkastelussa. *Elore, (14)1*.
http://www.elore.fi/arkisto/1_07/kos_c_1_07.pdf luettu 5.3.2013
- Kulmala, A. 2006. Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6615-2.pdf>
- Landers, R., M. 2007. A Marriage of Principles: The Relevance of Federal Precedent and International Sources of Law in Analyzing Claims for a right to Same-Sex Marriage.

- Lee, H-K. 2006. International marriage and the State in South Korea.
http://www.cct.go.kr/data/acf2006/multi/multi_0303_Hye%20Kyung%20Lee.pdf luettu 21.12.2011
- Maahanmuuton vuosikatsaus. 2010. Sisäasianministeriö.
http://www.migri.fi/download/14582_Maahanmuuton_vuosikatsaus_2010.fi.pdf?cf4a973f82ded088tarkastettu20.1.2014
- Maahanmuuttovirasto. 2010. Myönteiset oleskelulupapäätökset 2009.
<http://www.migri.fi/download.asp?id=Mamun+tilastoanalyysi+2009;1551;%7B590DE241-246A-4AA1-B47D-278D0C319C6F%7D> Luettu 1.6.2010
- Martikainen, T. 2009. Eettisiä kysymyksiä maahanmuuttotutkimuksessa. *Elore (16)2*. http://www.elore.fi/arkisto/2_09/katsaus_martikainen_2_09.pdf luettu 25.2.2013
- Nivalainen, S. 2001. "Essays on Family Migration and Geographical Mobility in Finland". University of Jyväskylä.
http://www.ptt.fi/dokumentit/pttjulkaisu21_2309101517.pdf
- Oksi-Walter, P. 2005. Monikulttuuristen parisuhteiden ja perheiden dynamiikka käytännön näkökulmasta tarkasteltuna. Teoksessa E.Heikkilä, R. Viertola-Cavallari, P. Oksi-Walter & J. Roos (toim.) Monikulttuuriset avioliitot siltanrakentajina. Web reports N0.2. Siirtolaisinstituutti, 22–27.
 <<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports2.pdf>> Luettu 18.12.2010
- Sisäasianministeriö. 2011. Taustatiedote. Uusi kotoutumislaki: Suomeen muuton alkuvaiheen ohjausta parannetaan
[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/5bad03a08cf60ecac22578fe003c9b70/\\$file/fact_sheet_kotolaki_1_9_2011.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/5bad03a08cf60ecac22578fe003c9b70/$file/fact_sheet_kotolaki_1_9_2011.pdf)
- Tilastokeskus 2013. Muuttoliike.
<http://www.stat.fi/til/muutl/index.htmltarkastettu20.1.2014>
- Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21
<http://www.finlex.fi/laki/ajantasa/2004/20040021#a21-2004>

LIITE 1

Haastattelukutsu

Oletko elänyt monikulttuurisessa avioliitossa yli 10 vuotta? Haluatko olla vaikuttamassa uuden tutkimuksen syntymiseen?

Kirjoitan väitöskirjaa Lapin yliopistossa. Etsin pariskuntia, joista toinen on syntyperältään suomalainen ja toinen ulkomaalainen. Tutkimus toteutetaan haastatteleamalla monikulttuurisessa avioliitossa eläviä pariskuntia. Kiinnostukseni kohteena ovat heidän arkensa ilot ja surut, miten esteistä on päästy yli ja mitkä ovat syyt, jotka ovat pitäneen avioliiton ja perheen koossa yli 10 vuotta?

Kaikki saatava materiaali käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti vain tätä tutkimusta varten. Tutkimushenkilöiden henkilöllisyys ei tule myöskään tutkimuksesta paljastumaan.

Odotan mahdollisimman monen Teistä ottavan minuun yhteyttä. Kaikki kokemukset ovat tärkeitä tutkimukseni kannalta. On aika hakea myös tutkimustietoa erilaisissa elämäntilanteissa elävien ihmisten tukemiseksi - tällöin Teidän omakohtaiset näkemyksenne ja kokemuksenne ovat korvaamattomia.

Yhteistyöterveisin,

Jaana Anglé

LIITE 2

Haastattelurunko

Kuvaile parisuhteesi ja perheesi vaiheet suhteen alusta tähän päivään. Tärkeimmät tapahtumat ja päivät, käännekohdat. Ilot ja surut.

Ikäsi
 Puolisosi ikä
 Lapset ja heidän iät
 Työ
 Vapaa-aika
 Arki-juhla
 Parisuhteenne kesto
 Avioliittonne kesto

Parisuhteen alku

- Kuvaile, mten parisuhteenne alkoi?
- Missä tapasitte/tutustuitte?
- Kieli, jolla parisuhteessanne kommunikointe?
- Kauanko seurustelitte ennen avioliittoa?
- Ystävien, tuttavien, sukulaisten reaktiot?
- Kuvaile suhdettanne alkuvaiheesta tähän päivään.
- Oletko onnellinen tämänhetkisessä elämässäsä?
- Mitä tarkoittaa onnellisuus parisuhteessa?
- Mitä asioita kaipaisit parisuhteeseesi?
- Mikä on parisuhteen kestoon vaikuttanut tärkein asia?
- Kuvaile on parisuhteesi kipein asia?
- Miten kipeistä asioista on päästy yli?
- Keskusteletteko puolisosasi kanssa asioista avoimesti?

- Mitkä ovat parisuhteenne vahvuudet?
- Mitkä ovat parisuhteenne heikkoudet?
- Tärkeintä pitkässä monikulttuurisessa parisuhteessa?

Avoliitto

- Kuvaile vaiheet, jotka johtivat avioliittoon ja avioliiton jälkeen
- Seremonia
- Päätös, missä maassa asutaan
- Kuvaile suhdettanne seurusteluaikana sekä avioliiton aikana
- Roolit
- Raha
- Perheen perustaminen
- Uskonto, tavat, rituaalit, joita kotona noudatetaan
- Läheisyys (minkälainen asema seksuaalisuudella mielestäsi on pitkäkestoisessa parisuhteessa?/ mitä puolisesi tähän vastaisi?)
- Suvun apu/tuki
- Puolison apu/tuki maahanmuuttajan sopeutumisessa
- Maahanmuuttajan työllistyminen
- Kuinka suuri osa elämäänne suku on (sukulaiset täällä Suomessa/sukulaiset puolison kotimaassa?)
- Sopeutuminen kulttuuriin (Kuinka kumppani on auttanut maahanmuuttajaa sopeutumaan suomalaiseen kulttuuriin?)
- Kuvaile Suomeen on sopeutumistanne?
- Vaikeinta Suomeen sopeutumisessa on ollut/helpointa?
- Kuvaile pahimmat kriisinne ja miten niistä on selvitty?
- Miten riidoista selvittäään?
- Muuttivatko kriisit suhdettanne? Jos muuttivat, niin miten?
- Opiteko jotain kriiseistänne? Mitä?
- Onko suhteessanne turvauttu parisuhde/perheterapiaan? -> Johonkin muuhun tahoon? Jos on, niin mihin?

- Mistä läheisenne ja tuttavanne näkevät teidän välisen rakkauden/läheisyyden?
- Miten toistenne kunnioitus näkyy liitossanne?
- Mikä on mielestäsi pitkän avioliiton keston salaisuus?
 1. Henkilökohtainen päätös?
 2. Päätös yhdessä puolisoasi kanssa?
 3. Ongelmien kohtaaminen yksin?
 4. Ongelmien kohtaaminen yhdessä?
 5. Ongelmien kohtaaminen perhepiirissä?
 6. Ongelmat on ”siirretty sivuun”, niistä on vaiettu ja ne on unohdettu?
 7. Suuria ongelmia ei ole ollut?
- Oletteko koskaan harkinneet eroa? Jos olette, minkälaisessa tilanteessa?
- > Oletteko tällaisen tilanteen jälkeen tietoisesti päättäneet pysyä yhdessä? Liittyykö suhteeseenne muita ns. Tietoisia päätöksiä?

Perhe-elämä

- Ketä perheeseenne kuuluu? Ketä perheeseenne kuuluu puolisoasi mielestä? Lastesi mielestä?
- Mitä kieltä perheessänne puhutaan? Onko perheellänne yhteinen kieli?
- Kuvaile perheenne eri vaiheita
- Lapseton aika, lapsen syntymä, lapsen kehitys, lapsen kotoa pois muutto, miten perhe-elämänne on muuttunut näiden eri vaiheiden aikana?
- Onko perhe/suku läheisissä väleissä keskenään?
- Perheellenne tärkeät henkilöt? Keitä he ovat? Ja miksi?
- Eletäänkö perheessä sosiaalisesti rikasta elämää?
- Kuvaile, minkälaista perhe-elämänne olisi, jos asuisitte puolisoasi kotimaassa?

- Olisiko tämä mielestäsi/puolisosi mielestä parempi maa perheellesi asua?
- Lasten kasvatus?
- Lasten uskonto?
- Naisen/miehen asema?
- Lasten kastaminen?
- Onko perhe-elämäsi onnellista (Sinun/puolisosi/lastesi mielestä)?
- Mitä onnellisuus Sinulle merkitsee? (Entäpä puolisollesi?)
- Tärkeintä perhe-elämässä?
- Mitkä ovat ne kolme asiaa, jotka hyvä äiti/isä/lapsi tekee?
- Miten ristiriidat ratkaistaan perheessänne?
- Mistä ristiriitoja yleensä syntyy?
- Kuvaile kumppanisi parhaat piirteet, ne asiat joita hänessä eniten rakastat.
- Kuvaile kumppanisi negatiiviset piirteet omasta näkökulmastasi.
- Parasta/huonointa monikulttuurisessa perhe-elämässä on?

Yhteiskunta

- Miten perheesi on otettu asuinpaikkakunnallasi vastaan?
- Miten koet monikulttuurisen avioliittosi vaikuttavan ympäristön suhtautumisen Sinuun?
- Puolisoosi?
- Lapsiisi?
- Kuvaile, millaista tukea olette saaneet yhteisöstä tukea?
- Ongelmien kohdatessa, kuvaile auttava taho, jonka puoleen käännyt?
- Oletko käyttänyt eri tahojen tukea parisuhteessasi? Puolisosi?
- Jos olet, onko siitä mielestäsi ollut apua?

- Suomi ja monikulttuurisuus... Onko Suomi mielestäsi hyvä maa asua monikulttuurisen perheen kanssa?
- Uskoisitko perheesi olevan onnellisempi puolisoasi kotimaassa? Jos vastasit kyllä, niin miksi? Jos vastasit ei, niin miksi?

Kuvittele itsesi ja puolisoasi vanhuuden päiviin; minkälainen olisi unelmatilanteesi?

Vapaa sana, haluaisitko vielä lisätä jotakin?

Tiedätkö toisia aviopareja, jotka voisivat mahdollisesti osallistua tutkimukseen?

Sydämelliset kiitokset tutkimukseeni osallistumisesta!